

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SURİYE'DEN GÖÇ EDEN TÜRK VATANDAŞI OLAN
KADINLARIN SAĞLIK DAVRANIŞLARI ÜZERİNE
NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA**

NURİYE NESRİN İPEKÇİ

**Hemşirelik Anabilim Dalı
Hemşirelik Doktora Programı
DOKTORA TEZİ**

GAZİANTEP

2021

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SURİYE'DEN GÖÇ EDEN TÜRK VATANDAŞI OLAN
KADINLARIN SAĞLIK DAVRANIŞLARI ÜZERİNE
NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA**

NURİYE NESRİN İPEKÇİ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin
Hemşirelik Anabilim Dalı'nın
Doktora Programı İçin Öngördüğü

DOKTORA TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

TEZ DANIŞMANI
Prof.Dr. Tülay ORTABAĞ

İKİNCİ DANIŞMAN
Prof. Dr. Fatma Belkıs KÜMBETOĞLU

GAZİANTEP

2021

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimimin başkahramanı, her konuda örnek aldığım ve hayran olduğum, tezimin oluşması sırasında bilgisi ve tecrübesi ile yol gösterici olan, desteğiyle her zaman yanımda duran tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Tülay ORTABAĞ'a,

Tez aşamasında kendisini tanımaktan büyük onur duyduğum, güler yüzü ve bilgisiyle yardımlarını esirgemeyen, tezimin oluşmasında büyük emeği olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. F. Belkıs KÜMBETOĞLU'na,

Doktora Tez İzleme Komitemde yer alan, tezimin yürütümü sırasında çalışmama katkı sağlayan Sayın Prof Dr. Nuran TOSUN ve kıymetli katkılarda bulunan Sayın Dr. Öğretim Üyesi Serkan USGU'ya,

Kalben her zaman yanımda olan ve destek veren doktora arkadaşlarıma, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hemşirelik Bölümü hocalarıma, arkadaşlarıma ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü çalışanlarına,

Akademik alanda beraber yürüdüğüm çok değerli dostlarım Dr. Öğretim Üyesi Neşe ATAMAN BOR ve Öğretim Görevlisi Melek ÖZTÜRK'e, okul yöneticilerime ve mesai arkadaşlarıma,

Tez çalışmam sırasında verilere ulaşmamda yardımcı olan Aile Sağlığı Merkezi'nde çalışan tüm değerli doktor ve hemşire arkadaşlarıma, Dr. Turgay HAPPANI ve Hemşire Ayşe AKIN'a,

Bu mesleğe başladığım andan itibaren tanıdığım ve bana ikinci bir aile olan değerli abim Mehmet KILINÇ ve ailesine,

Bu günlere gelmemde çok büyük katkıları olan ve emeklerini asla ödeyemeyeceğim değerli aileme,

Akademik alanda ilerlemem için maddi ve manevi her türlü desteğini, sevgisini, anlayışını esirgemeyen, daima yanımda olan kıymetli eşim Volkan İPEKÇİ'ye,

Doktora çalışmam sırasında yeterli zaman ayıramadığım, varlıklarıyla hayat bulduğum sevgili çocuklarım Engin Furkan, Tülin İpek ve Rukiye Damla'ya

SONSUZ TEŞEKKÜRLERİMİ SUNARIM.

ÖZET

Nuriye Nesrin İPEKÇİ. Suriye’den Göç Eden Türk Vatandaşı Olan Kadınların Sağlık Davranışları Üzerine Niteliksel Bir Araştırma. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hemşirelik Doktora Programı, Doktora Tezi, Gaziantep 2021. Bu araştırmada, Suriye’den 2011 yılı itibariyle göç ile Türkiye’ye gelen, Türk erkekle evlenen ve Türk vatandaşı olan kadınların göç sonrası sağlık davranışlarının belirlenmesi amaçlandı. Fenomenolojik desende niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan araştırmanın evrenini, Türkiye’ye göç etmiş Suriyeli göçmen kadınlar oluştururken; örneklemini Kilis’te yaşayan 15 Suriyeli göçmen kadın oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri literatür taranarak hazırlanan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılarak derinlemesine görüşme tekniği ile toplandı ve betimsel analiz yöntemiyle incelendi. Araştırmanın bulguları, göç öncesi yaşam, göç nedeni, Türkiye’ye geçiş, Türkiye’de yaşam- ilk yıllar, Türkiye’deki evlilik öyküleri, Türkiye’de evlilik, sağlık ve hastalığa ilişkin geleneksel uygulamalar, sağlık hizmetlerine erişim, sağlık davranışları, geleceğe ilişkin beklentiler olmak üzere on ana tema ve alt temalar oluşturularak değerlendirildi. Araştırma sonucunda; kadınların savaş nedeniyle eğitimlerini tamamlayamadıkları, çoğunluğunun kaçak yolla Türkiye’ye giriş yaptığı, Türkiye’deki ilk yıllarda barınma ve işsizlik sorunu yaşadıkları belirlendi. Türkiye’de evliliklerin genellikle aileye yük olmama nedeniyle yapıldığı ve adölesan evliliklerin olduğu, düşüklerin yaşandığı, çok çocuk sahibi olmak istemedikleri, savaş nedeniyle ruhsal sağlıklarının etkilendiği tespit edildi. Kadınların hastalık durumunda öncelikli olarak sağlık kuruluşuna gitmedikleri geleneksel uygulamalara başvurdıkları, en çok yapılan uygulamaların ise doğum ve doğum sonrası döneme ait olan geleneksel uygulamalar olduğu, göç eden kadınların üreme sağlığı konusunda riskli sağlık davranışlarının bulunduğu saptandı. Türkiye’de bulunan ilk yıllarda kadınların bazılarının dil engelinin olması nedeniyle sağlık hizmetlerini etkin kullanamadığı, sağlık hizmetlerinden çoğunlukla memnun oldukları, Türkiye’ye dil, giyim ve yemek kültüründe uyumlarının kolay olduğu tespit edildi. Sonuç olarak; hemşirelerin öncelikli olarak Suriyeli kadınların kültürel yapılarını iyi bilmesi, kadınların olumlu sağlık davranışları geliştirmelerinde, özellikle üreme sağlığı ve aile planlaması konularında sağlık eğitimi verilmesi, psikolojik olarak destek sağlanması önerilebilir. Bu araştırmanın, halk sağlığı hemşireliği alanında göç ve kadın sağlığı konusunda niteliksel yöntemle yapılan ilk çalışma olması nedeniyle diğer yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen kadın, Sağlık davranışı.

ABSTRACT

Nuriye Nesrin İPEKÇİ. A Qualitative Study on Health Behaviors of Turkish Citizen Women Immigrated from Syria. Hasan Kalyoncu University, Institute of Graduate Programs, Nursing Doctorate Program, Doctorate Thesis, Gaziantep, 2021. This study, it was aimed to determine the post-migration health behaviors of women who came to Turkey from Syria as of 2011, married a Turkish man and became a Turkish citizen. The population of the research, which was carried out using the qualitative research method in the phenomenological design, was composed of Syrian migrant women who migrated to Turkey; The sample consists of 15 Syrian migrant women living in Kilis. The data of the research were collected by in-depth interview technique using the "Semi-structured Interview Form" prepared by scanning the literature and analyzed by descriptive analysis method. Findings of the research were evaluated under ten main themes and sub-themes, including life before migration, the reason for migration, transition to Turkey, life in Turkey-first years, marriage stories in Turkey, marriage in Turkey, traditional practices related to health and illness, access to health services, health behaviors, future perspectives. As a result of the research; It was determined that the women's lives in Syria before the migration were at a more prosperous level than after the migration, they could not complete their education due to the war, their migration was due to the war and the majority of them entered Turkey illegally, and they experienced housing and unemployment problems in the first years in Turkey. It was determined that marriages in Turkey were generally made because of not being a burden on the family, and there were adolescent marriages, miscarriages were experienced, they did not want to have many children, and their mental health deteriorated due to the war. It was determined that in case of illness, women primarily resort to traditional practices where they do not go to the health institution, the most common practices are traditional practices belonging to the birth and postpartum period, and that migrant women have risky health behaviors regarding reproductive health. It was determined that some of the women in Turkey could not use health services effectively due to language barriers in the first years, they were mostly satisfied with health services, and it was easy to adapt to Turkey in language, clothing and food culture. As a result; It can be suggested that nurses should know the cultural structures of Syrian women well, provide health education especially on reproductive health and family planning, and provide psychological support for women to develop positive health behaviors. It is thought that this research will guide other studies to be carried out, as it is the first study conducted with a qualitative method on migration and women's health in the field of public health nursing.

Key Words: Migration, Migrant women, Health behavior.

İÇİNDEKİLER

Sayfa
No

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
TABLO DİZİNİ.....	ix
SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Konunun Önemi ve Problemin Tanımı.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
2.GENEL BİLGİLER	3
2.1.Göç.....	3
2.2. Zorunlu Göç.....	3
2.3. Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli’lerin Durumu	5
2.4. Göç ve Sağlık.....	7
2.4.1.Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi ve Halk Sağlığı Hemşiresinin Rolü.....	9
3.GEREÇ VE YÖNTEM	11
3.1. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	11
3.2. Araştırmanın Etik Yönü.....	12
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	13
3.4. Veri Toplama Gereçleri	13
3.4.1. Katılımlı gözlem	14
3.4.2. Derinlemesine Görüşme	15
3.5. Verilerin Analizi	17
3.6. Tez Süreci ve Görüşmeler Sırasında Yaşanılan Alan Deneyimleri	19
4. BULGULAR	22
4.1.Araştırma Katılımcılarının Demografik Bilgileri	22
4.2. Göç Öncesi Yaşam.....	25
4.2.1. Göç Öncesi Suriye’de Yaşam	25

4.2.2. Göç Öncesi Suriye'deki Eğitim Durumu.....	40
4.2.3. Göç Öncesi Suriye'de Sağlık Durumu.....	44
4.2.4. Göç Öncesi Suriye'de Çalışma Durumu.....	50
4.2.5. Göç Öncesi Suriye'de Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri	52
4.3. Göç Nedeni	54
4.3.1. Savaş ve Savaş Sırasında Yaşananlar	55
4.3.2. Temel İhtiyaçların Karşılanamaması ve İşsizlik.....	61
4.3.3. Savaşın Başlamasıyla İkamet Yerinde Zorunlu Değişiklik	64
4.3.4. İkametgâh Değişikliği İçin Zorunlu Evlilik.....	66
4.4. Türkiye'ye Geçiş	67
4.4.1. Türkiye'ye Giriş Yılı	67
4.4.2. Kimlerle Göç Etti.....	68
4.4.3. Göç Ederken Yanında Getirebildikleri	69
4.4.4. Türkiye'de İlk Yerleşim Yeri.....	71
4.4.5. Türkiye'ye Giriş ve Karşılaşılan Zorluklar.....	75
4.5. Türkiye'de Yaşam - İlk Yıllar	79
4.5.1. Barınma.....	79
4.5.2. Göç ve İşsizlik	83
4.5.3. Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'deki Eğitim İmkanlarından Yararlanmaları.....	86
4.5.4. Yeni Kültüre Uyum	88
4.6. Türkiye'deki Evlilik Öyküleri	95
4.6.1. Evlilik Kararının Verilmesindeki Nedenler	96
4.6.2. Evlilik yaşı	102
4.6.3. Evlilik Süreci	105
4.6.4. Evliliğin İlk Yıllarında Yaşanan Zorluklar	110
4.6.5. Sosyal Çevrenin Suriyelilere İlişkin Algıları.....	114
4.7. Türkiye'de Evlilik	116
4.7.1. Çocuk Sahibi Olma.....	119
4.7.2. Korunma Yöntemleri	125
4.7.3. Sosyal Hayat	128
4.7.4. Üreme Sağlığı ve Diğer Sağlık Sorunları	130
4.8. Sağlık ve Hastalığa İlişkin Geleneksel Uygulamalar	142
4.8.1. Hastalıklara İlişkin Geleneksel Uygulamalar	143
4.8.2. Hamile Kalmak İçin Yapılan Geleneksel Uygulamalar.....	145

4.8.3. Doğuma İlişkin Geleneksel Uygulamalar.....	148
4.8.4. Doğum Sonrası Anneye ve Bebeğe Yapılan Geleneksel Uygulamalar.....	153
4.8.5. Epizyotomi Bakımı İçin Yapılan Geleneksel Uygulamalar.....	162
4.8.6. Sağlıkta Öncelik Durumu.....	165
4.9. Sağlık Hizmetlerine Erişim.....	167
4.9.1. Sağlık Kuruluşunda İletişim.....	181
4.9.2. Sağlık Kuruluşundan Beklentiler.....	184
4.9.3. Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu.....	186
4.9.4. Sağlık Hizmetlerinden Memnun Olmama.....	188
4.10. Sağlık Davranışları.....	194
4.10.1. Beslenme, Uyku ve Spor.....	195
4.10.2. Hareketsiz Yaşam.....	197
4.10.3. Dini İnanç ve Temizlik.....	197
4.10.4. Sağlıkla İlgili Bilgiye İnternette Ulaşma.....	200
4.11. Geleceğe İlişkin Beklentiler.....	202
4.11.1. Türkiye'ye Uyum Süreci.....	203
4.11.2. Giyim Kuşamda Uyum.....	204
4.11.3. Yemek Kültüründe Uyum.....	206
4.11.4. Memleket Özlemi.....	208
5. TARTIŞMA.....	210
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	242
6.1. SONUÇLAR.....	242
6.2. ÖNERİLER.....	246
6.3. SINIRLILIKLAR.....	248
KAYNAKLAR.....	249
EKLER.....	249
Ek 1. Enstitü Yönetim Kurulu Kararı.....	264
Ek 2. Etik Kurul Onay Formu.....	265
Ek 3. Kilis İl Sağlık Müdürlüğü İzin Yazısı.....	266
Ek 4. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Rehber Formu.....	267
Ek 5. İntihal Raporu.....	269
Ek 6. Kısa Öz Geçmiş.....	270

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekiller		Sayfa No
Şekil 2.1	Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	5
Şekil 2.2	Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin 10 İle Göre Dağılımı	6
Şekil 2.3	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı	6
Şekil 4.1	Araştırmanın Ana Temaları ve Alt Temalar	24
Şekil 4.2	Göç Öncesi Yaşam Ana Teması ve Alt Temalar	25
Şekil 4.3	Göç Nedeni Ana Teması ve Alt temalar	55
Şekil 4.4	Türkiye'ye Geçiş Ana Teması ve Alt Temalar	67
Şekil 4.5	Türkiye'de Yaşam-İlk Yıllar Ana Teması ve Alt Temalar	79
Şekil 4.6	Türkiye'deki Evlilik Öyküleri Ana Teması ve Alt Temalar	96
Şekil 4.7	Türkiye'de Evlilik Ana Teması ve Alt Temaları	119
Şekil 4.8	Sağlık ve Hastalığa İlişkin Geleneksel Uygulamalar Ana Teması ve Alt Temalar	143
Şekil 4.9	Sağlık Hizmetlerine Erişim Ana Teması ve Alt Temalar	167
Şekil 4.10	Sağlık Davranışları Ana Teması ve Alt Temalar	195
Şekil 4.11	Geleceğe İlişkin Beklentiler Ana Teması ve Alt Temalar	203

TABLO DİZİNİ

Tablolar		Sayfa
		No
Tablo 3.1	Araştırmada Veri Toplama Süreci	17
Tablo 3.2	Nitel Veri Toplama ve Analiz Süreci	18
Tablo 3.3	Araştırma Verilerinin Analiz Aşaması	19
Tablo 4.1	Kadınların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı	23

SEMBOLLER/KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASM	Aile Sağlığı Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Ark.	Arkadaşları

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Önemi ve Problemin Tanımı

Günümüzde yaşanan göç hareketlerinde küreselleşmenin etkileri görülmektedir. Bu göç hareketleri ayırım yapmadan tüm insanlığı tehdit etmekte olup, göç veren ülkenin de refahının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Küresel sorunların bir sonucu olarak, terör saldırıları, iç savaş, iklim değişiklikleri, ekonomik kriz gibi nedenlerle göç hareketleri gerçekleşmektedir (1).

Dünyanın birçok yerinde yaşanan savaşlar ve çatışmalar milyonlarca insanın yaşadığı ülkeyi terk etmesine sebep olmaktadır. Yirmi birinci yüzyılda yaşanan en önemli olaylardan biri Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle zorunluluktan doğan kitlesel göçtür. Bu kitlesel göçün sebebi Arap ülkelerini etkileyen Arap Baharı olarak adlandırılan demokrasi, özgürlük, siyasi ve ekonomik reform talepleriyle başlayan halk ayaklanmalarıdır. Bu ülkeler; Cezayir, Tunus, Bahreyn, Moritanya, Libya, Umman, Irak, Lübnan, Ürdün, Yemen, Suudî Arabistan, Fas ve Suriye’dir. Arap Baharı’nın sonucunda; bazı Arap ülkelerinde hükümetler değişmiş, bazı ülkelerde yönetimler değişmemiş ancak reform hareketleri başlamış, Suriye’de ise iç savaş patlak vermiştir. Bu iç savaşta bugüne kadar 6.5 milyon Suriyeli ülkesini terk etmiş ve 8 milyona yakın Suriyeli ise ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır (2, 3).

Türkiye coğrafi konumundan dolayı Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere, çeşitli ülkelerden gelen sığınmacıların geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre Ağustos 2019 itibari ile sadece beş komşu ülkeye (Mısır, Irak, Lübnan, Ürdün ve Türkiye) sığınan ve kayıt altına alınan Suriyeli’lerin sayısı 5.626.914’dür. Türkiye Kasım 2021 itibariyle 3.738.032 Suriye’li sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’nin açık kapı uygulaması ile Haziran 2011’de sadece 58 bin olan Suriyeli sığınmacı sayısı on yılda 3.7 milyona ulaşarak ülkemizdeki Suriyeli sayısı ciddi oranda artmıştır. Bu rakamlara göre Türkiye dünya üzerinde en fazla sığınmacı barındıran ülke konumuna gelmiştir (3, 4).

Suriye’de meydana gelen olaylar sebebiyle 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren geçici koruma amacıyla Suriye’den kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen Suriyeli vatandaşlara “Geçici Koruma Statüsü” verilerek, ülkemizin sınır illeri olan Hatay, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa’da kurulan kamplara yerleştirilmeleri sağlanmıştır (5,6). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) verilerine göre; Kasım 2021 itibariyle geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 51.677 ve şehirlerde yaşayan Suriyelilerin sayısının ise 3.686.355 olduğu açıklanmıştır. Bu verilere göre kamplarda yaşayan Suriyeli sayısı yalnızca %1.4’tür

(5, 7). Göç etme nedeni ne olursa olsun, göç bu süreci yaşayan herkes için acı bir deneyim olup, göç olgusu bireyleri fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden etkilemektedir. Göç alan ülkede ise sosyal, siyasal, ekonomik, demografik, sağlık ve kültürel alanda birçok değişikliğe yol açmaktadır. Ülkesindeki savaş ve çatışma koşullarının zorluğu nedeniyle başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalmış topluluklar sağlık hizmetleri açısından ‘kırılgan grup’ olarak değerlendirilir. Toplumun kırılgan grupları içerisinde yer alan yaşlı, engelli, çocuk ve kadınların göç sürecinden en fazla etkilenen gruplar olduğu bilinmektedir (8-10). Bu yaşanan göçle Türkiye’ye gelen Suriyeli kadın sığınmacıların sayısı 1.727.376 (%46.2)’dir (11). Bu bağlamda hem sığınmacı ve mülteci konumunda olup hem de kırılgan grupta bulunan kadınların kültürel uyum yaşaması, sağlık davranışlarının değişkenlik göstermesi, sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamaması, hizmete ulaşmada zorluklar yaşamasının ve dil engelinin kırılganlığını artıracığı söylenebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Kadınlar için göç etmek, dünyadaki en zorlu ve karmaşık olgulardan biridir (12). Suriye’den ülkemize göç eden bireylerin yarısına yakını kadınlar oluşturmaktadır (13). Bu kadınların %25’inden fazlasının üreme çağında ve onların da yaklaşık %4’ünün gebe olduğu belirtilmiştir (9). Bu bağlamda hem sığınmacı ve mülteci konumunda olup hem de kırılgan grupta bulunan kadınlar, göç alan bölgelerde sağlık kuruluşlarının yetersiz olması, finansal sorunlar, hizmetlerden yeterince faydalanamama, hijyen eksikliği, temiz içme suyu sağlanamaması, sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluklar yaşama ve dil engeli, temel ihtiyaçların karşılanamaması, bazı stres yaratan faktörlerin varlığı gibi sebeplerle bu grubun kırılganlığının artacağı öngörülmektedir (14, 15). Ayrıca ülkelerinden ayrılan göçmenlerin, iletişimlerinin azalması, sosyal çevrelerinden ayrılma, yaşanan durumla baş edememe, taciz tecavüz, şiddet gibi olaylardan dolayı ruhsal sağlıkları da etkilenebilmektedir (13). Göç, bireylerin sağlığı açısından riskler taşıyan bir olgudur. Göçmenlerin göç sürecinde yaptıkları yolculuk şartları, göç edilen yerdeki mevcut yaşam ve barınma koşulları bireylerin bedensel, sosyal ve ruhsal sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca göç edilen ülkedeki göçmenlerin yasal statüsü, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetlere erişimleri konusundaki yeterlilikleri, ani çevre değişiminden dolayı sosyal, kültürel ve fiziksel açıdan değişimin yaşanması, sağlıklarının ne yönde ilerleyeceğinde belirleyici rol oynamaktadır (14, 16).

Bu araştırmada, Suriye iç savaşından sonra göç ile Türkiye’ye gelen, Türk erkeklerle evlenen ve Türk vatandaşı olan kadınların sağlık davranışlarının değerlendirilmesi amaçlandı.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Göç

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç, geçmişte yiyecek bulma ihtiyacından doğan, günümüzde ise ekonomik değişimler, siyasi istikrarsızlık, küreselleşme, insan hakları ihlalleri, salgın hastalıklar, savaşlar gibi çok çeşitli nedenlerle farklılık gösteren dünyanın her yerinde her zaman görülebilecek evrensel bir olgudur (17, 18).

Dünyada son yıllarda yaşanan ekonomik ve siyasal yapıdaki hızlı değişim göç kavramının tanımını ve nedenlerini değiştirmekte, göç kavramına farklı bir dinamik kazandırarak, göçle ilgili yeni tanımların doğmasına ve göçün farklı boyutlarda incelenmesine neden olmaktadır (19). Literatürde göç ile ilgili yapılmış pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Bir tanıma göre göç, belirli bir sosyal yapı içinde bulunan birey veya grupların eğitim, politik, kültürel, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı buldukları yerden başka bir yere yaptıkları kitlesel nüfus hareketidir (9, 20). Göçün başka bir tanımında ise; “göç sadece yatay eksen hareketi olmayıp kişinin hayatından diğerine dikey bir eksen hareketi ile geçmesi, farklı disiplinler tarafından farklı boyutları ile incelenen, kişilerin tamamen ya da geçici bir süreliğine, yaşantılarını sürdürebilmek için ülke içinde veya sınır ötesi yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı” olarak tanımlanmıştır (9).

Göç olgusunu; nedenlerine (zorunlu ve gönüllü göç) amaçlarına (çalışma yönlü ya da sığınmacı) ve hedeflerine (yasal ve yasa dışı) göre çeşitli ölçütlere göre tanımlamak mümkündür. Farklı disiplinlerde incelen göç dinamiği; sağlık, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, coğrafya, uluslararası ilişkiler, demografi, tarih, siyaset bilimi ve ilgili disiplinler göçü farklı boyutlarıyla açıklarlar (21). Petersen göçü, ilkel (primitive) göç, zoraki (forced) göç, yönlendiren (impelled) göç, serbest (free) göç ve kitlesel (mass) göç olmak üzere beş gruba ayırmıştır (22).

2.2. Zorunlu Göç

Göç tarihine baktığımızda, yapılan göçlerin pek çoğunun kitlesel bir biçimde ve bir zorunluluktan dolayı gerçekleştiğini görmek mümkündür (23). Zorunlu göç bireylerin ya da kitlelerin yaşadıkları iskânlardan sürgün, savaş, afetler gibi nedenlerle istemleri dışında ayrılmaları ya da buna mecbur bırakılmaları nedeniyle meydana gelen göç olarak tanımlanmaktadır (24). Birleşmiş Milletler (BM) zorunlu göç maruz kalanları ya da ‘ülke içinde yerinden olmuş kişiler’i “zorla ya da mecbur bırakılarak evlerinden veya sürekli ikamet ettikleri yerlerden, özellikle silahlı çatışmalardan, genel olarak şiddet içeren

durumlardan, insan hakları ihlallerinden veya doğal ya da insan kaynaklı afetlerin oluşturabileceği etkilerden, uluslararası kabul görmüş devlet sınırlarını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden birey veya bu bireylerden oluşan gruplar” şeklinde tanımlamaktadır (25). Devletlerin insanları koruma yükümlülükleri yerine getirilmediği zaman, vatandaş olmaktan kaynaklanan haklarını kullanmaktan mahrum kalan bireylerin, insan onuruna uygun yaşama imkânı da ortadan kalkmış olur. Kitlesel göç hareketleri özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında artış göstermiş olup o yıllardan bu yana zorunlu göç ve mülteciler tüm dünyanın gündem konusu olmuştur (26). Ülkesini terkeden kişiler için ilticâ (asylum), mülteci (refugee) ve sığınmacı (asylum seeker) gibi terimler kullanılmaktadır (5). İngilizcede “asylum” kelimesinin karşılığı olan iltica kelimesi; Özellikle ırkı, dini, tabiiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm gören, ya da görmekten korkan kişilerin, vatandaşı olduğu ülkede koruma sağlanmaması sonucu güvenli olan başka bir ülkeye göç ederek sığınmasıdır (5, 27).

Cenevre Sözleşmesi’nde (1951) mülteci; “İrki, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle, haklı sebeplerle zulüm görme korkusu taşıyan ve bu korku yüzünden vatanından ayrılan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan veya yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu daha önce yaşadığı ikamet ettiği ülkesinin dışında bulunan, söz konusu korku nedeniyle oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi” şeklinde tanımlanmıştır (28). “Cartagena Mülteciler Bildirisi”nde (1984) mülteci tanımı ise; “şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, insan hakları ihlali veya kamu düzenini ciddi şekilde tehdit eden olaylardan dolayı yaşamları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişiler” olarak yapılmıştır (29).

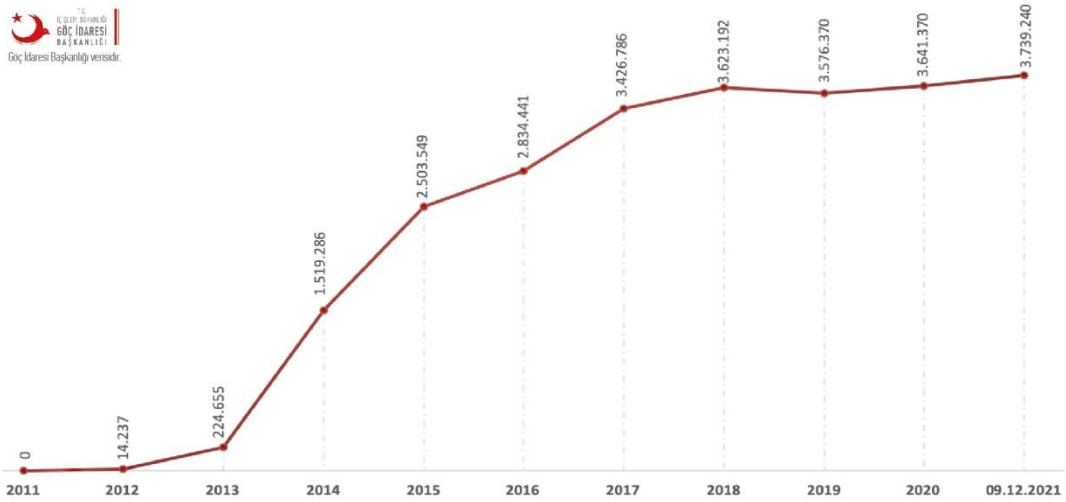
Diğer bir tanım olarak sığınmacı ise, başvurusunu yapmış ancak başvuru kararı henüz kabul edilmemiş mülteci statüsüdür (5). Başka bir deyişle mülteci, hukuken mülteci statüsünü kazanmış yabancı kişileri belirtirken, sığınmacı mültecilik başvurusu incelenen geçici korumadan yararlanan yabancıları belirtmektedir (30). Yani mülteci hukuki bir statünün sonucu, sığınmacı ise hukuki bir statünün beklendiği süreci ifade etmektedir (5). Bu açıdan değerlendirildiğinde, sığınmacılar sığındıkları ülkenin kanunlarından mültecilerin yararlandığı gibi yararlanamazlar (30). Bütün bu tanımlamalar çerçevesinde Suriye’de yaşanan iç savaştan dolayı ülkemize göç etmek zorunda kalan Suriyeli’lerin gerçekleştirdikleri göç “zorunlu göç hareketi” olarak nitelendirilebilir. Suriye Arap Cumhuriyeti’nde 2011 yılının Mart ayında çıkan iç çatışmalar nedeniyle Türkiye’ye uluslararası koruma bulmak amacıyla gelen Suriye vatandaşlarına ülkemiz tarafından “geçici koruma” sağlanmaktadır (31). 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda uluslararası koruma çeşitleri kapsamında, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici

koruma statüleri yer almıştır (32). Geçici Koruma Yönetmeliği' nin (2014), 3(f) maddesinde “geçici koruma” tanımına yer verilmiştir. Bu maddeye göre “geçici koruma”, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” şeklinde tanımlanmıştır (33).

2.3. Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli’lerin Durumu

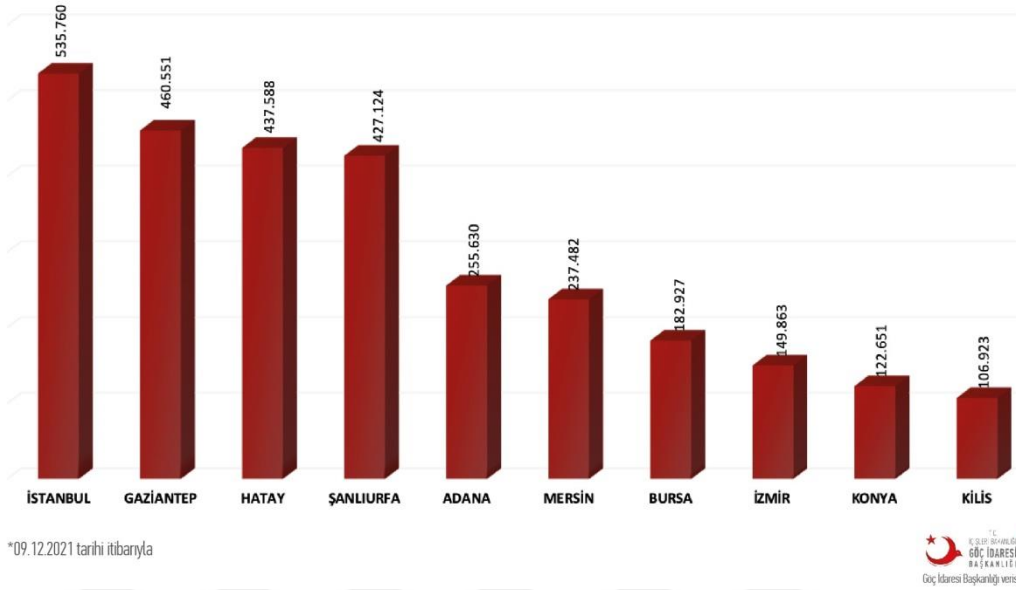
Krizin başladığı 2011 yılından itibaren Suriye ile sınır komşusu olan Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur. 2021 yılı kasım ayı itibariyle Türkiye’deki Suriyeli sayısı 3.738.032 kişiye ulaşmıştır (Şekil 2.1). Suriye nüfusunun (5.608.719) %65.5’i Türkiye’ye göç etmiştir (34).

Şekil 2.1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (35)

Suriye’den Türkiye’ye göç eden sığınmacılar başlangıçta çadırlara ya da konteynır kentlere ve bazı illere yerleştirilseler bile daha sonra göç edenlerin çoğu kampların dışında, ülkenin 81 ilinin tamamına yayılmış şekilde yaşamaya başlamışlardır. Suriyelilerin Kilis’e geldikleri 2011 yılında Kilis’in nüfusu 130.825, Suriyeli nüfusu 125.668, yerli nüfusa oranı %96.06 oranındaydı (5). Çalışmamızın yapıldığı sınır kent Kilis’te 2021 yılında 106.924 Suriyeli ile (%42.6) Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun olarak yaşadığı il olmuştur (36).

Şekil 2.2. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin 10 ile Göre Dağılımı (35)

Türkiye'ye göçle gelen Suriyeliler ilk önce Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından sınır kentlerimiz Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis'te kurulan geçici barınma merkezlerine yerleştirilmişlerdir. Sığınmacı sayısının giderek artmasıyla Kahramanmaraş, Adıyaman, Adana, Osmaniye, Malatya ve Mardin illerinde de geçici barınma merkezleri kurulmuştur (37). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün son resmi verilerine göre; Kasım 2021 tarihi itibarı ile Adana (bir), Hatay (üç), Kahramanmaraş (bir), Osmaniye (bir) ve Kilis'te (bir) olmak üzere beş ilde toplam yedi geçici barınma merkezinde 51592 Suriyeli barınmaktadır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (35)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	17.038	17.038
HATAY (3)	Altınözü	2.456	8.381
	Yayladağı	3.316	
	Apaydın	2.609	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	9.660	9.660
KİLİS (1)	Elbeyli	8.208	8.208
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	8.305	8.305
TOPLAM		51.592	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI			3.687.648

2.4. Göç ve Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre; geçici barınma merkezlerinde hipotermi, yanık ve gastrointestinal hastalıklar sıklıkla görülebilen sağlık sorunları arasındadır. Göçmenlerin yaşadıkları alanların uygun koşullarda olmaması ve yetersiz sanitasyon üst solunum yolu enfeksiyonlarının görülmesinde de etken olabilmektedir. Ayrıca DSÖ'nün raporunda göçmenlerin yaşam standartları iyileştirilmediği takdirde, uyuz ve döküntü gibi deri hastalıklarının sıklığının artabileceği vurgulanmaktadır (38).

Göç eden bireylerde görülebilecek sağlık sorunları; kısa süreli sağlık sorunları, uzun süreli sağlık sorunları olarak iki grupta incelenebilir. Göçmenlerin ilk başta karşılaştıkları kısa süreli sağlık sorunlarında acil çözüme gidilmesi gerekmektedir (39). Bu dönemde; beslenme bozuklukları ve hastalıkları, üreme sağlığı sorunları (istenmeyen gebelikler, adölesan gebelikler, karşılanamayan aile planlaması gereksinimi, istenmeyen düşüklükler, kadına yönelik şiddet gibi), bulaşıcı hastalıklar (40). şok, yaralanmalar, boğulmalar ve ölümler görülebilecek kısa süreli sağlık sorunları arasındadır. Uzun süreli sağlık sorunları ise; genellikle göç sırasında tanı alamayan, müdahale yapılamadığından, göç eden toplumu uzun bir süre etkileyen, bireylerin göçmenlik durumu kalksa dahi sonra da etkili olan ve yaşam boyu devam eden sorunlardır. Uzun süreli sağlık sorunları arasında; kronik hastalıklarda (diabetüs mellitüs, hipertansiyon, kanser, vb.) artış, anne ve bebek sağlığı ile ilgili sorunlar (anne ölümlerinde artış, bebek ölümlerinde artış, büyüme ve gelişme gerilikleri), kronik beslenme yetersizlikleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklarda artış, alkol ve madde bağımlılığı, psikiyatrik sorunlar, iş kazalarında artış, şiddet ve erken ölümler yer almaktadır (39, 41). Türkiye'nin Suriyeliler için uyguladığı sağlık hizmeti sunumu örnek uygulama olarak gösterilebilir. Suriyeliler ülkemizde sağlık kuruluşuna doğrudan başvuru yaparak ya da zorunlu hallerde üniversite ve özel hastanelere sevk edilerek sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanabilmekte ilaçları da eczaneden ücretsiz temin edebilmektedirler. Geçici koruma statüsünde olmasalar dahi bu kişilere aşılama hizmetleri ile acil sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır (39, 42).

Geçici koruma altındaki Suriyeliler yoğun olarak; Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Mersin, Adana, İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Adıyaman, Kahramanmaraş, Mardin illerinde yaşamaktadırlar. Göçmenlerin bazı illerde yoğun olarak bulunması o bölgelerde güvenlik, sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında ciddi sorunlar oluşturmuştur (43, 44). Suriyeli sığınmacılar ülkelerindeki iç savaş nedeniyle temel gereksinimlerini karşılayamamış (yetersiz beslenme, hijyen eksikliği, su bulamama, psikolojik etkilenim gibi) savaşın olumsuz etkilerinden dolayı bir çok sağlık tehditi yaşamışlar ve bu sağlık tehditi

gittikleri ülkenin toplumunu da etkilemiştir. Suriye’den zorunlu göç ile Türkiye’ye gelen sığınmacılar, toplumsal sorunların yanında sağlık ve sağlık hizmeti sunumuna yönelik problemleri de beraberinde getirmişlerdir. Göç edilen ülkede artan nüfus ile birlikte sağlık hizmetlerinde sorunlar artmış ve sağlık kuruluşlarında sağlık insan gücü yetersiz kalmıştır. Koruyucu sağlık hizmetlerinde aksama olmuş ve bu durumdan en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmiştir (44).

Ortadoğu Araştırma Merkezi’nin (2015) raporuna göre; Suriyelilerin gelmesiyle Türkiye’nin sınır illerinde, aşısı dahi yapılmayan bazı bulaşıcı hastalıkların görünür hale geldiği ileri sürülmüştür. Örneğin çocuk felcinin yeniden görüldüğü ve sınır illerindeki 0-5 yaş grubu çocukların tamamına çocuk felci aşısı yapıldığı, kızamık ve şark çıbanı hastalıklarında da yeniden görülme söz konusu olduğu belirtilmiştir. Gaziantep kızamık vakalarının en fazla görüldüğü il olmuştur (45). Türkiye’de 2012 yılında 349 kızamık vakası görülmüş olup bu vakalardaki artışın Suriyeli sığınmacılardan kaynaklandığı bildirilmektedir (40).

Göçün sığınmacıların sağlığı üzerindeki bu olumsuzluklara ek olarak, sağlık çalışanlarının sığınmacılara karşı olumsuz tutum ve davranışlarda bulunması, ayrımcılık yapılması hastaların bakım davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu uygun olmayan davranışlar sığınmacıların tedaviye uyumlarını zorlaştırmakta, sağlık hizmetlerinin kullanım oranında düşüşe neden olmaktadır. Ayrıca yaşanan sorunlar sığınmacıların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilemektedir (14). Dünya çapında yapılmış epidemiyolojik araştırmalar ruh sağlığı sorunlarının mültecilerde daha yaygın olduğunu göstermiştir. Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı zorlu yaşam deneyimleri, ruh sağlığı sorunları patolojik, nevrotik, psikotik ve davranışsal sorunlar gibi psikosomatik sorunları içerir (46).

Göçler sonucunda farklı kültürel özelliklere sahip topluluklar biraraya gelebilmekte bireylerin sağlık davranışlarında kültürün etkileri görülebilmektedir. Bu nedenle insanların sağlığı algılama biçimleri toplumdan topluma farklılıklar gösterebilir. Özellikle göç eden grupların sosyal çevresi, yaşam biçimi ve kültürel farklılıkları sağlık-hastalık algılarında da değişikliğe neden olabilmektedir. Her kültür bünyesinde kendine özgü sağlık algısı barındırmaktadır (7). Bu nedenle birinci basamak sağlık kuruluşunda çalışan halk sağlığı hemşirelerinin göçmenlere iyi bir sağlık bakım hizmeti verebilmeleri için, göç ile birlikte değişen hasta özelliklerini çok iyi tanıyabilmeli ve bireylerle etkili bir iletişim kurarak hemşirelik bakım kalitesini artırabilmesi beklenir (47).

2.4.1. Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi ve Halk Sağlığı Hemşiresinin Rolü

Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle ülkemize göç etmek zorunda kalan yaklaşık yarısının kadınlardan oluştuğu grubun çoğunlukla üreme sağlığı sorunları yaşadığı çalışmalarda yer almaktadır. Göç eden kadınlar; cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tecavüz, taciz ve cinsel istismar, adölesan evlilik, adölesan ve istenmeyen gebelikler, yetersiz aile planlaması kullanımına yönelik sorunlar, doğum öncesi, doğum ve lohusalık dönemlerinde bakımın yetersizliği, doğum ve doğum sonu dönemde gelişebilecek komplikasyonlar bakımından yüksek riskli grup olarak gösterilmektedir (46, 48, 49).

Mazlumder'in (2014) raporunda; Suriyeli sığınmacıların yabancı bir ülkede hiç bilmedikleri bir sağlık sistemiyle karşılaşmış olmalarından dolayı çok zorunlu olmadıkça sağlık hizmetlerinden faydalanmadıkları belirtilmiştir. Raporda, sığınmacılardan kamp dışında yaşayan hamile kadınların doğum öncesi gebelik takibinin, çocukların bağışıklanması gibi koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinden yararlanma oranının çok düşük olduğu, sığınmacı kadınların bazılarının doğumunu evde yaptığı ve sağlık açısından elverişsiz koşulların düşük yapma riskini artıracığı belirtilmektedir. Kamp dışında yaşayan sığınmacı kadınların özellikle aile planlaması, kadın sağlığı ve hijyen konularında bilgilendirilmeleri gereklidir (14). Türk Tabipler Birliği'nin (2016) sığınmacıların üreme sağlığı ve bu konuda kadınların bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirleyen çalışmasında;

“Suriyeli kadınların gerçek gereksinimleri ve korunmasızlıkları ile ilgili üreme sağlığı, gebelikten korunma, doğum, doğum öncesi-sonrası bakım, vitamin ve mineral eksiklikleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, düşük, istenmeyen gebelik, doğum komplikasyonları gibi konularda nerdeyse hiç bilgi yoktur” şeklinde belirtilmiştir (50)

Göç eden kadınlarda üreme sağlığını etkileyen bir diğer konu ise adölesan evliliklerdir. Suriyeli kızlar küçük yaşta evlenerek/evlendirilerek üreme sağlığı sorunlarına erken dönemde maruz kalabilmektedirler (7, 49). Suriyeli mülteci kadınlar arasında 2015 yılı doğum oranları DSÖ (2016) 2.55 ve Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 yılı verilerine göre Türk kadınları arasında doğum oranları 2.3'tür. Yaşanan tüm bu cinsel ve üreme sağlığı sorunları, yüksek doğurganlık oranı Suriyeli mülteci kadınlar tarafından aile planlaması yöntemlerinin kullanılmasını gerekli kılmaktadır (49).

Göç eden kadınların, farklı bir kültürel çevrede bulunma ve yeni yaşama uyum sağlama çabalarının olması ayrıca sosyal destek eksikliği nedeniyle sağlık risklerinde artış olabileceği vurgulanmaktadır. Sığınmacıların sağlık risklerindeki bu artışın önlenmesinde, sağlık davranışlarının ve yaşam şekillerinin iyileştirilmesi, korunması, geliştirilmesinde temel insan gücü olarak hemşireler önerilmektedir (7, 51). Özellikle göçün yoğun yaşandığı sınır

illerinde sığınmacı sayılarındaki artış nedeniyle sağlık çalışanlarının iş yükünde ve çalışma temposunda yoğunluk yaşanmıştır. Bu durum hem sağlık kurumlarının (hastaneler, birinci basamak sağlık kuruluşları) hem de hemşirelerin iş yükünü artırmıştır (52).

Farklı kültürel özelliklere sahip bir ülkede yaşayan göçmen kadınların sağlık çalışanları tarafından kendi kültürel özelliklerinin yeterince bilinmemesi nedeniyle sağlık kuruluşlarında sorunlar yaşaması muhtemeldir. Bu nedenle kültür göçmen kadınların rahatsızlıklarının belirtilerini algılama ve yorumlama, yardım arama davranışı, karar verme yetisi, hasta rolünden beklentileri, sorunlarla başa çıkma biçimleri ve sağlık sunucuları ile iletişimini etkileyerek sağlık sistemine erişimde önemli bir belirleyicidir (53). Halk sağlığı hemşireleri göçmen kadınların dil, beslenme, olumlu sağlık davranışları geliştirebilmesi yönünden ve yeni kültüre uyumları için desteklemelidir. Bireyin veya toplumun yaşadığı, sahip olduğu kültürel değerlerinden ayrı tutularak değerlendirilmesi olanaksızdır. Bu nedenle kırılğan grupta yer alan sığınmacı kadınların öncelikli grup olduğu hemşireler tarafından kabul edilmeli, sığınmacıların yaşam tarzlarını, doğurganlık özelliklerini ve sağlık davranışlarını iyi bilmeli ve o yönde bakım ve eğitimler vermelidir (7,51). Birinci basamakta görev alan halk sağlığı hemşireleri göç eden bireylere eğitim verirken sığınmacıların ihtiyaçlarını belirlemeli ve bu doğrultuda planlı ve sürekli eğitimler vermelidirler. Göç ile birlikte bulaşıcı hastalıklarda artışın olmaması, yayılmanın önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması yönünde çalışmalar düzenlemelidirler (40).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma, Kilis il merkezinde yaşayan göç ile gelen, Türk erkeklerle evli, Türk vatandaşı olan, Türkçe bilen kadınlarla görüşmeler, katılımcıların hanelerinde Temmuz-Aralık 2020 tarihleri arasında yapıldı. Kilis ilindeki alan araştırması yapılan Atatürk mahallesi, Kazım Karabekir mahallesi ve Mehmet Rifat Kazancıoğlu mahallesinde bulunan Aile Sağlığı Merkezlerine (ASM) Temmuz-Eylül 2020 tarihleri arasında haftada üç gün gidilerek katılımlı gözlem gerçekleştirildi. ASM'lerin farklı sosyo-ekonomik (düşük-orta-yüksek) özelliklere sahip bölgelerde yer almasına dikkat edildi.

Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanıldı. Bu yöntem araştırmacıya, saha çalışması sırasında veri oluşturma açısından esneklikler sağlamaktadır. Bu esneklik bağlamında araştırmacı soruların dizilişi ve soruluş biçiminde görüşmeler boyunca değişiklik yapabilmektedir. Niteliksel araştırma yönteminde araştırmacı ne, nerede, kim ve nasıl sorularını sorarak bu sorulardan bir veya birkaçına yanıt arar. Özellikle bu araştırmalarda amaç sosyal hayatı anlamak ve gerçeği ortaya çıkarmak olduğundan ne ve nasıl sorularına odaklanılmaktadır. Niteliksel araştırma yöntemi kullanılarak bu sorulara yanıt bulmak hedeflendi.

Kümbetoğlu'na (2020) göre niteliksel araştırmalarda; “kişisel deneyimler, algılar, düşünceler, tepkiler, duygular gibi tümüyle subjektif gerçeklikler hakkında bilgi derlenmektedir” (54). Sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan niteliksel yöntem son yıllarda sağlık alanında yapılan bilimsel araştırmalarda da kullanılmaktadır. Özellikle sağlık davranışlarının, inançların ve değerlerin ayrıntılı olarak incelenebilmesi ve uygun müdahalelerin geliştirilebilmesi için niteliksel araştırma yönteminin kullanılmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır (55).

Niteliksel araştırma yapan sağlık araştırmacıları, insanların sağlığı nasıl algıladığını, bireylerin hastalık ve bunlara yükledikleri anlamların neler olduğunu belirlemeyi hedefler. Bu araştırma türünde bireyin inançları, tutumları ve algıları bir anlatı biçiminde titizlikle yakalanabilir ve sonuçlar ölçülmez. Ancak katılımcıların anlatılarında soruya yüklediği anlamlar araştırmacı tarafından yorumlanır (56).

Araştırmada Suriyeli göçmen kadınların gerek Suriye'de gerekse Türkiye'deki yaşantılarının, ilişkilerinin, sağlık davranışlarına ilişkin gerçekliğin kavranması hedeflenmiştir. Ayrıca Suriyelilerin göç ederken ve göç sonrası yaşantıları, sosyo-kültürel değişimin etkileri, sağlık davranışları, farklı bir ülkeye göçten sonra sosyal dünyayı nasıl

gördükleri ve nasıl değerlendirdiklerini anlayabilmek niteliksel araştırma yönteminin kullanılmasıyla mümkündür.

Bu çalışma niteliksel araştırma yaklaşımında **olgu bilim (fenomenoloji)** desende yapılmıştır. Kümbetoğlu fenomenolojiyi “İnsanı ve onu kuşatan kültürel ve fiziksel çevre içindeki konumunu saptarken, toplumsal dünyanın öğelerini nasıl algıladığına ve onların kişilerin duygularını nasıl etkilediğine, toplumsal gerçekliğin algılanan, öznel arası özelliğine vurgu yapmaktadır” şeklinde ifade etmiştir (54)

3.2. Araştırmanın Etik Yönü

Kilis sınır kentine Suriye’den iç savaş nedeniyle göç ile gelen kadınların göç anlatıları ve göç sonrası sağlık davranışları ile ilgili yapılan çalışmada, etik kurallar göz önünde bulundurulmuş ve araştırma etik kurallara bağlı kalınarak yapılmıştır.

Araştırmanın uygulanması için Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu’dan etik kurul izni (Ek 2) alındı. Alınan etik kurul ile birlikte Kilis İl Sağlık Müdürlüğü’nden (Ek 3) çalışmanın yapılacağı ASM’ler içinde izin alındı. Katılımcılara araştırmamızın gönüllülük esasına dayandığı ve araştırmanın herhangi bir aşamasında vazgeçebilecekleri çalışma kapsamında alınan bilgilerin gizli tutulacağı ve bu araştırma dışında kullanılmayacağı güvencesi verildi. Çalışmaya katılmayı kabul eden tüm kadınların sözlü onamları alındı.

Araştırmaya görüşme süresi öncesi katılımcılara araştırmacının kendini tanıtmayı, çalışmanın amacından ayrıntılı söz etmesi ve yapacağı görüşme hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ile başlandı. Katılımcılara ‘derinlemesine görüşme’ tekniği hakkında açıklamalar yapılarak, katılımcılardan onam alındıktan sonra görüşme sürecine geçildi. Çalışmanın amacı, elde edilen bilgilerin nasıl ve ne için kullanılacağı konusunda bilgiler verildi. Ayrıca araştırmanın hangi kurum için yapılacağı, elde edilen raporun nasıl yayınlanacağı konusu ile ilgili bilgilendirmelerde yapıldı. Katılımcılardan toplanacak bilgiler için sorulacak sorular konu ile ilgili, onları zorlayıcı, sorgulayıcı tarzda olmayacak özellikte hazırlandı.

Araştırmadan elde edilen veriler yorumlanırken dikkat edilen husus, gerçeklerin olduğu gibi aktarılmasıdır. Bireylerin konuşmaları değiştirilmeden söylendiği şekliyle dinlenmiş ve araştırmacı tarafından elle yazıya aktarılmıştır. Araştırmada kullanılan ve başkalarına ait olan her yazı, şekil, alıntı uygun şekilde atıf yapılarak kullanılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye'ye 2011 yılında ülkesindeki iç savaştan dolayı göç etmiş Suriyeli göçmen kadınlar oluştururken, araştırmanın çalışma evreni ise, 2011 yılında Türkiye'ye göç etmiş, Kilis'te yaşayan Suriyeli göçmen kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminde, 2011 yılında Türkiye'ye göç etmiş, Kilis'te yaşayan, Türk erkekle resmi nikâhla evlenmiş, Türkçe bilen, Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşı olan Suriyeli kadınlar yer almaktadır.

Niteliksel araştırmalarda kullanılan rastlantısal örneklem (evreni temsil edici, tesadüfi yöntemle seçilmiş) niteliksel araştırmalarda nadiren kullanılmaktadır. Niteliksel araştırmalar için rastlantısal olmayan örneklem seçiminin kullanılması, araştırma yapılacak grubun küçük olması ve derinlemesine yapılacak araştırma modeli için daha uygun olmaktadır (57).

Çalışmada niteliksel araştırmalarda kullanılan örneklemelerden kartopu örneklemin, Kilis sınır kente göç ile gelen ve çalışma kriterlerine uygun olan kadınların bulunmasında kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Kartopu örneklem biçimi kullanılarak çalışmada hep aynı kişilere ulaşmamak için farklı kaynak kişiler tespit edilmiş ve bu kişilerden hareketle diğer kişilere ulaşabilmek amaçlanmıştır. Neuman kartopu örnekleme yöntemini “araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örneklemdir” şeklinde tanımlamıştır (58).

Araştırma sürecinin başlangıç aşamasında görüşme sorularının işlerliğini, uygunluğunu kontrol etmek üzere örneklem kriterlerine uygun üç Suriyeli kadın ile görüşüldü. Bu pilot çalışmada, görüşmeler sırasında tespit edilen ve görüşme rehber formunda yer almasının uygun olduğu düşünülen bilgiler ilave edildi.

Örneklem büyüklüğünün tespit edilmesi, araştırmacı tarafından araştırmanın ana kavramı, teması ve sorunlarına ilişkin bir doyum noktasına ulaşıldığı zaman belirlenir (57). Bu çalışmada örneklem büyüklüğü belirlenirken veri doygunluğuna ulaşıldığına karar verilen aşamada 15 kadın ile görüşme yapılmış ve çalışmanın veri toplama aşaması sonlandırılmıştır.

3.4. Veri Toplama Gereçleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Rehber Formu” kullanıldı. Brinkmann (2021) yarı yapılandırılmış görüşmeleri “Anlatılan olgunun anlamını yorumlamak için görüşülen kişinin yaşam dünyasının tanımlarını elde etmek amacıyla yapılan bir görüşme” olarak tanımlamıştır (59).

Araştırmada veri oluşturma aracı olarak seçilen görüşme tekniği araştırmacıya katılımcıların görüş, düşünce, algı, inanç ve benzeri konularda veri derlemesini olanaklı kılmaktadır. Brinkmann görüşme tekniğinin bu özelliklerini: “Bir kişinin (görüşmecinin) başka kişi veya kişilerden düşünce veya inançlarını ortaya çıkarmaya çalıştığı yüz yüze sözlü değişimdir” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış görüşme biçimleri için geçerlidir (59).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu, konuya ilişkin literatür ve tez danışmanlarının görüşlerine dayalı olarak oluşturulan sorulardan oluşmaktadır. Formdaki sorular, konuyla ilgili araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar değerlendirilerek araştırma katılımcılarının, göç öncesi Suriye’deki yaşamları, göç sırasında yaşadıkları zorluklar, göç sonrası yaşam, geleneksel uygulamalar, sağlık davranışları, sağlık hizmetlerine erişim ve gelecekte beklenen konularını kapsayacak şekilde derinleştirilerek ele alındı.

Araştırmanın pilot aşamasında (keşif araştırmasında) araştırmacının alana girişini kolaylaştıracak kaynak kişiler tespit edildi. Araştırmacının araştırma katılımcılarına ulaşabilmesi için yararlı olabileceği düşünülen kaynak kişiler; muhtar, hemşire, doktor, sağlık yöneticisi olarak belirlendi ve bu kişilerle enformel görüşmeler yapılarak araştırma yapılacak grup hakkında bilgi toplandı. Bu enformel görüşmelerden elde edilen bilgilerin, Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ve sosyal hayata katılımını etkileyen faktörleri öğrenebilmekte ışık tutucu olması açısından önemlidir.

Pilot aşamada gerçekleştirilen enformel sohbet tarzı görüşmeler, araştırmacıya araştırmanın konusu ve boyutları hakkında ayrıntılı bilgi sunmuş bu aşamadan sonra yarı yapılandırılmış görüşme rehber formu hazırlandı. Kümbetoğlu (2019) enformel sohbet tarzı görüşmeleri; belli bir soru formuna bağlı kalmadan, araştırma konusu çerçevesinde sohbet eder tarzda yapılan, diğer görüşme tekniklerine göre sahada daha fazla zaman geçirmeyi gerektiren niteliksel araştırmalarda kullanılan veri toplama tekniği olarak ifade etmiştir (57). Niteliksel araştırmalarda veriler: derinlemesine görüşmeler, odak grupları, gözlemler ve belge analizi ile toplanabilmektedir (56). Bu çalışmada veriler “derinlemesine görüşme” ve “katılımlı gözlem” tekniği kullanılarak toplandı.

3.4.1. Katılımlı gözlem

Niteliksel araştırmalarda veri oluşturma tekniklerinden biri katılımlı gözlemdir. Araştırmacının saha çalışmalarından elde ettiği gözlem notları, çalışmada diğer tekniklerle oluşturulan verileri daha zengin hale getiren veri kaynağıdır. Katılımlı gözlemlerle araştırmacı, çalışma yapacağı kültürün, dilini, kültürel pratiklerini az da olsa bilmek durumundadır. O

nedenle araştırmacının katılımlı gözlem yoluyla incelenen grubu yakından tanınması onların hayatlarına katılması, paylaşımlarda bulunması gereklidir. Katılımlı gözlem; araştırmacının olaylara kendi duygu ve düşüncelerini katmadan, incelenen grubun perspektifiyle ortaya koyduğu bir tekniktir (57).

Alan çalışması, davranışın gerçekleştiği doğal ortamlarda yapılmakta ve çoğu durumda araştırmacının ortama katıldığı, “katılımlı gözlem” olarak da ifade edilen yöntemle gerçekleştirilmektedir. Burada araştırmacı çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir parçası olmaya çalışmalıdır. Amaç belirli bir kültürü içeriden tanımlamak olduğu için, araştırmacının elinde herhangi standart bir gözlem veya görüşme aracı bulunmamaktadır (55).

Bu bağlamda araştırmacı Temmuz-Eylül 2020 tarihleri arasında, araştırma izni alınan ASM'lere belli zaman ve saatlerde giderek, hemşire ve doktor odasına gelen Suriyeli hastaları katılımlı gözlem yolu ile izleyerek gözlemci notları oluşturdu. Bu süreçte araştırmacı tarafından 80 hasta gözlemlendi. Gözlemde hastaların doktor ve hemşirelerle iletişimleri, dil engelleri, giyim kuşam kültürleri, beden dilleri, sağlık hizmetlerini kullanma durumları incelenerek gözlemci tarafından hasta odadan ayrıldıktan sonra not edildi.

3.4.2. Derinlemesine Görüşme

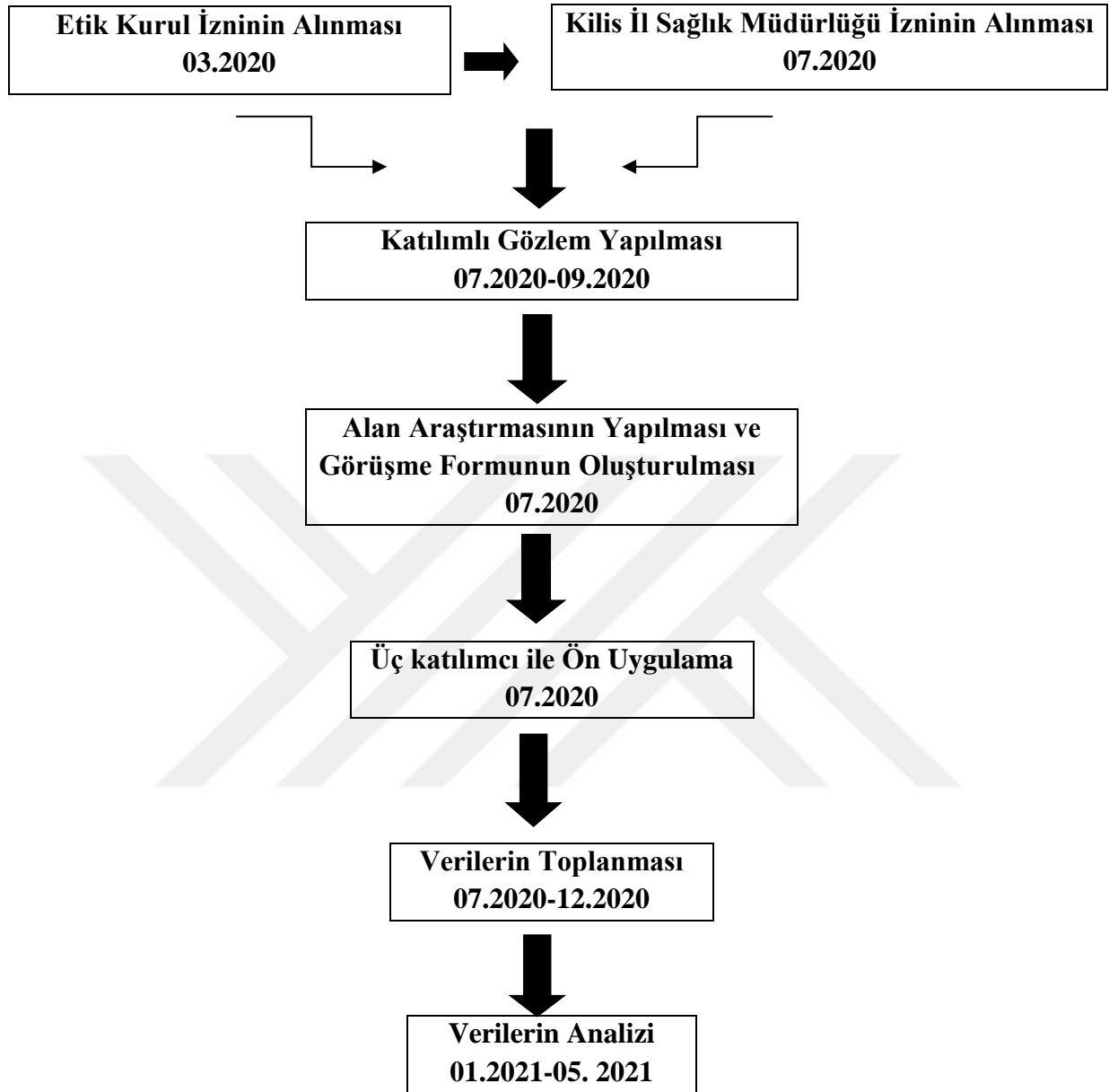
Derinlemesine görüşme tekniğiyle, açık uçlu sorular sorarak, verilen cevapların dinlenmesi ve kaydedilmesi, konuyla ilgili olarak ek soruların sorulmasıyla araştırmanın daha detaylı incelenmesi, sosyal dünyadaki olguların özüne inerek bireylerin dış dünyayı nasıl algıladıklarını ortaya koyma fırsatı yakalanabilmekte, ayrıca küçük bir örneklemden çok ayrıntılı bilgiler edinmek de mümkün kılınmaktadır (57).

Suriye'den iç savaş nedeniyle Türkiye'ye 2011 yılı itibariyle gelen ve sınır kent Kilis'e yerleşen, evlilik yapmış, Türkçe bilen, Türk vatandaşı olan Suriyeli kadınlar ile görüşüldü. Bu çalışmada, görüşülen kadınların düşüncelerinin, deneyimlerinin, bilgilerinin aktarılabilmesi önemli olduğundan araştırma için derinlemesine görüşme tekniğinin kullanılması uygun görüldü.

Hazırlanan derinlemesine görüşme sorularında katılımcılara; göç öncesi Suriye'deki yaşamları, göç nedenleri, göç sırası, Türkiye'deki yaşamları, evlilik öyküleri, sağlık hizmetlerine erişimleri, sağlık hizmetlerinden beklentileri, sağlık davranışları, geleneksel uygulamalar ve geleceğe ilişkin beklentilerini içeren sorular sorularak veriler toplandı. Derinlemesine görüşme soruları Ek 4' de alt başlıklar altında sunuldu.

Araştırmanın verileri, kısıtlamaların olduğu pandemi döneminde toplandı. Görüşmelerde, açık uçlu sorular görüşülen kişilerin anlayabilecekleri şekilde soruldu. Görüşmeler ASM’de görüşme yapmaya uygun olan bir odada, görüşülen kişinin evinde ve kişinin işyerinde gerçekleştirildi. Her üç görüşme yerinde de pandemi kurallarına uygun olarak maske, mesafe ve hijyen kurallarına dikkat edilerek görüşmeler yapıldı. Görüşmenin yapıldığı mekân ve görüşülenlerin lisan farklılığı araştırma süresi üzerinde etkili oldu (Bkz. Tablo 3.2). Örneğin ASM’de yapılan görüşmeler hem pandeminin olması hem de görüşülenin kısıtlı vaktinin olmasından dolayı, evde yapılan görüşmelere göre daha kısa sürdü. Görüşmenin başlangıcında katılımcıyla buluştuktan sonra ilk olarak görüşmenin amacı açıklanarak görüşmenin yaklaşık ne kadar süreceği belirtildi. Görüşmede ses kaydının neden yapıldığı ve görüşme sonucunda elde edilen tüm bilgilerin gizli tutulacağı sözlü olarak ifade edildi. Katılımcıların seslerini kayıt cihazına kayıt etmek üzere sözlü onamları alınarak istedikleri zaman kayıt cihazının durdurulabileceği söylendi. Bazı görüşülenler ses kayıt cihazı kapandıktan sonra bazı özel bilgileri paylaştılar ancak bu bilgilerin kullanılmasını istemediler. Bu bilgilere çalışmamızda yer verilmedi.

Tablo 3.1. Araştırmada Veri Toplama Süreci

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma katılımcıları kadınların sosyo-demografik özelliklerini gösteren veriler Tablo 4.1’de gösterildi. Bu veriler Statistical Package for the Social Sciences 20.0 programı kullanılarak analiz edildi.

Görüşmeler sırasında katılımcılara kendi isimleriyle hitap edildi herhangi bir kod isim kullanılmadı. Ancak veri analizi yapılırken görüşülenlere görüşme sırasına göre K1” (Katılımcı 1), “K2” ve “K3” şeklinde isimler verildi (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Nitel Veri Toplama ve Analiz Süreci

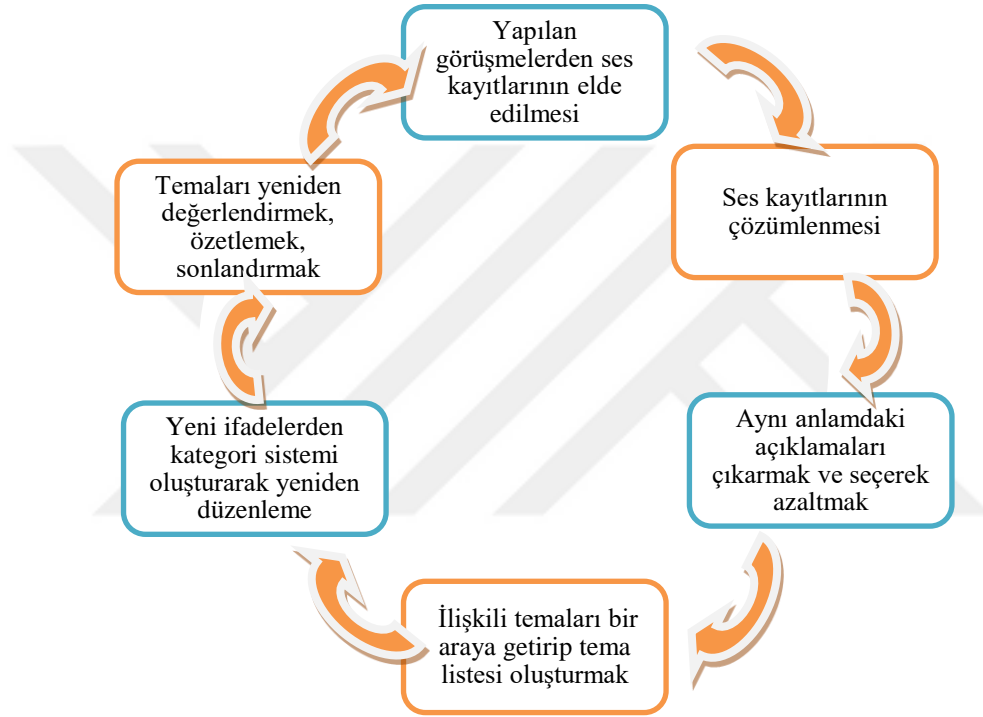
Katılımcılar	Araştırmanın Yapıldığı Yer	Yapılan Görüşme Sayısı	Materyal	Ses kayıt süresi	Çözümleme (gün)	Sayfa Sayısı
K1	ASM	1	Ses Kayıt Cihazı	58 dk	1 gün	9
K2	ASM	1	Ses Kayıt Cihazı	1 saat 16 dk	2 gün	11
K3	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	3 saat	3 gün	21
K4	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	2 saat 17 dk	2 gün	31
K5	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	3 Saat 48dk	4 gün	49
K6	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	1 saat 39 dk	2 gün	23
K7	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	55 dk	1 gün	9
K8	İşyeri	1	Ses Kayıt Cihazı	55dk	1 gün	16
K9	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	1 saat 28 dk	2 gün	17
K10	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	56 dk	2 gün	13
K11	ASM	1	Ses Kayıt Cihazı	42 dk	1 gün	12
K12	ASM	1	Ses Kayıt Cihazı	49 dk	1 gün	15
K13	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	40 dk	1 gün	8
K14	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	1 saat 37 dk	2 gün	18
K15	Ev	1	Ses Kayıt Cihazı	1 saat 20 dk	2 gün	13
TOPLAM		15		22,5 saat	27 gün	265

Araştırmada toplam 15 kadın ile görüşme yapılarak 15 ses kaydı alındı. Görüşülenlerin ses kayıtları araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında birebir dinlenerek, anlaşılmayan yerler tekrar tekrar dinlenerek yazılı rapor haline getirildi. Verilerin çözümlenmesi sonucunda 265 sayfa yazılı döküm elde edildi. Bundan sonraki aşamada tez danışmanlarının önerileri doğrultusunda görüşülenler arasından rastgele seçilen üç görüşme dikkatle okunarak ve uygun temalar tespit edilerek analiz için ilk hazırlık yapıldı. İlk aşamadan sonra diğer görüşme çözümlenmeleri de dikkatle okunarak ana temalar tekrar incelendi ve bazı yeni temalar ilave edilerek bundan sonra tema ve kodlara son şekli verildi (Tablo 3.3..

Bu araştırmanın bulgularının analizi, betimsel analiz şeklinde yapıldı. “Betimsel analiz, genellikle nitel veri seti üzerinde detaylı ayrıştırma gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. Araştırma katılımcılarının demografik özellikleri ile farklı niteliklerinin tasvir edilmesi, bir kentin genel özelliklerinin anlatılması, bir kişinin yaşam öyküsünün özetlenmesi gibi durumlar, betimsel analizdir” (60).

Temalar ve kodlar tespit edildikten sonra temalar arası ilişkileri gösteren ifadelerin analize çekilmesi gerçekleştirildi, bulguların nihai analizinde temalar arası ilişkilere dayanarak yapıldı. Analizin nihai aşamasında kavramsal ilişkilerin temelinde bulgular yorumlandı. Araştırma bulgularının tartışılması bu alanda yapılmış diğer araştırmaların bulgularıyla karşılaştırılarak yapıldı. Araştırma bulgularının karşılaştırıldığı diğer araştırmalar çoğunlukla niceliksel yöntemle yapılan araştırmalardır.

Tablo 3.3. Araştırma Verilerinin Analiz Aşamaları

3.6. Tez Süreci ve Görüşmeler Sırasında Yaşanılan Alan Deneyimleri

Tez konusu belirleme ve veri toplama sürecinde görüşülenlerle yapılan görüşmeler sırasında yaşanan zorluklar ve alan deneyimlerinden bazıları aşağıda aktarılmıştır.

“Tez çalışmasına başladığımda konu seçimi sırasında böyle bir konu ve araştırma yöntemi seçeceğimi düşünmemiştim. Tez danışmanımla yaptığımız görüşmeler neticesinde şekillenen konu ve yöntem seçimi sonrasında kendimi hiç aklıma gelmeyen bir çalışmada buldum. Açıkçası biraz direndim ama danışmanımın ikna gücü, bu konuda çok heyecanlı oluşu, bana inanması benide çalışmaya ısındırdı. İlk önceleri çekingen başladığım bu yolculuğa daha sonraları alıştım ve gerçekten iyi bir seçim olduğuna, tez danışmanlarım ve tez izlem jürimin desteği ile inandım. Pandemi sürecinin olması çalışmamın daha da zorlu

geçmesinde en büyük etkenlerden biriydi. İlk ön görüşmeler olumsuz olsa da pes etmeden (tükenmişlik yaşasam da) çalışmaya devam ettim. Neden çekindim? sorusuna yanıtım ise daha önce hiç deneyimlemediğim bir grup olan Suriyelilerle ve akademik hayatımda hiç kullanmadığım bir araştırma yöntemiyle çalışacak olmamdı. Kendimi yabancı bir ülkede yabancı insanlarla çalışıyormuş gibi hissettim. Kendi ülkemde yabancı bir araştırmacı olmuştum. Acaba bu çalışma süresince benim yerim nerede olmalı? Bu sorunun cevabını görüşmeler sırasında aradım ve endişelendiğim anlar oldu. Ancak beni kabul edip çalışmaya katılan kadınlarla kurduğum iletişim beni oldukça rahatlattı. Çok samimi, çok candan olan kadınlarla çalışma dışı pek çok konuda konuştuk. Ses kayıt cihazı kapandıktan sonra anlattıklarıyla oldukça rahatladıklarını belirttiler. Hatta birçoğu kendilerini “Kırmızı Oda” filminde gibi hissettiklerini söylediler ve onların hayatlarına dokunduğum, onları dinlediğim için teşekkür ettiler.

Kendi vatanımda görüşme yaptığım kişiler için yabancı bir araştırmacı olarak deneyimlediğim saha çalışmam sırasında, öncelikle aramızdaki bu mesafeyi ortadan kaldırmak için çabaladım. İlk görüşmem sırasında çok heyecanlıydım. Farklı kültürden gelen kadınlarla kendi vatanımda onların konumlarını, yaşantılarını konuşacaktım. Görüşülen kadınlar içinde, benim içinde zor bir süreçti. Onlarında rahat konuşamadığı anlar oldu. “Sakin yanlış anlama” gibi sözlerin sıklıkla yaşandığı konuşmalar olduğunu söyleyebilirim. Çalışmaya katılmayı kabul ettirebilmek için birçoğunun eşiyle telefonda görüşmeler yaptım. Bir kadının eşi ile telefonda görüntülü konuşarak çalışma için izin aldım. O an anladım ki hiç kolay olmayacak bir yola girmiştım. Bazı görüşmeler olumsuz sonuçlansa da çalışma devam etmeliydi.

Bir görüşmemde görüşülen kadın Türkçeyi eşinden Kilis ağzı ile öğrenmiş olduğundan, görüşmemiz sırasında konuştuğu bazı kelimeleri anlamadım. Görüşme bittikten sonra yerli Kilisli olan kişilerden bu kelimenin anlamını sordum. 19 yıldır Kiliste olmama rağmen ilk kez duyduğum kelimenin anlamını Kilise yeni gelmiş birinden çok sonra öğrenmiş olmamda komik bir olaydı benim için. Bir başka görüşmede ise, görüşmenin devam ettiği saatlerde ev sahibinin yaşları birbirine yakın iki çocuğu aynı anda ağlamaya başlayınca ortamı sakinleştirmek için çocuklardan birini ben, diğerini annesi ayağına aldı çocukları ayağımızda salladık, çocuklar sakinleşince görüşmeye devam ettik. Her görüşmeciyeye gitmeden önce, kadınların kaç çocuğu olduğunu öğrenip ona göre çocuklara hediyeler götürdüm. Bir süre çocuklarla oynayıp sonra görüşmelere başladım. Görüşmeler kadınların uygunluğuna göre ASM ya da kendi evleri olmakta, uygun oldukları saatlerde hafta sonu ve akşam saatleri de olabilmekteydi. Hafta sonu gittiğim ve üç saat boyunca yaptığımız görüşme

sonunda eve geldiğimde bir süre baş ağrım oldu. Görüşme sırasında anlatılanlardan dolayı zaman zaman kadınlarla birlikte duygusal anlar yaşadık. Veri toplama ve çözümleme aşamalarında o anları tekrar tekrar yaşadım. Çünkü anlatılanlar, yaşananlar oldukça üzücüydü. Tez sürecinde stres nedeniyle mide rahatsızlığı da, yaşadığım sağlık sorunları arasındaydı. Arkadaşımın yaşadığım bu olaylardan dolayı söylediği sözü hep hatırimda tutmaya çalıştım. “Nesrin’im olayları lütfen içselleştirme”. “Hayat devam ediyor” sözü kadınların birçoğunun sloganı gibiydi. Evet hayat devam ediyordu... Her kadın bir hayat...ve o hayatın kapılarını aralamak, farklı hayatlar öğrenmek ise bazen hüznü, bazen de sevinçli anılar ile doluydu. Çalışmaya katılım için kadınların kabul etmesinde yaşanan zorlu mücadelem, güzel dostluklarla keyifli giden bir son ile noktalandı.”

Araştırmada Yaşanan Önemli Zorluklar

Araştırmaya başlama zamanı, dünyada görülen Covid-19 pandemisi ile aynı zamana denk geldi. Etik kurul izninin alınmasından sonra İl Sağlık Müdürlüğü izni için dört ay beklendi. Pandemi döneminde araştırma yapıyor olmanın zorlukları en baştan yaşanmaya başlandı. Araştırma kriterlerine uyan kadınlara ulaşmakta kolay olmadı. Çünkü kısıtlamaların olması, vaka sayılarının fazla görülmesi nedeniyle görüşme yapmayı kabul etmeyen kadınlar fazlaydı. Kabul edenlerin bazıları ise evlerinde görüşmek istemediler. Yapılan görüşmelerde siperlik, eldiven ve maske takılıp sosyal mesafe kurallarına uyuldu. Ancak ses kayıtlarını etkilediği için görüşülen kadınlardan maskelerini çıkartmaları istendi ve ses kayıt cihazı görüşülen kadınlara yakın bir yere kondu. Eğer pandemi olmasaydı; kadınlarla daha fazla sayıda görüşme yapılabilirdi. Ayrıca göç eden bireylere tespit edilen konularda hemşirelik bakım planı yapılabilir, çözüm önerileri sunulabilirdi. Bu öneriler diğer araştırmacılara yol gösterici olabilir.”

4. BULGULAR

4.1. Araştırma Katılımcılarının Demografik Bilgileri

Bu araştırmada 15 kadın ile görüşülmüştür. Kadınların sekizi Suriyeli Türkmen, altısı Suriyeli Arap, biri Suriyeli Kürt'tür. Görüşülen kadınların yaş ortalamaları 28.60 ± 6.24 yaş düzeyindedir. En yüksek yaş 42, en düşük yaş 22'dir. Kadınların eğitim durumlarına bakıldığında; 5'i ilkokul, 4'ü ortaokul, 2'si üniversite mezunu, 3'ü üniversite terk, 1'i üniversiteyi dondurmıştır. Araştırma katılımcılarından beş kadın 2011 yılında, dört kadın 2012'de, dördü 2013'de, biri 2014'te, biri 2016 yılında Türkiye'ye gelmişlerdir. Görüşülenlerin üçü 2011 yılında, ikisi 2012'de, dördü 2013'te, ikisi 2014'te, biri 2015'te, ikisi 2016'da, biri 2017'de Türk erkekle evlenmişlerdir (Tablo 4.1).

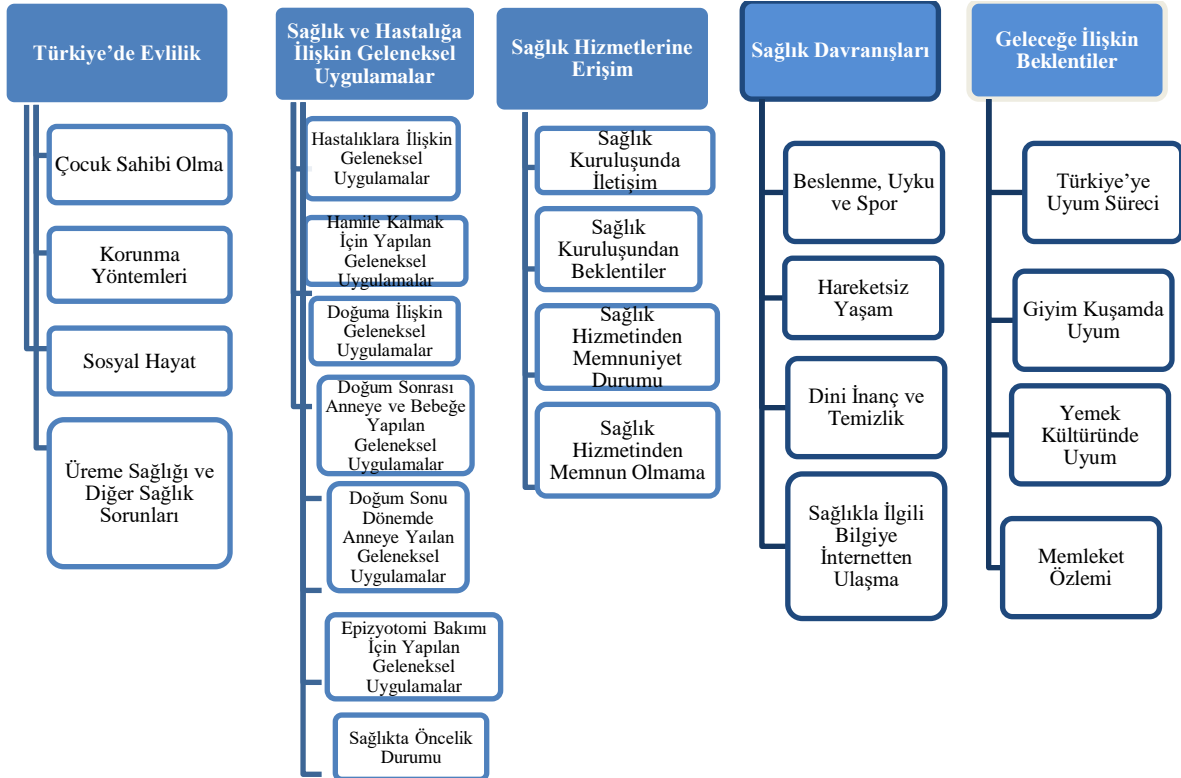
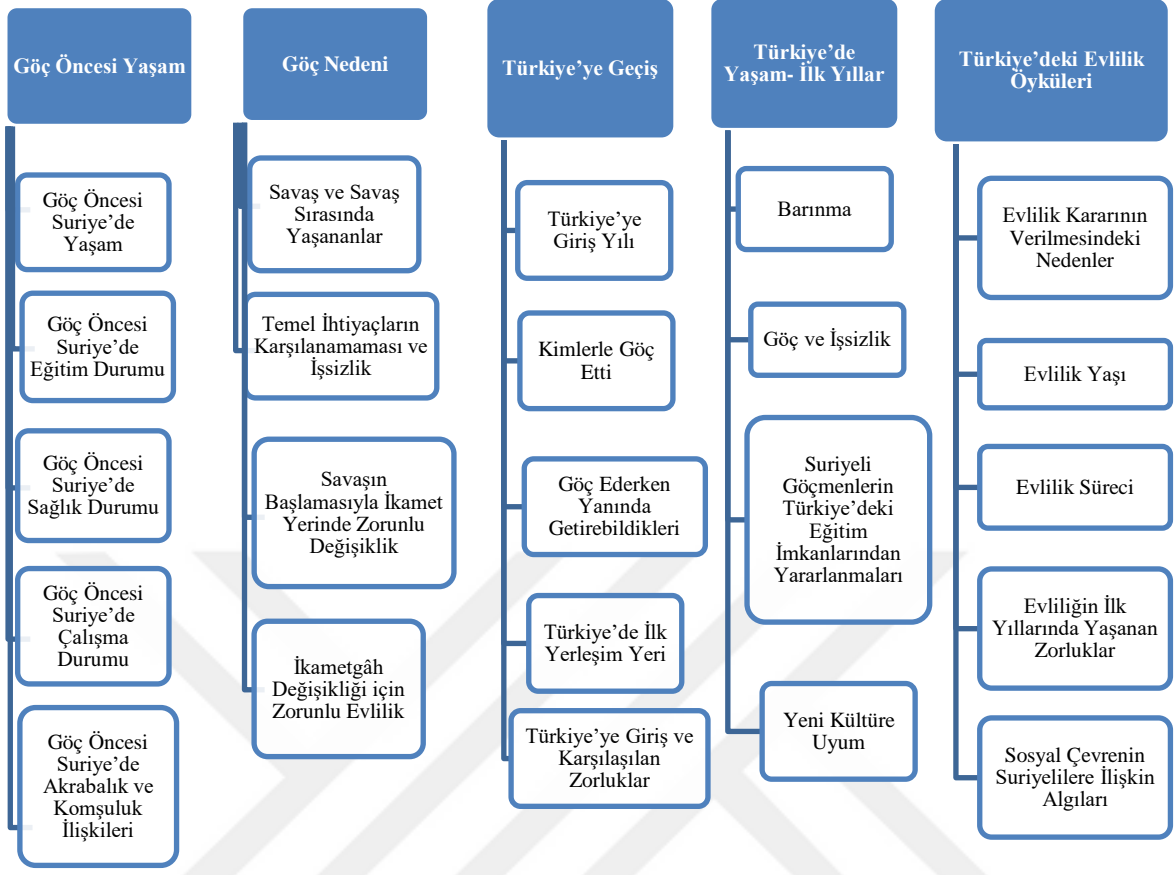
Kadınların 14'ü ev hanımı, biri memurdur. Katılımcıların çocuk sayısı ortalaması 3.06 olup iki kadının çocuğu yoktur. Sadece bir katılımcının eşinin ilk evliliğinden iki çocuğu, kendisinin de iki çocuğu olup dört çocuğu vardır. Araştırma katılımcılarının eşlerinin mesleği ise; 4'ü esnaf, 3'ü güvenlik, 2'si emekli, 2'si cezaevinde, 1'i makine teknikeri, 1'i işçi, 1'i memur, 1'i işsizdir (Tablo 4.1).

Görüşülenlerin gelir durumlarına baktığımızda; çoğunluğun gelirin 2500-5000 TL arası olduğu görülmektedir. Gelir durumu 2500 TL'nin altında olan iki kişi vardır. Bunlardan birinin eşi cezaevinde diğerinin ise işsizdir. Bu kişiler bu süreçlerde aile desteği ile geçimlerini sağladıklarını belirtmişlerdir. Görüşülen kadınların çoğunluğu evlerinin kendi mülkiyetleri olduğunu, sadece bir katılımcı evinin kira olduğunu beyan edilmiştir. Araştırma katılımcılarının 14'ü çekirdek aile yapısı içerisinde yaşamaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Kadınların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Sosyo-demografik Özellikler	Sayı	Yüzde*
Yaş		
22	1	6.7
23	1	6.7
24	3	20.0
25	2	13.3
28	3	20.0
29	1	6.7
31	1	6.7
35	1	6.7
41	1	6.7
42	1	6.7
Eğitim Durumları		
İlkokul	5	33.3
Ortaokul	4	26.7
Üniversite Mezunu	2	13.3
Üniversite Terk	3	20.0
Üniversiteyi Dondurmuş	1	6.7
Meslek		
Ev Hanımı	14	93.3
Memur	1	6.7
Çocuk Sayısı		
Çocuk sahibi değil	2	13.3
Bir çocuk	2	13.3
İki çocuk	4	26.7
Üç çocuk	5	33.3
Dört çocuk	1	6.7
Beş çocuk	1	6.7
Etnik Özellikler		
Suriyeli Türkmen	8	53.3
Suriyeli Arap	6	40
Suriyeli Kürt	1	6.7
Eşin Mesleği		
Esnaf	4	26.7
Güvenlik	3	20.0
Emekli	2	13.3
Cezaevinde	2	13.3
Makine Teknikeri	1	6.7
İşçi	1	6.7
Memur	1	6.7
Diğer (işsiz)	1	6.7
Türkiye'ye Geliş Yılı		
2011	5	33.3
2012	4	26.7
2013	4	26.7
2014	1	6.7
2016	1	6.7
Türkiye'de ilk ikamet yeri		
Kamp ikamet (Şanlıurfa)	1	6.7
Kıralık ev (Kilis)	3	20.0
Akraba yanı (Kilis)	10	6.7
Çadırda ikamet (Kilis)	1	6.7
Türkiye'de Evlilik Yılı		
2011	3	20.0
2012	2	13.3
2013	4	26.7
2014	2	13.3
2015	1	6.7
2016	2	13.3
2017	1	6.7
Hanenin Gelir Durumu		
2500 ve altı	3	20.0
2500-5000	12	80.0
Mülkiyet Durumu		
Evleri kira	1	6.7
Evleri kendinin	14	93.3

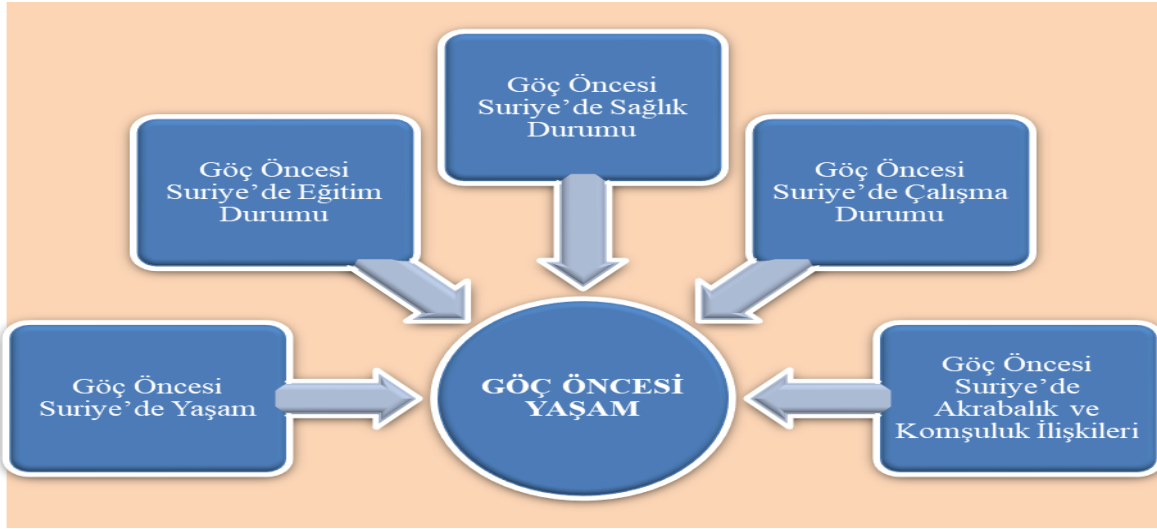
Şekil 4.1. Araştırmanın Ana Temaları ve Alt Temalar

4.2. Göç Öncesi Yaşam

Araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerinin analiz edildiği bu bölümde, verilerin analizi sonucunda oluşturulan on ana tema ve bunlara ait alt temalar yer almaktadır. Araştırmanın bulguları göç öncesi Suriye’de yaşam başlığı altında; göç öncesi Suriye’de yaşam, eğitim, sağlık durumu, çalışma durumu, akrabalık ve komşuluk ilişkilerine dair veriler sunulacaktır (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Göç Öncesi Yaşam Ana teması ve Alt Temalar

4.2.1. Göç Öncesi Suriye’de Yaşam

Bu araştırmada göç öncesi Suriye’de yaşam ana teması ile görüşülenlerin 2011’de yaşanan Suriye iç savaşından önceki yaşantılarının nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Görüşmelerde görüşülen kişilerin anlatılarından bazı önemli boyutlar ortaya çıkmıştır. Bu bölümde göç öncesi maddi durum, sosyal hayat, çok eşlilik, erkeğin hâkimiyeti, kadına verilen değer, çocuk sayısı ve kalabalık aile durumu, çocuk sahipliğinde cinsiyet tercihi kategorileri sunulacaktır.

➤ Göç Öncesi Suriye’de Maddi Durum

Bu araştırmada görüşülen kadınlar, Türkiye’ye zorunlu göçle 2011-2016 yılları arasında, Suriye’nin Halep ve İdlib şehirleri ile Azez ilçesi ve Türkiye sınırına çok yakın olan Azez’in İğde ve Yazıbağ’ı köylerinden gelmişlerdir.

Bu bölgelerden Halep, hem ürettiği malların çeşitliliği hemde ticaret merkezi oluşu nedeni ile yüksek gelire sahip bir şehir olma özelliğindedir (61). Azez imalat sektörünün yoğun olduğu, toplam 42 adet işletmenin faaliyet gösterdiği ve pek çok üretimin yapıldığı

sanayi merkezlerinden biridir. İdlib ise; tarımın yapıldığı ayrıca Suriye ile Türkiye arasında geçişin sağlandığı bölge konumundadır (62). Suriye ekonomisi 1990- 2000'li yıllar arasında güçlü bir büyüme yaşamıştır. Suriye ekonomisi iç savaş başladığı 2011 yılında kişi başına 5.000 dolar olacak kadar gayri safi milli hasılaya sahip bir ülke konumundaydı. Uluslararası Para Fonu, Suriye'nin 2011 iç savaş öncesi ekonomik durumunun "sabit ve durağan bir ekonomi" olduğunu açıklamıştır (63). Başkent Şam tarım sektörünün merkezi durumundadır. Şam, Halep, Lazkiye, Tartus, Deir Alzour ve Homs başlıca ticaret merkezleridir. Tekstil ve seramik ürünlerinin merkezi Şam ve Haleptir (64). Petrol Suriye ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Buna rağmen tarım sektörü önemini korumakta, milli gelirin üçte biri tarım sektöründen elde edilmektedir. Akdeniz kıyıları tarımın çoğunlukla yapıldığı alanlardır. Ancak sulama olanaklarının yetersiz olması nedeniyle %25'lik ekilebilir topraklara sahip olan Suriye'de üretim iklim koşullarına bağlıdır (65). Ülkede 2011'de çıkan isyanlar sonucunda Suriye'nin ekonomisi kötüye gitmiş, ülkenin en önemli gelir kaynaklarından biri olan turizm sektörü de bundan olumsuz etkilenmiştir (64).

Bu bölümde görüşülen kadınların anlatıları doğrultusunda Suriye'deki ekonomik yaşama ilişkin veriler sunulacaktır. Bu araştırmada görüşülen kadınlar içinde yaşadıkları yaşam standartları hakkında bilgi vermişlerdir. Kadınların çoğunluğu Suriye'nin ticaret merkezi konumundaki Halep şehrinden göç etmişlerdir. Bu nedenle iç savaş öncesi Suriye'deki yaşamları, gelir düzeyleri ve yaşam standartları oldukça yüksektir. Bu yıllarda Suriye'deki gelir durumlarının Türkiye'de şu andaki yaşadıkları durumlarına kıyasla daha iyi düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşülen kişilerin mülkiyet durumları (evleri, tarlaları, dükkânları) sorulmuştur. Çoğunluğu kentte yaşayan kadınlar oturdukları evlerin kendilerine ait olduğunu, köylerinde de evlerinin, tarlalarının, ağaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki bulgular maddi durumlarının düzeyini destekler niteliktedir.

"Bizim orda sekiz odalı evimiz vardı. Evimiz vardı kira evimiz vardı. Çiftliğimiz vardı böyle tavuk falan. Kira alıyorlardı evimiz vardı rahat yani bir kiradan bile geçinebilirsin. Bir aile bir kiradan geçinebilirdi. Abilerimin her birinin evi vardı hepsi kirada. Bir çalışıyorlardı on gün çalışmasalar bile gene yetiyordu. Niye evim vardı. Vergiydi şuydu buydu yoktu. Yani o aldığın gün yedin yani hatta gendilerde bir atasözü var bugün yedik yarın Allah Kerim diye. Yani bugün yedik yarında Allah Kerim nolursa artık ona kalmışız. Ya çok rahatlık vardı"

(K5)

"Maddi sıkıntımız yok manevi sıkıntımız yok çok şükür. Üç ev var, dükkânda var. Araba da"(K8)

“Elhamdülillah bizim tarlamız evimiz aynı tarla. Evimiz burda tarlamız hemen yanında. Köyümüzde fıstık var zeytin var adı ne kiraz var kiraz açılır böyle bes görsen ağaç çok taman bambeyaz, görsen bes fotoğrafa gelirler. Bazen bizim Halep'te bizim köy yani Türk daha dışarıda gelirler bes fotoğraf için çekorlar. Çiçekler bambeyaz böyle namet” (K1)

“Biin beş yüz ağaç zeytin var. Ev uu iki kat var. Iuu Halep'te bir kat var. Yani bir deira (daire) var. Araba var” (K9)

“Hani Suriye'de durumumuz gerçekten çok iyiydi. Zeytin vardı köyde olduğumuz için, cevizimiz vardı bir bahçemiz vardı babam içine bütün meyva ağaçlarından koymuştu. Ayya, elma, incir, kaysı bütün meyveler vardı. Suriye'deki yeni aldığımız ev darbe yemiş diye duyduk. Diğeri de daha orda oturan komşularımız var babam dedi açın siz oturun dedi” (K6)

“Dört katlı bir evimiz vardı. İşte abilerim falan üst katta oturuyodu biz giriş katta oturuyoduk bi üstünde işte abim büyük abim sonra küçük abim falan öyle. Çok iyiydi yani” (K4)

Araştırma kapsamında görüşülen kadınlar, Suriye'deki yaşamlarını anlatırken maddi durumlarından söz etmişlerdir. Genel olarak aile reislerinin gelir getiren bir işte çalışmasına bağlı olarak maddi durumlarının görece iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bu aile reisinin gelir getiren işi kamu personeli statüsünde olabildiği gibi, işçi, tüccar, esnaf gibi kendi dükkânı olup kendi işinin sahibi olma şeklindedir. Kendilerine ait bu dükkânda evin erkekleri birlikte de çalışabilmektedir. Özellikle yaz tatillerinde ve okula gitmek istemeyen erkek çocuklarının bir “zanaat” öğrenmesi için işe gönderildiği belirtilmiştir.

“Babam öğretmen” (K3)

“Baba fabrikada çalışıyordu babam memurdu” (K2)

“Babam tüccardı ” (K5)

“Babam tamirci araba tamircisi Halep'te. Babam tornacı çalışır”(K1)

“Babam inşaatta çalışırdı” (K11)

“Babam orda şey çalışıyordu uuuu nası Türkçede neydi neydi araba şüfür. Şüfürlük yapıyodu. Ama şüfürlük nası büyük kamyonat var ya ona çalışıyodu”(K14)

“İşte nası bi hayatımız vardı abimin babamın bi atölyesi vardı evin dibinde triko atölyesi vardı. Baya geniş bi atölyesi vardı zaten babamın mesleğide o. Kumaş ürettiyodu o kıyafet değil. Kumaş üretip şeylere veriyodu atölyelere veriyodu”(K4)

“Babamın kendi dükkânı vardı şeyi vardı. Babam şey oto boyamacı babam. Abim şeydi ayakkabı topuklu ayakkabı çizimcisiydi küçüktü ama çalışıyodu okumadı. Eli para tuttu ya. Şu yaz tatillerinde bizim çocukları zanaata korlar. İşte terzilik öğrensin şunu öğrensin

gibisinden. Okula gitmek istemiyorum dedi. Babam baya diretti. Çok diretti ama okumadı. Çalışıyordu bayada yüksek miktar getiriyodu. Bizim suri parasıyla altıbin baya yüksek bi paraydı hani’’ (K6)

Katılımcılar hanelerinin Suriye’deki gelir durumlarını açıklarken babalarının kendilerine ait işyerinin olduğunu, dükkândan gelen gelirin hanelerinin geçiminde yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Görüşülenlerin çoğu evlerinin sahipliğini, tarla sahipliğini ya da aile reisinin iyi gelir getiren bir işte çalışmasıyla yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Görüşülen kadınların çoğu Suriye’de her şeyin “ucuz ve bol” olduğunu, aile fertlerinden yalnızca bir kişinin çalışmasının bile hayatı sürdürmede temel ihtiyaçları karşılamada yeterli olabildiğini belirtmişlerdir.

“Maddi durumumuz çok güzeldi. Zengin yerdı ama zenginin ne fukaradık ne zengindik. Orta şekerli kendi yağımızı kavurorduk yanı. Ev kendimizindi. Köyde de vardı yanı bir evleri annemgilin. Çok güzeldi köyleri çok güzel yanı bildiğin bir cennetti...Şu yolda gittiğin vakıt işte sonrada bura olduğunlan babamlarda mal mülkü sattılar bura geçtiler.”(K12)

“Maddi durumumuz orada iyiydi ne zenginiz ne fakiriz yanı iyiydi. Hayat güzel orda güzeldi uu ucuzdu yanı hiç bahalı yok her şey yok ucuzdu mesela hastaneye beleş üniversite beleş yanı her insan okuyabilir müşkülât yok... eeeee hayat güzeldi yanı... Abim 1 ay çalışıyor 2 ay oturuyor böyle kafa yormuyor. Halep merkezinde 2 ev vardı... birinde oturuyorduk diğeri boştu. Köyde de bir ev vardı o da güzel bir ev... bahçesi var ağaçları var güzel yanı güzeldi nar ağacı, incir ağacı vardı üzüm var başka yok. Bu kadar yanı.” (K2)

“Ele bele değil ya hani ne zengin ne fukaraydık ama yaşıyorduk. Çok güzel ele bir umutla hale ben eski günlerimi arıyordum diyebilirim.”(K15)

“Valla çok rahattık orda her şey ucuzdu yanı en fıkarası en fıkarası evi kendinindi. Ev malıdı. Bizim iki evimiz vardı... Bi tene arabamızda vardı şey o arkası açık olanlar var ya pikam mıdı (pikap) hı onlardan babam onlan çalışıyodu...O zamanda tek babam çalışıyodu. O kadar her şey ucuzdu ki tek babam çalışıyodu çok şükür. Durumumuz iyiydi yanı... Geçinmesinden orası her şey boldu, her şey ucuzdu, burda her şey bahalı yanı.” (K14)

“Maddi durumumuz çok iyiydi babam çalışıyordu şükür. Tek babam çalışıyordu. Çok iyiydi. Yani buraya göre iyiydi. İyi yanı orada bir kişi çalışsa bir aileyi idare eder...” (K11)

“Çok iyiydi. Mesela orada ucuzluk vardı her şey boldu ne bileyim yanı... Bak sizin bir milyonunuz bizim var ya şu evimizin eşyasını alırdık sizin bir milyonunuzla gerçekten... hayatımız iyiydi evlerimiz güzeldi...” (K7)

Görüşülen kadınlardan bazılarının birden fazla mülk sahipliği bulunmaktadır. Dolayısıyla kiraya verdikleri bu mülklerinden elde ettikleri kira gelirleriyle maddi durumlarının bir ölçüde de olsa rahatlattıklarını belirtmişlerdir. Babalarının Suriye’de çalışmadığını belirten bir grup katılımcı da gelir durumlarını mülkiyet sahibi oluşu nedeniyle eve bir gelir getirmesi açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

“Bizim dört katlı evimiz vardı. Her katta üç tane oda. Banyo işte lavabo her şey vardı güzeldi. Bize aitti. Bahçesi yoktu. Öyle dört katlıydı. Sokak arasıydı. Ötekilerin bir tanesinde benim ablam oturuyordu evli. İki tanesini de zaten kiraya vermiştik. Benim babam hasta iş yapamıyor.” (K13)

➤ Göç Öncesi Suriye’de Sosyal Hayat “Güvenli Hayat”

Suriye’de kadınlar savaştan önce kültürel yapıları çerçevesinde kendilerini güvende hissettiklerini, kırsal ve kentsel alanlarda rahatlıkla sosyal yaşama katılabildiklerinden söz etmişlerdir. Görüşülen kadınların çoğunluğu (11 kadın) kentsel kesimdeki yerleşim birimlerinden ve kadınların bazıları da (4 kadın) kırsal yerleşim alanlarından gelmişlerdir. Türkiye’ye Suriye’nin kentsel ve kırsal bölgelerinden gelenler Suriye’deki yaşamlarının göç öncesi dönemde oldukça güvenli olduğunu belirtmişlerdir. Bu bölgelerden gelen kadınlar Suriye’de yaşadıkları dönemlerde insanların güvenle sokakta dolaşabildiklerini, çocukların güvenle sokakta oynayabildiklerini belirtmişlerdir.

“...Ya biz önceden bire kadar ikiye kadar içeri girmezdik oynardık sokakta. Saklambaç koşmaca falan hep oynardık. Çok çok güvenliydik orda o zamanlarda. Yani çok güzel bir hayatımız vardı öncelik bak çok güzeldi... Savaştan önce çok güzeldi çok mutluyduk.” (K15)

“İyiydi çok iyiydi böyle güvenli bir hayatımız vardı. Çok güvenliydi orası gerçekten.”(K4)

Göçle gelen bölgenin sosyal hayatı, kişilerin çalışma koşullarına bağlı olarak değişebilmektedir. Bu sebepten çalışma saatlerine baktığımızda; kamuda ve özel sektördeki çalışma saatleri ve günlerinin, Türkiye’deki sistemden farklı olduğu görülmektedir. Resmi kuruluşlarda mesai saatleri 08.30–15.30 saatleri arasında olup, mesai günleri pazar, pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günleridir. Özel iş yerlerinde mesai saatleri yazın 08.30–20.00 saatleri arası olup, 13.30–17.00 arası öğle tatili yapılmaktadır. Kış sezonunda ise 09.00–19.00 saatleri arası çalışılmakta ve 14.00–16.00 arası öğle tatili yapılmaktadır (64).

Görüşülen kadınların çoğunluğu, Suriye’de iken babalarının kendi iş yerlerine sahip olduğunu ve çalışma saatlerini de kendilerinin düzenlediklerini belirtmişlerdir. Araştırma katılımcıları kadınlar Suriye’de sosyal hayatın özellikle gece yoğunlaştığını belirtmektedirler. Dükkânlar gece geç saatlere kadar açık kalmakta ve komşuluk ilişkileri geceleri yapılmakta gündüz daha çok evlerinde kalmaktadırlar. Kadınlar sosyal hayatın gece olmasının nedenini, eşleri olmadan dışarı çıkamadıkları, çocukların gündüz okula gidiyor olması, aile reisinin işte olması gibi nedenlerle açıklamışlardır.

“...Hani böyle saat iki üç gece dükkânlar bile açık kalırdı yani sabaha kadar dükkânlar açık kalırdı orda mağazalar dükkânlar, alışveriş merkezleri falan burda yani çok farklı ya burası çok farklı hatta biraz değil burdaki hayattan.” (K4)

“Halep çok güzeldi (gözlerinin içi güldü). Biz de orda gece hayatı sekizden sonra başlardı gündüz yatarlardı gece yani dışarı çıkallardı şura bura. Misafirlikleri yediden sonra giderdikdi. Gündüz herkes evinde eder gece kimse evinde olmaz. Memleketimiz çok temiz bizim.” (K7)

“Orda herkes mülk sahibi olduğu için ve öyle bir prosedür olmadığı için yani erken kalkıp devlet memurluğu mesela saat dokuzdan iki arası bitiyö. Öğlen arası olmadığı için yani serbest olarak alışmış bide gece insanlar daha rahat gidip gelme işi, okulu falan olmayınca öyle yani.” (K5)

“Erkekler böyle genelde gündüz çalıştıkları için bayanlar ya da aile gezmeleri olmuyor. Onun için böyle geceleri akşamları gezmeyi tercih ediyorlar. Akşamları daha müsait olduğu için aile gezmeleri böyle özellikle yaz akşamlarında böyle sokaklarda ya da parklarda oturmak isterler. Onun için akşamlar da mesela akraba gezmeleri ya da hava almaya çıkarlar böyle dediğim gibi.” (K3)

➤ **Göç Öncesi Suriye’de Çok Eşlilik**

Çok eşlilik Ortadoğu, Afrika, Güney Asya ülkelerinde sıklıkla görülmektedir. Bunun yanı sıra bazı yerli gruplarda (Amerika’da Mormonlar, Kanada’da yerli gruplar), göçmen topluluklarında (Avrupa’daki göçmen topluluklar) ve Avustralya aborjinlerinde de çok eşlilik bulunmaktadır. Çok eşliliğin görüldüğü Arap ülkelerindeki Müslüman erkek nüfustaki oran ise %2-12’dir (66). Çok eşlilik, toplumların kültürel, sosyal, ekonomik, politik ve dini yönden kabul görmüş olduğu çok yönlü bir konudur. Osmanlı dönemi’nde İslam hukukunda çok eşlilik yasak olmadığından dolayı bu evlilik türüne rastlanırken, 1926 yılında Medeni Kanun ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti’nde çok eşlilik yasaklanmıştır. Çok eşliliğin çok farklı

nedenlere bağılı olarak yapıldığı söylenebilir. Örneğin kırsal alanlarda ailenin geçimi tarımdan sağlanmaktadır. Bu durumda çok kadının olması gelir artışına katkı sağlayacaktır. Başka bir neden ise, erkeğin ekonomik gücünün olması durumunda çok eşlilik erkeğe statü kazandıracaktır (67).

Arap Müslüman toplumunda ekonomik durumun iyi olması ve sosyal modernleşme çok eşliliği beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, büyük ölçüde kadınlar arasında kabul gören çok eşlilik uygulaması yaygınlığını korumaktadır (68). Türkiye ve Tunus çok eşliliğin yasak olduğu ülkelerdir. Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi Körfez ülkeleri çok eşliliği serbest kılmış, dört eş sınırı dışında bir kısıtlamaya gerek duymamışlardır (69). Çok eşliliğin görüldüğü Suriye, nüfusu 23 milyon civarında olan mozaik yapıya sahip bir ülkedir. Nüfusun çoğunluğunu Araplar (%83'ünü) oluştururken, %10'u Kürtler, %5'i Türkler, %1'i Çerkezler, %1'i Ermeni ve diğerlerinden oluşmaktadır (70).

Çalışmamızda farklı etnik özelliklere sahip Suriyeli Arap (altı), Suriyeli Türkmen (sekiz), Suriyeli Kürt (bir) (Tablo 4.1) göçmen kadınlarla görüşülmüştür. Bu farklılık, farklı görüşlerin oluşmasına neden olmaktadır.

“Orda kürtte çok, Arapta çok, Alevi de çok, Türkmen çok fazla ya çok da Arap bir ülke değil aslında orası. Çok karma”(K4)

Farklı etnik özellikte olan kadınların her birinin çok eşliliğe yaklaşımında farklılıklar görülmektedir. Suriyeli Türkmen kadınlar çok eşliliğin yasal boyutundan bahsederken, Suriyeli Arap kadın çok eşliliğe dini boyutuyla yaklaşmıştır. Kadınlar bir erkeğin resmi nikâhla dört kadınla evlenebileceğini belirtmişler ve bunun Suriye’de “normal” olarak karşılandığını ifade etmişlerdir.

Kadınlar tarafından çok eşliliğin normal kabul edilmesi yani çok eşliliğin kültürel kabulü, kadınların toplumsal süreçlerinden gelen aynı zamanda kendi dünya görüşlerinin zihinlerindeki bilgilerle pekiştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çok eşlilik aslında kadının tercihi olmayıp ataerkil toplum yapısında kültürel ya da dini olarak kabul görmüş bir pratiktir. Kadınlar çok eşliliğin görüldüğü toplumsal yapı düzeninde, erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesinin normallliğini kabul etmiş ve buldukları toplumsal düzene uyum sağlamışlardır.

Kadının çocuğunun olması ya da erkek çocuk doğurması erkeğin ikinci bir eş ile evlenmesine engel teşkil etmemektedir. Erkek isterse yasaların kendisine tanıdığı dört eş kadar evlenebilmektedir. Kadınların bu duruma itirazı mümkün değildir. Kadınların çok

eşliliğin başka topluluklarda da var olduğunu bilmeleri bu normalliği kabul etmelerinde etken olabileceğini söyleyebiliriz. Katılımcılardan birisi çok eşliliğin yalnızca kendi toplumlarında bulunmadığını, başka toplumlarda da farklı boyutta yaşandığını, örneğin Suudi Arabistan’da çok eşlilik durumunun daha çok cariyelerle birlikte yaşamak şeklinde olduğunu vurgulamıştır.

“Resmi nikâhta dört tane kadın alabilirsin. Aile cüzdanımızda var. Resmi olarak dört tane eş alabilirsin. Aslında bakarsan Suudi Arabistanın ki çok. Suudi Arabistan’da aşırı aşırı. Adamın cariyeleri de var gezdiği dolaştığı hanımları da var. Zenginlerin var” (K5)

“4 tane alabiliyor yani alıyor yani iki tane almışlar normal yani” (K2)

“Benim amcamın kızı amcamın oğluyla evli diğer amcamın oğluyla... Bir ay önce kadının gitti üstüne evlendi. Bir tane Suriye’den aldı geldi.” (K4)

Kadınlar erkeklerin çok eşli yaşamlarını benimsemiş ve Müslümanlık erkeklere dört eşli evliliği hediye etmiştir. Görüşülen Suriyeli Arap kadın çok eşliliğin dini olarakta meşru olduğunu erkekler için “helal” olduğunu Suriye’de bunun “normal kabul edildiğini” ifade etmiştir. Türkiye’de çok eşliliği kabul etmesinin normal olmadığını çünkü Türkiye’de çok eşliliğin yasal olmadığını belirtmiştir. Görülmektedir ki yaşanan kültür kadınların dünya görüşlerinde, yaşam biçimlerinde değişikliğe neden olabilmektedir.

“Evet helal de böyle...Bizim emmimoğlu ... getti meselen gitti o evli bir tene beğendi gene aldı avradı üstüne bizde sıkıntı yok ama burda yok hayır ben dayanamam. Asla abovv. Anca ölüm olsun. Sıkıntıya hiç hayır asla ben dedim beni bırak nedersen et. Evlenorsan evlen. Ben amma duramam.” (K10)

➤ **Göç Öncesi Suriye’de Erkeğin Hâkimiyeti**

Ataerkilliğin yapılmış pek çok tanımı bulunmaktadır. Ataerkil kelime anlamı olarak, baba ya da “patriark” ın gücü anlamlarına gelmektedir. Ailede erkek egemenliğini tanımlamak için kullanılmış bir ifadedir. Toplumda erkek egemenliğinin kadın üzerindeki otoritesini arttırma, aile içerisinde ise hem çocuk hem de kadın üzerindeki erkek egemenliğinin kurumsallaştırılmasıdır (71). Bu kavram özelde erkek egemen toplumlarda kadınları baskı altında tutan ve güçsüz kılan sosyal ve politik yapılar, kültürel kurumlar ve güçleri ifade etmektedir (72). Ecevit (2011) ataerkilliği; sosyal ve kültürel hayatın her alanında erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurduğu evrensel bir sistem olarak tanımlamıştır (73). Ataerkillik, bütün Ortadoğu ülkelerinde yaygın olarak görülen sosyal bir

yapıdır (74). Kültürel olarak Ortadoğu’da kadınlar adeta kendilerine ayrılmış özel bir dünyada yaşarlar, örtünmek, saklanmak, gizli ve kendilerine ayrılmış alanda varolmak durumunda bırakılmıştır. Erkekler, Allah’ın kadını erkeklere bağımlı ve boyun eğen bir varlık olarak yarattığını düşünmektedirler (75).

Bu araştırmada da görüşülen kadınların anlatılarından Suriye toplumunun ataerkil bir aile yapısına sahip olduğunu görmekteyiz. Bu ataerkil aile yapısı içinde erkekler güç ve otorite sahibidirler. Ailenin reisi, kız çocuklarının eğitimi, evlendirilmesi, sosyal hayatı gibi pek çok konuda kararlar vermektedir. Görüşülen kadın Suriyeli erkekleri dediğim dedik, oldukça “sert” ve “gaddar” özelliklerle anlatmış, evlenmeden önce babanın, evlendikten sonra ise kocanın düşünce yapılarının benzer olduğunu ifade ettiler.

“İuu bizdee erkek çok sat(sert). Yani çok gaddar. Anladın.” (K9)

“Bizim Suriye’de sen ne kadar okusan da hani hocalığı mı kazandın, doktorluğu mu kazandın gidemezsin oturacaksın. Kocan gönderdiyse gönderdi. Kocan göndermedi baban göndermez seni. Babamız ne akıldaysa kocamız o akılda oluyordu zaten.” (K6)

Görüşülen bireyler, özellikle kız çocuklarının son derece sınırlı kontrollü bir yaşamları olduklarını belirttiler. Örneğin kız çocukları gece gezmelerinde ya da gece eğlencelerine tek başlarına çıkamamakta, her zaman aileden bir büyük ile birlikte dışarı çıkabilmektedirler. Ailece yapılan görüşmelerde de geleneksel yapının izleri görülmektedir. Kadınlar ve erkekler birlikte gittikleri yerde aynı ortamda bulunamaz ayrı odalarda otururlar.

“Biz gece saat üç dört gibi düğünden falan çıkıyoduk süslenmiş çıkıp sokakta biz ramazan ayında birr böyle bölgelerimiz vardı böyle kafeler oraya gidiyoruz mesela orda saat söhürümüzü yapıyoduk yemeğimizi yiyoduk ailece yani....Mesela biz suriyede olsak iner sokakta oynardık.” (K5)

“Hayat güzeldi bizler için güzeldi hanı bizde gençlik gençlik çağı güzeldi yanı. Dışarı çıkabiliyorduk giriyorduk geliyorduk. Burayla bir farklılığı var hanı orda genç kızları tek başına sokağa bırakmazlardı hanı çarşı gibi olsun farklı bir yerler gibi olsun burda çıkıyorlar ama orda yoktu yanı ailenle gidebilirdin ya veya teyzen olur halan olur dayın kardeşin olur onlarla çıkabilirdin tek başına çıkartmazlardı yanı.” (K11)

“Zaten bayanları normalde çoğunlukla böyle tek başlarına gezmeye göndermiyor erkekler.” (K3)

“Çünkü oranın erkekleri biraz uu daha şeyler kadınlara, onun haberi olacak, tanıdığı bi kişi olacak (vurgulu söylüyor). Mesela burda erkekli oturmalar var ya, orda erkekli

oturmalar yok. Bi yere gittiğin zaman misafirlğe kadınlar ayrı olur, erkekler ayrı. Burdaki gibi değil.” (K4)

Araştırma katılımcıları kadınlar, Suriye’de annelerin kız çocuklarına erkeğe hizmet etmenin kadının görevi olduğunu küçük yaştan itibaren anlattıklarını belirttiler. Annenin kız çocukları üzerindeki bu tutumu, içinde bulunulan toplumsal düzenin etkileri olup, ataerkil yapının hâkimiyetini kadının kabul edişi ile açıklanabilir. Kadınlar erkeğin hizmetine sunulmakta okusa da bu onun en önemli görevi olarak öğretilmektedir. Küçük yaşlardan itibaren kız çocukları bir birey olarak değil de bir eş olarak yetiştirilmektedir. Bu öğretiyile yetişen kız çocuğu erkeği hayatının merkezine koymakta kendi hayatını önemli hissetmemektedir. Kadınların erkek hizmetinde olması, kız çocuğunun hayatının değersizliği gibi ifadelerle aslında annelerin kız çocuklarını bu durumlara zihinsel olarak hazırladıkları söylenebilir.

“...eee kız daha böyle ergenliğe yeni yeni kızım böyle olur şöyle olur bu kız noluyo aşılaniyo o nası aşıalarsan o çocuk biz şimdi nası çocuğumuzu kötü yoldan dönderiyoruz. Bunlar evleniceksin başka çaren yok... Amaan kızım a şu filanın oğlu vardı gelin istesinler alıp direk. Küçük yaşta bu kız ...mesela kocası şey diyo şunu edicin bana bunu gedicin a sana şunu aldım...Kadın çünkü başka bi şey mesela bi okumam yok bi maaşım yok bi şeyim yok bişeyde görmemişim yani babamın evinden kocamın evine ne düşünüyosunuz o kadından yani ne bi kültür bekliyorsunuz. Ben size diyorum ya kadının anneden gördüğü mesela sen şimdi çocuğa diyosun okumassan adam olmassın diyosun buda diyoki kocana bunu bunu yapmassan hayatın getmez senin hayatın neyki diye. O çocuk iki lafıda söylüyosun o çocuk birisi dahi olur biriside kocasının elinde köle olur. Yani bu şimdi cahillikten okumaktan arası yok. Çocuğu nası besliyosan öyle oluyo. Çocuğa beslemek gerek öğretmek gerek.” (K5)

“Hani küçükken çocuğun aklına sen okuyacaksın ya da sen evleneceksin dersin ya, onlarda sen evleneceksin sen evleneceksin eninde sonunda koca evine gitceksin derse sen çocuğun yanında çocuk tabi der ben eninde sonunda evlenicim ben okulu ne yapıcım der. Annemin bir sözünü duydum kız dedi okumazsa dedi zaten okusa okumasa dedi zaten koca evine gidicek bizim aklımızda o kaldı küçükken.” (K6)

➤ **Göç Öncesi Suriye’de Kadına Verilen Değer**

Suriye’de, kadının ve erkeğin toplumsal düzen içerisinde eşit rollere sahip olmadığı, kadının bu düzen içerisinde herhangi bir yaptırım gücünün bulunmadığı görülmektedir. Bunun örneklerini pek çok konuda görebiliriz. Örneğin; kadınların eğitim, evlilik kararı,

evlilik töreni, aile yaşamı, çocuk sahibi olma ve çocuk sayısı kararı, evlilik hayatıyla ilgili alınması gereken kararlar, çocukların hayatı ve geleceği için alınan kararlar, boşanma kararının alınması gibi konularda kadınların söz hakkının olmadığı görülmektedir. Suriye’de erkeklerin dini referans göstererek yaptıkları dört eşle evlenme hakkını yasallığı, kadının söz hakkının ve değerinin olmadığına örnek teşkil eder (76).

Kadınlara 2011 öncesi ülkelerinde buldukları dönemlerde, kadının Suriye toplumundaki yeri sorulmuş ve Suriye’de kadına verilen değer öğrenilmek istenmiştir. Çalışmamızda farklı etnik kimliklere sahip kadınlar olması nedeniyle Suriye’de kadınlara verilen değer konusunda da yaklaşımların, düşüncelerin farklı olduğu görülmektedir. Suriye Türkmen’i olan görüşülen kadınlar, kadına verilen değer daha çok aile ve eğitim kaynaklı olduğunu vurgulamışlardır. Ailenin kültürel yapısı ve eğitim seviyesi kız çocuklarına verilen değeri artırmakta etkili olabilmektedir. Ataerkil yapının Suriye’de daha belirgin özellikte olduğunu ve kadınların Türkiye’de daha değerli bir konumda bulunduğu görüşülen kadınlar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, kadının değerli kılınması Suriye’de yasal olarak çok eşliliğin olması ile önemini yitirmiş kadını değersiz hale getirmiştir.

“Çok değil. Burda nası size diyim kadın daha önde oraya göre. Çok rahat kadınlar burda. Aslında şeye göre aileye göre mi acaba yoksa eğitim yani tabi ki var hepsi, ama aileye göre...Yani kafelere gidilmez mi orda kadınlar gidilir giderdik yani. Biz kızlar olarak lokantalara gidilmez mi gidilir, gece bile gece aile yerlerine bile gidilir kadınlar tek başına. Ama şey hmmm evin içinde yani kadınlar burda daha şey yani daha baskın. Biraz erkeklerde burda daha baskın heralde sanki erkekleri farklı biraz buranın. Suriyeli erkekler daha sıkıcı biraz daha sıkılar.” (K4)

“Kadının bi değeri yoktu orda. Benim ailemin değil. Diğerlerini söylüyorum ama kadınların bi değeri yok orda. Hani sadece kendi istedikleri için olmasa değeri olsa üzerine evlenmezdi. Çok evleniyolardı. Babamda o hatayı yaptı zaten. Babamda işte şimdi burda. Buraya geldikten sonra oldu zaten (öfkeli ses tonuyla). İmam nikahı sadece.” (K8)

“Kadın değerliydi bazı yerlerde aynı burası gibi. Bazı yerlerde eşine değer veriyordu bazı yerlerde yoktu. Ama benim yedi tene altı tene amcam vardı eşleri birer tane hepsini de baş üstünde tutuyorlar hepsininde çolukları çocukları var. Kişiye göre değişiyor.” (K11)

“Türkler daha iyi diyebilirim. Türkler kadına daha iyi değer veriyor. Orası erkek erkektir (vurgulu söylem). Bunu yap bunu et böyle yani. Amma gerçeğe gelsen Türklerin erkeği kadının kalbini kırmazlar...” (K14)

Katılımcılardan Suriyeli Türkmen kadınlar, kadınların Suriye’de değersiz olduğunu vurgularken, Suriyeli Arap katılımcı farklı bir algısal yaklaşımda bulunmuş Suriye’de de kadının değerli olduğunu vurgusunu yapmış, kadınlara verilen değer(sizlik) durumlarına alışılmış olduğunu söylemiştir. Görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun ortak fikri Türkiye’de kadınların Suriye’deki kadınlara göre daha değerli olduğunu belirtmiş olmalarıdır.

“Suriye’de erkek çok kıskanıyor avrat yani meselen evden çıkma yok ille yani erkeklerle beraber çıkıyorlar kıskanıyorlar eee burada yok öyle bir şey değil. Burada burada daha iyi tabii ki ama orada da iyi yani Suriye’de iyi biz alıştık diye bilmiyorum iyi yani kadın Türkiye’de değerli tabii ki (sessizlik).” (K2)

Geleneksel toplum düzeninde kadın yapacağı evliliğe ve evleneceği kişiyi seçme kararını verememektedir. Aile reisi ya da ailenin büyüğü ve sözü geçen kişi kadının evlilik kararının alınmasında etkin rol oynamaktadır. Evlilik konusunda söz sahibi olamayan kadınlar tanımadıkları ya da istemedikleri kişilerle zorla evlilik akdi gerçekleştirebilmektedir. Suriyeli Kürt kadın anlatısında, evlenecekleri kişiyi tanımadıklarını, Suriye’de bir kadın ile bir erkeğin evlilik öncesi görüşmediğini ve bir kadının bir erkeği sevmesinin “ayıp” karşılandığını, Türkiye’de evlenme kararının çounlukla kızların kararı alınarak yapıldığını Suriye’deki durumdan daha farklı olduğunu belirtti.

“Meselen Suriyeli babam söyledi her kız istemeye geliller uuu hiç söylemiyor seni istiyor istemiyor bu fikrini veriyor bu iyi değil vermiyorum bu iyi meselen iyi değil söylüyor bu iyi veriyor. Meselen benim bacım üniversite bitirdi öğretmen Almanya şimdi bir adam geldi. Söyledi benim bacım söyledi ben istemiyorum sevmiyorum zorla verdi. Ama Türk ama böyle gelirler bu istiyor, konuşuyorlar, çıkıyorlar. Mesela beğenmedi beğenmiyorum der. Ama Halep’te yok. Bir kız bir adam seviyor bu çok ayıp olur. Yani 35 senede benn uuu Halep’te bir sevdiği yok sevmedim erkek hiç sevmiyorum ben bilmiyorum. Babam vermedi okul bitir sonra vallahi doktor geldiler benim yani hocam ders öğretmen veriyor geldi vermiyorum dedi.” (K9)

Suriye’de kadına verilen değer Suriyeli Türkmen kadının anlatısında farklı bir boyutuyla ele alınmıştır. Erkeğin kadına verdiği değer “cinsellik” ile eşdeğer tutulmaktadır. Kadın erkek için sadece cinsel bir obje olarak görülmekte, bu durum kadına ve erkeğe içinde buldukları kültürel yapının etkisiyle küçük yaşlardan itibaren empoze edilmektedir. Kadın bulunduğu kültürün düzenine küçük yaşta alıştırmakta, kendi haklarını bilmeden evliliği kabullenmekte ve sürdürmektedir.

“...Özellikle Suriyede erkekte kadında cahil tip, başka bişey yani cahillik diye suçlamayalım onları bilgisizlik, eğitimsizlik, hayatta sadece gendiler için cinselliktir. Yani kadında ben karımla oturup sohbet etmem. Bu kadına kadın kıymeti vermem. Bu kadına miras payı vermem. Bu kadını alıpta koluma ben kadınla sokakta yerimem (yürümem). Ben istediğim yere giderim kadınlan gitmem. Bu kadına aşılannmış küçüklüğünden beri...” (K5)

➤ Göç Öncesi Suriye’de Çocuk Sayısı Durumu ve Çocuk Sahipliğinde Cinsiyet Tercihi

Bazı toplumlarda olduğu gibi Ortadoğu kültüründe de evlilik ve bu evlilikten çocuk sahibi olmak kültürel ve toplumsal değerler açısından önemli bir olgudur. Çok çocuk sahibi olmak güç ve otoriteyle ilişkilendirildiği için kalabalık aile yapısı bu toplumsal yapıda önemli hale gelmektedir.

Araştırmada yer alan kadınların Suriye’deki hane halkı bilgilerine bakıldığında; hanede yaşayan kişi sayısının fazla olduğu kalabalık aile yapısına sahip en fazla on iki, en az dört kardeşe sahip olduklarını görmekteyiz (Bkz. Tablo 4.1). Araştırmada çocukların cinsiyet durumlarına baktığımızda, ailelerin büyük çoğunluğunda kız çocuk sahipliğinin fazla olduğu görülmektedir. Kız çocuğu bazı toplumlarda çocuk sayısına dâhil edilmemektedir. Bu durumun ailelerin erkek çocuk sahibi olmak için çok çocuk istemesi ile kalabalık aile yapısını getirmiş olabileceği düşünülebilir.

“Zaten kalabalık bi aileyiz. Biz normalde on kardeşiz. Sekiz kız iki erkek” (K4)

“Biz oniki tene dokuz tane kız üç tane oğlan.....Bizim ev yani büyük bir aile bir de düşkünük (bağlıyız)yani babamla anama” (K1)

“Beş kız dört oğlan.....”(K15)

“On tanayık. On kardeş. Dört erkek Altı kız.” (K7)

“Dört kız bir oğlanız.” (K2)

“Beş kız iki erkek.” (K6)

“Beş kız bir erkek.”(K14)

“Üç abim var iki bacım.” (K9)

“Dört kız beş oğlan dokuz kişiyik. Yani dokuz çocuk iki anne baba.” (K12)

“İki kız iki erkek. En büyükleri benim.” (K11)

“Yedi tene çocuk bide annem babam. İki tene erkek kardeşim var. Beş tene biz kızız.” (K13)

“8 tane kardeşiz biz. En büyükleri benim ben ablaları 6 tane kızız iki erkek kardeşlerim işte 10 nefer yani 10 kişiyiz.” (K3)

Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu’na (2021) göre; cinsiyet eşitliğinde en sonda yer alan ülkeler sırasıyla Suriye, Pakistan, Irak, Yemen ve Afganistan gibi Ortadoğu ülkeleridir

(77). Suriye'deki geleneksel kültürün etkisiyle kadınlar, çok çocuk doğurmanın, özellikle erkek çocuk doğurmanın toplumsal konumlarını yükselteceğini, eşinin yanında değerli olacağını düşünmektedirler (78). Bu nedenle geleneksel toplumlarda erkek çocuk sahipliği kız çocuk sahipliğinden daha önemlidir. Buna bağlı olarak çok çocuk özellikle erkek çocuk sahibi olmak, soyun devamlılığını sağlamak, erkeğin toplumda gücünü itibarını artıran, dayanılacak önemli bir unsurdur (66). Ülkemizde de ataerkil yapının etkileri görülmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve kırsal yerleşim alanlarında çok çocuk sahibi olmak, erkek çocuk sahibi olmak o bölgelerde doğurganlık hızında artışa neden olmuştur (79).

Kadının çok çocuk doğurması kadına aile içinde statü kazandırırken, erkek çocuk doğurmak bu statüyü daha sağlam hale getirebilmektedir. Her iki grup için erkek çocuk farklı anlamlar içermektedir. Kadın için erkek çocuk demek eşinin yanında kıymetli olmak, yerini sağlamlaştırmak anlamı taşırken, erkek için erkek çocuk sahibi olmak neslin devamlılığı ve gücün sembolü olarak düşünülmektedir. Erkek çocuk doğuran kadın soyun devamlılığının sağlanması açısından da ataerkil sisteme hizmet etmektedir.

Yapılan görüşmelerde kadınlar, Suriye'de kadınların eşinin yanında değerli olmak, bulunulan toplumda kabul görmek gibi kaygılar taşıması nedeniyle özellikle erkek çocuk istediklerini belirtmişlerdir. Türkiye'de Türk ile evlilik yapmış olan görüşülen kadın, Suriyeli kadınların bu düşüncesini kendisinin doğru bulmadığını vurgulamıştır. Suriye'de kadının erkek çocuk sahibi olması da eşin yeniden evlenmesini engelleyememektedir.

"...Erkek doğurmayı çok severler. Sanki böyle erkek doğurursam uuu kocam daha değerli olcam kocamın yanında. Ama hiç öyle bişey yok yani Amca oğlumun beş tane oğlu var. Bi tanede Suriye'den aldı geldi evlendi. Yani noldu beş oğlan o da belki bu şeyden doğurmuştur ha sezeryan doğuruyo senede bir doğuruyo kadın beş tane oğlu var. Geldi mi geldi. Demekki şöyle diil işte doğurmakla değil. Cehalet aynı cehalet çok var."(K4)

İslamiyet öncesi dönemde din pek çok alanda olduğu gibi, nüfus ve doğurganlık üzerinde de etkili olmuştur. Özellikle Ortadoğu kökenli dinlerde kadına fazla değer verilmemektedir. Ancak kadının annelik rolü ve çocuk doğurma özelliğinden dolayı kadına ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Tarım toplumunda özellikle tarım ve hayvancılığın geçim kaynağı olduğu toplumlarda erkek çocuk sahibi olmak istenmiştir. İslamiyet öncesi Araplarda kız çocukları diri diri toprağa gömülürken, erkek çocukları ayrı bir özenle bakılırdı. İslamiyet öncesi dönemde üremenin devamlılığının sağlanması için doğumu engelleyici her türlü uygulama, kürtaj gibi, yasaklanmıştı. Kürtajın dinen caiz olmadığı düşünülmüş ve pek

çok kesimde aynı düşünceyi paylaşmıştır. Ayrıca o dönemlerde yapılan savaşlarda erkek nüfusuna ihtiyaç duyulması sebebiyle cinsiyet tercihi erkekten yana olmuştur (80). İslamiyet öncesi yaşanan bu olayların, İslamiyet’le birlikte farklı boyut kazandığını görüyoruz. İslamiyet’in kadına tanıdığı birtakım haklar bulunmaktadır. Örneğin; erkeğin tek kadınla evliliği, kadının miras hakkı, seçme ve seçilme hakkı, boşanma, eğitim gibi haklar kadına verilmiş haklardır. Dünyada kadın haklarının çağdaş düzeyde olmasını arzu eden toplumlar, kadınlara bu haklarını farklı dönemlerde farklı ölçülerde vermişlerdir (81). İslamiyet kadına miras hakkı verirken bazı toplumlarda ise, erkekler içinde buldukları toplumun gelenekleri doğrultusunda kadınlara eşit miktarda miras vermemektedirler. Mirasın eşit biçimde paylaşılmamasının nedeni, ataerkil sistemin yansıması olarak erkek çocuğuna verilen değer cinsiyet üzerinden yeniden inşasının yapılması gerçeğidir (82).

Kadının tüm çabası erkek çocuk sahibi olmak ve bazı haklardan faydalanabilmek için olmuştur. Aslında kadınlar, doğuştan itibaren sahip olması gereken haklarını kolay kazanamamış bunun için çok uzun bir süreç gerekmiştir. Ataerkil yapının getirmiş olduğu etki nedeniyle kadınlar, erkek çocuk sahibi olmak için çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Görüşülen kadın, Suriye’de erkek çocuk sahibi olmak için buldukları dönemde gördüğü ve duyduğu geleneksel aile planlaması yöntemlerinden takvim yönteminin uygulandığından söz etmiştir. Bir başka uygulanan yöntem ise erkeğin beslenme şeklinin değiştirilmesidir. Bu süreçte erkeğe besin değeri yüksek yiyecekler yedirilir. Yine erkek çocuk sahibi olmak için erkek bir ay boyunca bakliyat yiyerek o ayı kısıtlı geçirmektedir. Erkek çocuğun kadın ve erkek için farklı anlamlar ifade etmesi nedeniyle her iki tarafta bu süreçte değişik geleneksel uygulamalar yapılmaktadır.

“Mesela uu takvim yaparlar. Mesela tekli aylarda hani diyolar ya tekli ayda erkek çocuğu olur. Mesela ocak ayında ayın biri birinci ay ayın biri iki şey adetin ne zaman dönemi falan bittiğini eee tekte bitti mi onda bu ay da mesela tekte bitti tek sayı tamam bu ayda sen oğlan getirirsin düşüncesi. Öyle bide tekli günler bugün bitti bugün eder. Sonra geri ortasında hani bizim bildiğimiz bide adetten önce tek günlerde belirlerler kadınlar kendileri. Valla benim ablam denedi olmadı. Bide şey yaparlardı. İşte erkeğe uu bal yedirirlerdi. Balık yedirirlerdi. Bide şey derlerdi mercimek mesela bulgur falan yeşil mercimek onu sürekli mücedderemiz var onu yaparlar mesela o ayda onu adam kısıtlı geçirir yani sürekli bakliyat yenir. Öyle bi düşünceleri var.” (K5)

Kadınların mülkiyet hakkına sahip olması, miras hakkını kullanabilmesi, doğurganlıkla özellikle erkek çocuk doğurmakla kazanılmaktadır. Bu durumda kadın erkek

çocuk sahipliği ile bu haklara kavuşabilmektedir. Erkek çocuk sahipliğinin istenmesi günümüz modern olduğu düşünülen toplumlarda da görülmektedir. Bu düşüncenin İslamiyet öncesi dönemin etkilerini taşımakta olduğunu ancak Suriyeli kadınlar için halen geçerliliğini koruduğunu görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında kız çocuğunun olması anneye hiçbir hak kazandırmamaktadır. Araştırmamızda Suriyeli Türkmen kadın tarafından, erkek çocuğu olan kadının miras hakkı olduğu, erkek çocuk sahibi olmayan kadının hiçbir hak iddia edemeyeceği yani miras alamayacağı ifade edilmiştir.

“Erkek çocuğun varsa miras alırsın. Erkek çocuğun yok urubun tiltüni alırsın. Urubun urubu. Yok yani hani devede kulak dedikleri gibi (gülüyor). Sülsülü dedikleri gibi alamazsın yani. Hiç birşey yok”.(K5)

4.2.2.Göç Öncesi Suriye’de Eğitim Durumu

Eğitim, pek çok konuda kadınların toplum içindeki durumunun iyileştirilmesinde önemli rol oynayan bir faktördür. Özellikle istihdam, bebek ölüm hızının azaltılması, siyasal katılım, şiddet gibi çeşitli alanlarda kadını güçlü kılar. Bir milletin sosyal, kültürel, ekonomik ve insani gelişim göstergelerinin yüksek olması, o ulusun çok sayıda kadınının eğitim alabilmesiyle mümkündür (83).

Suriye’de 2011 öncesi dönemde okur-yazarlık oranı çok iyi durumda olup, Arap Dünyasındaki ülkeler arasında eğitimde ilk sıralarda Suriye yer almıştır. Okullaşma oranı ise kadın ve erkekte hemen hemen eşit düzeydedir. BM Raporu’na göre; Suriye’de 2004 yılında genç nüfusun okuma yazma oranı % 92.5, 2005 yılında % 80.8, ilköğretime kayıtlı kız ve erkek gruplarının oranı ise %95 olarak belirtilmiştir. Ancak Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle bireylerin eğitim hizmetlerine erişmesinde büyük güçlükler yaşanmıştır. Göç edilen ülkelerde de göçmenlerin eğitimi zor şartlarda devam etmiş ya da çocuklar eğitimden mahrum kalmışlardır (84). Suriye’de yaşanan savaş insanları özellikle kız çocuklarını pek çok konuda mağdur etmiştir. Bu mağduriyette genç kızlar şiddet, ikinci eş olma, erken yaşta evlilik, adölesan gebelik ve eğitim öğretimin aksaması gibi çeşitli risklerle karşı karşıyadırlar (44). Araştırmada yer alan kadınlar, yaşanan bu durum karşısında, savaş nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Eğitimlerine Türkiye’de devam eden kızların bazılarının ise eğitimde engeller nedeniyle eğitimleri tamamlanamamıştır.

➤ Göç Öncesi Suriye’de Yarım Bırakılan Eğitim ve Eğitimde Engeller

Suriye’de eğitim ana teması başlığı altında yarım bırakılan eğitim ve eğitimde engellerin neler olduğu bu bölümde tespit edilecektir.

AFAD (2014)’ın ülkemize gelen Suriyeli kadınların eğitim durumlarını inceleyen çalışmasında, kadınların eğitim durumlarının en fazla %64’ünün ilkokul mezunu, yalnızca %20’sinin ise okuma yazma bildiği, kadınların büyük çoğunluğunun (%90) herhangi bir mesleğe sahip olmadığı bu durumun Suriye’deki kadınların eğitimlerinin sistem tarafından ihmal edilmesi ile açıklanmıştır (85).

Görüşme kapsamında olan kadınların büyük çoğunluğu Suriye’de iken okula gittiklerini belirtmişlerdir. Kadınlara eğitim durumları sorulduğunda; ilkokul ikinci sınıf ve üniversite mezunu arasında kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Göçmen kadınlardan dördü Türkiye’de üniversiteye başlamış ancak Suriyeli Arap ve Suriyeli Türkmen iki kadın üniversite mezunu olmuştur. Eğitim durumları arasındaki fark, kişilerin yaşam şartlarına, ailenin eğitime bakış açısına, maddi durumlarına, eve gelir getiren kişilerin varlığına, sağlık durumlarına, evin büyük çocuğu olma gibi sebeplerle birbirinden farklı olabilmektedir.

“Okula gittim. Ortaokulu ukudum. Beşinci sınıf altıncı sınıf geri babam vefat etti sen sağol. Bizim annemiz biraz rahatsız ayak argısı var. Meselen iki abladan var. İşe gidoruk meselen zeytune giderik aynı burda. Biber toplamasına, beyle bişey. Mecbur çalışıcık bakanımız yok. Babam yok öbür abim askerde, biri evlendi bizi bıraktı sadece bir gardaşım var. Annem atmış yaşında.” (K10)

“...Kızlar büyük olunca çalışıyorduk diğerleri biraz okulda. Ben ikinci sınıfına okudum geri bıraktım. İkinci sınıfı bitiremeden bıraktım.” (K15)

Afetler ister doğal kaynaklı, ister insan kaynaklı olsun afetten etkilenen nüfus için gerekli olan temel ihtiyaçlar vardır. Bu afet durumlarında etkilenen nüfusun güvenli alan oluşturulması, beslenme, barınma ve sağlık hizmeti alması temel ihtiyaçlardandır. Eğitim ise savaş gibi afet durumlarında çocukların hayat rutinlerinde normalleşmeyi sağlar ve yaşanan travma ile başa çıkma kapasitelerini güçlendirir. Yer değiştirme yaşamış olan çocukların bu sebeplerden dolayı okula ve eğitime devam etmeleri eğitimlerinin sonlandırılmaması gerekmektedir (86).

Katılımcı kadınların büyük çoğunluğu anlatılarında, ailelerinin 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaşta güvenlik nedeniyle çocuklarını okula göndermediklerini belirtmişlerdir. Görüşülenlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere; eğitimin yarıda bırakılması zorunluluktan doğan ama istenmeyen bir durum olmuştur. Suriye’de üniversite okuyan gençler bir meslek

sahibi olma hayalindeyken bu hayallerinin yarıda kalması ile meslek sahibi olabilme umutlarını da yitirmişlerdir.

“İlkin önce neden okuldan çıktık neden babam bize böyle yapıyor gibisinden çok şeyler oldu. İşte böyle bir süreç ve biz anlamıyoruz gitmek istemiyoruz biz okulumuza devam etcez falan diyoruz.” (K6)

“Okudu. 6 yıl okudu. Yeddi yıl okudu. Sekize geçtim ondan sonra savaş olduğu için babam bizi okutmadı. Okula salmadı.” (K13)

“Ortaokul okudum. Altıya kadar ilkokul, yedi, sekiz ortaokul. Diplomamı alamadım. Ona yanıyorum.” (K14)

“4 kardeşim de işte okuyorduk gendilerle barabar okula gidip gelorduk. Yedinci sınıfa geçiş yaptık o arada böyle oldu (savaş çıktı).” (K7)

“eee ben okulu çok seviyordum eee yani üniversite girdim çok sevindim. Ama olmadı bilgisayar 2. sınıf o beş seneydi. Ben iki sene okudum bıraktım. Savaştan dolayı ablam sınıf öğretmenliği eee orada çalıştı beş sene çalıştı. Sonra buraya geldik bıraktı.” (K2)

“uhhhh yani 2011'de orada okuyordum ben kardeşimle üniversite öğrencileriydik. Biz üniversite okuyorduk. Hatta sınavlarımız vardı eee şu başka şehire geçecektik biz Lazkiye'ye geçecektik o zaman da yani üniversitemizin olduğu yer başka şehire oraya sınavlarımız vardı uhhhh baktık her yer karışıyor. Savaş ilk başladığında zaten yürüyüş vardı yani eylem vardı ortada hiçbir silah falan yoktu...baktı babam korktu bize korktu üniversitelere hiç götürmedi bizi yani göndermedi. Ben hatta ağladım baba gitmek istiyorum yani sınavlarım vardı dedi üniversiteye gitmek istiyorum dedim ağladım ağladım yok gidemezsin dedi.” (K3)

Kadınların eğitimlerinin olmaması ya da eğitimlerinin yarıda kalması, meslek bilgisine sahip olmaması göç sonrası dönemde ekonomik olarak ciddi sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Maddi olarak herhangi bir gelir getirici işte çalışamayan kadınlar aile üyesi erkeklere bağımlı hale gelmektedir. Bazı evliliklerin de gelir getirici ya da savaştan kaçış için bir durum olarak değerlendirmelerine neden olmaktadır (87). Tüfekçi (2019) çalışmasında; Suriye'den göç eden kadınların %85.5'inin “yalnız olma, sığınacak birine ihtiyaç duyma” düşüncesiyle evlendiklerini belirtmiştir (88). Savaş bireylerin eğitim durumlarını sekteye uğratmakta bireylerin geleceklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Savaş ortamında kadınların eğitimlerinin yarıda kalması kendilerini daha güvende hissedecekleri bir başka olaya yönlendirmektedir. Bu durumda kadınlar savaşın getirmiş olduğu olumsuzluklardan korunmak için evlenmek zorunda kalabilmektedirler.

“İuu sonra savaş çıktı, benim babam da rahmatlık öldü, benim abem uu koye getirdiler beni bırakmadılar okumaya. Ben de söyledim benim geldi ben evleniyorum giderim. Niye? ...Benim uu söyledi imza at, okula gidiyor. Benim malim çok yanii babam rahmatlık malı çok. İmza attım. Bir hafta sonra benim arkadaş aradı söyledi sınaş var. Dördüncii. Gittim abem söyledi aha ben Haleb’e gidiyorum yarın. Yook. Ben de söyledim bir sınaş ben dördüncii alırım bir sene benim kalır. Yook dedi ‘unut’. Aaa boyle. Söyledim. Kim geldi ben evleniyorum giderim...Üç eee üçüncü sınaş gittim, eczahane. Haleb saydali(eczacı) okudum... Beş beş sene. Üç sene okudum, 2 seneyi bıraktım geldim...” (K9)

Göç, o ülke nüfusunun bazı sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Suriye’deki yaşanan savaştan dolayı göç eden insanlar yeme-içme, barınma ve hijyen, bulaşıcı hastalıklar, çatışmalar sonucu olarak dul, yetim ve öksüz bireylerin oluşması ile ortaya çıkan dramatik sorunlar, gerek karışıklık yaşayan ülkede ve gerekse mültecilerin sığındıkları ülkelerde görülen sağlık sorunları, çatışma ve bombalama sonucu kültürel değerlerin zarara uğraması, can kayıplarının oluşması, belki de en önemlisi çatışma ortamındaki ülkede eğitimin durması ile yaşanan sorunlardır (89). Bir yandan savaşın görülmesi öte yandan eğitim hakkının geleneksel ailelerde kız ve erkek çocuklarının cinsiyetine göre değer biçilmiş olması, özellikle ataerkil aile yapısının baskın olduğu toplumlarda verilen değerin kız çocukları aleyhine geliştiği görülmektedir (90).

Ataerkil toplum yapısında kendi ailesi içerisinde geçici konumda görülüp hiç okula gönderilmeyen ya da eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalan kız çocukları çeşitli düşüncelerle eğitim haklarından yoksun bırakılmaktadırlar (91). Eğitime devam edilip edilmeyeceğine çoğunlukla ailede bir büyük tarafından karar verilmektedir. Kız çocuklarının biraz büyümeleri genç kız olmaları, dikkat çekmeleri okula gidememelerinde engel teşkil etmektedir. Savaşın da başlaması kız çocuklarının okula gönderilmemesinde diğer bir neden olmuş ve bu durumu pekiştirmiştir.

“Orda ilkokula gitmiştim üç yıl bir okula gittim ondan sonra şey yapmadılar yani amcamgil izin vermediler okumama. Büyük kızsın genç kızsın dediler. Babam kesinlikle gitsin dedi ondan sonra savaş çıktı. Hani birazda bizim cahilliğimizdi okuldan kaçmak gibi hani gitmemek gibi öyle bir şey yani. Amma babam çok ısrar etti rahmetlik okuyun dedi.” (K11)

4.2.3. Göç Öncesi Suriye’de Sağlık Durumu

➤ Sağlıklı Olma

DSÖ sağlığı (1974); “yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, mental ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir” şeklinde tanımlamıştır. Sağlıklı olma hali, kişilere göre hatta cinsiyetlere göre de farklılık gösterebilir. Sağlık algısı kişinin içinde bulunduğu sosyal çevreden ve konumdan etkilenebilir (92). Bu nedenle kişilerin sağlıklı olma algısı birbirlerinden farklılık gösterebilmektedir.

Araştırma kapsamına alınan kadınlara; 2011 yılından önce ülkelerinde buldukları dönemlerdeki sağlık durumlarının nasıl olduğunu ortaya koymak için kadınlara sağlık ve hastalık durumları sorulmuştur. Kadınların büyük çoğunluğu Suriye’de yaşadıkları dönemlerde herhangi bir sağlık problemleri olmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların göç ettikleri dönemlerde yaş ortalamaları 21.00±6.72’dir. Yaş aralıkları 13 yaş ile 35 yaş arasında değişmektedir. Kadınlardan bazılarının Suriye’de buldukları dönemde yaşları küçük olduğundan dolayı kendileri ile ilgili ciddi bir sağlık problemi yaşamamışlardır. Çünkü üreme çağına değillerdi dolayısıyla doğurganlıkları başlamamıştı. Ayrıca kronik hastalıkları da yoktu onun için ciddi bir sağlık problemi yaşamamış olmaları normal kabul edilebilir.

“Yo çok şükür yoktu.” (K4)

“Çok iyi yok hiç bişey yoktu çok şükür.”(K14)

“İyi.” (K13)

“Hayır.” (K12)

“Yok hayır şükür yok.” (K11)

“Ya maşallah bir hap içmedim(derin bir nefes çakti). İyi ben buraya geldim sonra oldum bir sene sonra oldu (meme kanserinden dolayı memesi alınmış).” (K9)

“Hayır hiç yok yani orada hiç Suriye’de doktoru falan hiç ele zorlandığımız şey hasta olmadık diyelim yani...kötü yiyecek falan yoktu. Çok güzel yaşantısı.”(K15)

“Hayır şükürler olsun Rabbime.” (K10)

➤ Hastalıklar

Literatürde hastalık kavramı hekimler ve bireyler tarafından farklı şekilde ifade edilmektedir. Hekimler hastalığı; “Objektif bir durum olup insan vücudundaki organlar ya da sistemlere ilişkin patolojidir” şeklinde tanımlarken, bireyler ise hastalığı “Subjektif bir durum

olup bireyin olağan dışı semptomlarını algılaması ve değerlendirmesi” olarak tanımlamaktadırlar (93).

Fiziksel sağlık, fizyolojik olarak bireyin iyilik halidir. Bir başka ifadeyle kişinin biyolojik açıdan mevcut sağlık durumunun değerlendirilmesidir. Fiziksel sağlık, var olan fiziksel problemlerin giderilmesi veya fiziksel problem oluşmadan önce önlenmesiyle korunulur (94). Kadınlar göç sürecinde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmakta bu durum onları sosyal ve psikolojik açıdan etkilemektedir. Savaş, çatışma ve göç yaşayan kadınlar fiziksel sağlık problemlerinin yanında ruhsal açıdan da sorunlar yaşayabilmektedir (94, 95). Barın (2015) yapmış olduğu çalışmasında “Suriyeli kadınlarda çoğunlukla savaş sonrası travma ile savaş sonrası strese ve depresyona dayalı psikolojik sıkıntılar olduğu gözlemlenmiştir” bu durum kadınların göç edilen ülkede sağlık davranışlarını ve göç edilen ülkeye uyum sürecini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (96).

Suriyede savaş öncesi dönemde hastalara bakım vermenin, birey, aile ve toplum üyeleri tarafından paylaşılan bir sorumluluk olduğu kabul edildiği belirtilmektedir. Aile üyelerinin yanı sıra arkadaşlar, komşular ve sosyal tanıdıkların bakım sürecine katılması beklenir. Yakın aile üyeleri ve yakın akrabalar, topluluk üyelerine finansal, duygusal ve fiziksel bakım sağlama eğilimindedir. Hastaları ziyaret etmek ve dua etmek, Suriyeliler ve diğer Müslümanlar için kültürel, sosyal ve dini bir zorunluluk olarak görülür (97).

Araştırma katılımcılarının, Suriye’de buldukları dönemde fiziksel ve somatik bir hastalıklarının olmadığı, sağlığın tanımındaki fiziksel ve bedensel sağlık dışında kalan ruhsal sağlıklarının etkilendiği belirlenmiştir. Kadınlar, Suriye’de yaşanan iç savaş sırasında içinde buldukları çatışma durumundan dolayı yaşadıkları sağlık sorunlarından söz etmişlerdir. Örneğin panik atak ve üzüntü kaynaklı tansiyon gibi ruh sağlığını etkileyen rahatsızlıklar yaşadıklarını ifade ettiler. Bu süreçte sağlığın kavramında da değişme görülmüştür. Genç oldukları için fiziksel ve bedensel olarak kronik bir rahatsızlıkları bulunmamakta ancak kadınlar yaşadıkları afetten dolayı ruh sağlıkları açısından etkilenmeler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Kadınlar anlatılarında yaşadıkları bu rahatsızlıkları buldukları dönemin koşulları nedeniyle hastalıklarını normal bir durum olarak değerlendirmiş “çok şükür” sözüyle başka hastalıkların olmadığını ve yaşanan olayı birazda normalleştirerek aktarmışlardır. Kadınlar bu söylemle fiziksel bir hastalık belirtilerinin olmadığını, bu yüzden de kendilerini hasta olarak düşünmediklerini, ruhsal sağlığın bozulmasını hastalık olarak algılamadıklarını düşünebiliriz. Kadınlar hastalığın olabilmesi için semptomların, kronik hastalıkların var olduğu bir sağlık kavramına inanmışlardır. Oysaki ruhsal sağlıkları bozulmuş olduğunu

anlatılarında görebiliyoruz. Bu konudaki bulgular kadınların sağlık ve hastalık pratiklerini doğrular niteliktedir.

“Benim nasıl sağlık sıkıntım var üzüntüden çok aşırı üzüntüden tansiyonum düşüyor. Yani ben gittim çok aşırı bi üzüntü yaşarsam tansiyonum düşerdi bayılırdım ben. Bi sefer kampta böyle yolda böyle bayıldım gittim hastaneye Hatay’dayken hastaneye götürdüler beni eee muayene ettiler tahlil istediler her şey dedi hiçbir sıkıntın yok dedi yani böyle bir belli bir hastalık yok hastalığım yokmuş sadece üzüntüye gelemiyorum. Yani çok aşırı bi üzüntü yaşadığım zaman tansiyonum düşüyor. Yani bayılmaya geliyorum. Çok şükür şimdi sıkıntım yok böyle bi aşırı sıkıntım yok. Üzüntü yaşadığım dönemlerde olurdu. Oluyordu.” (K3)

“Çok şükür bi panik atak hastalığım oldu bi süre orda (Suriye’de). Böyle bi anda nefesim kesiliyo ondan sonra bi iki dakika böyle nefes nefese kalıp sanki kalp krizi geçirmiş gibi. Ondan sonra ağlama krizi oluyo. Sonra u bi müddet sonra tedavi falan gördüm. Artık kimsenin yanına çıkmak istemedim sürekli elim ayağım titriyodu. Bizim akrabamız başhekimdi orda sağ olsun o bomba patladıktan sonra orda bizim yakınımızda şey geldi uu araba patlattı kendi kendini onda o şiddetten o şiddetten düştüm böyle kafam hala şu gözümde bi çatlak oluştu (gözünü gösterdi) yüzüm mosmor oldu bi ara.” (K5)

➤ Göç Öncesi Suriye’de Doğurganlık Durumu

Doğurganlık toplumlara ve kültürlere göre farklı anlamlar ifade eden bir olgudur. Toplumların doğurganlık düzeyi ve algısına yükledikleri anlamlar her kültürde farklılık gösterir. Doğurganlık oranının bazı toplumlarda yüksek olması ve çocuk sahibi olmanın nedenleri arasında; yaşanan coğrafya, olumsuz geleneksel yapılar, aile planlaması yöntemlerinin yeterince uygulanmaması, anne ve babanın eğitim düzeyi, çocukların özellikle tarlada ve evde ebeveynin iş yükünü büyük ölçüde yüklenmeleri, yaşlılıkta sosyo-ekonomik açıdan destek olmaları ve doğurganlığın toplumda kabul görmesi sayılabilir (98).

Erkek otoritesine dayanan, erkeğin üstünlüğünü temel alan ataerkillik, toplumsal örgütlenme düzenidir. Soyun devamlılığı her ne kadar doğurgan özellikteki kadın tarafından sağlanmış olsa da, erkekler nesillerinin yine bir erkekten devam edeceğine inandıkları için soyun devamlılığını kendilerine atfetmişler ve böylece etki alanlarını genişletmişlerdir (99). Ortadoğu’da da kadına bakış bu yönde olmuştur. Kadın neslin devamlılığını üreme yeteneği ve annelik rolüyle sağlayan, erkek çocuğunu ataerkilliğe ve geleceğe hazırlayan kişi rolündedir (75).

Araştırma katılımcıları kadınların tamamı Suriye’de kadın olmanın doğurgan olmakla eşdeğer tutulduğunu ifade etmişlerdir. Anlatıların tamamında doğurganlık çok önemli bir kadınlık göstergesi olarak vurgulanmıştır. Toprak sahibi olmak, yaşanılan kültürde çok eşliliğin olması, maddi durumun genellikle iyi olması, erkeğin çok çocuk sahibi olmak istemesi, erkek çocuk sahibi olmak isteme, korunmanın dini boyutu gibi sebeplerle doğurganlığın artmış olabileceği söylenebilir. Görüşülen kadınlar 2011 yılı öncesi Suriye’de büyüklerinden gördükleri ve duydukları, kadınların doğurganlığı konusunda karar verme yetkisinin erkekte olduğunu kadının bu konuda söz sahibi olmadığını ifadelerinde belirtmişlerdir. Erkeğin soyunun devamlılığını sürdürmek istemesi kadının çok çocuk doğurmasına bir neden teşkil etmektedir.

“Sen kadınsın doğuracaksın. Çok severler çocukları, çok doğurmayı severler... Cahillik var, nası bi inanç var biliyo musunuz uı şey çok doğurmak çok aile yapmak daha hmmm ben o şeyi sürdürürüm, o mesep o şeyi daha iyi sürdürülür çok doğurursan hani.” (K4)

“Çok çok doğuranlar çok. Ben ona karşıyım ben ona doğurmayı, nesilleri çoğalsınmış, çocuklar çoğalsınmış, ama ben ona karşıyım.” (K8)

“Erkek, çok çocuk ister.” (K14)

“Suriye’de çok doğururlar.” (K7)

Kadınlar, çok çocuk doğurmanın bir başka nedeninin, Suriye’de normal kabul edilen ve “kumalık” olarak ifade edilen çok eşliliğin olmasıyla ilişkilendirmişlerdir. Görüşülenler anlatılarında, kumaların birbirleri ile çok iyi anlaştıklarını belirtmiş ancak kumalar arasında doğurganlık yarışının olduğunu vurgulamıştır. Doğurganlığın kadınlık göstergesi olduğu düşüncesi kadınları bu tür bir yarışın içine sürüklemektedir.

“Çatışma var kadınlar arasında çatışma yok değil var. O doğurdu elti doğurdu mesela bu elti doğurması lazım. Kumalarda birbirine vardır kuma çok var orda. Ve çoğu da çok iyi. O daha çok doğuruyo diye bende çok doğurim...” (K4)

Katılımcıların doğurganlık konusundaki anlatıları daha çok Suriye’den Türkiye’ye göç etmeden önceki maddi durumlarıyla ilgili olarak aktarılmıştır. Suriye’de çocuk sayısının belirlenmesinde ekonomi önemli rol oynamaktadır. Ekonomik refahı yüksek olan aileler, doğacak çocuklarının geleceklerine ilişkin, onları büyütürken herhangi bir ekonomik kaygı yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Suriye’de doğurganlık oranlarının yüksek olmasında bu faktör önemli olmaktadır. Suriye’de çocuk sahibi olmak erkeğin kararı doğrultusunda

gerçekleşmektedir. Katılımcı kadın ifadesinde doğum eylemi kadın tarafından gerçekleşmiş olsa bile çocuk istemeyi babanın çocuk “getirme” si olarak ifade etmiştir. Erkeğin hâkimiyeti, karar verici konumda olma durumu kadınların doğurganlık davranışları üzerinde de etkili olmaktadır.

“Babamın çocuk getirme sebebi var, mesela çiftliğimiz var, evimiz var, biz özel yapı yaptık amcalarımgil, babam, babaannem villa sekiz odalı oturuyoduk. Sonra başka bi eve taşındık her biri ayrı ayrı. Sekiz odalı evimiz var her bir oğlana bi oda verse genede oturacak odamız var. Bahçemiz var, bahçemizde de baya büyüktü... Annem çok doğurmuş on kişi benim babamın o zaman durumu iyi. Babamın bi caddede sizin kapalı çarşı gibi çarşı babamın yedi tane dükkânı var yani o dükkânın her dükkânın şu an bu durumda bir trilyon.”(K5)

“Bizimki meselen abla sıkıntı yok maddi olarak. Meselen çocukları çok severler”
(K10)

Suriye'nin geleneksel kültürel pratikleri sonucunda kadınlar çok çocuk doğurmakta, dini inançları gereği gebelikten korunmayı doğru bulmamakta, bu durum kadınların sunulan aile planlaması hizmetlerinden yararlanmalarını engellemektedir (78). Ülkemizde 2011-2019 yılları arasında 450 bin Suriyeli çocuğun doğduğu tahmin edilmektedir (10). 2011'de Suriye'de yaşanan iç savaş öncesi yapılan Suriye Aile Sağlığı Araştırması (2009) verilerine göre, Suriye'de evli kadınların %54'ünün kontraseptif bir yöntem kullandığı, %22'sinin rahim içi araç, %8.9'unun oral kontraseptif, %8.9'nun periyodik yoksunluk ve %3.5'nin enjeksiyon yöntemini kullandığı; ancak, sadece %34.5'inin göç etme sırasında kontrasepsiyon kullandığı, bu nedenle yüksek doğurganlığa neden olduğu belirtilmiştir (100).

“Vaar. Var tabi. Siprail var, ilaç var, iğne var, çok iyi doktorları. Özellikle kadın doğum şeyinde acayip yani gerçekten burda hiç bilmiyomuş gibi geliyor bize yani hiç bilmiyolarmış gibi” (K4)

“Korunma yöntemleri de var. Sen korunmaya dayanamıyorsun kendini izolasyon edemiyorsun hoşlanmıyorsun mesela ayıptır söylemesi başka koruma yöntemleri de var. İğne var, şu var, var yok değil. Yani yok değil. (K5)

Araştırmada görüşülen kadınlar, Suriye'de kadının çok çocuk doğurmasının nedenini, erkeğin kadının doğum kontrol yöntemi kullanmasını istememesi ve erkeğin çok çocuk istemesi şeklinde açıklamışlardır. Toplumsal değer yargısı olarak gelenek ve görenekler çerçevesinde toplumun kadına biçtiği değer analık ve ev hanımlığı rolleri ile sınırlanmıştır.

Katılımcılar Suriye’de yaşanan yıllarda kadının görevlerinin sadece doğurmak ve ev işleri olduğunu ifade etmişlerdir.

“Koca bırakmazdı önceden. Eşleri bırakmaz o korunmayı. Çocuk istediği için Suriyeliler çok çocuk ister. Onun için korunmaya izin vermezler. Ama sade doğur doğur.” (K14)

“Orada (Suriye’de) işte kadın getirmek zorunda işte. Mesela Adam iki arvatlı, öteki arvadından 25 tene var bu arvadından 10 tene var. Gerçekten diyom vallah böyle karılarını görmen lazım kapı gibiler.” (K7)

“Eee şey kadının görevi evde yani yani çocuk, yemek, temizlik bu kadar yani” (K2)

“Korunsalar da nolacak. Eşi başkasına gidecek biliyo.” (K5)

Araştırma katılımcılarından, Suriye’nin kırsal kesimdeki yerleşim yerlerinden gelen bir Suriyeli kadın, bölgelerindeki sağlık hizmetlerinin Türkiye’deki kadar yeterli olmadığını ifade etmiştir. Görüşme kapsamındaki kadınlar, Suriye’de yaşadıkları dönem içerisinde, yakınlarının hamileliklerini doğum eylemi gerçekleşme belirtileri olduğu zaman anlaşıldığını belirtmişlerdir. Kadının gebeliği sürecinde belli dönemlerde gebeliğinin takip edilmesi, doğum öncesi bakım hizmetlerini alması anne ve bebek sağlığı açısından önemlidir. 2018 TNSA Suriye Örneğinde Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen kadınların dört veya daha fazla sayıda doğum öncesi bakım alma oranı %64’tür. %7’si ise hiç doğum öncesi bakım almamıştır (101). Araştırma katılımcıları kadınların bazılarının Suriye’de yaşadıkları dönemde yaşlarının küçük olması, hepsinin bekâr olması nedeniyle doğurganlıkla ilgili bilgileri bulunmamakta ve bu bilgilerin edinilmesinde anneleri önemli rol oynamaktadır.

“Korunma yöntemi o zaman yokmuş annem bize öyle söylerdi. Mesela annem derdi şey hamile kalırık biz bilmek derlerdi. Taaa annem der yılmaya gideriz bakar ki sancı gelir bilirik ki hamile olduğumuzu. Kimisi de işte bilmeyenler o zaman bizim tokurlar yani bu kadar böyle şey değillerdi. Mesela sizin ilacınız tokurlar tarafından çok var yani korunmak için her şey yapmak için, bizim orada ama yok.” (K7)

Kadınların doğurganlığında artışı etkileyen faktörlerden biride eşin erkek çocuk istemesidir. Erkek çocuk neslin devamını sağlaması gibi düşüncelerle istenmekte, erkek çocuğu olmadığı için kadın psikolojik şiddet görebilmekte, eşi tarafından kuma getirilmesi ya da boşanmayla tehdit edilebilmektedir (83). Görüşme yapılan kadınlar anlatılarında Suriye’de buldukları dönemde kadın doğurmak istemediği zaman erkeğin yeniden evlenirim tehditi

karşısında zorunlu olarak doğurganlığa devam ettiğini ifade etmişlerdir. Erkeğin bu baskıcı tutumu karşısında kadın evliliğin devam etmesi ve kuma gelmemesi için erkeğe boyun eğmekte ve kendi bedeni ile ilgili karar verememektedir. Doğurganlık davranışının devam etmesinde doğurganlığın sonlandırılmamasında dinin etkileri de görülmektedir. Dinen günah olduğu inancıyla korunma yöntemi kullanmamakta doğurganlığın devamlılığı sağlanmaktadır.

“Kimisi günah diyerekten şey etmorlar getiren var.” (K7)

“Doğurmazsan evlenirim gibi. İşte bu öyle olunca kadın doğuruyo.” (K14)

“Kürtajdan korkarlar ondan çok korkarlar çok yani günah. Hamile kalmayacaksın, olduktan sonra olmaz.” (K4)

4.2.4. Göç Öncesi Suriye’de Çalışma Durumu

➤ Yazıda Yabanda Çalışmak

İnsani Gelişme Vakfı’nın (2019) raporuna göre; Suriye'deki çatışmadan önce ve sonra kadınların çalışma eğilimleri arasında da büyük farklılıklar vardır. 2011 öncesi Suriye'deki kadınların çoğu, hatta üniversite mezunu olanlar bile, ev dışında çalışmamaktaydı. Kadınların sadece %22'si işgücüne katılmıştır. Yine raporda işgücüne katılan kadınların güzellik ve kuaför salonlarında cilt bakım uzmanı ve saç tasarımcısı olarak çalıştığını, kadınların bu hizmetlerde çalışmalarında müşteri kitlesinin çoğunlukla kadın olmasından dolayı olduğu belirtilmiştir (102).

Kadınlar buldukları toplumda, hayatlarının hemen her döneminde mutlaka çeşitli çalışma şekilleri ile üretim faaliyetleri içerisinde yer almaktadırlar. Ataerkil toplumlarda kadınların çalışma alanı, çalışma yaşamına katılımı, çalışma koşulları erkeklerden farklı özellikte yapılandırılmıştır. Böyle toplumlarda kadınların çalışma yaşamı çoğunlukla ev içinde kullanım değeri olan ancak değişim değeri olmayan işlerde örneğin; yemek pişirme, temizlik, çocuk ve ailenin diğer üyelerinin bakımı, tarlada çalışma gibi karşılıksız çalışma biçimleriyle kısıtlanmış, bu çalışma biçimleri üretim faaliyetlerinden sayılmayarak önemsiz kılınmış ve istatistiklerde yer almamıştır. Ayrıca kadınlar belirli mesleklerde yoğunlaştırılmış, eğitim ve yükselme imkânları kısıtlanmış, düşük statüde düşük ücret karşılığında çalıştırılmışlardır (103).

Araştırma katılımcıları, göç öncesinde Suriye’de belli bir eğitim seviyesine kadar okuyabilmişlerdir. Bunun nedeni ülkelerinde iç savaş çıkmasının ardından kadınların eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmalarıdır. Kadınlar savaşın başladığı yıllarda henüz okul çağında oldukları, çalışma yaşında olmadıkları için çalışma hayatında bulunmamışlardır. Katılımcıların tamamının anneleri de ev hanımıdır. Kadınların çalışması belli alanlarla sınırlı

kalmış evde ve tarlada çalışmak kadına ayrılan çalışma alanı olmuştur. Kadınların içinde yaşadıkları toplumsal yapı düzeninde bazı işlerde çalışmalarını “ayıp” karşılanmıştır.

“Çalışıyordum bizim hanı ele şey çalışmamız değil de yazı yabana gidiyosun. Halam ele bir şeyi vardı...Zeytine götürürdü kiraz toplamaya giderdik pakla toplamaya giderdik işte. İşte orda babam işte bizim bu topladığımız paklaları felan büyük bir fabrika vardı onu elellerdi. Makinelere ele çalışırdı asıl mesleği şey suvakçı.” (K15)

“Annem çalıştı aynı bizim kimin meselen yabana gettik abla. Meselen dükkenden bişeylen ayıp getmek. Burda meselen şu an şimdi bir kız amaan yaptı bizde çok ayıp olur orda. Şimdi burda normal oldu ama. Burda normal ama bizde çok ayıp meselen yabana get ayıp değil ama bir dükkende çalış bişey yap amaan şey söyleller bizde çok ayıp...” (K10)

“...Kadınlar hiç çalışmadı koymazlardı. Ayıp bir şeymiş dellerdı. Hani bilmiyom çalışsan ayıp değilde işte gendileri ele şey yapardı. Oranın şeyine yanı şey ettiler. Sen gendilerine bir hanek sölediğin vakit babam şey olurdu küşümlenirdi (zoruna gitmek). Acaba bana mı bu lafi sokollar ben bu lafi niye bene böyle gelor. Şey olurdu ne diim hasta gibi bir şey olurdu. Ben derdi kaldıramam bunu o vakit çalıştırmadı.” (K12)

“Kız çocuğu bizde genelde çalıştırılmaz.”(K6)

Suriye’de göç öncesi dönemde yaşam standartlarının görece iyi olması, toplumun kadının çalışmasına olumlu bakmaması, toplumsal cinsiyet normları kadının kendi evi dışında gelir getiren bir işte çalışmasını uygun görmediği için, kadınların çoğunluğunun göç öncesinde çalışmadıkları belirtilmiştir (104).

Kadınların anlatılarından; Suriye’de kadın ve erkeğe eşit eğitim hakkı tanındığını, iş yaşamında kadınların belli iş kollarında çalışmayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Tabi ki bu çalışma tercihi bireyin bulunduğu çevre etkili olabilmekte, yaşanan toplum kişinin duygularını, düşüncelerini, eylemlerini olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Görüşülen kadınlar ifadelerinde, Suriye’de kadınların eğitim haklarının olduğunu ve meslek sahibi olabildiklerini, bu konuda çevrenin ve ailenin önemli bir faktör olduğunu vurgulamışlardır.

“Yok yok yok. Kadınlar okuyo belki evlenince şeyleri olurdu yani özgürlükleri olurdu kadınlar buraya geldikten sonra özgürlüklerini bildiler. Ama bizde çoktan beri özgürlük vardı. Benim ailemde özgürlük vardı. Çalışabilirdin, okuyabilirdin, istediğini yapabiliyordun ama burda. Hani orda Suriyelilerde yok. Yani bize verilen şey onlarda yoktu. Farklı insanlar” (K8)

“Vardı ordada vardı memurlar vardı çalışan bayan vardı okuyan kızlar vardı vardı yanı üniversiteyi falan okuyanlar vardı hepsi de vardı işte bizim cahilliğimiz oldu biz gitmedik yoksa baskı filan yoktu biz gitmemiştik.” (K11)

4.2.5. Göç Öncesi Suriye’de Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri

Akrabalık ve komşuluk gibi sosyal ilişkiler, aile ve onu oluşturan bireyler arasında güçlü bağlar kurmaya yardımcı olur. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerini diğer sosyal ilişkilerden farklılaştıran en önemli unsur, ev hayatıyla daha yakın ilişkilerin kurulabiliyor olmasıdır. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin oluşturulmasında, iyi ilişkiler kurulmasında, yaşanan çatışmaların yatıştırılmasında kadınlar önemli rol oynarlar. Erkekler ise bu ilişkilerin kurulmasında dolaylı biçimde etkindirler (105).

Katılımcılar Suriye’de yaşadıkları dönemde aileler arasındaki akrabalık bağlarının fazla gelişmediğini, akraba ilişkilerinin kurulma(ma)sında aile reisinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kurulan akrabalık ilişkileri özellikle en yakın akrabalarla görüşmeleri kapsamakta (amca, dayı, teyze, hala gibi) olup, diğer akrabalarla (amcaoğlu, dayıoğlu vs.) ilişkiler çok fazla sıkı tutulmamıştır. Her alanda etkisini gösteren ataerkil yapı akrabalık/komşuluk ilişkilerinde de etkisini göstermiş, evin reisi tarafından yön verilmeye çalışılmıştır. Bu akrabalık bağlarının kurulmaması ya da birbirlerine gidiş gelişlerin fazla yapılmaması ailelerin daha önce yaşamış oldukları anlaşmazlıklar nedeniyle olabileceği gibi geleneksel kültürde kadın ve erkeğin gidilen yerde birlikte aynı ortamda bulunmamasıyla da açıklanabilir.

Acam (2019) çalışmasında; Suriye evlerinin geleneksel mimarisini anlatmış ve bu evlerin haremlik-selamlık odalarının varlığından söz etmiştir (106). Araştırmada yer alan kadınlarda, yaşadıkları dönemde akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğu ve erkeklerle birlikte oturulmadığını vurgulamışlardır. Ortadoğu ülkelerinde bu kültürün etkililerini görmek mümkündür.

“Vardı çok vardı bizim akrabamız. Biz fazla gitmeyiz (sessizlik oldu) fazla şeyetmiyo ya babam fazla gitmez. Fazla bağ kurmaz. Ammim, tiyzem, dayılarım onlar olur. Başka emmisioğlugil bilmem ney onlar olmaz. Amcasıgil bilmemne onlara gitmez babam...büyüklerin önceden neleri olmuş neler olmamış o kaderini bilmiyom ki. Bizde Suriyelilerde bişe var. Erkeklerlen bereber oturmazlar. Ayrı oturullar. Onun yüzünden bizde fazla ilişkiye yani fazla şey olmayız gidip gelmeyiz.” (K13)

“İyi değil yani iyi değil bilmiyorum tek bir teyzem vardı yani çok samimi bir alakamız var mesela dayım var ooo zengin diye bilmiyorum çok şey ilgilenmiyor kimseyle. Eeee amcalarım herkes evine bakıyor kimse kimseyle ilgilenmiyor fazla yani öyle uzaktan.” (K2)

Geleneksel toplumlarda komşuluk ilişkileri iyi olmakla beraber, aile üyeleri ve arkadaşlara gösterilen yakınlık komşulara da gösterilmektedir. Komşuluk ilişkilerinin önemli görüldüğü toplumlarda komşular hem maddi hem de manevi değerlerini birbirleriyle paylaşırlar. Komşuların yüz yüze bakması, birbirlerinin yardımına koşması günlük hayat pratiğinde önemli bir sosyal kontrol mekanizmasıdır. Komşuların birbirlerine güveni komşuluk ilişkilerinde en önemli unsurdur. Komşuluk ilişkilerinde güven rutinlerle desteklenen bir şeydir, günlük rutinler bu güveni destekleyici bir rol üstlenmezse komşuya olan güven azalır (107).

Görüşülen kadınların Suriye’de buldukları dönemde komşuluk ilişkilerinin nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Kadınların büyük çoğunluğu Suriye’de yaşanan süreçteki komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu ifade etmişlerdir. İster apartmanda ister müstakil yapılarda otursun bu durumun komşuluk ilişkilerini zedelediği, komşuluk ilişkilerinin birbirine yardım temelleri üzerine kurulmuş olduğu görülmektedir.

“Çok güzeldi gidip gelirlerdi zaten bizim damlarımıza aynı birdi bir damdan kendiler gelirdi bizden giderdik sürekli meselen bizim evin önünde bahçesi vardı uı önceden ölen oldu mu köfteler yoğurulurdu kısırlar yapılır ayranlar çaylar falan hep bu kapının ağzında oturup ele yapardık oyunlar oynardık.” (K15)

“Ya komşularım çok iyiydi komşularımız çok vardı. Bizim oturduğumuz şey yer Esad'a bağlı halen de Esad'a bağlı komşularımız hep memurlar polisler hep rütbeleri büyük askerler hepsi oraların işte okula gider gelirdik.” (K7)

“Komşu kızlarımız vardı biz apartmanda oturuyoduk ee yedi kat apartman her katta üç komşu artık giren çıkan hepsi bize gelirdi çok mutlu komşularızlan. Komşu kızlarımızla çok konuşurduk hani bi düğünümüz olsun baya onlar halepliler süslenmeyi severler, biz o kadar değildik. O kadar değiliz. Hep onlara giderdim nasıl yapım nasıl giyim falan gibisinden. Hep onlardan fikir alırdım.” (K6)

Komşular birbirlerine sürekli olarak gidip gelmekte komşuluk ilişkileri kesintiye uğratılmamaktadır. Komşuluk ilişkilerini canlı tutanlar ve koruyanlar çoğunlukla kadınlar olmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin devamlılığı genellikle çay, kahve sohbetleriyle

pekiştirilmeye çalışılmaktadır. Komşuluk ilişkilerinin temelinde yer alan “güven”in sağlanmış olması ilişkileri daha güçlü hale getirmektedir.

“Çok iyi. Çok iyi orda. İşte nasıl her gün birisi gel kahve içek, çaya gelek öyle yani (gözlerinin içi gülüyor anlatırken).” (K14)

“Hepsi iyilerdi hepsi yani bir mahalle gibi bir apartman gibi yani çok iyilerdi çok şeylerdi güvenliydi. Onlara çıkıp çıkıp gidiyoduk geliyoduk yani çok güvenlilerdi. Onlar yani çok rahattık onlarla falan işte.” (K8)

“İyiydi yani hiçte fena değildi iyiydi.”(K4)

4.3. Göç Nedeni

Günümüzde insanlar yaşadıkları mekânları başta savaş, ekonomik nedenler ve güvenlik kaygısı olmak üzere çok çeşitli sebeplerle kitlesel olarak terk edebilmektedir. 2010’lu yıllarda Kuzey Afrika’da başlayan ve daha sonra 2011’de Arap Baharı olarak bilinen olayla, Suriye’de iç savaş patlak vermiş ve bu durumdan Türkiye’de dolaylı olarak etkilenmiştir (108).

Suriye’ye sınır ülke olan Türkiye 2011 yılından itibaren birçok sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Bu bölümde iç savaştan sonra ülkemize gelen, görüşme kapsamına alınan Suriyeli kadınların Suriye iç savaşı sırasında ülkelerinde yaşadıkları zorlukların, sıkıntıların neler olduğu ve bu bağlamda kişileri göç etmeye iten sebepler öğrenilmeye çalışılmış ve göç etme nedenleri alt boyutlar oluşturularak incelenmiştir. Bu bölümde savaş ve savaş sırasında yaşananlar, temel ihtiyaçların karşılanamaması ve işsizlik, savaşın başlamasıyla ikamet yerinde zorunlu değişiklik, ikametgâh değişikliği için zorunlu evlilik alt boyutları incelenecektir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Göç Nedeni Ana Teması ve Alt Temalar

4.3.1. Savaş ve Savaş Sırasında Yaşananlar

Savaşın başlamasıyla birlikte sivil halkın birçok zorluklar yaşadığı katılımcılar tarafından aktarılmıştır. Bu yaşanan zorluklara bir süre direnmişler ancak çaresiz kalınan durumlarda göç kararı almışlardır. Çoğunlukla yaşanan sıkıntılar aynı olmakla beraber katılımcılar göç nedenlerini farklı boyutlarıyla anlatmışlardır. Savaş ve savaş sırasında yaşananlar başlığı altında; patlama-tehdit-korku, güvenlik endişesi, kız çocuğu sahibi olmaktan dolayı endişe duymak başlıkları bu bölümde aktarılacaktır.

➤ Patlama-Tehdit-Korku (eylem olayları, işkence, mezhep ayrılığı)

Savaş her iki taraf içinde pek çok olumsuzluklar yaratan can ve mal kaybına neden olan bir olaydır. En çok etkilenen grup ise kadınlar ve çocuklardır. Savaşta kazanan ve kaybeden taraf olmamasına rağmen insanlığın var olduğu günden bu yana çeşitli sebeplerle savaşlar hep var olmuştur. Çalışmamızda görüşülen kadınların bazıları savaşı yaşamış olup, bazıları ise savaş henüz buldukları bölgelere sızmadan göç etme kararı almışlardır. Özellikle bazı katılımcılar patlamaların artması nedeniyle buldukları bölgeyi bırakıp daha güvenli olan başka bir bölgeye gitme kararı aldıklarını ve bunun göç nedenlerinden biri olduğunu ifade ettiler.

Savaşın en korkutucu yanlarından biri olarak ifade edilen durumlar; bomba seslerinin duyulması, binaların yıkılması, can kayıplarının olması, uçakların insanlar üzerine bomba yağdırması gibi olaylardır. Bu durum insanların korku yaşamalarına neden olmakta ve yaşanan o anları halen unutamamaktadırlar. Görüşmeler sırasında savaşı yaşayan kadınlardan bazıları anlatılarında gözleri dolmuş ve o anları tekrar yaşar gibi ağlamışlardır. Bazı katılımcılar ise 2011 yılında yaşlarının küçük olması nedeniyle yaşadıkları olayların bir kısmını hatırlayamamışlardır.

“Gördüm. Nası anlatım. İşte korkunç. O zaman ondört mü, onüç mü yaşındaydım öyle şeyler. Küçüktüm yani o kadarını hatırlamıyorum... Gittik köye ondan sonra köye bomba atıldı geri biz evimize geldik şehire. Oraya da bomba atıldı baktık başka bir yer yok evimize geri geldik” (K13)

“Çok kötü. Annem meselen nenem aylık alır. Biz Halebe gittik nenemin aylığını çekicik. Ramazan günü eve geldik sanki şimdi gündüz değil mi bir karanlık oldu ablam iki tene uçak geldi o gün tam 105 tene şehit düştü. Yani bize çok yakın o bomba olduktan kelli biz bıraktık. Meselen havan şeyi atollar, birbirinlen dövüşollar, onu gördük ama uçağın vurmasına çok yani o gün unutturamadık. (sessizlik) Bıraktık herşeyi bıraktık gittik sadece elbisemizi aldık gittik evi bıraktık” (K10)

“2012 de küçüktüm fazla hatırlamıyorum baya stresli günler geçirdik. Şam’da başladı Şam’da zaten kışın başladı. Halep’e gelmesi üç ay dört ay sürdü Halep’te zaten büyük bir patlama olduktan sonra biz anca bir ay seslere dayanabildik.” (K6)

“Savaştan kaçtık. Biz tam Halep merkezde oturuyoruz. Aman öyle bi savaş oldu ki. İnan böyle biz balkondan bakıyorduk birdenbire bir cami düştü hemen bomba attılar cami düştü. Ondan sonra baktık diğer apartman ondan hemen kaçtık.....Şimdi bizim iki tane evimiz vardı Halepte. Bir tane yıkıldı bir tane kaldı. O yıkılan evde de yaşıyorduk biz. Bomba düştü ... Biz köye gelmiştik. Biz köye gelmiştik yıkıldı o ev” (K14)

“Bizim yanımıza çok bomba düştü Allah’ım ben şimdiye kadar hatırlarım şöyle vücudum bilmiyorum ne oldu yatmışık biz bir büyük bomba düştü bizim köye yakın oda biraz yani uzak bes(sadece) bizim 25 çukur olmuş içerde. Çukur ne kadar büyüdü bilmem. Ben yatıyorum, bacılarım, anam. Aha böyle kalktım vurdu beni duvara hiç hissetmedim kendimi. Kaldırdı beni tak duvara vurdu” (K1)

“Baktık durum daha karışıyor daha kötüye gidiyor daha rejim falan girecek, bomba falan atıyor şöyle böyle diyor millet tutuklanıyor.” (K3)

Görüşülen kadınlar savaşın yıkıcı etkisini anlatırken en büyük acıyı yakınlarının, tanıdıklarının kaybı sırasında yaşadıklarını ifade ettiler. Yaşanılan sıkıntıların, zorlukların üzerine birde sevilen kişilerin, tanıdıkların kaybının olması ve pek çok ölüme tanıklık yapma özellikle evin reisinin göç etme kararında etkili olduğu söylenebilir.

“Halep’te yaa savaş çıktı, bomba atıyorlar, uçak geliyor, yani çok tehlike oldu. Bir sefer ben uuu üniversiteden çıkıyorum. Bir uçak aha böyle geldi bir bomba attı ama iki üç benim arkadaş öldü. Çok tehlike oldum yani” (K9)

“Savaş çok kötü yani, abim öldü biz karar aldık burada kalmazık dedik çünkü durum çok kötü oldu işte geldik. Biz zaten önceden düşünüyorduk buraya geleceğiz ama yani kısmet olmadı. Ondan sonra yani bomba yağmur gibi yağıyor üstümüzden yani dedik yok kaçıyoruz. uuu şey bizim ülkemizde bizim mahallemizde yani bomba düştü üstümüze iki bomba abim öldü (gözleri doldu yutkundu ağlıyor) Ondan sonra geldik (sesi titreyerek ve ağlayarak konuştu). Ondan sonra şey kaçtık ”(K2)

“Biz o zaman babamla bir sefer gitmiştik bizim tanıdığımız çiftçimiz vardı işte evin şeyine bomba gelmişti upuzun bir bomba duvarın ortasında şey etmişti o zaman bir tane küçük oğlu ölmüştü o zamanlarda. Çok aşırı dehşet şeylerdir yani babam çok göstermezdi hani götürmezdi üzülürüm diye gittik işte bir eşya falan almaya gittik gördük işte kötüydü yani silahları milahları hale yani bu olaylar sürekli aklımıza gelirdi” (K15)

Suriye’deki çatışmadan en çok sivil halk etkilenmiş ve çok sayıda insan uygulanan şiddet sonucunda hayatını kaybetmiştir. Suriye rejimi sivil halkı hedef alan eylemler gerçekleştirirken diğer taraftan Suriye ordusu da Halep ve çevresindeki illere kimyasal silahlarla saldırılarda bulunmuş ve yine yüzlerce insanı öldürmüştür (109).

Savaş sırasında yaşanan olaylardan biri de tehdit edilme, korku, mezhep ayrılığı, eylem ve işkence olaylarının olmasıdır. Çok farklı etnik özelliklere sahip insanların bulunduğu Suriye’de bu durumdan yararlanmak isteyen güçler tarafından mezhepsel çatışmalar devam ettirilmiştir. Bu çatışma ortamından en çok etkilenenler kadınlar ve çocuklar olmuştur. Çalışmamızda kadınların o yıllarda bazılarının yaşlarının küçük olması yaşadıkları olayların farkında olmamalarında etkindir. Göç etme nedenlerinin görünenin aksine sadece bombadan kaçmak olmadığını çok daha farklı nedenler olduğunu belirtmişler ve derinlemesine yaptığımız görüşmelerde bunu anlatmışlardır.

“Rejim güçleri silah sıklmaya başlamıştı millete, silah sıklmaya başlamıştı. Sonra ölü gidiyordu şehit oluyordu, uu tutuklanıyordu, millet hapse götürüyorlardı, işkence falan

yapıyorlardı eee baktık, korktuk yani... Aleviler yani Lazkiye'deki Aleviler bizimkileri sevmiyorlardı işte eski hikayeler yani ırkçılık hikayesi Arap Sünni Şii falan Kürt.” (K3)

“Birkaç bir eylem falan bir nasıl desek böyle bir iç savaş gibi değil bir iki insanların arasında oluşan bir şey yani ilk başladığında herhalde şeye başladı bir çocukların hapishaneye gidilmesi uuu başkana küfür etmeleri çocukların o işkence görülmesine kadar varan bir şey. Sonra sünni alevi diye başladı... Yani biz en çok yani bazıları diyor ki bir bombadan kaçtı geldiler. Bomba meselesi değil açlık, yokluk, ee sürekli bir ölme korkusu. Ölme hepimiz öleceğiz yani. Hepimiz yani bu dünyada kalmayacağız.” (K5)

“Bir de hani tehdit ediyorlardı. Biz beş kardeş olduğumuz için bence biz küçüktük anlamıyorduk.” (K6)

➤ **Güvenlik Endişesi**

Güvenlik, yasal çerçevelerle belirlenmiş bir toplumda bireylerin korkmadan yaşamaları, güven içerisinde yaşamlarını sürdürmeleri olarak tanımlanır (110). İnsanlar gündelik yaşantılarında olduğu gibi savaş ve çatışma durumlarında da güvende olmak ister. Özellikle savaş durumlarında yaşanan bu güvenlik endişesi bireylerin kendileri ve aileleri için en güvenli alanı bulmak, varlıklarını korumak ve sürdürme çabasına iter. Bu nedenle kişiler, gruplar daha rahat ve güvenli alana doğru göç ederler. Çalışma kapsamına alınan görüşülen kadınlar savaşta yaşadıkları olayları farklı boyutlarıyla anlatmışlar ve kendileri için çok zorlu bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir. Suriye’de yaşadıkları dönemde güvenlik sorunları bütün görüşülen kadınların anlatılarında yer almıştır. Bu anlatılar doğrultusunda kim olduğunu bilmedikleri silahlı kişilerin, kendilerinin yaşam alanlarında var olması güvenlik endişesi doğurmuş olup ve bu durum bir göç nedeni olarak belirtilmiştir.

“Durumlar artık gerçekten güvenilir gibi olmadı yani. Güven falan kalmadı. Herkes korkmaya başladı. Bizim mahalleye şeyler girdi belli bir kişiler bir örgüt şeyi. Biz camdan baktık bizim evimizin camından kapının önündeydi silahlı bir kişi ve öyle dağılmıştı mahalleye birisi de bizim kapımızın dibindeydi. Direk o gün çıktık her şeyi bırakıp çıktık... Boş evlere giriyorlardı her şeyi yapıyorlardı. Hatta bizim bir kere geceydi elektrik falan yok evi herhalde boş zannetmişler birileri damdan girmeye çalışmışlar. Evi boş hissettikleri an direk girmeye şey yapıyorlardı. Ama yani sonuç olarak kim kime dum duma oldu artık. Kime ne suç atacağını bilmiyorsun orda. Kim iyi kim kötü bilememeye başladık. Çok kötü bir şey.”(K4)

“...Korkuyorduk hep sürekli çatışma oluyordu silah sıkılıyor falan çok yani hani korktuk. Uçaklardan ateşler falan havada geceleyin biz o zaman bilmiyorduk. Üstümüze ateşler uçuyor havalardan falan hani geceleyin ya hani ışıkların ateşlerin biz altından geçiyorduk o anlarda yani çok zordu...” (K15)

“Dama çıkmak yasak keskin nişancılar vuruyor. Bir kere benim mesela balkona çıkmıştım orda keskin nişancı vurduğu gibi hala o tişörtüm yani onu getirmediğim amma böyle kolumu sıyırıp geçti. Yani on dokuz yirmi yaşındaydım öyle diyelim. Çok yani... ee pencereyi açamıyoruz dışarı çıktın mı keskin nişancı askerler aşağıda içeri gir diyo girmezsen vurruz diyo. İçeriye giriyoz balkona çıkma yok. Ee böyle iki kız anne sokakta yürüme yok. Ee dışarı çıkma yok... Daeş geldikten sonra daeş daha vicdansızdı mesela Ermenileri falan öldürüyo yezidileri diri diri gömdü yani biz tam görmedik ama alıp götürdüklerini de görmüştük.” (K5)

➤ Kız Çocuğu Sahibi Olmaktan Dolayı Endişe Etmek

Ataerkil topluluklar savaş durumunda özellikle kadın bedenini bir silah gibi kullanırlar (111). Küçük çocuklar genellikle kız çocukları bu savaş ortamında iktidarı elinde tutmak isteyen güçler tarafından rehin olarak alınabilmekte ve farklı şekilde zarar verilebilmektedir. Suriye’de çıkan iç savaşta kız çocuğu sahibi olan aileler, özellikle ailenin reisleri, kız çocuklarını koruyup gözetmek onları gelebilecek tehlikelerden korumak için daha güvenli yaşama alanlarına göç etmek zorunda kalmışlardır. Görüşülen kadınların bazılarının yaşları o yıllarda küçük olduğu için babalarının almış olduğu göç kararına anlam verememiş daha sonraki yıllarda bu durumu algılamışlardır.

“Babam hani kızlarıma bir şey yaparlar diye korktu bizi kaçırtdı diye şuan anlıyorum onu” (K6)

“Zarar verordlardı işte kızları falan alordlardı. Babam bizi oradan çıkarmak zorunda kaldı. Orada Yazıbağ’da kimse kalmadı kızların hepsini yolladılar sınıra. İnsanları anlamadan dinlemeden öldürüyorlar. Onun için bizim erkeklerimiz buraya gelmek zorunda kaldılar. Bizi de zaten daeş yani nikahsız mikahsız alorlar diye şey ederler diye genç kızları bütün kızlar hepimizi sınıra saldılar ama ailelerimiz köyde kaldı. Kızlara ahlaksız işler yaporlar işte kötü yola düşürorlar bunları yaporlar.” (K7)

“Biz nasıl geldik bizim köye geldi (daeş) insan bir de tamam kızlar var çok bizim kızlarımız vardı. Korktuk taman diyorlar kızlar alırlar falan bilmem ne...Daeş iki sefer geldi. Çok adam giriyor giderler gelirler.” (K1)

“Bir şey olur sen kızsın falan” (K3)

“Belli belirsiz insanlar gelmeye başladı ve kız çocuğu olduğumuz için durumlar artık gerçekten güvenilir gibi olmadı yani. Güven falan kalmadı. Herkes korkmaya başladı.” (K4)

“Şimdiye kadar daha aklıma neler geliyor. ölümler mi geliyor, yoksa savaş mı geliyor, o bombanın sesimi geliyor eeee çocukların bağırması mı, insan terliksiz mi kaçıyo, kıyafetsiz mi kaçıyo, yazmasız mı kaçıyo, yani ne anlatsam ne kadar olsa yani yaşama gibi değil. Acaba bizi kaçıtırılar mı, bize tecavüz edeller mi, neler aklıma geliyordu ,neler aklıma geliyordu, Allahahtan babam hemen bizi Türkiye'ye geçirdi.” (K14)

Savaşta, ekonomik, politik, sosyal ya da dinsel olarak birbirine üstünlük sağlamak isteyen gruplar için kadın ele geçirilmesi gereken bir obje olarak görülür. Ataerkil sosyal yapıda ikinci plana atılan kadın, özellikle savaşta tecavüze maruz kalarak, devletlerin, grupların ya da bireylerin iktidar yapısı oluşturabilme, güç gösterisi yapma ve üstünlük kurma aracı olarak kullanılmıştır. Kadının bedeniyle şehir ya da ülke eş değer tutulmakta, her ikisi de ele geçirilmeye çalışılmaktadır (111). Çatışma durumlarında yaşanan ve kadın bedenine yapılan bu zarar verme sonucu kişiler ülkelerini terk etmek ve daha güvenli olacakları yaşam alanlarını seçmek zorunda kalmışlardır. Çalışmamıza katılan kadınlar böyle bir durum yaşamadıklarını ancak tecavüz olaylarını gördüklerini ve duyduklarını belirttiler. Suriye’de kaldıkları sürede bu olayları duymuş ve görmüş olmak bile hem aileleri hem de kendileri için büyük bir korku yaratmıştır. Savaş sırasında güvenlik tehdidi altında olan insanlar, özellikle kız çocuğu sahibi olan aileler tecavüzden kaçınmak için başka ülkelere göç etmişlerdir. Savaş durumunda tecavüzün haram olmadığını askerlerin istedikleri kadına, kıza tecavüz edilebilecekleri düşüncesi aileler tarafından bilinmesi başka ülkeye göç nedeni olabilmektedir.

“Keferhavle denilen bi yerde orda kızı aldılar iki üç taneyi meydan tecavüzüymüş bu böyle afedersin soyduruyolar istiyen yapıyo ondan sonra onlar artık bayılıyorlar mı öliyolar mı noluyo. Balkondaydım balkonda gördüm. Eeeee dayanamadım. Yani bi hafta ben böyle tiksine tiksine yemek yiyemedim. Onlar bitti o bağırmaları küçüktü yaklaşık en büyüğü on sekiz on yedi falandı yani... yani çünkü bizde bir kızız....” (K4)

“Hani tecavüzü duyardık ama ne olduğunu bilmezdik. Şey derlerdi kızı çitlak etmişler, tecavüz etmiş o yüzden bize çıkmayın gitmeyin. Benim babamın beni oradan bizi kaçırması tecavüz meselesiydi başka bir şey değildi şeymiş dinlerinde asker sürecinde kıza tecavüz etmek haram değilmiş nasıl haram değil ya nasıl haram değil evli bir kadına tecavüz ediyorlar yani ben bunu bilmezdim ben evlendikten sonra bunları öğrendim. Her zaman nasıl

çıtlatıp bırakıyorlar nasıl kıyafetlerini soyup atıyorlar hep bu aklımda hani bilmezdik onu. Annem sadece bizi korkuturdu çıkmayın bir asker gelirse kapınıza örtün şey yapın diye” (K6)

“Muhalipler kadınlara tecavüz ediyorlar. Kim vuruyorlar, kim alıyorlar kim kaçırıyorlar.”(K9)

“Bazıları Suriye’de bir ilçe vardı orda o kadar şeyler muhalifler usandı tecavüz etmeden o kadar usandılar ki hiçbir tane kız bırakmadılar. O kadar şey ettiler. Afedersin şişeylen açmaya başladılar. Yemin billah. Orda bi tane arkadaşım vardı o yerden gelmişti. Diyor ki öyle gördük nasıl kaçtık bilmedik. Yani bi tane kız bırakmadılar. Kaçan durumu olan kaçıyor, durumu da olmayan evinde kalıyor. Muhalipler artık dediler ki biz tiksindik dediler. Tiksinden artık diyo şişelen açmaya başladılar. Bi tane kız bırakmıycılar. Öyle bir pisler ki. Öyle yani ne kadar anlatsam yaşama gibi değil” (K14)

“Halamgil falan orada söylerlerdi kız çocuklarına sürekli kötü davranırlardı şey hani işkence falan yapıyorlardı çok kötü görmedim halam anlatırdı yani çok kötü tecavüz olayları işkence olanları kırbaçlayıp şey yapıyorlar halam sürekli onu söylerdi halam halen de zaten orada” (K15)

“Halep’len, Humus’ta şey oldu kızları çok pislediler. Onu duyduk. Oradaki kızların hepsini pislettiler” (K10)

4.3.2. Temel İhtiyaçların Karşılanamaması ve İşsizlik

➤ Açlık, Barınma Sorunu, Elektrik-Su Olmaması

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaşta insanlar ülkelerini terk etmiş komşu ülkelere sığınmışlar ve bu nedenle büyük bir göç dalgası oluşmuştur. Türkiye bu göç dalgasında Suriyelilere kapılarını açması neticesinde dolaylı etkilenim yaşamış bir ülke durumunda olmuştur. Sadece kapıları açmak yeterli olmadığından bu göç eden kişilerin temel ihtiyaçlarının da karşılanması gerekmektedir. Bu temel ihtiyaçları güvenlik, barınma, beslenme, sağlık, eğitim, korunma ve iş imkânları olarak sıralayabiliriz (112).

Savaş ortamında kişiler bu temel gereksinimlerin birçoğundan mahrum olmakta, buldukları ortamda yaşam mücadelesi vermektedirler. Savaş sırasında insanlar öncelikli olarak ailesi ve kendisi için güvenli bir barınma ortamı bulma çabasında olmakta, sonrasında ise temel gereksinimlerden olan beslenmeye yönelmektedirler. Kadınların çoğunluğu savaş sırasında yaşadıkları sorunların elektrik ve suyun olmaması, gıda maddelerinin azlığı ya da yokluğu olarak belirtmişlerdir. Elde olan imkânlarla belli bir süre idare edilmiş ancak gıda maddelerinin azlığı nedeniyle para dahi olsa alım yapılamaması özellikle çok sayıda çocuğu ve bebeği olan aileler için en önemli sorunu teşkil etmiştir. Savaş sırasında kimsesiz olanlar,

küçük çocuklar temel ihtiyaçların karşılanamaması nedeniyle açlık durumundan en çok etkilenen ve hayatını kaybeden grup olmuştur.

“Orda noldu neler yaşadık elektriksiz kaldık, susuz kaldık, ekmek bile bulamamaya başladık. Evde yaptık ekmeğimizi. Dışarı çıkma yasağı oldu... Baya sıkıntı yaşadık yani açıkçası. Artık hani dayanılmayacak bi şekilde kıştı, kışın kasım ayındaydı düşünün, soğuk falan. Köy gibi bir yerde paran var ama gidip bişey alamıyosun. Odun getiremiyosun evine. Çünkü her yer kapalı böyle her yerde bi engeller var çevirmeler var nolduğunu bilmiyosun. Devlet diil o zaten kesinlikle devlet diil ordakiler. Farklı farklı insanlar yüzleri bile farklı değişik geliyor insana. Ya dışarı çıkamıyosun açıkçası ya köy gibi bir yerde düşün o kadar güvenli köyler normalde. Çıkamıyosunuz dışarı bi şey alıp getiremiyosunuz kışın elektrik yok, su yok, ya bi çamaşırını yıkayacaksın mesela o kadar zorluk yaşıyosun ki. şey hmmm normal el makinaları eskiden el makinaları vardı bulaşık makinaları onları çalıştırmak zorunda kaliyosun çünkü elektrik diğer şeyleri kaldırmıyor. Elektrik üreten makinalar var ya onları alıyosun onada zaten yakıt koyacaksın öyle çalışacak. Yani çok zor. Aşırı zor.” (K4)

“... Hiç elektrik yoktu Suriye’de....” (K8)

“Orda bizde un falanı evimizde varsa un yani ekmek yiyebiliyorduk. Ekmek falan yoktu. Fırınlara falan hepsi kapandı. Eee elektrik yoktu. Tüp yoktu bizde orda tüp var.....Ee gaz falan yok tahta yakıyorduk balkonda. Bir kere orda pişiriyorduk balkonda keskin nişancı bizi bir şey zannetti kurşunlamaya başladı annem ben sürünerek içeriye girdik.Doğal gazımız yoktu ama işte elektriğe ait çünkü elektrik faturalarımız az geliyordu.... Bizde orda baraj var. Fırat barajı o barajda iki yüz elli iki kişiyi katledip o suyun içine attılar ve o su artık içilmemeye başlandı... Allahtan kış mevsimiydi suyumuzu topluyorduk dışardan. Yani yağmur yağınca kar falan yağdı onlardan ee şey bizde hazır su falan yok... Baya o bi ara susuzluktan yani insanlar baya banyo yapmamak, duş almamak sonra sağ olsunlar şey getiriyorlardı ee böyle arabalarla traktörlerle su dolduruyorlardı. O da baya bi para alıyorlardı. Ee baya bi yani yemeği bulduksa çok şükür diyorduk” (K5)

“Çocuğa süt yok bir şey yok Azez’e gidemiyok yemek yiyemiyok....Aç kaldık, hani bir hasta olsak ilaç yok (ses tonu yükseldi). Bebek bezi mesela bir tek bulduğumuz o... Makarna haşlardık bi ara un bulmuştuk çok mutlu olmuştuk... Yani eeee erzak yok el koyuyorlar daeşler... Mesela bizim köyümüze erzak geliyor bakkallar erzak getiriyor bize satsın millete satsın ve bizim köyün nüfusu iki bin var yani. Ona el koyuyordu bu şeyler eee muhalifler, el koyuyorlar ona... Hatta annem çok üzülürdü derdi nasıl bir şey hani para var altın var

çabalıyoruz bu çocuklara nasıl yemek vericez gibisinden ya bu kadar ekmeği arayacağımı bu kadar yemeği arayacağımızı sanmazdım.” (K6)

“Savaş çok kötüydü. Öyle dışarıya çıkıyorsun ya ölümler karşısında yerde kaldıran olursa kaldırıyorlar kaldıran olmuyorsa yerinde kalıyor. Eeeee şimdi insanların kaçması çocukların rezil olması aç kalması bunlar çok şey yani çok kötüydü. Bi tane çocuk uuu açlıktan ölmüştü. Yemek yok diye evde ölmüştü. Bi tane nine komşumuzdu o aç kalmadan tek başına yaşadığı için yerinde kalmıştı. Hiç ondan sonra tek kemik kalmıştı çünkü savaşta kimse görmüyor etmiyor aç kal kal diye ölmüş... Çok kötüydü yaaa (sesi boğuk). Suriye savaşımı, açlığımı, elektrik olmaması mı, çocukların rezil olması mı hepsi kötüydü yani.” (K14)

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de hâlâ önemini koruyan işsizlik olgusu, gelişme düzeyi ne olursa olsun tüm toplumlarda gerek ekonomik açıdan gerekse sosyal yönden ortak olan bir sorundur (113). Savaş işsizlik sorununu artıran bir güç olarak karşımıza çıkmakta ve kişileri yaşamlarını daha rahat idame ettirebilecekleri yerlere göç etmeye zorlamaktadır. Çalışmamızdaki kadınların Suriye’de yaşadıkları dönemde kalabalık aile yapısına sahiptiler. Hane halkının kalabalık olması başta barınma olmak üzere pek çok sorunları da beraberinde getirmiş, kişilerin işsizlik nedeniyle kazanç kapılarının olmaması göçe iten neden olmuştur.

Bu bölümde ele aldığımız göç nedenleri kişilere göre farklılık göstermektedir. Kadınlar aileleriyle yaptıkları göçte farklı nedenler sunmuş ve her aile göç olgusunu yaşamıştır. Temel ihtiyaçların da karşılanabilmesi için kişilerin iş sahibi olması gerekmektedir. Savaşın ekonomik açıdan kişiler üzerinde yarattığı etki olan işsizlik sorunu çalışmamızda göç nedeni olarak belirtilmiştir.

“Orda savaştan kaçtık. İş yoktur diye. İş yok maddi imkân yoktu. O yüzden geldiler yani.” (K11)

“Elektrik yok, su yok, hayat yok, herşey çok pahalı, iş yok en önemlisi iş yok yani. İş kesinlikle yok Ama o merkezinde kalanlar yani işleri de devam etti öğretmen olan halen öğretmenliğini yapıyo, memur olan kalen memurluğunu yapıyo öğrenciler benim arkadaşlarım falan vardı orda hala yani görüşüyoruz. Okullarını devam ettirdiler. Niye merkezde kaldılar. Orda yaşama şeyleri vardı ama esnaflar ne bilim kendi işlerini yapanlar yani memur olmayanlar oraya bağlı olmayanlar, devletine bağlı olmayanlar devlet işine bağlı olmayanlar çıkmak ve bırakmak zorunda kaldı.” (K4)

“Yok bunu illa söylinde yani konu sadece bombalardan kaçıp gelmedik. Ya bomba değil mesele mesele daha büyük. Yoksulluk içinde şimdi ekonomik kriz oluyo insanlar kalkıyo

biz iş istiyoruz şu istiyoz. Açlık yokluk e Suriyeliler kokuyo ya siz orda bilmiyor musunuz kaç ay su içmedik biz. Dışarıdan su gelip eve kömürlerin üstünde kaynatıp içtiğimiz su oldu”(K5).

4.3.3. Savaşın Başlamasıyla İkamet Yerinde Zorunlu Değişiklik

Yaşanan iç savaş nedeniyle pek çok kişi Suriye’de yaşadıkları bölgeden daha güvenli farklı bir yerleşim alanına göç etmeye zorlanmıştır. Bu yaşanan iç savaş bazı kesim için önce kendi ülkesi içinde iç göçe neden olurken, şehirden Türkiye sınırına yakın köylere doğru, daha sonraları savaşın o bölgelere de sıçraması üzerine farklı ülkelere göçe neden olmuştur. Türkiye-Suriye arasında savaş öncesinde de ticari ve akrabalık ilişkileriyle kurulu bir bağ bulunmaktaydı. Özellikle Türkiye’de akrabası olanlar kendi ülkeleri içinde ikamet değişikliği yapmadan Türkiye’ye göç etmişlerdir.

“Biz önce şehirde yaşıyorduk hani Halep dedikleri yerde yaşıyoduk. Sonra bizim köyümüz var buraya yakın. Kilis’in sınırına çok yakın Havar Kilis hatta adı aynen. İşte oraya geldik ev yaptırдық daha güvenli diye daha uzak diye şeylerden.2013 yılında. Ama gidip geldik öyle köye gidip geldik yani daha güvenliydi o zaman köyler. Merkezden dolayı işte şey hmm ev yaptık buraya geldik” (K4)

“Önce Halep’e gittik, Türkiye’den gelmeden evvelgili Halep’ten sonra bir beb mi ney şöyle bir şey var ora gittik uturduk iki üç ay. Orada da başladı geri Azez’e geldik geri buraya geldik. Gezdik.” (K10)

“Babam... eee baktı nereye gideceğiz nereye gideceğiz ilk önce hiç Türkiye’ye falan hiç aklımıza gelmedi yani buraya geçmeye hiç aklımıza geçmedi Türkiye’ye hiç aklımızda yoktu. Eee sınırdaki orada köyler vardı Suriye’ye bağlı bir köyler İdlib sınıra geçelim. Sadece sınır köyleri biraz daha güvenli yani daha sakin gittik. Orada hiç tanımadığımız insanlarla halkevlerinde böyle bir hafta iki hafta falan kaldık. Yani tanımadığımız insanlar yani kaldık evleri açtılar falan.”(K3)

“Savaş başlamıştı işte çok değil de başlayalı ama ilk asker girdiğinde işte biz hani korktuk çocuklar falan babam korkmuş da onda işte köye geçtik hemen sınırın yakınına geçtik Şimmerim Köyü. Azez’de oturuyorduk. Savaş başlayınca köye geldik burada köy vardı sınırın hemen dibinde telde. Şimmerim hemen yanında ora geldik işte babamın asıl köyleri.”(K15)

“İlk önce başlangıçlarda iyilerdi sondan sondan bu patlamalar çoktu. Yoksa ilkin şey yapıyorlardı karşılık verorlardı birbirlerine ondan sonra patlatıncı babam şey etmedi köye getirdi. Köyde de çok oturmadık. Beş altı ay böyle bir şey oturduk. Bizim kendi evimizdi. sonra Türkiye’ye geçtik.”(K7)

“Köye babaannemlerin köyüne geçtik ordanda buraya geçtik. Köydeee bir yıl bir buçuk yıl kaldık.”(K8)

“Ben u savaş çıktı, geldim Afrin’e oturdum.”(K9)

Savaş başladığında kendilerinin ve ailelerinin daha güvenli olabilecekleri alanlara göç edenler olduğu gibi, ülkesinde belli bir süre kalanlarda olmuştur. Ülkelerini son ana kadar terk etmeyip öncelikle ülke içinde güvenli olabilecek sınır köylere yerleşenler savaşın bitmesi ümidini taşımışlardır. Ancak savaşın etkileri şiddetlenince güvenlik endişesi, işsizlik, ihtiyaçların karşılanamaması ve tecavüz olayları gibi nedenlerle vatanlarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Kadınların bazıları Türkiye’ye alıştığını ifade ederken bazıları ise hâlâ vatan özlemi çekmektedir.

“Bırakıp gelemedik ilk başka açıkçası hemen çıkıp gelmek istemedik.” (K4)

“Biz son dakikaya kadar artık çıkmıcaz dedik biz burdayız güvendeyiz falan artık evlere girip ben bunu alıyorum üç kere tekbir edip alıp gitmesi ve karşıdaki insanın hiçbir şey yapamaması, silah olmaması, u onların ellerinde sadece silah değil u tüfeklerde(keleş) vardı yani.” (K5)

“Babam ne olursa olsun ben evimi bırakıp gidemem dedi. Eve askerler falan daeş falan girdiklerinde onda babam korktu ne olursa olsun benim çocuklarıma bir şey olursa ben dayanmam dedi o zaman işte çıktık.” (K15)

“Kaldık işte vatan pahalı vatan kıymetli yani bırakmadık. Dedim savaş biter dedik. Evimiz vardı. Biz Halep’te yaşıyorduk güzeldi.”(K2)

“Ama her zaman içimizde şey vardı Suriye’ye dönme, Suriye’ye dönme(ses kısıldı) her zaman ağlarım zaten bunun için.” (K6)

“aaahhhh aahhh keşke bura gelmeyeydim (sessizlik). Geçti ya 7 sene oldu yeter. Oooooo çok özlem var şimdi kapı açar giderim, giderim gelirim.” (K9)

“Biz savaşa katılmadık ne onlara ne onlara biz karışmadık çünkü ikisi haksızlar yani. Ama geçti yani unutmuyorum ben şey hala Suriye’ye düşünüyorum. Ben oraya dönmeyi düşünüyorum. yani savaş bitince. Hala özlüyorum yani savaş biterse ben giderim yani giderim gelirim ya şey benim kocam da beraber gideriz bilmiyorum Evet istiyorum. hep özlemek var hep Suriye’ye özlüyorum yani unutmuyorum ya şey benim eşim unut diyor o günler geçti gitti bitti yani yok unutmuyorum” (K2)

“Bizde dedik kalalım belki durur belki daha düzelir kalalım bakalım.” (K3)

4.3.4. İkametgâh Değişikliği İçin Zorunlu Evlilik

2011 iç savaşında savaş tehdidi artınca kız çocuğu olan aileler ve kızların kendileri gelebilecek tehlikelere karşı korunmak için evlilik kararı alabilmektedirler. Savaş nedeniyle eğitimlerin yarıda kalması, savaş stratejisi olarak kız çocuklarına uygulanan tecavüz olayları, yaşanan ekonomik kaygı, güvenlik endişesi, işsizlik, gibi pek çok nedenlerle aileler kızlarını evlendirmek zorunda kalmışlardır.

“2013’te nişanlandım. Bir yıl aslında bir yıl sürdü. Onun bu laf işte biz gelip sizden kız isticez kızınızı çok beğeniyoruz falan ama ben o zaman sınava hazırlanıyodum asla diyodum babamgile falan bi yıl sürdürdüm onları. Anlayacağın belki vazgeçerler diye. Ama yani hiç tanıımıyodum eşimi falan. Ben buraya gelmek istemiyorum ben öyle bişey istemiyorum falan bu düşünceyle bi yıl sürdürdük yani. Önce istemedim vazgeçeller diye. Bi yıl sonra geldiler artık dediler gelelim bi gelelim. Savaş etkili oldu biraz kabul etmemde. İşte ben bi yıllık nişanlıydım buraya geldiğimde 18 yaşındaydım.” (K4)

“Savaş çıktı, benim babam da rahmatlık öldü, beni bırakmadılar okumaya. Ben de söyledim. Kim geldi ben evleniyorum giderim. Sonra adam Azez’e geldi. Benim eşim. Gördüm, beğendim. Eee on bir gün sonra bura kaçak geldim. Haa boyle.” (K9)

“Ben evlilik için bir de biz nasıl geldi bizim köye geldi insan bir de tamam kızlar var çok bizim kızlarımız vardı korktuk taman diyorlar kızlar alırlar falan bilmem ne, bu da istedi beni kısmet oldu. Daeş iki sefer geldi, Onun için evliliği kabul ettim.” (K1)

Savaş öncesinde Türkiye-Suriye arasında ticari ilişkiler bulunmaktaydı. Savaş başladığında daha önce kurulan bu ilişkiler farklı boyut kazanarak aile kurma ile sonlandırılmıştır. Kızların bu süreçte gelen ilk görücüyle evlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Küçük yaşta evlilikler yapılmıştır. Çoğu dilini bilmediği bir ülkede, bilmediği bir kültürde, tanımadığı bir erkekle evlilik yapmak zorunda kalmıştır. Savaşın kadınlar üzerindeki bir etkisi de zorunlu evlilik olmuştur.

“Ya biz önceden bizim evlerin karşısında Azez’ deki evimiz önünde garaj var hani önceden Türkler bura gelip bizden hani Suriye’den çay alırlardı sigara alırlardı mazot falan alırlardı oralardan bizim orada bir tanışımız vardı. Gider gelirdi sürekli bizde kalırdı kapı açılmadığı sürece. O eşim hastanenin yanında bir dükkân vardı lokanta vardı oradan tanışlar ya eyle bir iki tane kız var bak gidip beğenirsen falan işte bizim çok öyle şeyimiz vardı tanış almış gelmiş eşimi. Ablamla ikimiz çıktık eşim şey dedi o zaman bunu beni işaret etti tamam dedi o zaman babamız çok disiplinli birisiydi hiç şey etmezdi. ne kadar isteyenler oldu

istemiyordu vardı sürekli vermezdi (gülüyor). 16 yaşındaydım ben bura geldiğimde nişanlandığım da daha 15 midim daha 16 yaşını doldurmamıştım.” (K15)

“Orda annesi Suriye’ye gelor meselan çay alorlar, eşya alorlar kısmet oldu bize girdi. Tanıştık kısmet oldu.” (K10)

“Çünkü uuuuu ben evlenmeseydim bence kız falan kalmıcaktım (durdu). Öyle bir korkmaya başladım ki Allah’ım birisi gelir tecavüz etse gitse ne yapıcım ondan sonra yani bilmiyorum. Şimdi evlilik mesela eşin var sana yardım eden seni koruyan ama şimdi olmasa anne baba ne kadar olsa bilmezler yani ya da kaç kişi annenin babanın önünde o annenin babanın önünde tecavüz ettiler(derin bir nefes aldı). Çok şeyler aklıma geldi en iyisi küçükken evlenim daha iyi. 17 yaşında evlendim. Eşim 26 yaşındaydı.” (K14)

4.4. Türkiye’ye Geçiş

Türkiye’ye geçiş ana temasında; kadınların Türkiye’ye giriş yılı, kimlerle göç ettiği, göç ederken yanında getirebildikleri, Türkiye’de ilk yerleşim yeri, Türkiye’ye giriş ve karşılaşılan zorluklar alt temaları aktarılacaktır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Türkiye’ye Geçiş Ana Teması ve Alt Temalar

4.4.1. Türkiye’ye Giriş Yılı

Görüşülen kadınlara “Türkiye’ye kaç yılında geldiniz?” sorusu soruldu. Kadınlardan beşi 2011 yılında ülkelerinde iç savaşın başladığı yıl hemen Türkiye’ye göç etmiş olup, dört

kadın 2012 yılında, dört kadın 2013 yılında, birkadın 2014 yılında, bir kadın ise 2016 yılında Türkiye'ye geçiş yapmışlardır. Kişilerin savaş sırasında yaşadıkları zorluklar da birbirinden farklıdır. Bu da ülkelerinden hemen ayrılmalarında ya da bir süre daha ülkelerinde kalmalarında etkili olmuştur. Göç nedeni bölümünde sözünü ettiğimiz alt boyutlar, kadınların Türkiye'ye geçiş konusundaki farklı nedenlerini açıkça göstermektedir.

“İlk olarak işte 2012 bura işte hemen eşimle evlendim” (K15)

“Savaş yeni başlamıştı. 2011. Ramazanlığın bir gün önce gelmiştik.” (K13)

“2013 ün kasım ayında gelmiştim.” (K4)

“2011’ de.” (K10)

“Ben yedi sene oldu. 2013 ben bura geldim.” (K9)

“2011’de” (K14)

“2012 de. Savaş başlamıştı.” (K8)

“2013 ün haziran ayının 6’sında gelmiştim.” (K5)

“2012’di küçüktüm fazla hatırlamıyorum baya stresli günler geçirdik.” (K6)

“Temmuz’da 2011’de” (K3)

4.4.2. Kimlerle Göç Etti

Görüşülen kadınların çoğunluğu savaş başladığında ülkelerini terk etmek zorunda kaldıklarını, Türkiye'ye aileleriyle (anne, baba, kardeş) birlikte göç ettiklerini belirttiler.

“Beş kişi geldik. Annem, babam, üç kız.” (K4)

“Anne baba kız kardeşim erkek kardeşlerim onlan yani geçtik.” (K12)

“Annemgille. Altı tene kardeşim var bide annem babam.” (K13)

“Annem, abelerim, ablalarım geldik hepimiz.” (K10)

“Annemle, babamla, altı kardeşlerimle yani sekiz kişi” (K14)

“Ben annem babam abim ile beraber geldim.” (K5)

“Biz yedi kardeşiz anne baba dokuz kişiyiz.” (K6)

“Ben ablamla beraber geldik.” (K2)

“Ben, anam, babam.” (K1)

“Sınırdan geçtik 3 erkek kardeşim üç tene kız kardeşimle geçtik sınırdan telin altından annem babam zaten buradaydı biz sonradan geldik. Telin altından. annemin pasaportu babamın pasaportu vardı. Onlar kapıdan geçtiler Biz de telden geldik.” (K7)

Katılımcıların bazıları savaşın başlaması ve buldukları bölgede güvenli ortamın olmaması nedeniyle evlilik için ailenin birkaç üyesi ile birlikte Türkiye'ye göç ettiklerini belirttiler. Ailenin diğer üyelerinin ise Suriye'de kaldığını daha sonraki süreçte geçiş yaptıklarını ifade etti. Savaşın başlamasıyla güvenli alana geçiş genel olarak yapılan bir davranış olarak görülmektedir. Kadınlardan birinin doğduğu andan itibaren T.C. vatandaşı kimliği bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı babası ile birlikte önce Türkiye'ye geldiğini Türkiye'de ev ve iş bulma çabalarına girdiğini daha sonra ise ailesini getirdiğini belirtti.

“Annem, kayınvalidem, ben, eşim dördümüz geldik.” (K15)

“Ben, yengem, anam rahmatlık.” (K9)

“Ailemle beraber köye göçtük. Ailede dört çocuk, annem, babam. Köyden buraya babamla beraber geldik biz. Onlar önce orda kaldılar. Biz geçtik ev falan bulduk, iş falan bulduk. Onlar bizden sonra geçtiler. Ama normal geçtiler. Kaçak falan değil direk sınırdan geçtiler.” (K8)

4.4.3. Göç Ederken Yanında Getirebildikleri

Suriye'den göç ile gelen kadınlara, göç ederken neleri yanlarında getirebildikleri sorulmuş ve çoğunluğu “hiçbir şey” getiremediklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar savaştan kaçarken yalnızca kıyafetleriyle geldiklerini, burada çalışıp zamanla temel gereksinimlerini karşıladıklarını belirtmişlerdir. Yanlarında getirebildikleri kendileri için önemli olabilecek diploma, pasaport, kimlik gibi evraklar olabilmıştır.

“Hiç bişey getirmedi. Eşya hiç bişey getirmedi. Burda aldık herşeyi. Para az vardı ev tuttuk benim kardeşlerim çalıştı. Ondan sonra aldık lazım olanları. Benim kimliğim yoktu pasaportumda yoktu.” (K13)

“Hiç bişeyimiz ablam. Sadece bir elbisemiz var. Başka bişeyimiz yok. Sadece giydik elbisemizi onlardan geldik.” (K10)

“Hiçbirşey getirmedi. Hiçbi şey. Hiçbi şey. Çünkü uı bazı insanlar geçiyodu biz iki gün orda bekledik köyde... hiç getirmedi zaten bişey. Pasaport yoktu. Hepsi evde.” (K14)

“Bir şey getirmedi vallahi burada her şeyi yaptım.” (K1)

“Sadece kıyafetlerimizi... Orda lise okuyacaktım tam sınava girecektim ben lise son sınavına yani bir ay kala durumlar çok kötü oldu...” (K4)

“Biraz eşya yani üst baş iki üç yer yatak diyim sana yastık battaniye getirdik. Yani döşşek möşşek yoktur. Kapçuk mapçuk yoktur... Yani bir sene bir zorluk baya geçirttik.” (K12)

“Üzüntü getirebildik başka hiçbir şey yok yani. Üzüntü vardı. Her şey her şeyimiz orda kaldı yani. Sadece kimlik. Hepsi orda yıkıldı gitti... Hepsi orda kaldı gitti.” (K11)

“Pasaportla, Türk kimliğimle, diplomamla geldim ordan. Sadece kıyafet. Hiçbir şey gelmedi.” (K8)

“Pasaport ve Suriye kimliğimden çıktık. Türkiye’ye geldik kıyafet ve üstümüzde hiçbir şey yoktu...hatta para bile alamadık. Mesela benim diplomamın aslını bile gidip alamadım...” (K5)

“Evrak getirdik ee şey ablam uu mezun onu getirdi yani evrak getirdi. Eeee ben de şey lise ben değil ise yani kaydım var onu getirdim başka yok. Hui sıfır hiçbir şey getirmedik böyle küçük bir çanta da zaten çok zordu yani hiçbir şey alamazsın yani.” (K2)

“Sadece elbiselerimizle gelebildik hiçbir şey yok...Annem gelirken yanlarında erzak getirdiler elbiselerimizi getirdiler şey bize 15 yaşında kimlik verirler yani bizim kimliğimiz yoktu. Sizde var bizde yoktur. 15 yaşına kadar bekloruk. Bir kimlik için işte öyle orada bizde bir defter var defterde ailesi onun için de yazar 15 yaşında olmayıncık kimlik çıkmaz.” (K7)

“Zaten akli başında bi kıyafette Halep’ten de almadığımız için Azez’den de almadığımız için hep iki üç kat falan almıştık eee babam ceketlerimizi falan Urfa’dan almıştı bize hep ordan aldık ondan sonra da şey yaptık zaten Urfa’dan geldik eksliğimizi hatta terliklen geldik biz hani çizmemiz çamur olunca onuda attık. Terliklen geldik biz.” (K6)

Katılımcı kadınlardan evlilik hazırlığında olanlar, diğerlerinden farklı olarak çok fazla olamasa da çeyizlik birkaç parça eşyalarını getirebildiklerini söylemişlerdir. Yaşanılan bu zorlu süreçte kendilerine ait bir eşyayı getirmek istemişlerdir.

“Bir şey getirmedim. Ben bir eee iki, dört battaniye getirdim. Bu cehiz, ama cehizim hepsi köyde kaldı. Benim cehizim, eşya hepsi kaldılar orda yani. Battaniye getirdim, gelinlik getirdim, yani ufak ufak eşya getirdik.” (K9)

“Kıyafetimi biraz çeyizim çok değildi. Annem hani çalışırdı fakir de yani ele çok şey durumumuz da yoktu bir aldıkları kıyafet işte kayınvalidemgilin aldıkları getirdikleri, bir annem halı almıştı halı alıp geldim. Onu da aldım geldim işte, çiçek getirmiştim ya çok bir şey getirmedim bunlar bu kadar. Ya annem hani çok getiremedi işte biraz eşya almak için almış gelmişti öyle çok bir para değil tutsan Suri parasıyla 50.000 sana diyim 2 milyar öyle

bir şey tutar Türk parasıyla. Burada bir şey değil bu para Türk parasına 2 milyar falan öyle tutar.” (K15)

4.4.4. Türkiye’de İlk Yerleşim Yeri

Savaştan dolayı ülkesini terk etmek zorunda olan insanlar, göç ettikleri ülkede öncelikli olarak güvenli olabilecekleri bir barınma alanı bulmaya yönelirler. Bu kimi zaman tanıdık, eş, dost, akraba yanı iken, kimi zaman kiralık bir ev ya da sığınmacılar için geçici barınma merkezleri olabilmektedir.

2011’de Suriye’de çıkan iç savaş nedeniyle yaşanan göç dalgasından Türkiye’de etkilenmiş ve sığınmacılar için 10 şehirde 26 geçici barınma merkezi kurulmuştur. Bu geçici barınma merkezlerinde ilk olarak 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapılmıştır (31). Mülteci Derneği’nin verilerine göre 2018 yılında 228.251 kişi geçici barınma merkezlerinde kalıyorken, 2019 yılında 143.558 kişi olmuştur.2021 yılında ise geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısı 51.677 olarak açıklanmıştır. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin oranı 2021 yılında sadece %1.4’tür. Şehirlerde yaşayan Suriyelilerin oranı ise %98.6 olup buralarda yaşayanların sayıları giderek artış göstermiş ve 3.686.355 olarak açıklanmıştır (36).

Görüşülen kadınlar Türkiye’ye göç ettiklerinde ilk yerleşim yerlerinin çoğunlukla bir tanıdık ya da akraba yanında geçici süre kaldıklarını daha sonra kiraya çıktıklarını söylemişlerdir. Katılımcılardan yalnızca iki kadın Türkiye’ye ilk giriş yaptıklarında geçici barınma merkezinde kaldıklarını belirtmişlerdir. Şehirde yaşayan Suriyeli sığınmacılar çoğunlukla kiraladıkları ev, dükkân ve apartman dairesinde kalmaktadırlar. Suriyelilerin şehre ilk geldikleri zaman şehirde daha önce kiraya verilmeyen, verilemeyecek durumda olan evler, dükkânlar sığınmacılara kiraya verilmiştir. Bu barınaklar tek odalı sadece çatısı olan ev niteliği taşımayan yerlerde olabilmekteydi. Kalabalık aile yapısında olan Suriyeliler buralarda hep birlikte yaşamaktadırlar.

“Hepimiz bir evde yattık bir gözdü. Sonra işte dediler siz şey misiniz alevi misiniz hepimiz bir gözde yatonuz. Günah dediler. Yanı bu alevilerin üç çeşidi varmış ya(sesini kıstı biraz) gelen giden böyle söyledi misafirler. babam dedi biz niye alevi deelik dedi. çok şükür müslümanık dedi benim hangi gün elimden kuran inmiş dedi sonra babam kaktı iki gözlü mü üç gözlü ev tuttu. İki gözlü ev tuttu.” (K12)

“Aynı oturduğumuz mahallede kaldık... kiraydı.” (K11)

“Urfaya göç ettik baya zor yani altı saat biz yürüdük çamurun içinde böyle. Yani şöyle gelmedik biz normal pasaportla falan gelmedik pasaportumuz falan yoktu. Kıştı yağmur yağıyordu üstümüze baya yağmur ıslanmıştı üstümüz. İşte öyle bi süre ama biz çok süreçten geçtik çok kötü hani baya ağlardık böyle hani urfaya gittik bile şey düşünürdük hep hayalini kurardık oranın dönüyoruz oraya işte geri okulumuza arkadaşlarımıza şu an hiçbir arkadaşım yok mesela ordan tanıdığım. Urfada dokuz ay kaldık.”(K6)

Çalışmamızda yer alan göçle gelen kadınların çoğunluğu, Türkiye’de akrabaları olan, savaş başladığında Türkiye’ye geçiş yapan ve tanıdıklarının evinde kalan kişilerdir. Savaş başladığında kendi ülkelerinde güven bulamayan aileler Türkiye’de tanıdıklarının yanında geçici bir süre ikamet etmişlerdir. Daha sonraları kiralık bir ev bularak yaşamlarını sürdürme çabasına girmişlerdir. Küçük evlerde çok sayıda kişi bir arada kalmaktadırlar. Kiralık ev bulunca akrabalarının yanından ayrılmışlardır. Katılımcıların ilk yerleşim yerlerinde bulunan kişilerin akraba yakınlıklarına baktığımızda abi, kız kardeş, dayı, anne ya da baba tarafından akrabalar şeklindedir. Kadınlardan biri Türkiye’ye geldiklerinde henüz iş imkânı bulamadıkları için buraya getirmiş oldukları bazı mallarını satarak ev kiraladıklarını belirtmişlerdir.

“Bi süre abimgilde kaldık... Sonra şey bir yıl falan hep birlikte oturduk abimgilden. Beş kişi biz abimde üç kişi oturduk birlikte.”(K4)

“Bir ev meselan ilk geldik dayımgilde oturduk, oda çok bide kalabalık, öbür dayılarım çocuklar vaar sıkıntıya girdik. Ev küçük abla sadece bir oda dam üstünde oturduk. Sadece bir oda var bir mutfak var. Yarısı o odada (güldü) yarısı şey mutfakta yator. İki üç ay, iki ay kaldık ablam. Maşşallah bence 30 kişiyik 35 kişilik var. Vallahi çok zor.”(K10)

“İuu bir ee benim akraba burda var. Eee yanımda oturdum. Benim eee yengemin akrabası deyzesi. Sonra u düğün için ben geldim. Aha boyle.” (K9)

“...Benim burda annemin amcası oluyo birkaç gün orda kaldık. Babamın bir tane arabası vardı onu sattık bide şey vardı ya uuu sizde Türkçe’de bilmiyorum adını böyle motor ışık veriyodu bizde elektrik yoktu ya (Jeneratör) onu da sattık geldik ee bi tane ev buldu annem. Oturduk o ev kirası ilk kirayı verdik. 400 TL.” (K14)

“Şu anki kayınvalidemgile yerleştik. Onlara yerleştik. Onları çoktan beri tanıyoduk halebe gelip gidiyorlardı zaten. Onlara yerleştik... Benim kayınbabamla benim babam dayı çocukları. akrabalar.” (K8)

“Gelin olduğum eve geldim. Oradan geldik kayınbabam bizi burada sığındırdı bize bu odayı bir de şu odayı verdi beraber oturduk gendilerle.” (K7)

“Benim halamgil burdalardı. Halamın yanında geçici olarak kaldık geçici olarak iki üç gün kaldık... Burda babam işte ev kiraladı.” (K5)

“Burada bir akrabamız var eee teyzemin oğlu burada oturuyor oraya gittik oturduk Bir iki ay oturduk. Sonra ayrı ev tuttuk oturduk. Yani bıraktık ayrı evde oturduk.”(K2)

“BacımBILE. Evli bizim akraba anamın akrabası ile evlenmiş en büyük ablam. Orada kaldık. İşte bir hafta falan kaldık nişan oldu işte sonra gene gittim orda kına yaptım (yüzü güldü).” (K1)

Suriye iç savaşı başladığında zorunlu evlilik kararı alan görüşülen kadınlar, Türkiye’ye geldiklerinde kısa bir süre sonra evlenmişlerdir. Göçle gelen kadınların bazıları birçok konuda zorluklar yaşadıklarını belirtirken, evlilik amaçlı göçle gelen kadınlar ise diğerlerinden görece daha az sıkıntılar yaşamışlardır.

“Ben kurulu eve geldim işte yatak odası almışlardı Kayınvalidemgil yeni kendisine almıştı Ben yattım onun odasına işte ben kaldım Kayınvalidemgil işte bu misafir odasında yattılar kayınbabam da beraber iyiydi geçtik işte. Burada 2 yıl kaldık...” (K15)

“Akraba da üç gün kaldık sonra geldiler aldılar (gülüyor) ne yapım ya.” (K9)

Mülteci Derneği’nin 2021 verilerine göre araştırmanın yapıldığı şehir olan Kilis’te 105.643 Suriyeli yaşamaktadır. Suriyelilerin yerli nüfusa oranı %74.6 olup, Kilis, sığınmacıların en yoğun olarak yaşadığı şehir konumundadır (36).

Katılımcılardan bir kadın Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra ilk ikamet yerlerinin Hatay’daki geçici barınma merkezi olduğunu söyledi. Bir kadın ise Türkiye’ye geldikleri zaman Kilis’te ev bulamadıklarını ve şehir merkezinde yetkililerin belirlemiş olduğu bölgede diğer sığınmacılar gibi çadır kurduklarını ifade etti.

Suriye’de iç savaşın başlaması ve halkın Türkiye’ye gelmesiyle sınır kent Kilis’te kurulmuş olan iki adet konteynir kentin (Elbeyli ve Öncüpınar) dolu olması nedeniyle Kilis şehir merkezinde bulunan bir parka Suriyeliler kamp kurarak belli bir süre ikamet etmişlerdir (114). Yüzölçümü olarak bu kadar nüfusu barındıracak kapasitede olmayan Kilis şehrinde Suriyelilerin gelmesiyle konut sıkıntısı yaşanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi ev kiralarının fazla olması nedeniyle ve konut sıkıntısı yaşandığı için Suriyeliler şehrin içindeki parkta çadır kurarak ya da tek odalı evlerde, dükkânlarda birkaç aile kalmışlardır.

Türkiye'ye giriş yapan ve kampta kalan görüşülen kadın anlatısında; kampta yaşadıkları süreçte Suriye'deki yaşantılarını, orada yaşadıkları dönemi özlemle anmış, burada bulunduğu konumu ise "sığınmacı olduk" kelimesiyle ifade etmiştir. Öncelikle Hatay'da daha sonra Kilis'te kampta kaldıklarını bu süreçlerin çok zor geçtiğini kampta kalınan zamanlarda yardımların yapıldığını, kendilerine iyi bakıldığını belirtmiştir. Yaşanılan hiçbir zorluk başka bir ülkeye alışmaya engel olamamış, dil öğrenimi bu süreçte de devam etmiştir. Kamp yaşantısı bir süre devam etmiş daha sonra şehir içinde kiralık eve taşınmışlardır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesi yapısal sorunu olan Kilis'te yaşamaları ev kiralılarında artışa neden olmuştur. Ayrıca tek odalı, sağlıksız durumda olan evlerde, dükkânlarda kalabalık şekilde yaşamışlardır.

"Şey duyduk Türkiye mültecilere sınırdaki mültecilere kapıları açıyor sınır kapıları açıyor. Biz de baktık gittik millet nereye gidiyorsa gittik çok binlerce insan vardı o zaman da sınırdaki gittik. uuh sınırdaki bir gece yattık. Böyle çölde zeytinlerin altında bir gece yattık. Sınırı bugün mü yarın mı açacaklar acaba ne zaman açacaklar işte onu bekliyorduk. Sonra sabah oldu öğlen oldu bir gece işte yattık çölde sonra uı bir muhtar vardı bir tercüman vardı Hatay'da bizim memleketimiz İdlip. Şeye yakın Hatay'a, Hatay'a yakın. Orada muhtar geldi ...muhtar bir konuşma yaptı falan sınırları açıyoruz böyle böyle yani millete tatmin etmek için yani millete güvendirmek için yani korkmayın bizim sınırlarımızı açtık falan filan... Şeye götürdüler bizi kampa götürdüler. Yeni bir hayata geldik. Ne bileyim çok zor zor gerçekten hiç hatırlamak bile istemiyordum. Çok zor anlar geçti. Çadıra koydular bizi çadırda kaç ay 4 -5 ay falan kaldık zor zor hiç anlatılmaz bir zorluk yaşamıştık. Sıcak, yağmur sıcak yani ne bileyim çok zor bir hayat ya, zor zor hiç anlatılmaz bir hayat. Yani nasıl yani hayatımız boyunca evimiz vardı. Çok şükür işimiz vardı, yani evimizde kalıyoruz hiçbir sıkıntımız yok falan filan sonra her şeyi bırakıp yani kaçtık, göçtük yani sığınmacı olduk yani. Bir de çadırın içinde yaşıyorduk. ... Allah onlardan da razı olsun çok iyi baktılar mülteci hayatı işte ne kadar bakarlarsa ille çok zor çok yani..... sonra şansımıza çok şükür şansımıza nasıl oldu artık oradaki kamptaki kalan mülteciler Kilis'e göndereceklermiş Öncüpınara şu Öncüpınar var ya önce kampa göndereceklermiş yani bu karar onlardan çıkmış... Sonra Öncüpınar'a getirdiler bize ailece hepimiz herkes herkes geçti. Çok binlerce insan buradakiler Öncüpınara getirdiler. Sonra Kampta geldik dil öğrenmeye devam ettim, gene de kaç geçti aradan 3-4 ay varsa yok yani gene de geçti. Ev buldum kiralık ev kötüydü ama gene de iyiydi. Kilis'te buldum." (K3)

“İlk önce ev bulamadık. Ev bulamadığımız için orda çadır vardı herkes kuruyodu bizde korduk oraya, oturduk. Aaa burdaki park. Çam parkı mı ne ya diyolar. İki tene anaokulu var önünde bi tene daha var nazlı bilmem ne okulu. Onun karşısında şey vardı. Çadırdı. Herkes çadırını alıyo koruyo. Orda şey vardı yemek pişiriyolar, dağıtıyolar o günler. Vardı aşevi. Orda kaldık. Ondan sonra ev tuttuk. 150 di. Ama bir odadı. Bir odadı. İki üç aydı. Sonra karataşa doğru oraya bir ev duttuktu. O iki odalıdı.”(K13)

4.4.5. Türkiye’ye Giriş ve Karşılaşılan Zorluklar

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye girişi Hatay-Cilvegözü sınır kapısından 29 Nisan 2011 tarihinde olmuştur. Türkiye, iç savaştan dolayı güvenlik tehdidi altında olan ve ülkelerinden kitlesel göç ile ayrılmak zorunda kalan Suriyelilere “açık kapı” politikası uygulayarak 252 kişilik bir grubun geçişi için sınır kapılarını açmıştır. Bu sayı bu uygulamadan sonra daha da artış göstermiş ve ülkemize giriş yapan Suriyelilere “geçici koruma statüsü” verilmiştir (115).

Araştırma katılımcıları resmi yolla, gayri resmi yolla ya da ve uygulanan açık kapı politikası ile ülkemize giriş sağlamışlardır. Bu geçişler kimisi için kolay, kimisi için zorlu olmuştur. Bu bölümde Türkiye’ye girişin nasıl olduğu ve yaşanan zorluklar aktarılacaktır.

Türkiye’nin Suriye ile kara sınırı 911 kilometredir. Bu sınır bölgesinde insanların yaya olarak geçerken zorluk yaşayabileceği derin vadiler, dağlık alan ya da tehlikeli akarsu kaynakları, sık ormanlık alanlar olmadığı için geçişe engel olmamaktadır. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin ülkemizin sınır bölgelerinden kaçak yolla geçişleri kolaylıkla olabilmektedir (116). Ayrıca Kilis’in sınır kent olması ve Suriye’nin Türkiye’ye yakın olan bölgelerinde köylerin bulunması nedeniyle ülkemize kolayca giriş çıkış sağlanabilmektedir. Türkiye-Suriye sınırında bulunan 12 sınır kapısının üç tanesi geçişi sağlanacağı şekilde açıktır. Bu hareketliliğin yoğun olarak yaşandığı sınır kapıları Cilvegözü, Öncüpınar ve Akçakale’dir.

Araştırma katılımcıları kadınlar Suriye’den çoğunlukla ülkemize kaçak yolla giriş sağlamışlardır. Katılımcılardan on kadın Türkiye’ye kaçak yolla giriş yapmıştır. Bu kaçak yolla Türkiye’ye giriş sırasında, insan kaçakçılığı yapan kişilerden belli bir miktar para karşılığında yardım almaktadırlar. Suriye iç savaşının başlamasıyla yapılan göç hareketi neticesinde birçok ülkeye olduğu gibi çeşitli yollarla ülkemize de giriş yapılmış, özellikle çok çocuklu aileler için bu yolculuk uzun ve zorlu olmuştur. İklim şartlarının kötü olması mevsimin kış olması bir diğer zorluğu oluşturmaktadır. Bu geçiş sırasında çukurlardan oluşan, tellerle çevrili alanlardan giriş sağlanmıştır. Türkiye’ye giriş sağlandıktan sonra ya tanıdıkları vasıtasıyla ya da para karşılığında ülkeye giriş yaptıranlar tarafından Kilis’e getirilmişlerdir.

“Göçü nasıl geldik kaçak geldik zaten. Kaçak yolla. Beş kişi geldik. Hatta biz işte sana dediğim gibi hmmm nasıl gelmek zorunda kaldık artık. Sınırdan direk çıktık geldik yani. Farklı yoldan. Çok zor oldu. Hatta bizi kabul etmediler askerler falan çıktı sizi alamayız falan dediler. Biz yine denedik. bi daha denedik kışın gecelerinde yani soğuk çünkü orda kalmak yani çok zor aşırı zor. hem güvenli değilsin hem hayat şartları çok zor yani aşırı zor. ... (K4)

“O kadarını hatırlayamıyorum. İşte sınırdan. İşteee geçtik. bi iki üç tene adam vardı. Para, parayla işte geçirdiler bizi. Kişi başına para almışlardı. Çukurda vardı. Çukur vardı onun içinden geçtikti. Doğru çukur vardı. Zor. Zordan geçtikti. Zordu. İki tene küçük çocuk vardı zor olmuştu.” (K13)

“Geldim, kaçak geldim. İu mesela hüdüt, ana kapıdan gelmedim. Kaçak, sen biliyor kaçak? 2013. Aha boyle. Bilmem ney yok. Çok tehlike değil. Ama şimdi yol çok tehlike.” (K9)

“İuu şeyden geldik zaten uuu neydi yaa sınırdan geçtik. Çünkü kapı açılmıyordu. Hiç bizim pasaportumuz yok diye bizi girdirmiyorlardı. Mecbur kaldık sınırdan geldik geçtik ama ne halle geçtik. Çok zor gerçekten çok zor (iç çekti). Yani bazıları bir çukur vardı bazıları ondan hophuyorlar, bazıları duvardan zıplıyorlar yani bi tel vardı o tel bir dolaşıyordu insanı parçalıyordu gerçekten. İşte. Ben onyediy yaşındaydım... En küçüğümüz altı yaşında vardı. Valla işte bir kişi Türk sınırda bize yardım etti. Valla o zamanda bin dolar mı vermiştik kişi başı... Kaçtıktan sonra bitane araba geliyordu hemen arabaya bindik şeye geldik eee bir köy var Havar Kilis oraya gelmiştik. Ondan sonra işte bir tene adam bulduk bizi geçirdi. Böyle çok uzun çukur ... kendileri atıyolar. Eğer paradan geliyorsa bi tane adam yardım ediyö... Çok şeydi ondanda işte geçtik çok zor oldu ama çocuklarla çok zor oldu. Çok kıştı. bide o su yağmur yağıyo ya o çukur su çamur oluyo. Düşen düşene içinee.” (K14)

“Bizim köyden geçtik aslında. Şimdi bi yerden geldik bi tel vardı karanlıktı akşamüstüydü. O bizi kaçırın adamlara bi para verdik bizi öyle kaçırıyor o. Babam belli bir miktar para veriyö ona ama ne kadar olduğunu bilmiyorum.” (K6)

“Ben geldim adı ney eve geldim Kaçak yani. İu orada kendi geldi benim eşim orada gördüler beni sonra ben kaçak geldim. Bizim zatı köy uuu 200 metre falan yok Arpakesmez 'le Keferruh'un karşısında bes çukur yani bizim köy, çok yakın huduta. Hemen dakkada girersin. Evvel sıra (sınır) taman koymamışlar davar(duvar) hemen girerik bize yakın.” (K1)

Savaş mağduru insanların ülkelerini terk etmek zorunda kalması ne kadar zor ise sınırdan geçerken yaşadıkları da onlar için bir o kadar yıpratıcı olmuştur. Kadınlar kaçak yolla Türkiye'ye girmek için çeşitli zorluklar yaşamışlardır. Yaşanılan zorluklar; özellikle kış mevsiminin olması, çamurlu yolların bulunması, o süreçte kadın ve çocuk olmak, sınıra kadar

uzun mesafede yürümek, çukurların, tellerin, mayınların arasından hiç bilmediğin bir ülkeye göç etmek. Katılımcı kadın yaşadığı bu zorlu geçişi “yolda ölümü görmek” sözü ile açıklamıştır.

“Güneşin batmasını bekledik ve bir görseniz hani çamur olacağını sanmıyoruz hani biz çocuğuz da Türkiye’ye gidiyoruz bi yandan da mutluluk duyuyoruz. Gezmeye gidiyoruz gibi geliyor bize. Ondan sonra şey dedi babam zorlanırsız falan gibisinden bize çizme almışlardı lastikli. Hani babam biliyo bence onu ki çamur şeylerde. Biz sanmadık hani islancaz yağmur yağcak altı saat yol yürücez. Böyle döndük baya döndük bi yerlerden hani düz yol dediler iki saat... paralan geçittiriyo ya başkalarınıda geçittiriyodu bi tek biz değildik. Kişi başı hatta kişi başı parayla geçirdi. Baya teli böyle elleriyle gerdirip hatta böyle bi aparatları var artık meslek mi edinmişlerdi. Böyle telleri birbirine taktı hatta üstümüz başımız yırtılmıştı. Yani hani o kaçak değilde hani o şey değilde o durumumuza ağılyoduk... annem çok ağladı annem her zaman şey diyodu evimizi yuvamızı bıraktık geldik... Annem çok ağlardı. Annem çok üzülürdüm ona. (K6)

“Yol 8 saat sürdü yani çok zor. Annem de buraya gelecekti ama annem yani yaşlı değil 50 yaşında ama yol çok zor geçemedi ayakları biraz rahatsız yani ben ablamlarla geldik Annem orada kaldı Suriye’de. Dedim yol 8 saat aldı yol çok kötü çok zor, hep hep dağlar içinde ağaçlar böyle. Hem ben ablam 8 kişi vardı beraber yani geçtik 10 kişiyiz tanımıyorum onları. işte öldük yani yolda yani ölümü gördük yani ama geçtik. uuuuuuuu buraya geldiğimizde sevindik kurtulduk yani savaştan kaçtık. Çukur vardı, ağaç var böyle böyle. Vadi gibi var hepsini geçtik yani ama çok zor. Hepsi erkek önce Halepliler tam bilmiyorum hep gençler aile değillerdi. Annem yok gitmeyin dedi bensiz gitmeyin dedi yok dedik biz burada geleceğimiz yok yani.” (K2)

“Abim işte telleri kaldırdı altından geçtik geldik. Abimle o bir tane arkadaşı oralar hep mayın var ya ordan mayınların arasından bize şey verdi mesela yolu kaybetmeyelim diye işaret koydu yani öyle geçtik. Bir de şey 6 taneydik ya anca geçtik. orda o zaman mayınlar vardı çok aradan zamandan sonra temizlendi orası...” (K7)

Türkiye’ye giriş yollarından biri de pasaportla geçiştir. Pasaportu olan Suriyelilerin ülkemize girişleri oldukça kolaydır. Sadece pasaportunu göstermesi yeterli olmaktadır. Sınır kapılarında pasaportla geçiş sırasında yoğunluk yaşanmıştır. Suriye’den ülkemize ortalama bir saatte 500 kişi pasaportuyla giriş yapılabildiği belirtilmiştir (117). Pasaportu olan Suriyeliler daha önceden Türkiye’ye geliş gidiş yapan, Türkiye’de akrabaları olan kişilerdir. Savaşın

başlamasıyla ve kendi buldukları bölgeye henüz savaş sığramadan pasaport çıkaranlarda mevcuttur.

“Bombalar düştü biz kaçtık evden nasıl gettik hiç bişey. Gendiler zaten bizi bıraktılar abla singirden(sınırdan). Pasaportum vaar, anneminki vaar, abeleriminki vaar, geldik... O gün töbe yarabbi sanki öldük biz dedik. Öldük geri dirildik. Annem, abim, yengem, öbür abim, bir tene büyük ablam var, bide ben varım ablam. Bi de çucuklar var bizim yanımızda. Üç tene abinin çucukları. Geldik. Biz pasaportumuz ama yengeden çucuklardan bunlar şey kaçak geldiler, onlar pasaportları yok.” (K10)

“Buraya ben kimseyle göç etmedim tek geldim buraya eşim aldı geldi. Kayınvalidem geldi pasaport çıkarttım tek geldim nişanlıyken pasaportu çıkarttım buraya geldim düğünüm burada oldu annemle geldim. Pasaportla sınırdan geçtik. Babam ve kardeşlerim hepsi orda kaldı...” (K15)

“Biz kapıdan geçtik. Sıkı değildi. Pasaportumuz vardı. Biz yanı savaş sığramadan dedik biz geçerik babamlada derdik yanı biz Türkiye’yi çok seviyok biz işte Kilis’i çok seviyok yanı orda oturmamız burdan daha iyi önemli olan orda iş bulluk çalışırık babamda sağolsun ben dedi yanı işi şey etmem dedi ama sizi çalıştırmam dedi. Annemle babamla savaş olmadan sığramadan biz bura şey yaptık geldik. Akrabalar vardı işte akrabalar bize ev buldu.” (K12)

“Sınırdan normal geçtik biz Türk vatandaşı olduğumuz için bi sıkıntı çekmedik yanı. Daha önce çok gelip gidiyoduk buraya. Ben çoktan doğuştan beri vatandaşlığım var. Buranın vatandaşı çoktan. Arabayla geçtik... Suriyedende burdan arabayla geçtik yanı arabamızla geçtik. Yok sıkıntı olmadı...”(K8)

Pasaportla ülkemize giriş yapan ancak geçişte acı olaylar yaşayan bir kadın gördüğü ve başkalarının yaşadığı olayları aktarmıştır. Savaştan en çok kadınların ve çocukların etkilendiği bilinmektedir. Kadınlar bu korkunç olayları çocuklarının görmemesi için kendince çözüm yolları bulmuş ve çocuklarının bu durumdan etkilenmelerini asgari seviyeye indirmeye çalışmıştır. Bu olayları kendilerinin yaşamaması kadınlar tarafından şükredilecek bir durum olmuştur.

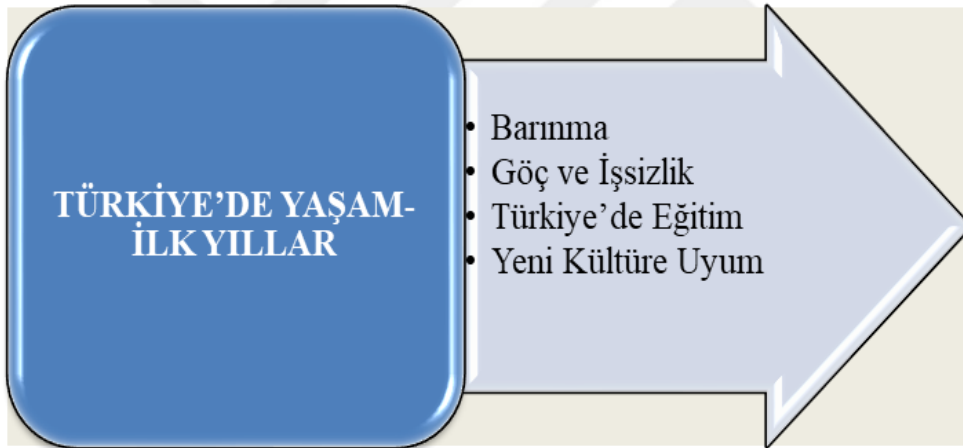
“Bizim pasaportlarımız vardı bizim babam abilerim falan ablam halalarım gil burda oturdukları için bizim hep her altı senede bir pasaport yenileriz. biz pasaport yenilemiştik ...normal düzgün girdik ama işte orda aşamalarda zorlandık... Bi teftiş falan yanı mesela dört saat süren bi yolu on saatte geçiyoruz... Bu oyunlar var ya keskin nişancı beğenmediğini

vuruyo cesetlerin üstünden hopluya hopluya o yolu geçiyosun... Cesetlerin üstünden koşuyodun kadınlar çocuklarınla koşuyolar orda çocuklarına uyku ilacı veren çok kişi vardı. Bi tane kız ayılmamış o kadar annesi vermiş ki bağırmasın diye korkmasın diye yedi yaşında kız bir hafta bööööyle bakıyo herkese. O insanların içinden koşup gelmemiz biz gene şanslıydık onda ateşkes şeyi vardı durdurdular yani adı üstü durdu.” (K5)

4.5. Türkiye’de Yaşam - İlk Yıllar

Türkiye’ye kaçak yolla ya da pasaportla geçilmiş olsun her kadın farklı yaşam hikâyesinde yer almıştır. İlk yerleşimi kira ya da akraba, eş, dost yanı da olsa zorluklar yaşanmıştır. Türkiye’de yaşam-İlk yıllar ana temasında barınma, göç ve işsizlik, Türkiye’de eğitim ve yeni kültüre uyum alt boyutları incelenecektir.

Şekil 4.5. Türkiye’de Yaşam-İlk Yıllar Ana Teması ve Alt Temalar

4.5.1. Barınma

Türkiye sınırına geçen Suriyelilerin bazıları önce akraba yanında kaldıklarını, geçici bir süreliğine akrabalarının yanında kaldıktan sonra kiralık eve çıktıklarını belirttiler. Görüşülen kadınlardan bazıları kaldıkları kiralık evlerin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bir miktar para ile gelenler diğerlerine göre daha iyi sayılabilecek evlerde yaşama imkânı bulmuşlardır. Daha önce Suriye’de yaşam bölümünde bahsedildiği gibi orada oturdukları evleri genişti. Oysaki Türkiye’de oturdukları kiralık evler oraya göre küçük olmasına rağmen evleri iyi olarak nitelmişlerdir. Ev için gerekli olan temel eşyalar öncelikle temin edilmeye çalışılmıştır. İlk kira giderinin yine bir yakın tarafından ödendiğini anlatılarda görmekteyiz.

“Ev iyiydi. Kiraydı. 350 TL falan ödedikti. İki odası vardı banyosu mutfağı filan vardı. Güzeldi. İlk ödemesini dedemgil ordan para göndermişti rahmetlik babama al hanı bir iki ay kiranı öde ondan sonra çalışın.” (K11)

“İşte kaldık onlar sonra bi ev yardımcı oldular bir ev tuttuk. Evimize geçtik. Eşyalarımızı falan aldık. Her şeyi hazırladık. Hepsini hazır aldık taksitlen hepsini aldık. Evin hepsini döşedik yani. Evi kurduktan sonra annemgil geldi evet. Benle babam ilk önce geldik... Ben yirmi falan yaşlarındaydım. Kardeşlerim küçüklerdi çok küçüklerdi. Çok küçüktük. Yapacak bir şey yok.” (K8)

“Daha önce hiç Türkiye’ye gelip gitmedik. Babam geldi bir ay kaldı. Ondan sonra hani ev buldu kendine. Kendi kendine hani bize yatacak yer battaniye gibisinden buzdolabı işte kendimizi geçindirecek şey. Hatta şey ocağımız bile yoktu küçük piknik tüplerimiz var ya araba için onlarla yemek yaptık biz ilk bir ay. Urfa’dan sonra Gaziantep. Dedemgil vardı bütün akrabalarımız Antep’te. Biz sadece Urfa’daydık. Babam Urfa’daki işten sonra Antep’te iş buldu.” (K6)

“... bir oda bir mutfak zaten bize yeter kimse yok güzeldi ama bir ay oturduk Sonra avrat evi istedi annem gelecek oturacak dedi çıktık eee büyük bir eve çıktık O üç oda bir salon büyük yani mecburiyetten aldık. Yani başka ev yok bulamadık yani o ev güzeldi oturduk yani. eee çok büyüktü bahçesi var güzeldi oturduk. Yani 4-5 ay oturduk.” (K2)

Kendi imkânlarıyla kiralık ev bulan Suriyelilerin çoğu Türkiye’de barınma sorunu yaşamakta, kalabalık aile yapısına sahip oldukları için buradaki evler Suriye’deki evlerine göre çok küçük gelmektedir. İnsanlar kötü koşullara sahip küçük evlerde, birkaç aile birlikte yaşamaktadır. Göç edilen Kilis şehrinde yapılaşmanın çok gelişmiş olmaması, yerel halkın daha önceden kiraya verilmeyen yıkık, dökük evlerini, dükkânlarını o zamanın şartlarına ve konutun durumuna göre yüksek sayılabilecek fiyatlarla kiraya vermeleri Suriyelilerin kiralarını ödemelerinde zorluk yaratmıştır. Göç edilen ülkede yaşanan en büyük sıkıntılarının başında konut bulma sıkıntısı, işsizlik, dil bilmeme gibi sorunların geldiğini görebilmekteyiz.

Geçici barınma merkezlerinde kalan sığınmacıların şehir merkezinde yaşayanlara göre pek çok bakımdan avantajlı olduğu görülmektedir. Örneğin şehirde yaşayanlar barınma, beslenme, eğitim, sağlık gibi konularda sıkıntı yaşayabilmekte, yardımlardan yararlanamamaktadırlar (118). Çalışmamızda da görülmektedir ki; kadınlar yardım için başvuru yapmış ancak yapılan başvurular olumsuz sonuçlanmıştır.

“Biz dedemgilde kaldık iki ay gibi. Baya sıkıntılı bi dönemdi ama hatırlayamıyorum çok. Bence bizim psikolojimiz baya kötüydü onda. Çünkü hiçbir şey hatırlamıyorum. Ama iyi şeyleri hatırlıyorum. Kötü şeyleri hatırlamıyorum... ee teyzem vardı aynı evde, aynı evde üç aile yaşıyorduk biz. Allahtan ev çok büyüktü dedemin evi. Antep’te iki yıl kaldık. İki ay dedemin evinde sonra biz ev bulduk Suriyelilere kolay kolay kiralık ev vermiyorlardı. Dedemin Türkiye’de olan tanıdığı arkadaşı bize ev kiraladı. Öyle çıktık ve çok güzel bir evdi... Ben gelin geldim ailem ondan sonra Almanya’ya gittiler.”(K6)

“Kiraydı. 400 müydü acaba öyle bir şey 350-400. Küçücüküdü yani çok küçüktü. Hiç alışmadığım yani bizim orda evler geniş yani ne bilim çok genişti büyük aile olduğumuz için evimiz çok genişti. Burda küçük iki artı birdi... Hiç alamadık biz yardım. Yani şey yaptık aslında başvuru yaptık ilk başta ama çıkmadı yani bize onsekiz yaşında iki üç tane çocukmuşuz ve destek çıkabilirmişiz anneme babama ve bizde çalışmadık öyle bişeyimiz yok ya nerden çalışsan ki bilmediğin bi ülke tanımadığın kişiler bilmediğin bi ortam güvenemezsin güvenemedik.”(K4)

“Abimin yanında kaldık burda babam işte ev kiraladı. Yani bi cüz-i biraz. Halamgilde bıraktığımız biraz paramız vardı onlarla idare ettik. Sonra geldik ev işteyanlarında kaldık bir ay böyle bir şey oldu. Lüks bir yer değildi böyle üç katlı mıydı neydi öyle bir şey... ilk taşındığımızda kapısı falan sağlam değildi. Zaten iki tane çekyatımız vardı. Kiramız 350 lira. ...Valla ben ilk eve girdiğimde baya birçok ağladım yani ben babama dedim bu kadar şey varken, biz kızım dedi bütçemiz yetmiyor dedi... hiç yani tadilat yok, hiç sıcak su yok,.. mesela dolap mutfağın dolabı yoktu. Böyle çekmeceler lastik çekmecelerin içine koydu. Zaten bi çok bi şeyimiz yoktu... iki tane çekyat vardı ama çekyat demiyelim demiryat yani üstüne bi şeyler koyup uyuyoduk.” (K5)

“Benle beraber üç bacım bir odada kaldık (iki oda ev) yengemle ablamgil de bu odada kaldılar teyzem çocukları hep şeyler bu odada kaldılar benim kaynanamın bir ayağı kesikti bir ayağı da yara olmuştu şeker hastasıydı. Yazın sığırdık da kışa doğru şey olmadı. Yazın gene damda yatorlardı kışa doğru gelincik şey olmadı. Biz burda kaldık sonra baktılar olmuyor böyle, sonra benim bu oturan kardeşim burada yengemle beraber bir ev tuttular aşağıda göçmek zorunda kaldılar kışa doğru biz buradan çıktık oraya gittik Taşındık biz buraya geldik. Üç ay mı ne biz burda kaldık kardeşim ev tuttu eve çıktık eve çıktuktan sonra kayınvalidemgil istemeye geldiler bu arada. 6. aydı 3 ay kaldık işte eylül zamanı biz bir ev tuttuk çıktık artık kardeşimle.... Ailem çok taşındı... Üç yer gezdiler... 12. ay yılbaşı dedikleri nişan taktık. 16 yaşında ben nişan taktım. Biz buraya geldikten sonra. Mayısta da gelin ettiler 4 ay sonra arada. 2013'te gelin oldum. Kendileri işte kaynanam ne yaptılarsa oldu.”(K7)

“Hepimiz bir evde yattık, bir gözdü. 2 ay kaldık. 9 kişi. Bölede olunçu baktılar iftiraya uğrayacak babam hemen ev kaktı iki göz ev aldı. Satın kendisine. Onu yokardan aldık aşşadan çarşı içinden aldıkdi. Orda da oturduk ora alıştık çok sevdik. Küçük ama çok şirin kutu kimin bir evdi. Bir küçük bahçesi vardı çok çok şirindi...” (K12)

“150’di. Ama bir odadı. Bir odadı. İki üç ay kaldık. Sonra bir ev duttuktı. O iki odalıydı.” (K13)

Görüşülen kadınlardan biri ailesinin yaşadığı evin sağlıksız koşullarından söz etmekte, herhangi bir sivil toplum kuruluşlarından yardım alınmadığını, yerli halkın yardımlarının olduğunu ifade etti. Sağlıksız evlerde yaşam sürmek ev halkı için özellikle küçük çocuklar için bir risk teşkil edebilmektedir. Ekonomik koşullarının iyi olmaması, göç edilen ülkedeki işsizlik sorunlarının bulunması, yaşam standartlarının düşmesine neden olmaktadır. Bu durum göç eden ve kırılğan gruptaki çocukların çeşitli hastalıklara maruz kalmasına neden olabilmektedir.

“Ben evlendim zaten. Eee ben evlendikten sonra zaten biz biraz yardım ettik Allah var kaynanam yardım etti işte. Ondan sonra benim eşimin arkadaşlarını aradı işte ne var sizde halı var mı koltuk fazladan dedi kaynanama dedi öyle dedi anneme getirdiler. Sağ olsunlar öyle oturdu. Ama ondan sonra bir yıl kadar yani battaniyenin üstünde yattılar annemgil. Kıştı. Ondan sonra sağ olsunlar iki kişi geldi yardım yapıyolar geldi baktılar evde hiçbir şey yok sadece bir tane halı vardı eee dört tane battaniye vardı onu da yan yana yatıyoduk böyle iki tanesini seriyolardı yanyana yatıyoduk üstüne bi tane atıyodu öyle ondan sonra sağ olsunlar getirdi. Dört tane minder getirildi, altı tane battaniye getirdiler sağ olsunlar hiç dolap yoktu, tip(tüp) yoktu işte hepsi kaynanam sağ olsun yardım etti. İşte öyle öyle ev şey yaptılar. Ondan sonra zaten ev sahibi geldi. Eve baktı dedi ki siz bunu kırmışsınız siz bunu kırmışsınız bizi çıkarttı evden. Geri burda karşıda bi tane ev bulduk geri orda oturduk. Ordanda kış geldi sağolsun ev sahibi çok iyiydi çok iyiydi her şeye yardım etti. Yemeğinin yarısını bölüyodu bize veriyodu. Geri kaktı bu kışın bu tavanlar kiften (küften) gözüküyodu. Kardeşlerim hasta oldular. Hasta oldukları için ben yanıma aldım kendileri burda bir yıl filan evliydim. Aldım yanıma ondan sonra ev buldular geri çıktılar.” (K14)

“İki ay kaldık sonra daha iyi bir ev yani o zamanlarda. Ona göre daha iyi bir yere taşınmıştık. İlk ev yüz lira alıyorlardı çünkü ev çok kötüydü berbat yani sonra ikiyüz elli, bir evde taşındık.” (K3)

Suriyelilerin Kilis'e gelmesiyle Kilis'te kira fiyatlarında artış görülmüştür. Ev sahiplerini olumlu etkileyen bu artış kiracılar için sıkıntı yaratmıştır. Kira ücretlerinin fazla olması kiracıların bu kira ücretlerini ödeyememesi ev sahibi ile kiracılar arasında bazı anlaşmazlıklara neden olmuştur. 2011 yılından itibaren kiraların yüksek olmasından yerli halkta memnun olmamıştır. Ev sahiplerinin kiracı olan yerli halkı evden çıkarıp Suriyeli kiracı olarak daha fazla kira ücreti talep etmektedir (118.). Türkiye'ye göç edenler ilk önce barınma ve işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmışlardır. Katılımcılardan bir kadın yakınının kira ücretlerinin yüksek olması ve işsizlik sorununun yaşanması nedeniyle Suriye'ye dönüş yaptığını belirtti.

“Ablamgil bir ara evden çıktılar geri bura gelmek zorunda kaldılar. Çünkü kira parası veremedikleri için ondan sonra buradan gittiler. Ablamgil buradan çıkıp Suriye'ye gittiler. Halep'e diye gittiler.”(K7)

4.5.2. Göç ve İşsizlik

Göçle gelen Suriyeli halk ülkelerindeki iç savaştan dolayı yaşadıkları sıkıntıları göç ettikleri ülkede de benzer ve farklı konularda hayat mücadelesi vermişlerdir. İşsizlik bu konulardan biri olarak gündemde kalmıştır. Kilis'te Suriyelilerin göç etmesinden önce de var olan işsizlik sorunu Suriyelilerin gelmesiyle ve sayılarının yerli halktan fazla olması gibi sebeplerle daha da artmıştır. Daha önce çalışan yerli halk Suriyelilerin Kilis'e gelmeleriyle işsiz kalmış ve bu durumdan işvereni değil sığınmacıları sorumlu tutmuşlardır. İşverenler ekonomik kaygıları olan Suriyelileri düşük ücretle çalıştırmak zorunda bırakmışlardır (118). Türkiye'ye göç eden katılımcılar yaşamlarını sürdürebilmek için öncelikli sorunlarının bir işte çalışabilmek olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların çoğunluğu göç ederken yanlarında hiçbir şey getirmediklerinden ya da getirdiklerinin kendilerini ancak bir süre idare ettiğinden söz etmişlerdir. Göç öncesi, göç sırası ve göç sonrasında ailenin her türlü geçiminin sağlanması bu nedenle çalışma hayatının aktif olması gereklidir.

Kilis'teki işsizlik oranı 2011 yılında %12.6 iken, 2013'te %7.7'dir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018 yılında Kilis'in işsizlik oranı %12.8 olmuştur. Her işte çalışan Suriyeliler özellikle inşaat sektörü ve tarımsal alanda çalışmakta, Kilis'te zeytin bahçelerinin fazla olması nedeniyle buralarda da düşük ücretle çalışmaktadırlar (118, 119). Görüşülen kadınların bazıları evin reisi konumundaki aile üyelerinden birilerinin Kilis'in ekonomik durumunun, çalışma imkânlarının kısıtlılığı gibi nedenlerle başka şehirlere çalışmak için gittiklerini ifade ettiler.

“Biz en önce gittik biraz babamın şey sıkıntısı vardı geçim sıkıntımız vardı bizim. Hani Suriye’de durumumuz gerçekten çok iyiydi. Babamın kendi dükkânı vardı şeyi vardı. Türkiye her şey pahalı çocuk, bez, süt hani şu an benim iki çocuğum bile zor geçiniyorum yani. Zor geçinmek derken dibi dibine geçiniyoruz öyle diyim. Öyle babam dedi mecbur ben Urfa’ya gidicem dedi. Bir şirkette çalıştı babam. Babam şey oto boyamacı babam. Tek kişi sekiz kişiye baktı. Abim büyüktü hani eee Suriyeli olduğu için iş bulamıyordu. İş bulamıyordu abim... Ama her zaman içimizde şey vardı Suriye’ye dönme, Suriye’ye dönme (ses kısıldı) her zaman ağlarım zaten bunun için....Kız çocuğu bizde genelde çalıştırılmaz. Ben çok istedim hani benimde bi katkı olsun bende büyüdüm onüç yaşındaydım kuaföre girip yapabiliirdim bişey. Dedi katiyen ben seni dünyaya getirdim dedi ben sana bakıcam dedi.” (K6)

“Babam çalışmadı. Çünkü yaşı yerinde bir adam. Abimgil şey yaptılar ona hep abimgil karşıladılar bizim şeyimizi. Onlar orda çalışıyordu zaten İstanbul’da. Abim istanbula gitti çünkü büyük abim ordaydı zaten İstanbul’daydı. İşleri var onların. Atölyeleri var tekstil üzeri. İşte küçük abimde oraya gitmeye karar verdi çünkü burda iş yoktu zorlanıyordu falan. Hatta abim inşaatta çalışmak zorunda kaldı burda ilk geldiğinde orda kendi işi vardı. Ben çalışmadım. Okuyodum zaten ben buraya geldim hep okula gittim kursa gittim Türkçe kursu falan derken üniversiteye başladım evlendim.” (K4)

“Babam çalıştı abim çalıştı. Babam sanayide çalıştı oto boyama. Bir yıl çalıştı bir yıl sonra Mersin’e gitti. Sadece biz kaldık o bize para atıyordu. Yine aynı maaş yüksek olduğu için daha iyi geçindiğimiz için öyle.” (K6)

Maddi olarak iyi durumda olmayan Suriyeliler düşük ücretli işlerde çalışmaya mecbur kalmıştır. Ailenin en küçük bireyi de dâhil çalışabilen aile fertleri eve katkı sağlamak için iş arayışında olmuşlardır. Özellikle esnaf yanında haftalıkla çalışan çocuklar ucuz işgücünü oluşturmakta düşük ücretle çalıştırılmaktadırlar. Kayıt dışı çalışan Suriyeliler ise, yerli halktan daha düşük ücretle çalışarak emek sömürüsüne maruz kalmaktadırlar.

“Kardeşlerime iş buldum Türkçe öğrettim o zaman da hem öğrettim hem de iş buldum. İş buldum derken şöyle esnafta şey geçindirmek için ev kirası vermek için kardeşlerime. Babam zaten Türkçe bilmiyordu çalışamıyordu öğretmenlikte yapamıyordu. Onun için kız kardeşlerim erkek kardeşlerim iş buldum o zaman esnaf da şey yani gümüşçünün yanında, Konfeksiyonun yanında işte haftalık alıyordu o zaman da az veriyorlardı 100 lira belki veriyorlardı. Ben de aynı ben de çok mücadele ettim hocam bildiğiniz gibi değil ama zor sıkıntılı. Hafta sonları cumartesi Pazar çalışırdım kardeşimin yanında lcu da.” (K3)

“Annem ev temizlemeye gitti. Annem ev temizlemeye gitti ondan sonra böyle ev ödedik. Buraya geldikten sonra zaten yaşından dolayı işe almadılar. Babam şimdi 54 yaşında. Büyük değil ama işe almadılar. Nereye gittiye sadece babam belinde bi sıkıntı var ağır taşıyamaz. Eee hepsi ağır geldi mesela uu kasa taşıyıcıymış, market taşıyıcı ondan sonra eeee bu taşıyamaz diye biz dedikki çalışma (kızı geldi). Babam çok iş aradı Adana'ya gitti. İstanbul'a gitti hiç iş yok. işte ondan sonra babam çalışmadı annem çalıştı. Ev temizliğine giderdi. Oda bir tane bir iş bulduk. Zorunda kaldık. Çünkü ikinci ev kirası geldi ödeme kalmadı eşimde berberdi aslında eşimde durumu yoktu. Ondan sonra kaktı bi tane kadın bulduk uu şey çalışmaya gitti bu kadın öyle bir mağdur gördüki kaktı saat yedi sabahleyin anneme diyoki burda olcaksın yedide buraya geliyor annem geri diyoki çokmazsın sekiz buçuğa kadar akşam gönderiyo. Ne kadar aylık veriyo altıyüz aylık veriyo. Ama kışlık yapıyo, yemek yapıyo, geri temizliğini yapıyo, iki tane çocuğuna bakıyo, öyle bir gördü ki bizi. Bir sene annemi netti varya bıktırdı. Geri şimdi gelir iş yok ya bir gün gelir iş yok derki şey yap uu diğer babamın evine git. O altıyüz hepsi içinde. Mesela bugün evinde iş yok babamın evini git temizle... işte mecburiyetten öyle iki sene çalıştı valla...Abovvvv neler rasladı annem neler. Ben evlendim diye hemen şey yapmadım kardeşlerim hepsi çalıştı. Ben çalışmadım çünkü hemen evlendiğim için.” (K14)

Haneye gelir getirenler genelde aile reisidir. Ancak aile reisinin hastalık, yaşlılık gibi nedenlerde çalışamaz durumda olması, aile reisinin yerine ailedeki diğer fertlerin bir işte çalışarak evin ihtiyaçlarını karşılamasını gerektirmektedir. Suriye'de kadının çalışması hoş karşılanmazken göç edilen ülkede kadınların çalışmasında sakınca görülmemiştir. Araştırmamızdaki kadınların bazıları Suriye'de çalışmazken Türkiye'de geçim sıkıntısı nedeniyle çalışmak zorunda kalmışlardır.

“Hastaneden Elbey'liye geçtim tercümanlık falan yaptım sonra işte kadro şeyi geldi. Kadronun şeyleri geldi işte hani. Tercümanım ben Türkçe, Arapça, Kürtçe. Üç tane dilim var. Türkçe'de var Kürtçe'de var Arapça'da var... Beni şeye verdiler ben tercümandım anaokulundaydım beni şeye verdiler çamaşırhaneye yerleri silceksin dediler. Yerleri makinaları çekipte yerleri silceksin dediler. Ben de yok karşı oldum... Benim dosyamda ne yazıyorsa ben onu yaparım. Benim dosyamda temizlik falan yazıyorsa temizliğimi yaparım ama dosyamda tercümanlık falan yazıyorsa tercümanlığımı yaparım. O zaman gitte istifanı falan ver dediler. İstifamı falan vermedim... kendileri aradı kadron geldi diye tekrardan geri

başladım. Sonrada ondan sonrada buraya geçtim Sağlık Müdürlüğü'ne. Gelir gelmez zaten işi bulmuşlardı direk başladım zaten ben işe bulunmuştu zaten...”(K8)

“Babam çalıştı. Gene bakırcıdı. Burdada işte şu eski şeyleri şu bakır makır şeylerini temizlik yapardı. Abilerde hemen zati iki ayı üç ay kaldı burda İstanbula geçtiler. Bizde çalışmadık sonrada işte ora geçtiler eee babamda Kiliste oturdu ben gitmem istanbula gider gelirdi yanı ziyaret deyim sene. Ama sona gitmedi hasta olunca bypass ameliyatı oldu babam bypass ameliyatını da kaldıramadı. Öldü. Ondan sonrada annem İstanbula yerleşti.” (K12)

“Burada babam çalışmadı bes bizim abim çalıştı. Yük getirip götürorlardı eşya. Evin geçimini o sağladı. Bütün malımız Suriye’de hala da satılmadı orada durur. İşte şimdi babam satılığa çıkardı bilmiyom artık satılır mı satılmaz mı.”(K7)

“Babam rahmetlik. Kardeşlerim işe indi sanayiye indiler. Ondan sonrada geçimini sağladılar. Burda çalıştılar.”(K11)

“Babam zaten ilk buraya geldiğinde çok sağlık sorunu çok oldu. Yani çok şey oldu. Babam yatalak bi sene oldu tam birr sene bir buçuk gibi. Beyin kanaması geçirdi. Kısmi felç geçirdi. Ben ve abimde bi iş aramaya başladık bende bi iş aramaya başladım. Çünkü geldiğimizde yani yanındaki birikim olan yaniii çok yetmicek belli bi şey çünkü ordan parasınnan burdan parası bir diil. getirdiğimiz anca bi kaç bi şey getirebildik. Ondan sonra bi iş hayatı sürdürüm ee şey bi mağazada çalıştım bir ay sonra zaten evlendim.” (K5)

“Burda kuaföre gittim. 1.5 -2 yıl çalıştım. 15 yaşında mıydım 16 mıydım.”(K13)

4.5.3. Suriyeli Göçmenlerin Türkiye’deki Eğitim İmkânlarından Yararlanmaları

Suriye’de 2011 yılının Mart ayında başlayan iç savaş milyonlarca Suriyeliyi Türkiye’ye göç etmek zorunda bırakmıştır. Zorunlu göçü yaşayan Suriyeli gençler, ülkelerinde yarım kalan eğitimlerini Türkiye’de sürdürmektedir. Ülkemizde üniversite eğitimi gören yaklaşık 27 bin Suriyeli öğrenci bulunmaktadır (120).

Savaş pek çok konuda olduğu gibi eğitim alanında da etkisini göstermiştir. Yaşanılan koşullar nedeniyle sığınmacıların eğitim hayatında farklılıklar görülmektedir. Bazıları eğitim hayatına son verirken bazıları eğitim imkânlarına ulaşabilmek için mücadeleye devam etmiştir. Çalışmamızda yer alan 15 kadından, Türkiye’ye geldikten sonra eğitimini devam ettiren dört kadın bulunmaktadır. Bu dört kadından ikisi üniversite eğitimine başlamış ve üniversiteyi bitirmiştir.

“Ben oraya hani ordan buraya geldiğimizde bilmediğin şehir, bilmediğin insanlar hatta ben üniversiteye ilk gittiğimde hiç tanıdığım bi kişi yok dilim zaten yabancı ilk en önemli

şey dil. Kıyafet çok farklı, dil çok farklı, insanlar çok farklı, bakış açısı zaten farklı. Hatta benim bölümün bile ben orda Arapça Edebiyat okumayı düşünüyordum buraya geldim sağlık, sağlığa giriştim nasıl öyle bir şey yaptım bilmiyorum (gülüyor). Çok zorlandım... Girdim böyle ilk dersim benim yani bildiğin bir hayal kırıklığıydı. Bir ümitsizlikti... O üniversitede gelecek düşünemedim ben. Çünkü hoca konuşuyo birşeyler anlatıyo ben anlamıyodum hiç konuştuğunu anlamıyodum hocanın ne dediğini anlamıyodum. Dediğinin beşinden üçünü anlıyodum anca. Çok zordu yani çok orda böyle bi hayal kırıklığı resmen yaşamıştım ilk derste. Şu an mezunum. 2014 te işte girdim ben 6 yılda mezun oldum. Normalde iki yıllık (gülüyoruz) altı yıl.”(K4)

“Üniversiteye gittim. Birkaç tane hocayla bir tane Suriyeli bir hoca vardı yardımcı oldu sağ olsun. Bir de bizim Arap dilinde bölüm başkanıydı çok iyi Allah ondan razı olsun gerçekten çok destekçi oldu çok yardımcı oldu o zaman da elimden geleni yaparım dedi. Allah ondan razı olsun yaptığı iyiliği hayatta hiç unutmam. Şey dedi bana evraklarım yani tamdı bütün evraklarım yanımdaydı sadece şeyim olmadığı için pasaportum olmadığı için resmi öğrenci alamayız dedi...oradayken hangi sınıftan terk ettin dedi, bıraktın dedi. Tamam o zaman dedi 3. sınıftan başlayacaksın üç dördü okuyacaksın... Sonra 3-4 okudum. Sonra baktım nasıl arkadaşlarım mezun oluyolar da mezun olamıyorum dedim. Çok zor çok çokhoca da bana dedi bir pasaport getirebiliyorsan getir. Resmi öğrenciye başvurulum dedi... sonra paradan getirttik oradan 1000 dolar vermiştim. O zaman da 1000 dolar babam harçtan borçtan getirdi bana bir şey pasaport yani bin dolar vermiştik o zaman hiç durumumuz yoktu borçtan harçtan...şey dedi bana baştan tercih yapacaksın dedi. Başvuracaksın dedi baştan başlayacağım 3 sınıf 4 sınıf zaten tamam dedi tekrar etmeyeceksin sadece bir ikiyi okuyacaksın tercih yaptım çok şükür yani çıkmış bana Arap dili falan başladım zaten. 1-2 kolay benim için hem zordan başladım hem de yani kolay. Çok çektim çok mücadele ettim çok mücadele ettim. Maddi manevi her şey her şey her şey çok mücadele ettim yani ömrümden verdim, yani 4 sene yandı benim ömrüm yandı. Ama gene de çok şükür ama şimdi istedim işsizim şimdi KPSS ye gireceğim inşallah bilmiyorum okuyorum okuyorum. 2016'da mezun oldum.”(K3)

Eğitimi etkileyen bir diğer etken ise Türkiye’de yapılan evliliklerdir. İki katılımcı ise Türkiye’de üniversite eğitimlerine başlamış ancak evlilik ve çocuk sahibi olma gibi sebeplerle eğitimlerine ara vermişlerdir. Ataerkil düzen kadını özel alanda sınırlamakta dolayısıyla bu alanla sınırlı tutulan (99), kadının ev hanımlığı ve annelik rolü ağır basmakta, eğitim arka plana atılmaktadır. Başka bir kültürel çevrede yaşamak, bulunulan çevreye ayak uydurma

çabaları, kurulan ailenin devamlılığının sağlanması gibi nedenler eğitimi geciktirebilmektedir. Görüşülen kadınların anlatıları doğrultusunda, Suriye’de yarım kalan eğitim hayatlarına Türkiye’de devam etmek istemişler ancak evlenme ve çocuk sahibi olma gibi nedenler eğitimlerini tamamlamalarına engel olmuştur.

“Burda şey geldim üniversite bir sınava girdim bir süre üniversite okudum. Onda çocuk falan yoktu. Bize önce bir dil sınavı yaptılar ondan sonra YGS’ye benzer ama daha bizim seviyemiz sizin eğitim seviyesi gibi aynı olmadığı için yani içinde de matematik falan ben iki tane sınava girdim. Bir dil sınavına girdim. Bide şeyin sınavına girdim üniversite giriş sınavına YGS sınavı dediğiniz ona girdim ondan sonra üniversitede seçenekler yazdım. Puan geldi iki bölüme geldi ve en kolayına olanı ona girdim mesela. Paremediğe girdim. Olamadım bazı benden kaynaklanan bir sıkıntılar oldu çocuk olduğu için. Ben okumaya başladığımda hamileydim beş aylık hamileydim. Eşim destekledi ama işte ikinci çocuk gelince okul hayatı koştur koştur bide okulun stajı falan çünkü girdiğimiz sağlık sektörü olduğu için biraz koştur koştur oldu. Ve okulu bırakmak zorunda kaldım. Burda özellikle burda Türkiye’de mesela af olsun şey olsun devam etmeyi isterim. İnşallah çocuklar büyür(güldü) bir artık otuzdan sonra bir kariyere gitmek istiyorum yani.” (K5)

“Lise dört. Lise birdim zaten orda. Burda da lise dördü açıktan okudum. Burda da şeye başvurduğum lise dördü aldım elime. İşte açıktan okudum ordan diplomalarımı evrakları falan getirdim açıktan okudum burda aldım. Eee burdaki üniversiteye başvurduğum ilahiyat bölümünü kazandım. Ama dondurdum. Bebekten dolayı dondurdum gidemedim. Hem bebekten dolayı hemde işten dolayı hani iş çıkışı olsaydı iyi olurdu. Hem sabah iş çıkıpta ora gitsem iyi olurdu. Ama sabahleyinmiş gece yokmuş. O yüzden dondurdum.”(K8)

4.5.4. Yeni Kültüre Uyum

► Dil öğrenme çabası

İnsanlar arasında iletişim aracı olan dil, aynı zamanda bireylerin kişisel gelişimlerinin sağlanabilmesi içinde gerekli olan bir unsurdur (121). Dil bilmeme sorunu yeni bir kültüre uyum çabalarında en önemli engelleyici unsurdur. Göçle gelen ülkenin dilini bilmemek kişilerin kendini ifade edememesine, özgüven eksikliğine, sosyalleşmede zorluk ve beraberinde pek çok soruna neden olabilmektedir.

Suriye’den göçle gelen ve ana dilleri Arapça olan sığınmacıların, eğitime başlayabilmek ya da yarım kalan eğitimlerini tamamlayabilmek, çalışma hayatında olabilmek, Türk aileye gelin olmak gibi sebeplerle yani Türkiye’de yaşamlarını sürdürebilmek, göç edilen ülkeye uyum sağlayabilmek için Türkçe öğrenmek zorunluluk haline gelmiştir. Bu

amaçla Suriyeliler ülkemizde bulunan dil eğitimi veren kurumlarda eğitim almışlardır. Geçici barınma merkezlerinde açılmış olan Türkçe kursları, İl merkezinde bulunan Türkçe eğitim veren kurumlar, Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM), Kilis Belediye konaklarında sosyal projeler kapsamında açılan pek çok kurslar Suriyelilere Türkçe eğitimi veren kuruluşlardır. Çalışmamıza katılan katılımcılardan bazıları Türkçe dil eğitimi almak için kurslara gitmiştir. Kurslara giden kadınların Türkçe'leri daha anlaşılır ve yerel halkın şivesinden çok etkilenmemiştir. Kadınların bazıları özellikle üniversite okumak için dil eğitimini gerekli görmüş ve belli bir süre açılmış olan kurslara gitmişlerdir. Eşin Türk olması dil öğrenmek için bir başka nedendir.

“Ben Türkiye'ye geldikten sonra böyle ille okuyacağım ille okuyacağım en çok böyle yani içimi böyle yaptığı için okumamak yani okulumu nasıl bıraktım nasıl bıraktım buraya geldim. Nasıl acaba geri mi döneceğiz acaba burada mı okusak acaba burada dil sıkıntısı var burada. Türkçeye hiç sıfır bilmiyordum. O zamanlar hiç sıfır sıfır bir harf bile bilmiyordum. Odayken İngilizceyi çat pat falan biliyorduk yani okutuyorlardı bize, sıfır bilmiyordum nasıl okuyacağım nerede okuyacağım ben nereden başlayacağım işte orada bir öğretmenler vardı. Orada kampa bir okul açmışlardı yani Türkçe tek dil öğretmek için yani sade öğretmenler falan geliyordu okul açıldılar işte yavaş yavaş öğretmeye başladılar. Ben de çok sevindim yani en azından yani bize böyle öğretmeye çalışıyorlardı iyi yönetmeye çalışıyorlardı oradaki öğretmenlere hep soruyordum benim böyle böyle ben okuyordum burada acaba okusam nasıl okuyabiliyordum. Yani bir bir fikir verebilir misiniz bize yani böyle bana diyordu diplomaların belgelerin varsa ilk yaptığın şey dil öğrenmek hep bana böyle nasihat ediyorlardı. Ben de okuyordum ne bileyim Türkçeyi sevdim dedim öğreniriz inşallah belki belki olur inşallah olur diye düşünüyordum hep. Sonra 4-5 ay böyle geçti sonra yani iyi oldum yani Türkçem biraz yani şeye de biliyordum konuşabiliyordum biraz okumayı yazmayı falan öğrendim... Sonra Öncüpınar'a getirdiler bizi ailece hepimiz herkes herkes geçti. Sonra kampa geldik dil öğrenmeye devam ettim. Gene de kaç geçti aradan 3-4 ay varsa yok yani gene de geçti. Sonra ben Kilis'e başvuracağım okula başlayacağım dedim... Sonra bir de aileme yardım ettim. Nasıl yardım ettim artık yeter kampa usandık dedim ben size bir ev bulurum dedim Kilis'te. Yani çok şükür dil öğrenmek bayağı bir şeyler yani fayda verdi bize. Çok şükür ailemin en büyük kızım hem dil öğrendim hem aileme destek oldum maddi-manevi destek oldum.” (K3)

“Biraz burdan farklı biraz Türkçe'miz bizim. Biz annemle Türkçe konuşuruz, babamla Arapça. İkisi de aynı Türkmenler akrabalar ama öyle alışmışız babamla Arapça

konuşuyorduk iki dil öğrenebilmek için öyle alıştırmışlar işte öyle. Buraya geldim bir altı yedi ay kursa gittim Türkçe kursuna sonra işte zaten üniversite sınavı falan dediler girdim. Bir şeye girdim bir sınava girdim. Sonra Türkçe sınavına girdik üniversitenin için ve geçtim işte çok şükür sonra işte bana şey hakkı tanıdılar. Sınav hakkı işte girip şey yapacaksın diye öyle okula başladım üniversiteye başladığımda 2014 yılıydı yani ben o yılın ilkinde gelmişim yok 2013 ün kasım ayında gelmişim. 2014' ün eylül ayında okula başladım ve o sürede Türkçe'yi öğrenmiş oldum yani birazcık. Yazma okuma... Gittim işte altı ay falan biraz öğrendim yani baya kendimi geliştirmeye çalıştım. Çünkü okucam yani okumak istiyordum. İşte burda yaşıyorum diye, yaşıcam burda yaşıcam ben zorluk çekmemek için uı bide eşim Türk olduğu için onun da etkisi oldu aslında.” (K4)

“Ben hiç bilmiyodum. Nasıl yani sizin Türkçeniz çok farklı bizim Türkçemize göre(güldü). Onun için burda öğendim. Geldim dört aylık evliydim Çatom' a gittim. Okuma yazmayı öğrendim. Konuşmayı da öğrendim... en iyisi çocuk olmadan dedim gidim okuma yazmayı da öğrenim. Çatom'a gittim işte iki ay gittim iki ayda konuşmayı okumayı yazmayı öğrendim. Şimdi ben çocuğumu okutuyom ikinci sınıf. Hiç çok şükür şimdiye kadar bir soruda zorlanmadım yani...” (K14)

“Konuşuluyordu ama biz değil, vardı anlardık. Ama annem biraz Arapça yoğunluk hani evin içinde de biz Arapça konuşurduk hani okumanız şey olsun gibisinden. Kaç yıldır burdayız Arapçayı unuttuk. Ben burda öğrendim hani Urfa'da Kur'an kursuna gittim az çok öğrettiler bana geri ben geldim burda çocuğum vardı hamileyim aslında gittim ben konağa gittim bilgisayar hocam vardı o beni biraz Türkçe aslında bilgisayara gidiyorum ben sertifika almaya bilgisayar sertifikası ve bana en çok orda okuma yazmasını öğretti.” (K6)

“Hiç bilmiyorduk sonra okula gittik öğrendik yazma eeee okuma yani öğrendik. Biz buraya geldik bir ay sonra ben nişanlandım eee ondan sonra yani Türkçe öğrenmeye başladım mecburum yani eeee okula gittim öğrendik yani. Dört ay gittim çok değil...”(K2)

Göçle gelinen ülkede dil öğrenme çabaları kişilerin amaçlarına, buldukları koşullara göre değişiklik göstermektedir. Kimi eğitim amaçlı dil eğitimi alırken, kimisi evlilik yaptıkları ailenin bir üyesinden örneğin eş, kayınvalide, ya da aileye yakın başka bir bireyden Türkçe eğitimi alabilmektedir. Kurslarda verilen Türkçe dil eğitiminden farklı olarak kadınlar yerel halkın ağzından etkilenmektedir. Mevcut dilden farklı bir dil öğrenmek ve bunu yerel halkın ağzı ile öğrenmek Türkçe dil eğitimini biraz zorlaştırmaktadır. Yaptığım görüşmelerde gözlemlediğim olay; görüşülen kadınlardan Türkçe dil eğitimini kurstan alanlar daha düzgün

konusmaya gayret gösterirken, kursa gitmeyen Türkçe eğitimini eşinden ya da kayınvalidesinden öğrenenler Kilis şivesini daha fazla kullanabilmektedir.

“Türkçe’yi bilmiyordum ya hani bir iki ay falan zorlandım diyebilirim meselen ne deseler meselen kayınvalidem, kızım bunu getirir misin? Ama işaretle meselen bunu getir bunu gösterirdi bunu getir bunu ele yap falan kayınvalidemden hani aynı evdeydik. Ya bir yere hani annemgil o zaman burada değiller diye daha meselen bir şey oldum yani zorlanıyordum ben zorlanıyordum ne deseler ne etseler anlıyordum ama konuşamıyordum dediklerini yavaş yavaş azmettim şey ettim yani öğrendim.”(K15)

“Suriye’de de az yanı konuşurdum şu ağır haneklerini şey yapamazdım yapamazdım yanı söyleyemezdim ayıp ederdim bir yanlış şey kelimeyi çıkar geri yutardım. Eşimlen eşim Türk ya kilisin yerlisi. Eşimle konuşurdum eşim derdi böyle konuşma böyle konuş. Böyle ayıp derdi senlen dalga geçeller. Baya baya baya eşimlen şey ettim düzelttim. Tam buranın şeyinlen geçtim artık. Huyuna geçtim suyuna geçtim her şeyisine. Kabul ettim çok severdim çünkü Türkiyeyi.” (K12)

“Burda öğrendim evlendikten sonra. Kocamdan, kaynanamdan. kuaförde birez konuşuyodum o kader değildi. Alıştım artık yeddi yıl oldu evleneli. Altı yeddi yıl oldu öğrendim.” (K13)

“Buraya geldim alıştım. Mecbur alışacam. Kaynanam vaar, ee kocamda Türk. Meselen bizim dilimiz bilmollar. Mecbur alışacan. Tabiki.” (K10)

“Benim kaynana rahmatlık var uu 3 ay çok sıkıntı gördüm yanı Türk bilmiyorum. Akrabası geliyor konuşuyorlar ben de mutfağa geliyorum ağlıyorum telefon arıyorum annemi annem gel beni al annem gel beni al kız ne var beni söyle, söyledim ben anlamıyorum Türk konuşuyorlar arkası beni konuşuyorlar ne konuşuyorlar bilmiyorum. Tamam sabır sabır sabır sabır benim kaynana da 3 ay sıkıntı benim verdi. 3 ay sonra öğrendim. Bir uuuuu bacısının gelini var buraya gelir ben İngilizce tam yazıyorum söylüyorum bu ne söylüyor, ben yazıyorum mesele Arapça yazıyorum ne söyledi ben yazıyor öğrendim aha böyle 3 ay öğrendim.”(K9)

“Burda hiç bilmiyordum. bes bizim köy nasıl olmuş burda sizin Türk farklı daha ağır bilmiyorum orada taman bizim kızlarımız yanı Türk konuşuruz kızlarda diyorlar beni böyle böyle biraz yanı git gel bilirim bunu bes. Burda örgendim. Çok zor insan dili bilmez mi çok zor. Ben çok çok zor oldu benim. Eşimden bir de benim gelin burda taman benden iyi o Türkmen yanı Suriye Türkmeni yanı bilir. Arapça, Türkçe yavaş yavaş anlıyor beni. Ben nasıl

severim okumayı Türkçe örgenicim. Mesela ben okula gönderir beni (gülüyor) çok severim okumayı. Denedim harfleri biraz gelinlerim örgetti biraz torunlarım.”(K1)

Türkiye'nin Suriye sınırına yakın olan köylerinde oturanlar ile Suriye Türkmeni kadınlar, iç savaş öncesinde evlerinde aileleriyle Türkçe konuşabilmekte bu sebeple göç ettikleri zaman Türkiye'de dil sorunu yaşamamaktadırlar. Çalışmamızdaki bazı kadınlar da Türkçe bildikleri için dil sorunu yaşamamışlar ve dil bilmeyenlere göre daha iyi uyum sağlamışlardır. Bu durumda gidilen ülkenin dilini bilmek kişinin o ülkeye daha çabuk uyum sağlamasında önemli bir faktördür.

“Türkçeyi ordayken biliyodum, evde sürekli Türkçeydi. Arapçayı okulda sadece okula gidip gelip Arapçayı okula gidiyorduk geliyoduk Türkçe'yi devam ediyoduk. Evde Arapça yoktu evde. Dil alışmış olduğu için ben oğlumla bile şimdi Türkçe, Arapça konuşuyorum evde.” (K8)

“Evde Türkçe konuşuluyordu. Türkmeniz. Arapça'yı da sonradan arkadaşlarımızdan öğrendik yani.” (K11)

“Biz okula gittiğimiz zaman Arapçayı öğrendik biz. Annem hiç Arapça konuşmaz. Halen şimdiye kadar anlar cevap vermez çünkü babam biliyor ama babam tüccar olduğu için konuşuyo biliyo yani ama annem hiç bilmez konuşurlar mesela Türkçe cevap verir hala şey Arapçaya dili dönmüyo fark oluyor.. .komşularımız çok gelir giderdi hiç istemedi neden bizde halen. hiç konuşmazdı ama halada mesela bizim çocuklarımızdan konuşur bende çocuklarıma Türkçe öğrendim. Ama Arapça'yı da öğretmek isterim yani istemez değilim. Ya en azından Kur'an okudukları zaman yani o dili ne okuduklarını anliyip ona göre şey etmeleri gerek yani oda var. Yok ben çok şükür o şey değil yani okumam yazmam yani orda Suriye'deyken de biraz şey oldu yani geliştirdim orda biliyordum ama tam böyle hızlı hızlı okuyamıyordum.” (K5)

“Şimdi biz orda da konuşuyorduk ya Türkçe ondan. Türkçe yazamam okumayı da bilmem bizim orada Yazıbağ'da herkes Türkçe konuşur kimse Arapça konuşmaz.” (K7)

➤ **Komşuluk ilişkileri**

Katılımcılara Türkiye'ye göç ettikten sonra yaşanan mahalledeki komşuluk ilişkilerinin nasıl olduğu soruldu ve büyük çoğunluğu komşuluk ilişkilerinin çok iyi olduğunu ifade ettiler. Türkiye'deki ilk yıllarında komşuluk ilişkilerinin iyi olması göç edilen ülke hakkında da olumlu izlenimler yaratmış ve kendilerini yabancı hissetmemişlerdir. Özellikle

komşuların kendilerine her konuda yardımda bulunması komşuların iyi olması ile ifade edilmektedir. Araştırma katılımcılarının komşuluk ilişkileri genellikle birbirlerine çay, kahve içmeye davet şeklinde olmakta, Türkiye'deki komşulukların Suriye'de buldukları dönemdeki komşuluk ilişkilerine benzediği belirtilmektedir.

"... hep yardım ettiler hep iyi oldular çok şükür sıkıntı olmadı yani sıkıntı falan çıkartmadılar hep yardımcı oldular sağ olsunlar." (K3)

"Çok iyilerdi. Yardım ettiler. Herkes battaniyası olan fazla getirdi. Halı, Allah razı olsun yani herkes yardım etti. İşte çok iyilerdi. Ama Türklerin gerçekten yardıma çok yardım sever. Yani benim şimdi arkadaşlarımın hepsi Türk. Gerçekten sağ olsunlar çok iyiler." (K14)

"Çok güzel kendiler geldiler bizle tanıştılar bizde oturdular sonra aynı bir ev gibi olduk. Mesela herkes ne yapmak istorsa dar sokak var dar sokakta oturduk biz. Hiçbir sıkıntı yaşamadık. Çok güzel herkes beni sever. Ben de kendilerini severim(güldü)." (K7)

"Çok samimi Allah razı olsun kendilerden beni çok severler. Adeti aynı bizim köy yani. İlk gelin geldiğimde fazla çıkmadım taman garibim fazla çıkmadım yavaş yavaş yavaş yavaş kendileri beni yaparlar komşu komşu bacı bacı. Bir de benim ahlakım beğendiler kendileri ahlakı beğendim bilmiyorum çok namuslular çok yani bilmiyorum çok severim ben komşularımı çok şükür bir sıkıntı yaşamadım şimdiye çek elhamdulillah. Şimdi bak iki taraf olur senin karşında mesela sen öyle güzel söyledin mesela komşu komşu ben nasıl çirkin olucum olmaz. Ben de severim kendilerini." (K1)

"Çok iyiler, çok iyiler çok çok sevorum. Şimdi aylemi görmorum, komşularımı görorum çok iyiler. Ben iyi olucek kendiler iyi olucek değilmi. Çok iyiler ben çok memnunum Allah bin kelle razı olsun. Ama dışarı meselen fazla çıkmam bırakmazlar yeni geldim böyle söylollar. Geri yavaş yavaş alıştım komşularım çok iyiler." (K10)

"Çok iyiler çok iyiler ama şimdi kimsem kalmadı hepsi eve sattılar gittiler yani ama çok iyiler. Çok çok iyiler hani hasta oldum bir ay geldi bana baktılar her taraf temiz yapıyor yemek pişiriyor beni kaldırıyor indiriyor sağ olsun yani hepsi benim yardımım. Beni çok severler e ben de bunları severim. Mesela sabah kalkıyorum telefon bu arıyor arıyor gel kahve iç deller burda içeller gideller." (K9)

"İyiler bizi seviyorlar. Biz sessiz ya uşaklar yok kimse yok burada şey ses etmek sevmiyorlar Türkler iyiler yani. İyiler çok yani gidip çıkmıyoruz ama iyiler. Ama şey yani bizim komşumuz çok yani. Yani sevmiyorlar gidip çıkıp sevmiyor böyle şeyleri yüz vermiyorlar. Bilmiyorum nasıl öyle kapının arkasından bakıyorlar ne istiyor ne kapatıyorlar hiç yani insan gel buyur kahve iç. Bir şey yap Türkler, Araplar yani ikisi öyle bilmiyorum. O

kadın çalışıyor ya o da çok yani evde olmuyor yani. Yoksa ben 2-3 defa gittim. Yani kimse tanımtıyorum için ondan.”(K2)

“Çok güzeldi ya hani gidip geliyorduk gelir giderlerdi çok anlatırlar da hala konuşuyoruz gelirlerdi. Çok güzel çok iyi çok cana yakınlar bir tane karşı komşum var işte o çok iyi sürekli birbirimizle gider geliriz ya iki kardeş gibiyiz bu dediğim Suriyeli komşum işte.” (K15)

“İyiydi. Suriyeli var iki ev vardı görüşüyorduk.” (K13)

Ülkelerine dönüşün olamayacağını kabullenilmiş olması, komşuluk ilişkisinin olumlu yönde ilerlemesinde etkindir. Yine göçün ilk yıllarında komşuluk ilişkilerinin fazla derinleştirilmemiş olması dikkat çekmektedir. Bunun nedeni olarak göç edilen mahallede ya da yakınlardaki mahallelerde akrabaların olması çok fazla komşularla iletişime gerek duyulmamasıdır. Komşuluk ilişkilerinde güven önemli bir unsurdur. Bu nedenle yabancı bir ülkeye gelişte güvenin oluşabilmesi zaman alabilmektedir.

“İyiydi. Komşular iyiydi hepsi garip hani şey yabancılık hissetmedim ama bi hani bi boşluğa geldim ilk önce. Boşluk gibi oldu. Hani nerdeydik nereye geldik gibisinden sonra da alıştık yani. Yapacak bi şey yok. Ha bi gün iki gün değil geliş gidiş değil mecbur kalcaksın (güldü) burda. Ordakiler gibi hiç değil. Daha büyüktü bizim evler hani buranın iki odası bizim orda bi odaydı. Çok büyüktü bizim evler orda çok büyük. Zorluk çekmedim çünkü ordada Türkçe konuşuyorduk. Eşyaları satın aldık burdan hazır. Mahalle ortamı iyiydi. Şeydi yani çokta kimseyle şeyimiz yoktu ya hani irtibatımız yoktu yani çok şey yani yabancı olduğumuz için daha kimseyle şey değildik hep anneannemgil, teyzemgil, dayımgil falan birbirimizle yani. Çok yabancı kimse girdirmedik aramıza biz. Biz istemedik.” (K8)

Araştırma katılımcıları kadınların bazıları, Türkiye’ye ilk göç ettiklerinde ikamet ettikleri yerde komşuluk ilişkilerinde sıkıntı yaşadıklarını, ilk yıllarda yaşanan bu sıkıntıların nedeninin göç edilen bölgedeki halkın Suriyeliler ile ilgili bazı olumsuz düşüncelerinden kaynaklandığını belirttiler. Bu olumsuz düşünceler nedeniyle yakın komşuluk ilişkileri kurulamamakta bazı tatsız olayların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Yaşanan bu sıkıntılar yabancı oldukları bir ülkede bulunmaları, kendilerini burada yalnız hissetmeleri ve yapılanlar karşısında cevap vermeme nedeni olmaktadır. Kadınlar, aslında komşuluk ilişkilerinde normal olan durumların yerli halk tarafından fazla abartıldığını, yapılanlara karşı yabancı oldukları için karşılık vermediklerini, burada olmakla suçlu konumda olduklarını ifade ettiler. İlerleyen yıllarda komşuluk ilişkilerinde düzelme yaşayanlarda olmaktadır.

“Yok. İlk taşındığımda nası desem bi laf dendi. Benim bi şey oldu apartmanda. Şey giderler tıkanmış yün varmış içinde. Bende geldiğimin bi kaç ay sonrası bi baktım kapıyı çalıyorlar bütün komşular. Sen geldin böyle yaptın sen Suriyelisin apartman kültürü falan bilmiyosun filan filan dediler... Yoook bende yok dedim. E sen apartman kültürü bilmiyosun ooo dediler. Tamam dedim siz biliyosunuz ya dedim. Bitti dedim. Aha gelin girin bakın dedim çıktı gittiler... Gel bak benim balkonuma dedim aha benim balkonda saç kesilmiş atmış. Saçını kesmiş aşağıya atmış. Çocuğun bezini aşağıya atmış... ondan sonra zaten ne meraba ne nasısınız. İlk geldiğimde apartman kültürü niye biz çadırda mı yaşıyoruz ya ilk soruları sizde ev var mıydı? Ya nerde oturuyoduk (sesi yüksek ve kızgın) doğru çadır da yaşayan insanlar var (alaycı)... Cahil cahil yani Suriyeli demek sanki cahil damgası.” (K5)

“Herşey farklı. İnsanların bakışları bir tuhaf oluyordu hani. Ordan kaçmış buraya geliyorlar diye insanlar şöyle bilmiyorum farklı bir gözle bakıyorlardı. Ama şükür eşimle evlendikten sonra o geçti yani. O süreçler devam etti zordu. Çok zordu.” (K11)

“Çok zordu. Çok zordu çok. Biz hani zaten kimseyi hani şey yapamazdık o zaman hani rahat davranamıyodum bi kere onları komşu olarak ne bilim böyle tuhaf tuhaf bi bakıyorlar zaten seni ilk başta onlar. Kapalılık veya giyimden dolayı değil bence çünkü buranın giyimi de benziyor biraz bizimkilerine. Biz böyle çok çarşafli olanlardan değiliz. Zaten biz ilk geldiğimizde apartmanın tamamı Türk'tü. Hepsi Türktü yani ev sahipleri özellikle altımızla çok sıkıntı yaşadık. İşte ses yapmayın, ne bilim konuşmayın, pis Araplar gibi cümleler kullanılmaya başladı. Baya bi sıkıntı yaşadık aslında biz (Bebeğini emzirmeye başladı). İşte öyle baya sıkıntı yaşadık. Böyle tuhaf tuhaf bakıyorlar her konuştuğuna, her baktığına, inip gittiğinde. Pis Araplar falaaannn. Niye geldiniz. Kara yere geleydiniz gibisinden çok böyle kötü laflar yani. Napacaz(sert bir tonlamayla) yani şeyi hani derler ya hmmm şer kapısını kesiyorsun yani muhattap olamıyorsun çünkü sen suçlusun. Ufacık bi ses olsun evde direk sopadan vuruyolardı ya da geliyolardı. Polis bile çağırdılar düşünün... Normal kalabalıklımsız, konuşuyomuşuz falan ama yani olabilir her evde yani misafir gelebilir mesela kalabalık olmasa bile misafir gelebilir. Gelmicek mi ses hiç yani. Çok huysuzlardı çok.”(K4)

“Hiç bilmedik yani komşulardan al ver etmedik. Zaten ilk iki ay oturduk o evde. Ama sonraki evimizde komşularımız çok güzeldi. Gider gelirlerdi otururlardı...” (K12)

4.6. Türkiye'deki Evlilik Öyküleri

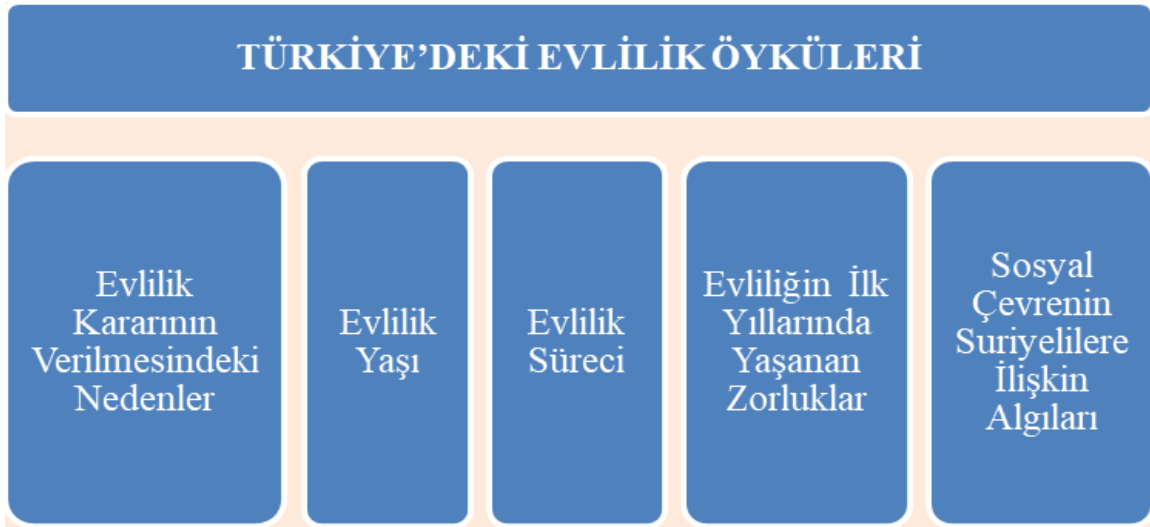
Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması'na göre; T.C vatandaşlarının Suriyeli kadınlarla resmi evlilik sayılarında giderek

artış olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmada bulunulan bölgede 2009 yılında 322 evlilik yapılmışken, 2015 yılında evlilik sayısı 1676'ya ulaşmıştır (66).

Çalışmamız kapsamına alınan kadınlar, Suriye'de iç savaş başladıktan sonra göç nedenleri bölümümüzde sözünü ettiğimiz pek çok sebepten dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ve ülkemize göç etmişlerdir. Türkiye'ye göç eden ve çalışmamızda yer alan kadınların bazıları savaş başladığında ülkemize evlilik amacı ile gelmiş, bazıları ise buraya geldikten sonra Türk erkekle evlenmişlerdir. Suriyeli kadınların Türk erkekle evlenmeleri savaş ve savaşın getirdiği sıkıntılar olurken, Türk erkeklerinde Suriyeli kadınları tercih etmesi, evlilik sırasında bölgede uygulanan gelenek, örf ve adetlerin masraflı olması ve Suriyeli kadınla evlenmesinde bu masrafların azalması olabilmektedir.

Evlilik öyküleri ana temasından elde ettiğimiz alt boyutlar; evlilik kararının verilmesindeki nedenler, evlilik yaşı, evlilik süreci, evliliğin ilk yıllarında yaşanan zorluklar, sosyal çevrenin Suriyelilere ilişkin algıları olarak incelendi.

Şekil 4.6. Türkiye'deki Evlilik Öyküleri Ana Teması ve Alt Temalar

4.6.1. Evlilik Kararının Verilmesindeki Nedenler

Savaş ve göç Suriyeli kadınların Türk erkekle evlenme kararı vermelerinde iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik kararının verilme nedenleri olarak; Suriye'de iç savaşın başlaması, dini ve kültürel yakınlık, ticaret ilişkileri, akrabalık bağları, aileye yük olmak istememe gibi etkenler çalışmamızda ele alınacaktır.

➤ Savaş

Savaş bir göç nedenidir ve çalışmamızda yer alan kadınların tamamı savaştan dolayı göç etmiş olup, savaşın gölgesinde farklı sebeplerle evlilik yapmışlardır. Araştırma

katılımcıları kadınlar, savaş sırasında gördükleri veya duydukları tecavüz olaylarından etkilenip kötü olayları kendisinin de yaşamak istememesi, savaşın bitme umudu, eğitimine devam etmek isteme gibi sebeplerle hemen evlenmemiş ancak savaşın bitmemesi nedeniyle zorunlu evlilikler yapılmıştır.

“Ben evlenmeseydim bence kız falan kalmıyordum (durdurdu). Öyle bir korkmaya başladım ki Allah’ım birisi gelir tecavüz etse gitse ne yapardım ondan sonra yani bilmiyorum. Şimdi evlilik mesela eşin var sana yardım eden seni koruyan ama şimdi olmasa anne baba ne kadar olsa bilmezler yani ya da kaç kişi annenin babanın önünde o annenin babanın önünde tecavüz ettiler (derin bir nefes aldı). Çok şeyler aklıma geldi en iyisi küçükken evlenim daha iyi. Şimdiye kadar sana diyorum ki şimdiye kadar eşim bana yanaşıyo böyle şeylik geliyor bana çünkü gözümlen gördüm. Ama öyle anlatamam yani. Bir genç kızın tecavüzü anasının babasının önünde ne kadar kötü bir şey. Çok insan böyle gördüm yaşamışlar etmişler. Yine bizim halımıza binlerce kez şükür. Çok şükür, çok şükür şimdi. Gerçekten eşim sağ olsun her şeyi bana unutturdu.” (K14)

“Bir yıl aslında bir yıl sürdü (nişanlılık). Onun bu laf işte biz gelip sizden kız isticez kızınızı çok beğeniyoruz falan ama ben o zaman sınava hazırlanıyordum asla diyordum babamgile falan bi yıl sürdürdüm onları anlayacağın belki vazgeçerler diye. Ama yani eşimi hiç tanıyıyordum eşimi falan. Öyle şey olarak hmmm nası diyim size bii genelleme olarak ben buraya gelmek istemiyorum ben öyle bişey istemiyorum falan zaten şu an düşünmüyorum hiç bu düşünceyle bi yıl sürdürdük yani. Gelmeyin gelmeyin şu an değil falan diye. Önce istemedim vazgeçerler diye. Bir yıl sonra geldiler artık dediler gelelim bir gelelim sizde köye geldiniz yakın ya buraya. Önce merkezdeydik artık daha yakın oldunuz. Kabul etmemde biraz savaş etkili oldu.”(K4)

“Orada kendi geldi benim eşim orada gördüler beni sonra ben kaçak geldim. Acep 2014 böyle falan en son yani. Babamla anam razı oldular nişan burada taktık yani. Savaş arttı onun için evliliği kabul ettim. Eşimin kadını öldü rahmatlık. Hani bu öldü rahmatlık 4 ay sonra bilmem ne bu adam yani çok dediler kendine evlen. Nasıl evlenicim bilmem ney vallah demişler evlen bir kız var hemen bu bizimki gelmiş... Bir hafta sürmedi geldiler baktılar. Biz Suriye’deyiz savaş bilmem ney burda daeş girdi bilmem ne kısmet herhal insanoğlu, babam dedi tamam bakarık sorarık...Vallah geldiler sordular dedi adam çok güzel bir adam dedi yani babası benle beraber asker yapmış. Sübhanallah kısmet oldu.” (K1)

➤ Müslüman Ülke

Araştırma katılımcıları kadınların bazıları, Türkiye’de evliliği istenmelerinin sebebini Türkiye’de kalabilmek, Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması, Suriye ile dini ve kültürel olarak benzer özellik göstermesi olduğunu belirttiler.

“Eeeh başka biriyle ya da Suriyeliyle evlenirsem belki başka bir yer belki götürür beni. Belki Avrupa’ya göç eder belki Suriye’ye döner yani böyle düşünüyordum fazla tercih etmiyordum bi Suriyeli evlenmek tabiki nasibe bıraktım ben kismetle bıraktım o zaman da ama mantıklı düşününce böyle diyodum. Acaba Türkle mi evlendim, o zaman benim Türkle evlenen arkadaşlarımda vardı, tanıdıklarımda vardı, yani iyi evlilik yapanı da vardı boşananda vardı ama yani şey düşünerek sadece iyi bir evlilik mantıklı bir evlilik yapmayı düşünüyordum o zamanda. Burda kalabilmek için. Ben Avrupa’ya hayatta gitmem hiçte tercih etmiyorum ben. Hem sevdim hem de yakın bi ülke olduğu için Müslüman bi ülke olduğu için kültürlerimiz, adetlerimiz genellikle hemen hemen aynı. Avrupa’ya kıyaslayacaksanız mesela ben Avrupa’da hayatta yaşayamam bilmiyorum çok uzak bizden adetlerimiz, dillerimiz. Türkler bize daha yakın hissetmiştim o zaman.” (K3)

➤ Ticaret İlişkileri

Suriye-Türkiye arasındaki ticari ilişkiler iç savaş öncesine dayanmaktadır. Özellikle Suriye, Kilis il sınırına çok yakın olması nedeniyle sıklıkla gidilen ve ticaret yapılan bir ülkedir. Katılımcı kadınlardan bazıları daha önce Suriye’ye gelen kişilerle ticari ilişkiler nedeniyle tanışmış olduklarını, bu ticaret bağından dolayı savaş sonrasında evlendiklerini belirtmişlerdir. Bu kabul edilebilir bir fotoğrafta görmek ya da görücü karşısına çıkıp beğenilmek şeklinde olmuştur. Araştırma katılımcılarından biri, babanın baskıcı ve şiddet uygulayan yapıda olması nedeniyle evliliği “kurtuluş yolu” olarak gördüğünü ifade etmiştir. Çalışmamızda yer alan kadınların çoğunluğunun zorunluluktan dolayı evlilik yapmış olduğunu söyleyebiliriz.

“Önce eşim beni istedi. Bir fotoğrafını getirdiler bende gönderdim ben beyendim. Kendide beni beyendi. Mesela nişanlandım şey oldum gelin geldim bura. Geri beri iki ay uturdum anlaşılamadım. Orayı kaçtım gettim (güldü). Geri bir kismet oldu bir sene sonra 2012’den geri geldim. Savaş başladı annemgil hepimiz kaçtık orda bombadan şeyden geri bura geldim kismet oldu eşim beni buldu geri eve döndüm geldim. Orda annesi Suriye’ye gelor meselan çay alırlar, eşya alırlar kismet oldu bize girdi. Tanıştık kismet oldu. On sekiz

yaşımda yine evlendim işte ben gettikten kelli burda iki ay geldim onsekiz ondokuza giricim iki ay burda uturdum geri gettim. İşte bu aralarda vallah çok sıkıntı. Burda evliyim, kaçtım gettim mi, geri döndüm mü, çalışmadım.”(K10)

“Ya biz önceden bizim evlerin karşısında Azez’deki evimiz önünde garaj var hani önceden Türkler bura gelip bizden hani Suriye’den çay alırlardı sigara alırlardı mazot falan alırlardı oralardan bizim orada bir tanışımız vardı gider gelirdi sürekli bizde kalırdı kapı açılmadığı sürece. O eşim hastanenin yanında bir dükkân vardı lokanta vardı oradan tanışlar ya eyle bir iki tane kız var bak gidip beğenirsen falan işte bizim çok öyle şeyimiz vardı tanış almış gelmiş eşime eşim hani kiloluları sevmiyor. Ablam o zaman da çok kiloluydu biraz şişmandı. Ben de zayıftım ikimiz çıktık eşim şey dedi o zaman bunu beni işaret etti tamam dedi o zaman. Babamız çok disiplinli birisiydi hiç şey etmezdi ne kadar isteyenler oldu istemiyordu, sürekli vermezdi. (gülüyor). Babam dışarı vermek istemiyordu hani yabancıya meselen vermek istemiyodu. Alıştırma alıştırma annem söyledi. Tamam kısmet varsa bakarız dedi gelsinler dedi. İki gün sonra eşim annesini alıp geldi bize geldiler baktılar falan. Kayınvalidem de beğendi eşim de beğendi. Tamam dedi yani biz onu istiyoruz dedi istediler. İşte oldu(güldü). Üçüncü günde geldiler işte. Kayın babam, eşim, kayınvalidem geldi işte çarşıya gittik, yüzük aldık, elbise aldık falan. Daha pasaportum yoktu gelemiyodum ben bura. Savaş vardı az vardı ama her yer açıktı başka bir yerlerde vardı Azez’ de yoktu o zaman işte aldık yüzükleri falan nişan falan oldu. Babam sürekli disiplinliydi. Bazen hani kızardı döğerti felan derken işte o anda bir kurtuluş yolu aramak istiyorsun işte ele.”(K15)

► Aileye Yük Olmama

Göç öncesinde iç savaşta ülkelerinde, göç sırasında sınır geçişte ve göç sonrasında göç edilen ülkede yaşanan sıkıntılar, işsizlik, ailenin kalabalık olması, barınma gibi nedenlerle aileye yük olmak istemeyen görüşülen kadınlar gelen görücüleri kabul edip kısa bir süre içinde herhangi bir gelenek, görenek gözetmeden evlendiklerini ifade ettiler. Kadınların kendi güvenlikleri ve ailelerine karşı kendilerini daha fazla yük olarak görmemek ya da akraba yanında sığıntı olmak istememeleri nedeniyle çok iyi tanımadıkları kişilerle görücü usulü evlilik yapmaktadırlar. Baba evinden sonra koca evine giderek korunma sağlanmak istemesi, yabancı olduğu bir ülkede yer yurt edinebilmek gibi nedenlerle evlilikler gerçekleşmiştir.

“Geldikten sonrada eşimle tanıştık. İki hafta içerisinde de evlilik gerçekleşti. Eşimle annemin amcası oğlunun tarafıyla tanıştık arkadaşarmış o tavsiye etti... Bir hafta sonra evlendim (gülümsedi). Söz yüzüğü takıldı, kına yapıldı, düğün yapıldı bu kadar. Cahillik yani,

yani şöyle bir şey düşünüyorsun babaya yük olma hanı. Ya hanı söylediğim gibi ya hanı her şeyden dolayı bir yük olmamak adına öyle düşünelim yani.”(K11)

“Ailemin isimleri geldi benim ailemin Almanya’ya gitmek için ben o yıl onsekize girdim. Babam dedi herkesin ismi geldi senin ismin gelmedi. Bunu bana söylemiyorlar ben bunu başkasından duyuyorum... Sundular amcangilde mi, dedengilde mi, dayingilde mi, yoksa evlenmek mi istiyosun. O bakış açınızla şöyle oldu. O düşünceyle hani niye sıkıntılık vereyim kendime, ben neden kendimi sığıntı hissedim dedim. Mecburlar mı onlar bana diye düşündüm... baya çok isteyenim vardı annem şey dedi hani dedi ben seni kime vericem kime güvenipte vericem dedi. Çok isteyen vardı Antep’ten vardı, bizim Suriyeli akrabalar vardı baya çok isteyen vardı. En son eşim geldi ve biz uu eşimin teyzesi Suriye’ye gelin olmuştu çok eskiden. Onlar annemle baya arkadaş dostlukları var. Onun şeyiylen tanıştık biz hani. Annem bi tek buna güvendi zaten...”(K6)

“Kuaförde çalışıyordum. halası geldi. Beni gördü ondan sonra tanıştırdı (odaya eşi girdi). Hemen kabul etmedi babam. Altı ay sonra verdi babam. İlkine babam vermicikti ondan sonra verdi. Ben istedim babam ilkinlen vermedi. Ben babamı ikna ettim annem ikna etti geri verdi. Düğün oldu düğün salonunda oldu. Güzel oldu.” (K13)

“Eşimlen aracı şey vesile olan geldi. İşte dediler gendine şey ettiler bene seni dediler bu adam istor dediler. İşte adam geldi hoşuma gitti ben dedim isterim. Sona işte burada vatandaş oldum yani gendinin üstüne vatandaş oldum mu ordada hemen kağıtlarımızı yaptıkda gelir gelmez ... Düğünüm oldu işte birgün evvel kınam oldu. Düğünüm oldu. Evlendim huylarını huslalarını bilmon. Sona sona işte alıştık şeylerine adetlerine yemeklerine. Kayınvalidem şimdi yetmiş yaşında ben geldiğimde atmış vardı.” (K12)

Katılımcı kadınlardan bazıları, Suriye’de üniversite okurken savaşın başlaması ile göç etmek zorunda kaldıklarını, gelen görüncülerle kısa süre içinde “mecburiyetten” dolayı evlendiklerini belirtmişlerdir. Evlilik iki tarafın birbirine karşı duyduğu sevgi, saygı çerçevesinde gerçekleşebilen bir akittir. Görülüyor ki göç sonrası Türkiye’de yapılan evliliklerin bazıları zorunluluktan kaynaklanmakta, sadece korunma sağlandığı için eşlere minnet duyulmakta “nerde sevdim”, “seviyorum, sevmiyorum müşkülât yok” sözlerinden anlayabilmekteyiz.

“Söyledim ben adam da beğendim. Ben uu beğendim. Ben evleniyorum. Abe söyledim. Bu Türk seni tanımıyor mesela söyledim. Benim kaderim, aha boyle. Okula getmedim. Ben evleniyorum. ... Sonra valla evlendim. (kakhaha) Evlendim yani (gülme). Yazıbağ’da gördü

geldi beni görüyor. İşte bunlar burada oturuyorlar uu yengemin teyzesi burada söyledi bir kadın aha böyle bir kız aha böyle böyle söyledi kız mı kadın mı yok dedi kız. Okuyor mesela köye geldi aha böyle çok iyi kız yani uu huyu iyi uu sıkıntı yani yok. Yani tamam dedi. Sonra geldi köye geldi kadın söyledi aha böyle böyle Abim söyledi bu gelir ee bu da korkuyor kaçak geldi... Yoook yaaaa. nerde sevdim ya offfffff.(iç geçirdi gözleri doldu). şimdi seviyorum ama fazla değil yani. aha böyle oldu ya.” (K9)

“uuu eşim şey dönerciydi. eeeee döner almaya gittik. Böyle biz gelin arıyoruz, bilmem böyle dediler yani. Tamam dedik. Kısmet. Mecburiyetten yani yani şimdi biz iki kız tek kaldık dedim evden kalmak iyi yani bence iyi yani kötü bir adam değil iyi anlaşıyoruz şimdi çok şükür. Benim yaşımda 29. Ben sevmiyorum böyle ama mecburiyetten. Kısmet... Yani ben ondan hemen evlendim dedim artık hiçbir şey istemiyorum. Seviyorum Sevmiyorum müşkülât yok yani fark etmiyor. Çünkü biz şeyine düşünüyorduk ne hayal ediyorduk sonra ne oldu. Hep ters yani her şey ters geldi. (ağlayarak anlatıyor) buraya geldim evlendim evlenmedim fark etmiyor yani. Şey ben evlenmeyecektim ama tek kaldık ya mecburiyetten. Şimdi şey kocam iyi ben inkâr etmiyorum ya unutmuyorum ben de. Eşim beni seviyor yani. Yani ben kendimi onu seviyor hissetmiyorum hı uuu. Ama şey nefret etmiyorum yani alıştım dediğim gibi alıştım alışkanlık yani oldu.”(K2)

“Şuanki benim için sevgi değil hani sadece beni besleyen, yemek getiren. Ya kimsenin yanında sığıntı kalmamak için sevdim diyelim sevmedim de şöyle oldu diyelim mecbur kaldım diyelim, sevmeye mecbur kaldım. Hani sevmeyi de mecbur kalınıyor ya sevmeye mecbur kalınıyormuş. Mecbur kaldım sevmeye yani bilmiyorum ya Allah kimsenin başına vermesin yine de memnunum yine de çok şükür.”(K6)

Göç sonrası yapılan evliliklerin bazıları akrabalık ilişkilerine dayanmaktadır. İç savaş öncesinde Suriye’de akrabası olan Türk aileler, savaşın başlamasıyla Suriye’den Türkiye’ye göç eden akrabalarının kızlarını gelin olarak almış ve çocukların evlilik akitleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu evlilikler savaş sonrası yer yurt edinebilmek için olmuştur. Görüşülen kadınlardan bazıları, yaptıkları evlilikte daha önceden eşlerini tanımadıklarını belirttiler.

“Yani kayınvalidem olmadan gedik biz geldik buraya direk kendisine indik zaten onlar bizi çağırdılar biz direk onlara geldik. Benim kayınbabamla benim babam dayı çocukları akrabalar. Eşim akraba olduğu için ondan. Düşünmüyodum yani tanışırım çalışan çalıştığım yerden birini bulurum dedim. Çalışan işyerinden falan yani memur birini bulurum falan

dedim ama olmadı (güldü) ben memurum eşim memur değil ama. Ben 2016 da evlendim... Hemen evlenmedim ben. 2014' te yani sürekli bizim yanımıza falan gelip gidiyolardı falan işte. 2014 ten beri konuşmaya başladık... Bir yıl nişanlı kaldım ben.” (K8)

“Eşim Suriye'ye iki kez geldi oraya geliyorlardı. Yedi yaş mı sekiz yaş mı kendilerini gördük onda benim eşim gelmedi. Annemle teyze çocukları kayınbabam. Kaynanamla kayınbabam gelirlerdi her zaman Suriye'ye. Ben eşimi Suriye'ye gelmişlerdi o zaman gördüm...”(K7)

“Beni önceden suriyedeyken çok istediler. Akraba olduğumuz için çok küçüktüm işte annem vermiyordu. Çok istediler. Eee ondan sonra tam ciddi oldu. Kayınbabam annemin amcası olduğu için bizim kaynanamla kayınbabam normalde Suriyeliler. Ama kırk yıldan beri burdalar. Kırk yıl çocukları burda doğmuş diye herkes vatandaşlık oldu. Onun için ee önce suriyede hiç görmezdik yani Türkler yani gelemiyorlardı. Türk vatandaş oldular fazla gelmezlerdi. Bi defa geldi bayrama geldi işte eşim beni gördü. Kaynanam eee şey yaptılar dediler ki işte bu kızı istiyek... İşte geldi istedi kısmet oldu. Ben istedim annem vermek istemiyordu işte suriyeye dönersek edersek annem hiç vermek istemedi. Babam istedi, abim istedi ama ben çok istedim. Küçüklüğümden beri söylüyorlardı.”(K14)

4.6.2. Evlilik yaşı

Suriye Arap Cumhuriyeti (2009) Çocuk Hakları Komitesi Raporu yasa tasarısında erkeğin ve kadının evlenme yaşı on sekiz olarak belirtilmektedir. Özellikle Suriye'nin kırsal kesiminde yaşayan halkın bu konuda eğitilmesi de raporda yer almaktadır. Erken yaşta evlilikler Suriye'de ülkemize göre daha fazla yapılmaktadır. Yasaların belirlemiş olduğu yaş sınırı gözetilmeksizin bazı durumlarda anne- babanın izni ile çocuklar belirlenen yaş sınırından daha küçük yaşta da evlendirilebilmektedir (66).

Geleneksel ataerkil bir yapıya sahip olan toplumlarda, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin değer, inanç ve normlar, kız çocuklarının erken yaşta evlenmesini desteklemektedir. Erken yaşta evlilikler pek çok toplumda kültürel olarak sürdürülmekte, kız çocuklarının henüz birşey öğrenmeden küçük yaşta evlendirilmesinin doğru olduğu düşünülmektedir (76).

Görüşülen kadınların savaştan dolayı Türkiye'ye geldikleri, pek çok zorluklarla mücadele ettikleri, maddi olarak sıkıntı çektikleri gerçeği düşünülecek olursa, ailelerin ve kadınların bu imkânsızlıklar nedeniyle erken yaşta evlendiklerini/evlendirildiklerini düşünebiliriz. Ataerkil toplumlarda son söz aile reisinindir. Aile reisi kız çocuğunun evlilik kararını vermede yetkili kişidir. Özellikle savaşta yaşanan kötü olaylardan dolayı, kız çocukları yaşı küçükte olsa evlendirilmektedir. Bunun sonucunda adölesan evlilik yapan

kadınların sağlığı riskli olabilmektedir. Henüz bedenlen tam olgunluğa erişmemiş kişilerin evlilik ve gebelik yaşaması istenmeyen gebelikler, düşük, kürtaj ve psikolojik sorunlara neden olabileceği bilinmektedir.

“15 yaşında evlendim. Biz evleneli yeddiye girdik.” (K13)

“17 yaşında evlendim. Eşim 26 yaşındaydı.” (K14)

“Yaşım başım olmuştu zaten 18. Hani şeye de izin vermedi babam çalışmamada izin vermedi yani o yüzden kader kısmet dediler... İyi dediler şükür iyi çıktı yanı sorun yok... Hani o anda aklına bir şey gelmiyor hani dedim ya taman yaşım küçük ilerinin ne olduğunu naptığını öyle bir kimse bir şey kimse söylemezse sen bilemezsin.” (K11)

“... Babaannem dedi ki bu daha küçük 16 yaşındaydım ben bura geldiğimde nişanlandım da daha 15 miydim daha 16 yaşını doldurmamıştım. Şey dedi babaannem bu daha küçük daha bir şey bilmiyo dil bilmiyo şey bilmiyor. Sen kızanı yaban ellere mi atıyosun ya. Ben verdim dedi artık şey yok. Ben verdim gitti kıızı. Babam dedi ben kızımı verdim artık ağzımdan bir sefer laf çıktı dedi. Hiç vermezdi şey etmezdi o zaman kısmet mi bilmiyoruz. Babam dedi ki ben verdim gitti işte kızımı tamam dedi. ... Hani küçüktüm diye buraya geldim Alıştım mı bilmiyorum.” (K15)

“Yaşım onyedi bizde küçük gelin olmaz en fazla ondokuz olmalı hani evlenmek için. Babam bu çocuktur bişey bilmez biz vermeyek kızımızı. İşte en son şey oldu hani bir rüya gördüm hani eşim geldi rüyama karışık bir rüyaydı nenemi gördüm ölmüş babaannemi. Ben dedim bu benim kısmetim ben buna evet dicem ve benim kararım la bu evlilik gerçekleşti. Annem babam herşeyi bana bıraktı. Zaten nişan gününe kadar vermek istemiyorlardı yaşım küçük olduğu için. Ben istediğim için (ses tonu düştü)” (K6)

Özellikle küçük yaşta evlenen kadınlar, evliliğin ne olduğu konusunda bilgi sahibi değildirler. Kadınlar küçük yaşlarda anneleri tarafından zihinsel olarak evliliğe hazır edilmiş olsalarda, evliliğin pratikte nasıl olduğu kadınlar tarafından bilinmemektedir. Evliliğin bir oyun olduğu düşüncesinde olmak, gelinlik giymek, süslenmek, gezmek olarak bilinmesi ve sonrasında evliliğin farklı boyutlarının ortaya çıkması hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bir katılımcı kadın savaşta kız çocuklarına yapılan tecavüz olaylarını duyması ve o korkunun evlendiğinde de devam etmesi evliliğin ilk günlerinde sıkıntılar yaşanmasına neden olmuştur.

“Şu an küçük gelin olduğum için annem istemiyodu yaşım küçük olduğu için hani bizde de o kapasite kalmış. Şey gibi geldi işte gelin giyincek, altın giycek, süslencek, gezicek (gülüyor). İşte bir gün çocuğu olacak. Hiç bize böyle girip mutfığa yemek mi yapicaz, temizlik mi, çamaşır mı, hiç hiç böyle bişeyler, çocuk hastamı olacak, çocuk uyutmayacak mı, hiç böyle fikirler aklımızdan geçmiyor ki. Giyinip süslenmez gezcez gibi. Valla küçük olduğum için annemin seçtiğini, görümcemin seçtiğini ben giydim kendi istediğim gelinliği giymedim... Ben evlendim afedersin şey biliyorum sarılma televizyonlarda öpüşme görüyorum bu o bir bakıyor çocuk kalıyor hamile oluyom çocuk oluyo hamile oluyorum bebek oluyor belliyoz karnı şişiyor. Annem bize şey derdi hastanede karnım şişiyor. Biz gidiyoruz hastaneden alıyoruz. Ben dedim hani o karnında çocuk olduğunu bile bilmiyorum ben.” (K6)

“Bilmiyorum çocuktum diye mi istedim işte o zamanlarda. Hani çocuk derler ya çocuk akli derler ya işte zannettimki şey oyuncaktır gezmehtir hani orada hiçbirini görmüyorduk.” (K15)

Araştırma katılımcıları kadınların bazılarının yaptıkları evliliklerde eşler arasında yaş farkı bulunmaktadır. Kadınlar eşleri ile aralarındaki bu yaş farkından dolayı zorluklar yaşamakta, özellikle küçük yaşta evlenmiş olmakta bu zorluğun artmasına neden olmaktadır. Katılımcı kadınlardan bazıları Suriye’de buldukları iç savaş öncesi dönemde yaşları evlilik çağını geçmiş olmasına rağmen hiç evlenmemiş ancak savaş sonrası Türkiye’de ikinci eş olarak evlenmeyi kabul etmişlerdir. Türkiye’de göçten sonra yaşam koşullarında zorluklar olması küçük yaşta evliliği, kendilerinden yaşça büyük erkekle evlenmeyi ve ikinci eş olma gibi durumların yaşanmasına neden olmuştur.

“Çok zorlandım diyebilirim. Ben 16 yaşındaydım, eşim 28 yaşındaydı aramızda 12 yaş falan var.” (K15)

“Eşim şimdi 66 yaşında Ben 42’ye giriyorum. Eşimin birinci eşi aynen bu rahmatlık uuu o madeden(mide) ölmüş. 5 kız 2 oğlu var eşimin. İşte aha böyle canım.” (K9)

“Evlendiğimizde eşim 64, ben 36 yaşındaydım. Valla annem babam istedi ben de yani bilmiyom. Büyük adam hiç yani ben evlenmicim hiç yani. Ben istemedim adı ne u evvel küçükken çok istediler beni bes ama babam vermemiş demiş küçük 12 yaşında 15 yaşında olur mu babam vermemiş. Sonra büyüdüm eee bazen kadınlara biraz zulüm ederler kocaları. Şöyle bir çektim yani kendime beğenmiyorum heç istemiyorum bilmem ney işte kismet. Bir de savaş oldu bilmem ney. Kismet Sübhanallah. 36 yaşında evlendim. Şimdi kendi 69 yaşında. uuu.

Benim ilk evliliğim kendi evlenmiş uu 9 tane uşaklı var. 6 tane kız 3 tane oğlan karısı ölmüş rahmatlık. Benden evvel ölmüş zaten 4 ay 5 ay bilmiyorum. Ben görmedim.” (K1)

“Eşim benden evvel evli bir hanımı var. Ondan ayrılmış. Çocuğu yok. Üç aylık, dört aylık anlaşılamadılar boşandılar. Ben yoğun benden sekiz seneden evvel ayrılmış. Eşim 38 yaşında.”(K10)

“Yanı iki çocuğu var dedi yaşı dedi böyle böyle. Tamam dedim. Benden küçük iki yaş küçük. Yirmi iki, yirmi üç yaşındadı. İki çocuğu vardı. Ayrılmış anlaşılamamışlar ee şey anlaşılamayınca da bize geldi vesile(aracı) dedi böyle böyle dedi kızını istorlar dedi. Ne diyon dedi babamlarda dedi gelsin bakak dedi. Ayı mı kurt mu (gülümsedi) ney ney dediler. Kızı geldiğimde sekiz yaşındadı oğlan dört yaşındadı. Eşim çok küçük evlenmiş on yedi, on sekiz yaşında evlenmiş. Kızı kaçırtmış askere gitmeden işte evlenmiş. Eşim hasta şey beynine. Yanı daima hasta olmaz arada bir tutar. Pisklojik, pisklojik. Çok şükür şindik iyi.”(K12)

4.6.3. Evlilik Süreci

➤ Kilis âdetine göre evlenme

Her kültürün kendine özgü gelenek, görenek ve adetleri bulunmaktadır. Göçmenler göç ettikleri ülkelerde yaptıkları evlilikte çoğu zaman evlilik sürecinde ve sonrasında buldukları yere uyum sağlamak ve o bölgenin adetlerine uymak durumunda kalabilmektedir. Göç etme nedeni Suriye’deki savaştan dolayı olan ve yabancı bir ülkede evlilik yapmak isteyen görüşülen kadınların öncelikli olarak isteği korunabilmek ve başını sokacağı bir ev olmasıdır. Bu nedenle evlilik adetleri ya da yapılacaklar Kilis adetlerine göre ya da aileye göre değişiklik göstermektedir. Savaş nedeniyle ülkelerinden ayrılan kadınlara, geldikleri ülkenin düğün adetleri uygulanmış, kendi istedikleri gibi bir düğün yapılmamıştır. Kendi adetlerine göre evlenmek isteseler de Kilis gelenekleriyle evlenebilmişlerdir.

“Kilislilerin adetine göre oldu her şey.” (K3)

“Yooook kimsem yok ya çok şey etmedim yani istediğim gibi olmasın önemli değil Kimsem yok tek bir ablam var ablam geldi başka yok. Ben onu annem sayıyorum şimdi.” (K2)

“Şuanki benim için sevgi değil hani sadece beni besleyen, yemek getiren.” (K6)

“Buranın adetine göre gittik bize şey bi laf söyledi bizim adetimize göre gideceksiniz dedi. Biz mesela biz dedik bütçemiz yok dedik açık ve net dedik. Ama kızımıza eksik bişey kılmıcaz dedik. Ee nası aa mesela çamaşır makinası bulaşık makinası fırın takımını kavaltı setini porselen setini tencere takım setini ee nevresim takımlarımı ee ütü masamı. Benim abimin durumu iyiydi zaten o sağolsun abim eniştem akrabalarımız falan. Yani kızımız çünkü

hem bizi yani bizim akrabalarımız burda belli olduğu için yani bunun kızı böyle çıktı demesinler diye bide taksitlen yani abim şimdi kredi çekip mesela bulaşık makinası çamaşır makinası eniştem sağolsun çok destek oldu ablamın eşi u o bize şey yaptı ya baya bi kaç bişey çıkardık. ya çeyiz sayılmasa da bile ya şöyle iki yorgan bi battaniye falan ee yani arabadan gidilmedi ama böyle teke tük gittik ama kıyafet falan almadık yani. ee ben şunu ya ben açıkçası istemiştım böyle davullu zurnalı olsun kardeşlerim yanımda olsun akrabam olsun çehizim böyle ablalarım gibi davuldan zurnadan çıkmasını isterdim. Olmadı. Alamadık yapamadık. Kendi bütçemize göre.” (K5)

“Düğün yapıldı, buraya göre oldu altın filan takıldı annemgil hiç birşey istemediler yanı. Kendiler taktılar. Altın taktılar eşya aldılar işte öyle.” (K11)

➤ **Resmi nikâh isteme**

TÜİK (2020) verilerine göre tüm evlenmeler içerisinde Türkler 18 bin 909 yabancı gelinle evlenmiş olup, Suriyeli gelinlerle evlenme oranı toplam gelinlerin %3.9'unu oluşturmuştur (122). Yabancılarla evlilikte en fazla Suriyeli gelinler bulunmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'na göre Türkiye'de yapılan evliliklerde yasal olarak tanınan sadece resmi nikâhtır. Türkiye'de resmi nikâhın dışında yapılan hiçbir nikâh türü yasal değildir. Kişilerin resmi nikâh yapabilmesi için belirtilmiş olan şartları sağlaması gerekmektedir. Çalışmamızda yer alan kadınların tamamı resmi nikâhlıdır. Ancak savaştan dolayı evrakları eksik olanlar evraklarını tamamladıktan sonra resmi nikâh kıyılmıştır. Araştırmada yer alan Suriyeli Türkmen kadın, savaş ortamından gelmek, yabancı bir ülkede evlenmek, hukuki haklarının neler olduğunu bilmemek, daha önceki yaşanılmış olaylardan etkilenmek, kendini güvence altına almak isteme gibi nedenlerle resmi nikâh istediğini belirtmiştir.

“Ben resmi nikah istiyorum dedim. Resmi nikah kıyılmadan ee nişan falan istemiyorum aramızda bi söz kestik geldi istediler dedim resmi nikah kıyılmadan bu eve gelmiceksin. Yani nişanlıyız gelip telefonlamı yok dedim. Resmi nikah kıyana kadar hakkımı hukukumu bilene kadar hiç. Çünkü buraya geldik kimse arkamızda duracak bişey yoktu yani. Arkamızda birisi destek yok artık. Babamda artık çöktü yani bu durumlardan çöktü maddi durumu yok şu yok. Dedim resmi nikah adı üstümüz nişanlıyız dedim resmi nikah istiyorum. Birisinin söylemesine gerek yok yani mesela araştırıyosun... Suriyede bi arkadaşım vardı onun başından bi olay geçti ve o yüzden ben bi tedirgin oldum. Kadın evlendi güya nikah kıyılmış Suriyeli Türklen evlenmişti o olaydan sonra bi işte hani önceden yani bu savaş

olmadan önce benim ablamda evlendi mesela Türklen evlenip mesela senede Suriyeye gitme hakkı olabilir... sağolsun eşimde içi rahat etmiyorsa gel beraber gidelim hakkını hukukunu öğren ona göre yani eşimde farkettiler tedirgin olduğumu yani sürekli bi ağlama şeyindeyim. Evlendiğimde abilerim falan gelmedi bi tek bu abim vardı bide İstanbul'daki abim kimsem yoktu yani böyle düğün. Her şey oldu nişanlanmadan bir hafta önce resmi nikah kıyıldı evraklarımı falan abilerim sağolsun ordan gönderdiler, pasaportum vardı zaten direk ben afet kimliği falan çıkarmadım direk kimliğe şey ikamet aldım. Nikahımızı kıydık bi baya bi geçti bütün herşey yasal olarak herşeyimi hallettim imam nikahını en son (gülerek devam etti) kınada kıydım.”(K5)

“Geldim. Bir gün aşığı gittiler kıyafet istediler almaya söyledim Yok almıyorum hepsi köye getirdim söyledim köye getirdim bir şey istemiyorum sonra sabah kalktı geldi düğün yapmadım yapmadı düğün Ne kına yaptı ne düğün ama fikrim aha böyle yok söyledim ben bir düğün yapıyorum Allah'ım hepsi gitti sonra geldi beni berbere aldı saçımı yaptı akşam getirdi beni buradan. Bu oda nikah yaptım Sonra anam yengem gitti aha böyle. 2014 ben cızdan evlenme çıkarttım. Benim pasaport yok gittim. Sonra Halebe pasaport yaptım geldim.” (K9)

➤ **Ailenin Suriyeli Gelin İstememesi**

Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle sınıra yakın bir kent olan Kilis’te çok sayıda Suriyeli yaşamaktadır. Bunların içinde evlilik çağında olan gençlerde bulunmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerle evliliğin çokça yaşandığı bir yer olan Kilis’te ataerkil yapının etkilerinin devam ettiği görülmektedir. Bir ülkede yabancı olmak zorluk sebebiyken, birde dilini, kültürünü, örf, adet, gelenek ve göreneklerinin tanınmadığı bir bölgede gelin olmak daha da güçleşmektedir. Çalışmamızda yer alan Suriyeli kadınlar yabancı oldukları ülkede evlenmenin zorluklarını yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapısal özellikleri ile Suriyeli gelin olmak zor bir sürece işaret etmektedir. Suriyeli gelin istemeyen kayınvalide ve akrabalar bu güçlüklerin başında gelmektedir. Evlilik aşamasında erkeğin babasının çok fazla söz sahibi olmadığı gelini beğenme, beğenmeme konuları kayınvalidenin süzgecinden geçmektedir. Evlilikte sıkıntı veren sadece kayınvalide olmamakta yakın akrabalarda bu konuda fikirlerini beyan edebilmektedir. Kilis’in küçük bir il olması sebebiyle çoğunlukla herkesin birbirini tanıdığı, akrabalık bağlarının güçlü olduğu söylenebilir. Ayrıca Suriyeliler hakkında duyulan medyaya yansıyan pek çok haber insanların Suriyeli algısını etkilediği görülmüştür.

“Geldi sen kızım kaç yaşındasın falan filan onda 21 yaşındaydım. Ben oğluma istemiyorum dedi yabancı dedi. Dedim teyze ben zaten bişey demedim istemiyosanız istemeyin dedim... İllaki ben evlenmek istiyorum dedi annem babam istemese bile ben gelip isticem. Bende dedim ki ben senden bi laf söyledim annengili ikna etmeden ben anne baba istemediği sürece ben orda yaşayamam. Yani gerçekten yaşayamam. Yani bi temele oturulmamış bişey. Çünkü anne baba en önemli destektir. Özellikle oğlunda. Baya bi böyle bi iki ay baya bi uğraştılar sonra kadın dedi ben istememe rağmen istiyoruz dedi.”(K5)

“Sadece dört ay nişanlı kaldık sonra sıkıntı burdan başladı (ses tonu düştü). Nasıl sıkıntı evlilik sıkıntımız akrabeler. Aramızda girdiler onun akrabeleri. Niye Suriyeliyle evlendin, sen çok yakışıklısın, kız sana layık değil, boylu postlu değil, yani yakıştıramamışlar. Sonra hissettim bunları. Rahatsız oldum. Buda seviyor istiyor zaten önemli olanda zaten bu. Dört ay nişanımız sözümüz güzel geçti sıkıntımız yoktu.” (K3)

“İlk evlendiğimizde u nişan olacak falan akrabaları Adana’da hep akrabaları onların... İşte herkes karşı çıkmış. Siz napıyonuz, kayınbabamgile. Siz napıyonuz, nasıl Suriyeli alırsınız, nası bi arap alırsınız, bilmiyorsunuz yapmıyorsunuz. Kayınbabamda demiş nasıl bilmiyorum o bizim akrabamız onun babası işte benim akrabam. Ben onları çok iyi tanıyorum falan. Hep bunlar dediler ki zaten yarın öbürgün rezil olacaksın, sen oğlunu kendi eliyle rezil yapıyorsun, kendi elinle oğlunu şe yapıyorsun. Bi iki yıl geçti, bir iki yıl sadece geçti, bütün onların Türk aldığı gelinler bi akraba oldukları hep sorunlular, şu an en iyi içlerinde bizim. Çok şükür. Kayınvalimgilden de dolayı onlarda çok iyiler falan. Yani benim iyiliğimde var tabiki ortada... Ya tamam Suriyelinin kötüsü var mı? tabiki vardır. Nası Türkün de kötüsü varsa, Suriyelinin de çok kötülere var yani, pisleri var, kötüsü var yani herkesin.” (K4)

➤ İlk Gece Korkusu

Araştırma katılımcıları kadınların bazıları, evlilik konusunda bilgi sahibi olmadıkları, küçük yaşta evlilik yaşadıkları için evlendikleri ilk günde korku yaşamışlardır. Bir katılımcı kadın evlilikle ilgili bilgileri ablasından öğrendiğini belirtmiş ama yine de korkmasına engel olamadığını belirtmiştir. Bu korkuyu yaratan savaşta kız çocuklarının yaşadığı tecavüz olaylarının hatırlanmış olmasıdır. Evlilikle ilgili olarak geleneksel kültürde bazı yerlerde hâlâ devam eden, özellikle kayınvalide tarafından bakılan, gerdek gecesi sabahı çarşaf bekleme olayını yaşayan görüşülen kadınlar bu durumdan utanç duyduklarını ifade etmişlerdir.

Eski dönemlerde tıbbın henüz gelişmediği yıllarda kızları korumak adına, iftiralara engel olmak için kızların bekâretini ispat etmek için, mecburiyetten dolayı, “çarşaf gösterme”,

“çarşaf bekleme” gelenekleri yapılmakta idi (123). Günümüzde bu geleneğin bazı kesimlerde sürdürülüyor olduğunu görmekteyiz.

“Hiç kimse bişey anlatmadı. Annem anlatmadı mesela anlatmadı bana hiç kimse. Çok korktum. O gün hiç uyku girmedi gözüme korkumdan. Hele bide oo Suriye’deki olanlar hep öyle erkekleri şey yapıyo bize yani. Şimdi tecavüz olanlar da oldu etti yani çok korkmaya başladım. Acaba böylemi olucu diye neler aklıma geldi. Yaa çok kötü şimdi bazıları bir tecavüz etmek ya da bir atmak çok şeyler duyduk yani çok şeyler. Onun için dedim ki en iyisi küçük yaştan evlenmek daha iyi. Sana sahip çıkan var. Babam beş taneyiz kime sahip çıkacak. Valla çok şeyler acaba dedik dönücük mü bir yıl bir hafta dönücük mü edicik mi bilmem ne neler geldi aklıma. En iyisi evlendik ondan sonra şimdi ilk zamanlar Suriye’deki olanlar hep aklıma geldi yani. Çok korktum ağladım. İlk gecede çok ağladım.” (K14)

“Annem hiçbir şey anlatmadı o zamanlarda hani evlendik kayınvalidem evi falan bize bıraktılar. İşte tek kaldık evde ya bilmiyorum tanımadığım bir adam. Ya bilmiyorum kendine biraz şey ettim evlendik.” (K15)

“Ben evliliği de bilmeden geldim. Hatta korkumdan ağlamaktan şey oldum ilk günü çok ağladım eşim de çok şükür şey oldu hani ikinci günü oldu. Kaynanamın biraz şiddetiyle oldu. Bağırıp çağırdı ikinci günü kaynanam. Kaynanam şey oldu kaynanamın isteğiyle oldu 2 gün kapıda gelip bekliyor öyle bir adet varmış Kilisliler de şey adeti varmış kapıdan çarşaf alıyorlarmış. Ayıp değil mi ya o. Ben hatta ağlamaktan öbür odaya girdim kaynanam diyor oğlum diyor (ağlıyor) kız değilse diyor yani bırak. Almışlar 3 4 ay nişanlı kalmışım nasıl kız değil insan korkuyor da ona bir şey var ne kadar kötü insanlar varmış diyorum. Vallahi kötü insanları çok gördüm. Kızlık raporu almadım ben öyle bir şey bilmiyorum ki ona bir şey demediler.” (K6)

“Yani biz afedersiniz şeyi bu işleri evlenmeden bir ay önce alıştırma yani ben mesela bana anlattılar böyle böyle. Annem dedi ben anlatamam dedi, ablam anlattı, bir hafta ağladım(gülüyor) yani mesela ben hani derler ya kapıyı çarpıp çıktılar ya bıraktılar o anda. Şey sağ olsun eşim ama şey değildi. Dedi rahatla dedi üstü başımızı değiştirdi namaz kıldık yemek yiceksen falan hiç bişey yemedim zaten. Bişey demedi yani ama ben dedim olsun bitsin gitsin(gülerek) dedim yani. Ablam dedi mesela sen şunu şunu yapıcak şöyle şöyle yapıcaksın. ... Saklıyorum bezi...yani bakıldı... Aradı nası oğlum dedi tamam annem bitti dedi.” (K5)

Suriyeli kızlar için evlilik ile ilgili konuların konuşulması genellikle ayıp karşılandığı için aile içerisinde bu konular konuşulmamaktadır. Bu durumda kadın evlilik ile ilgili bilgileri

sosyal medyadan öğrenmek durumunda kalmaktadır. Çalışmamızda yer alan Suriyeli Arap üniversite mezunu kadın, evlilikle ilgili bilgilerin bir kısmını anne ve kız kardeşinden öğrenmiş olduğunu ancak bu bilgilerin yeterli olmadığını, merak ettiği bilgilerin çoğunluğunu internetten edindiğini ifade etti.

“Aslında eee annem, kardeşim kız kardeşim, çok az şeyler böyle nişanlıyken böyle söylerlerdi. Böyle çok az çok nadir böyle fazla açık açık söylemiyorlar da her şeyde değil çok, bir de en çok internetten aldım bilgimi. Ben de utangaç biriyim yani ben de kolay kolay anneme, kardeşime hiç yani o konulara giremem. En çok internetten, bir de yani o gün de zaten eşim çok anlayışlı zaten kendisi şey zaten şey oldu zorlaştırmadı yani o zamanı o günde. Yaşım da iyi yani az çok bilgilerim vardı az çok. Şimdi bilmeyen yok bence internette de var okumuştuk az çok.” (K3)

4.6.4. Evliliğin İlk Yıllarında Yaşanan Zorluklar

➤ Eşi ve aile üyeleriyle olan ilişkileri

Evliliğin ilk yılları henüz birbirini çok iyi tanımayan farklı kültürlerde yetişmiş insanlar için zorlu süreçlerdir. Bu yıllar kişilerin birbirini tanıma, birbirine alışma ve erkeğin kadın üzerinde baskın olmak istediği aşamaları içerir. Görüşülen kadınlar anlatılarında göç sonrası yaptıkları evliliklerde eşi veya aile üyeleriyle özellikle kayınvalide bazen de görümce arasında tatsızlıklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum kabullenme süreci ya da birbirine alışma süreci boyunca sürebilmektedir.

Bazı kadınlar evliliğin ilk yıllarında eşiyle yaşadığı sıkıntılı süreçlerde eşin şiddetine maruz kaldığını beyan etmiştir. Bu şiddet kadının ailesinden birinin öğrenmesi sonrasında bitmiştir. Bir kadın Türkiye’ye geldiği yıllarda eşinin yanında uğradığı şiddet sonrası tekrar savaş ortamına geri kaçmış, savaşın artması ile geri kocasına dönmüştür. Yaşanılan bu stresli durumlar bir süre devam etmiştir. Eşlerin birbirlerini fazla tanımadan evlenmeleri evliliğin ilk yıllarında sorunlar yaşanmasında etken olmuştur. Yabancı bir ülkede çok fazla tanımadığı biri ile evlenen ve dil engeli gibi nedenler yaşayan kadınlar, evliliğin ilk yıllarında belli bir süre sosyal hayattan uzak bırakılabilmektedir.

“Şiddet vardı da babama söyledikten sonra bitti. Söylemiyorum onlara söylemedim baktım artık çok oldu fazla olmaya başladı suçsuzum(ses yükseldi) bizim zaten bütün benle eşim arasında çok iyi anlaşıyoruz haa Vallahi çok iyi aklımız hep aynı yerde aynı kapasitedeyiz insin çıksın benim kocam canavar. Kötü demez herkesin önünde bana kızım der

eşime nasıl öyle şey veriyor. Ben anlamıyorum hocam görüncem kaynanamdan beter kaynanamdan beter her zaman suçlu ben oluyorum ne yaparsam yapsınlar mesela deseler sen haklısın boş ver deseler vallahi kendime şey olurum. Aman beni biliyorlar derim. Ama her zaman suçlu olmadığım halde suçlusun deyince kendimde şüphe duyuyorsun onların söylediklerini inanıyorsun artık bir şey kısımlar acaba Yine ne haltlar işledim diyorum artık o kapasiteyi verdiler bana.”(K6)

“Korkarım hatta şey. Bence bilmez bilir bilmez bilmorum. Ama dışarı bir ayağımı atmam korkumdan. Çok çektim aman şimdi beni yakalar, aman şeyeder. Ablam şey ya çok sıkıntıya girdim beni çok dövdü. Çok şey oldu sıkıntı (ses tonu düştü).geri gittim abla o da çok... Pencereden atladım gettim şura bir ev var dedim şura bir ev abla dedim beyle beyle sıkıntıya giroruk eşimden sevmorum evime gidicim şey olucu geri polisi aradılar sağolsun. Polis beni götürdüler. Tam Suri kapısına beni götürdüler. Allah bin kelle razı olsun. Geri kısmet oldu napım... Beeyle oturduğu yerde meselen bişeye canı sıkıldığı zaman amma yok şimdi beni dövemez vallah hiç kimseyi ablam. Evel çok dayak yidim gözlerimi öfeledim öfeledim dayak yidim amma şimdi bir dövseydi yeter. Dövmek için beni almadı... ben çok severim ablam. Çok sevorum gendini. Çok sevorum. Çok sevorum gendini napım çucuklarımin babası (gülüyor).”(K10)

“Kocam o zaman da fazla anlayışlı değildi o zaman yeni yeni zaten fazla tanımıyoruz birbirimizi o kadar destekçi değildi o zamanda. Şimdi kendimi niye güçlü hissediyorum kocam var arkamda. Çok şükür kocam arkamda yani onun için hiç hiç kimse bana hiç bi kötülük yapamaz diye düşünüyorum.” (K3)

Görüşülen kadınlara evlendikten sonra eşinin akrabaları ile olan ilişkileri sorulduğunda; anlatılanlar çoğunlukla kayınvalide etrafında dönmektedir. Büyük kadın, ataerkil toplumda hâlâ mevcut güçlü kayınvalide figürü olma özelliği göstermektedir. Görüşülen kadın, kayınvalidesinin Türk gelin ile Suriyeli geline farklı şekilde davrandığını belirtmiştir. Kayınvalidenin bu davranışı Suriyeli gelin istememesinden kaynaklanmaktadır. Kadın çoğu zaman bu durumu anlatacak kimsenin olmaması nedeniyle ya da ailesini üzmemek için susmayı tercih etmektedir. Kayınvalidenin otoriteyi elden bırakmamak için birlikte kalmak istemesi araştırmada kadınların dile getirdiği bir başka sorun olarak karşımıza çıkmıştır.

“Benim kaynana rahmatlık var uu 3 ay çok sıkıntı gördüm. Benim kaynana da 3 ay sıkıntı benim verdi. 8 ay bizde oturdu kaynane uu Allah rahmet eylesin 3 ay beni sıkıntı verdi sonra şimdi beni sevmedi seviyor niye güzel baktım.” (K9)

“Kayınvalidemle mesela bana çok laf söyler mesela şey derim tamam derim ağlarım sızlarım küstüm geri ertesi gün anne napıyosun geri giderim. Kayınvalidem diyoki sende bi ar damarım yok heralde diyo bazen (gülerek) diyorum ki yaşlı kadın bi şeye sinirlenmiştir. Belki ben yanlış bişey. Sürekli benden kendimde bişey arıyorum. Acaba benden mi? kaynaklı acaba. Bu acaba o psikolojinin etkisi mi? sürekli diyorum acaba bende mi? Mesela şimdi görürüm eltimde var şey der kızım kızım der bana gelinim der. Ona kızım kızım bana gelinim, diyorum ki acaba oturur mesela onla güler sohbet eder bende mesela gülerim konuşurum o geldimi beni hiç unuttur mesela. o küçük gelin..” (K5)

“Ben iki ay diyebilirim evlendiğim en zor iki ay geçirdim. En zorluk iki aylık ben geçirmiştım. En cehennem en cehennem günlerim varya ilk iki aydır. Anlatamazdım annemgile. Eşimde etkilenor şu sorunlarda var ya, yani sabırsızdı, sinirlenirdi mesela. .. Hiçbir yerden yardım almadım. Annemgile ilk iki ay hiç anlatamadım üzülmesinler diye. İlk evlendiğimizde biraz şeyedyordu hani bizimle oturmak için şeyedyordu yani ikiyüzlülük işte yani beni sevdiğini gösteriyordu azda çok yani seninle kalmak istiyorum diye. Sonra o ümidi vermeyince yani fazla yüz vermeyince anladı. Artık yüzyüze çarpıyor laflar hanekler yani yüzyüze çarpıyor artık umrumda değil. Hemde benimle kalıyor. Haftada üç gün dört gün yanımda kalıyor. Ya evin yokmu kocan yokmu niye beni rahat bırakmıyorsun. Herşeye karışıyor beni huzursuz ediyor, rahat edemiyorum. Ya ben çekiyorum çekiyorum kocamın hatırı için. Sesimi çıkartmıyordum.” (K3)

Bu anlatılarda gelin-kaynana çatışması görülmekteydi ancak her zaman durum böyle olmayabiliyor. İyi anlaşılan gelin-kaynana örnekleri de mevcuttur. Gelinin yaşının küçük olması özellikle kayınvalidelerin tercih ettiği bir özelliktir. Küçük yaşta alınan kadın, gelin olarak geldiği eve daha kolay alışabilmekte, daha itââtkar, daha eğitilebilir durumda olmakta kayınvalide tarafından gelin üzerinde daha kolay otorite kurulabilmektedir. Bu durumda kayınvalidenin istekleri olunca gelin-kaynana çatışması olmamaktadır.

“Hani derler ya küçük al da size uysun şey olsun o var işte... Yaaa zorlanmadım biliyon mu. Çünkü şey aileden çıktım. Kalabalık falan burada da geldim. Yani kötülüklerine falan görmedim ya annem yerine koydum... Çok alıştırdım çok ele bir sevgi ile falan çok şey yaptıkları için burada kaldım sürekli burda şey yapardım... Hani kendilerinden ayrılmak istemiyodum. Çok güzel. Ama yani bir gün görmesem sesini duymasam rahatsız olurum şey olurum. Anneme anlatmadıkları mı kayınvalideme anlatırım meselen eşimle bazen kötü olur

aramız bozulur anneme aramam kayınvalideme ararım o sürekli meselen beye bir destek olur.”(K15)

“Kayınvalidem, annem gibi yanı hiç şey yapmaz sıkıntı vermez karışmaz. Önce aynı yerdeydik 8 yıldan beri aynı yerdeydik bir yıl oldu ben ayrılalı. Eşim ev aldı çikalım dedi hanı çoluk çocuk büyüdüler zaten dedi çikalım dedi yanı. İyiydi yanı karışmazdı. İki baştan diyelim yanı hanı bende karışmazdım hiçbir şeyisine gelenine gidene olurdu şey yapardı kendisinde Allah var, hiçbir şey yapmaz yanı gittiği yere götürürdü geldiği yere getirirdi. Getirirdi çocuklarıma şu ana kadar elbise pazara gider elbise alır çarşıya gider her istediklerini karşılıyor çocukların. Seviyor yanı biz yanında olduğumuzdan dolayı seviyor ilgileniyor. Hanı yaşlıdır diye bizde şey yapmıyoruz.” (K11)

➤ Yolunda gitmeyen evlilik

Boşanmanın kültürel olarak kabul görmediği, ayıp olarak nitelendirildiği toplumlarda, kadın bu baskı altında ezilmekte ve kadın hayatının geri kalan kısmında buna katlanarak yaşamaktadır. Aynı kültürden insanların anlaşamayıp boşandığı düşünülecek olursa, elbette farklı dil ve kültürel yapıdan gelen insanların da anlaşamaması normaldir.

Yolunda gitmeyen evliliklerde kişiler psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Özellikle savaşın yıkıcı etkisinden kaçıp gelen kadınlar ev sahibi ülkede mutsuz bir evlilik yaptıklarında ruhsal açıdan sıkıntılar yaşayabilmektedir. Yaşananları paylaşacak kişilerin olmaması, gidilecek bir evin yokluğu, ailenin boşanmaya bakış açısı ve geride kalan çocuklar olunca bu düşünceden vazgeçilmekte ve yolunda gitmeyen evliliğin kabullenışı olmaktadır. Araştırma katılımcısı Suriyeli Türkmen kadın boşanma düşüncesinde olduğunu ancak boşanırsa çocuklarının verilmeyeceği tehditinin yapıldığını belirtmiştir. Yaşanan her ne olursa olsun boşanmanın kabul görmediği bir toplumda zorunlu olarak evliliğin devam etmesi istenmektedir.

“Şeyi düşünüyorum ben buradan çıkarsam kimin yanına gidecem. Küstüm gittim nereye gidecem. Annem zaten bana onu dedi babam diyordu boşatacam seni şiddet varsa, annem dedi annem şöyle dedi aslında anneme bir yandan kızdım annem dedi boşanınca kimin yanında kalıcı,biz seni ayrı oturturuz mu dedi. Ben dedim çalışırım ben bakarım dedim. Sen Suriyelisin sana çocukları vermez deyinci ben şey oldum. Ama ben bunu anneme de söyledim yanı en fazla bu kaynana şeyini ayrı eve çıkmazsam bu böyle kalırsa en fazla 2 yıl çekerim. Sonra da diyorlar ki halam diyor ki ne var kafana sıkmakta ne var intihar etmekte ne var diyor sen boşanmayı istersen diyor bizim şeyimiz nolucu diyo. Yok ben boşanırsam eee

kötümüş. Neden ben boşanıyormuşum demiyor bu kız kötü mü geçiniyor sana demiyorlar sen Ne çekiyorsun niye boşanacaksın Niye bizim adımızı kötülüyorsun bizim hiçbir kızımız boşanmadı Halam bir de bana şey dedi seni böyle kollarmı 2. kocaya verirler gibisinden dediğinde zaten ben dedim öyleysen ben evimde kaliyim. Boşanmayı zaten çektim aklımdan çocuklarıma onu da yaşatmak istemiyorum. Benim şu an uuu hayata bağlanmam bir tek ben şu an ölmediysem ve ben kafama sıkmadıysam ve ben şu an yaşıyorsam annem değil ailem değil eşim değil benim çocuklarım beni yaşama bağladı. iyi ki varlar, İyi ki varlar. Ben şu an psikolojik süreçten geçiyordum. Ben bundan 2 ay önce hatta falan vardı Baya baya boşanmaya kalktım hani kaldıramadım kaynanamı yani bayağı kaynanamın yüzünden eşimden vazgeçtim(iç çekti). Ve şöyle tehdit ettiler çocuklarını vermek dediler. O yüzden hani biz de dedik öyle. Ailemi görmemeye onun psikolojisi, kaynana, eş, çocuk ne bileyim ya bizimki de böyle geçiniyormuyuz. Çok şükür halimize benden beterleri var. Ben çok şükür savaşta halen daha kalan kızlar var. Ben onlara göre çok iyiyim. Ben onlara göre çok iyiyim. Daha iyiyim ben onlara göre.”(K6)

“Şöyle bir şey var bizde kolay kolay kadın boşanmaz. Yani aşırı bir problem böyle aşırı yani hayatı böyle cehenneme çevirmese hiç boşanmayı düşünmez. Ama yanlış anlamayın Türk kadını çekemez. Yani çok boşananları duyuyorum. Bi sene evli iki sene evli hemen boşanıyorlar. Ben iki ay cehennemi yaşadım ben boşanabilirdim mesela eğer bunlar gibi olsaydım. Hele düzelir helle sabredeyim hele belki düzelir durum böyle böyle yani çok Türklere kadınlarda çok sabırsızlık vardır bence. Evlilik mücadele etmeye değer. Çok mücadele etmesi lazım insanın.”(K3)

4.6.5. Sosyal Çevrenin Suriyelilere İlişkin Algıları

Suriye iç savaşında savaşın etkileri en çok çocuklar ve kadınlar üzerinde hissedilmiştir. Suriyeliler göç ettikleri ülkede, ev sahibi ülkenin yerel halkı tarafından çeşitli şekillerde eleştirilmiş ve bunda sosyal medyanın etkisi de olmuştur. Kilis halkının iç savaş öncesi Suriye ile ticari ilişkilerinin iyi olduğu bilinmektedir. Savaş sonrasında Suriyelilerin Türkiye’ye gelmesi ile bu ilişki başka bir boyuta taşınmıştır. Sosyal çevrenin Suriyelilere bakışı değişmiş ve bu değişim genellikle kadınlara yönelik gerçekleşmiş ve farklı bir üslup kullanılarak kadınlar dışlanmaya çalışılmıştır. Zor şartlarda yaşam mücadelesi veren Suriyelilerin ev sahibi ülkede yaşamalarını dahada zorlaştırmakta olduğu görülmektedir.

Yerel halkın suçlayıcı, dışlayıcı söylemleri Suriyeliler tarafından üzüntüyle karşılanmıştır. Özellikle evlilik, çocuk doğurma, evliliklerinin sarsıntıya uğraması, işsizlik, suç olaylarına karışma ile ilgili konularda Suriyelilerin adı geçmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 31 Mart 2021 tarihi itibariyle 3 milyon 665 bin 946 olarak belirlenmiştir (36). Anadolu Ajansı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne (2018) göre; Suriyelilerin suç olaylarına karışma oranı %1.46'dır (124). Bu ve daha başka konularda Suriyelilere karşı öngargılı olma hali, yerel halkın kadınları ile medya tarafından abartılmış olduğu bilinmektedir. Görüşülen kadınlar, Kilis'li kadınların evliliklerinin kötüye gitmesinde genellikle Suriyeli kadınları suçladıkları, Suriyelilerin gelmesiyle işsizliğin arttığı, Suriyeli kadınların süslü olduğu, çok çocuk doğurdıkları gibi söylemlerin genellikle konuşulan konular olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadeler Suriyeli kadınlara söylenmiş olup, Kilis halkının Suriyeli algısını oluşturmaktadır. Bu damgalama yerel halk kadınları ile Suriyeli kadınlar arasında olumsuz bir iletişime neden olmuştur.

Suriyeli kadınlar açısından bakıldığında göç ve göç sonrası yaşanan olayların, kadınların uyum sürecinde yaşadıkları zorlukların görüldüğü kadar kolay olmadığını anlatılarda görmekteyiz. Vatanından zorunlu olarak ayrılış ve yabancı bir ülkeye isteyerek gelinmemesi, namuslarının korunması için, yaşamak için yaptıkları mücadeleyi görüşülen kadınların ifadelerinden anlamaktayız. Yine kadınlar bu ifadelerin kendilerine genellenerek söylenmiş olmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Her milletin iyisinin ve kötüsünün bulunduğu kadınların çoğunluğu tarafından vurgulanmıştır.

“Suriyelilerle ilgili çok şey anlatırlardı mesela kötü meselen geldiler her şeyi aldılar her şey açtılar. Her şey bitti iş kalmadı bizlere falan diyerekten sürekli mesela nereye gitsek söylerlerdi... Öyle hakikaten kocalarımızı aldılar felan diyerekten öyle bir hanek söylerlerdi. Ya belki kötülerini de var iyileri de var bilmiyorum ele işte ya bir yerde hanı bizler nasıl düşünelim burada iyisi de var kötüsü de var diye yani onu herkese atmayacaksın bir yerde üzülürdüm.”(K15)

“Kendimi kötü hissediyordum çünkü tamam ben de Suriyeliyim amma burda yaşıyorum amma bende kendimi kötü hissediyordum. Ya hanı bilemezsin ben kendimi kötü hissettim nası kötü yanı Suriyeliler bu duruma düşecek insanlar değildi. Orda herkesin evi vardı, geleni vardı, iş yerleri vardı, çalışanı vardı. Çok iyiydi yanı gelipte burda böyle laflar işitmeleri ağrıma gidiyordu yanı. Eyi olmuyordu. Yanı hiç kimse istemezdi ben bile istemezdim burda olmamı öyle bir şey yanı maalesef (sessizlik). Uyum sağlaması en kolay yol hem kendine eziyet sıkıntı yapmazsın stres olmaz uyum sağlamak zorundasın yanı bazı yerlerde zorundasın.” (K11)

Görüşülen kadınlar, yerel halkın Suriyelilerle ilgili söyledikleri konulardan birinin de Suriyeli kadınların süslerine düşkün olduğunun söylenmesi olduğunu belirttiler. Araştırma

katılımcıları kadınlar, yerel halk kadınlarının kendileri ile ilgili olarak ülkelerinde savaş varken Suriyelilerin bu kadar süslenmeleri kendilerine bakmaları, hayata bakışları konusunda konuşulduğunu ifade ettiler. Görüşülen kadınların ortak düşüncesi her ne olursa olsun “hayat devam ediyor” ifadesini kullanarak yaşamlarını sürdürebilmeleridir.

“Ama işte bilmiyolar ki böyle bişey var hayat devam ediyor sen kendini burda oturup yasta oturamazsın. Çünkü senin çocuğun var bakmak zorunda kaldığın çocukların var, eşin var, akrabalar var, kendin var en önemlisi kendin var bence dimi. Sen düşünsene hani ben savaştan geldim tamam oturim, yaşları bağlim, karalara oturim, öyle hayat yaşanmaz ki hani. Biraz empati kurulmak lazım aslında. Öyle bişey bilmiyorum yok heralde çoğunda yok yani empati yok.” (K4)

“İlkin çok zorluk çektik. Bilmediğim tanımadığım bilsen yön tamamen yanı şey çevreyi genede bir şeylik olar zorluk oldu yanı. Geri işte alıştık. Umudu kestik yanı hayat devam böle edon.” (K12)

“Hayat devam ediyor çoluğumuz çocuğumuz için hayat devam ediyor yapacak bir şey yok.” (K11)

“Oynuyolar hiç sanki gendilerinin milleti ölmemiş. Napıcaksın ölenle ölücek misin? Aslında bakarsan kadının en büyük düşmanı kadındır. Çünkü neden o senden kimseyi kimseyi üstün görmek istemez bir kadın. Benim için benden üstünü olursa da farketmez. Geçen bi haberlerde izlemiştim Kilisteki Suriyeli mültecileri falan. Röportaj yapıyolardı. Suriyeliler süslü müdür? Siz Suriyelilerin özünü anlatın sorun. Süslü mü? e süslüyük diyo kız. .. Makyaj yapıyolar noolmuş insan değil mi? Yani akrabası ölmüşse gitmişse gelmişse şey mi yani bitti kadının hayatımı bitti... Yaşicaz olan bitmiş yanı... Burda geldiler rahata alıştılar. Alıştırmayaydın. Sende bizim gibi bizim gibi çalışaydın. Çalış paran olsun. Bu kadar lüks yapan var mıydı bu kadar makyaj şeyleri büssürü makyajlar geldi büssürü yeni şeyler öğrendiniz. Yeni sistemler öğrendiniz. E bunlar geldiler buraya süslenollar heriflerimizi evden alollar şunları edollar. Sizde yapın. Mesela yanı şimdi süslü olmak kötü bişey mi? Kadının bu şimdi diyo o röportajdaki kadın diyoki benim önce çocuklarım gelir sonra işim sonra eşim. Sen eşini son mertebeye koyduysan o da seni son mertebeye koyar zaten.” (K5)

“Ha şimdiye kadar halen yanı şimdiye kadar Suriyeli olduğumu duyduklarında böyle bi tuhaf oluyolar. Ama bazıları senin yanı afedersin yanı ben kendimi övmek gibi değil benim attığım tırnak gibi gelmeyenler bi Suriyeli gibi hani şey gibi davranıyorlar. Çok şey duyduk yanı. Abartmamak lazım aslında evinde herşeyi yap. Mesela şey diyolar hep dışarda böyle siyah feraceler giyip alttan neler giyolar gibi ya olabilir hani ben mesela şuan bi kadın

oturmasına gideceğim zaman biliyom ki orda sadece kadınlar var ben evet öyle bişey yaparım. Alttan farklı bişeyler giyinirim yani ne bilim dar pantolon, kısa etek, kısa elbise, açık falan ama üstten dışarda giyimimi giyinir öyle giderim. Normal bişey dimi onu çıkarttıklarında neler giyiyorlar altlarına falan diye söylentileri var. Üzülmiyoruz mu içimizi sadece biz biliriz. Hani vatanımızdan olmuşuz mesela çok farklı muameleler gördüğüm zaman diyosun ki keşke hiç gelmesem, keşke öyle bişey olmasa benim eşimin burda olmasına rağmen benim burda hayatımı artık sürdüreceğimi bildiğime rağmen keşke öyle bir şey olmasaydı diyorum. Çünkü sana farklı bi bakışla bakıyorlar. Tamam Suriyeli mi bitti. Herşey çok değişik yani bilmiyorum ya çok değişik. Pisler kokuları çıkmış falan evleri kokuyo (ses tonu alaycı). Var çünkü öyleleri vaar ama burdada var. Burda da var yok mu pisi, hemde nası yani. Süslenmeyi severler ama kendi evlerinde yani eşlerine yapıyorlar sonuç olarak. Bunun neresi kötü, neresi ayıp ben anlamıyorum yani severler erkekleride çok sever öyle bir şey de var yani... Eşlerine çok düşkündür bak. Çoğu genel olarak eşlerine çok düşkün, bi erkekleri de oranın öyle şeyleri sever. Bi kültür mü acaba evet şey yapmazlar çok böyle... Biz burda olduğumuz için burayı görüyorum ben. Mesela şey diyolar artık bura Suriye oldu diyolar çoğu. Mesela diyoki bazıları bak şey diyolar işte dün bi hırsızlık olmuş falan uu yapanda Suriyeli. Mesela öldüren Suriyeli, öyle diyolar. Bildikleri bişey değil ama direk bişey olduğu zaman Suriyelidir yapan.” (K4)

“Bak Suriyelilerin bazıları evlerine çok pisler. Ama kendilerine bi tane tüy görmezsin. Ama tamam ev lazım, çocuk lazım. Çünkü erkek Türkiin erkekleri Türk kadınlarında sadece ev temizlemesini yemek görmüşler. Ama şimdi gel mesela süslenmeyen bir kadın gel süslet kendini aha böyle şok geçiriyor. Çok laf oluyo göz oluyo onun için fazla şey yapmıyorum... Eşimin gözü dışarda kalacağına bana baksın niye dışarıda kalıyo. Bende herşey var niye gözünü dışarda bırakım. Onda benden ne farkı var.” (K14)

“Sıkıntıya girorlar mı Araplardan. Afedersin Türkler meselen ekmeğimiz elimizden aldılar ekmeğimiz şeyle oldular niye çalışkandılar. Şindi Allah var huylular meselen get hörmetli herşeyi yapallar. Sevmorlar Suriyeleri.” (K10)

“Hani herkes önyargılı yapıyo. Suriyelileri önyargılıyo. Hani iyi değiller falan. İyiside var kötüsüde var. Türklerde de iyisi de var kötüsüde var ama onu kimse bilmiyor işte yapacak bişey yok. Zor hiç kimseyi yargılamıcaksın. Evleniyolar, çocuk getiriyolar yani kolay değil. Tamamda erkekler kendileri evleniyo kadınlar gel bizi al demiyolar ki. Hani bi bayan evinde oturuyosa niye erkeği gidip o istesinki, erkek gidip onu istiyodur. Hayırlısı olsun. Yani herkes nası düşünüyosa onu bilmem ben. Kısmet bu günlereymiş.” (K8)

“Yani şey Suriye'yi özliyorum. Biz toprağımızı bıraktık buraya geldik. Herkeş bir şey söylüyor yani iyi bir şey değil yani. Ben şey takmıyorum kafama.” (K2)

Suriyelilerin gelmesiyle Kilis'te Suriyeli kadınlarla evlilikte artış yaşanmıştır. TÜİK (2020) verilerine göre kaba evlenme hızının en yüksek olduğu üçüncü il %7.0 ile Kilis'dir (122). 2016 yılında Suriyelilerle evlilik sayısı 263 olarak belirtilmiştir (125). Görüşülen kadınlar Kilisli kadınların Suriyeli kadınlarda en çok rahatsızlık duydukları konunun evlilik ile ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Yerel halkın kadınları Suriyeliler geldikten sonra eşlerinin kendilerini boşadığını, Suriyeli kızların “beleşe geldiği”, “bir soğana” verildiği yönündeki söylemleri görüşülen kadınlar tarafından ifade edilmektedir.

Suriyelilerin Kilis'e geldiği ilk yıllarda Kiliste boşanma oranlarında iki kat artış olduğu belirtilmiştir. 2014 yılında %60 artan boşanmaların %20'sinin şiddetli geçimsizlik sebebi gösterilerek olduğu bildirilmiştir (126).

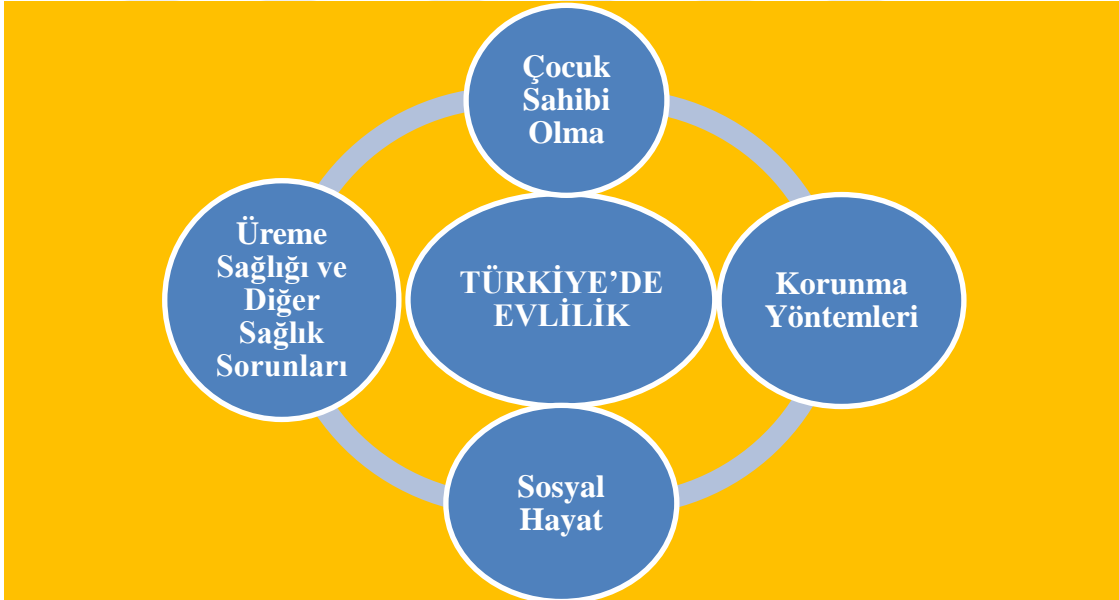
“Siz Suriyeliler hep böylesiniz (ses tonu değişti) dediklerinde kardeşim niye hepsini kattıyosun. Türkiye'de de çok iyi insan kaliteli insan efendi insan var çok da yani kötü insanlarda var yani kötünün kötüsünde var. ‘Ülkesinden çıkanın kıymeti olmaz derler’ bizde öyle olduk yani biz hiç kimse yani ben şimdi Türkiye'lilere de Suriyelilere de herkesede biz kimsenin vatanına gelmedik. Gelmekte istemedik. Kimsenin yerini yurduna yapmak istemedik. Bazı kadınlar diyoki sizin yüzünüzden kocalarımız bizi boşadı. Biz kimsenin yuvasını yıkmaya gelmedik. Biz sadece namusumuzu korumak için çıktık geldik... Üzülüyorum... Biz bi ülkeyi yani doğup büyüdüğüm okuduğum arkadaşlarım insanlarım nefes aldığım sürekli o kokuyu aldığım yerleri bırakıpta gelmem ee bi evden bi eve taşınıyosun özliyorsun ayy eski mahallem... Düşün yani biz eski bi ülke olduğu gibi gitti. Yani düşünün kadınlar böyle süslüler yav insanın dış görünüşüne aldanıpta bu insanı sürekli üstelemeyin. Bunlar namussuzlar bunlar. Herkesin namusu kendine sen başı açık gezersin açık giyinirsin bunlar tatile gidersin erkek arkadaşınla ama namusunu sen koruyosun. Yani sadece dış görünüşüne aldanmayın... Yani mesela şimdi diyolarki o gün işte bu çocuk şeyleri kadın şiddeti Suriyeliler geldikten sonra oldu. Oldu bitti sizde var yani bizim geldiğimizde değilki... Şimdi çok sinirleniyorum dedikleri zaman ayağımıza kadar geldiler, beleşe geldiler, Suriyelilerin kızları beleşe (ses değişti). Şimdi biz istemedik diye. Ihuu bir soğana verdiler (ses değişti) siz bunu mu anlıyorsunuz bu cümleden ayağımıza kadar geldiniz beleşe niye beleşe geldik. Biz istediğimiz bir aile kurmak bir namusumuzu şerefimizi aman şu kızımı da sitir edim dedikleri gibi onu istedik biz. Ne sizin o kızlarınızın evde kalmasını istedik nee kiliste çok kişinin işsiz kalmasını istedik, nee bütçeyi zorlamayı istedik, ne kimseden yardım istemeyi istedik. Şimdi

diyolar Suriyeliler maaş almıyolar para alıyolar çalışmıyolar. Vermeyin. Çocuk doğuruyolar doğurtturmayın. Sizin ülkeniz doğurtturmayın. (K5)

4.7. Türkiye’de Evlilik

Türkiye’de yaşam ana teması görüşülen kadınların anlatılarından elde edilen alt başlıklar altında sunulacaktır. Bu bölümde kadınların Türkiye’ye geldikleri ilk yıllardan sonra Türkiye’deki yaşamları aktarılacaktır. Araştırma örneklemine Türkiye’de evlenmiş Suriyeli kadınlar alındığı için, bu bölümde göç eden kadınların ev sahibi ülkede evlilik yaptıktan sonraki yaşantıları, çocuk sahibi olma, korunma yöntemleri, sosyal hayat, üreme sağlığı ve diğer sağlık sorunları alt boyutları incelenecektir.

Şekil 4.7. Türkiye’de Evlilik Ana Teması ve Alt Temaları

4.7.1. Çocuk Sahibi Olma

Çalışmamız kapsamında olan kadınların çoğunluğu göç ettiklerinde yaşlarının küçük olması nedeniyle doğurgan çağda değillerdi. Yaşı evlilik çağında olan kadınlardan bazıları ise Suriye’de buldukları dönemde istemedikleri için, bazıları ise eğitim aldıkları için evlenmemişlerdir. Görüşülen kadınların hepsi iç savaş nedeniyle ülkelerinden Kilis’e göç ettikten sonra bazıları evlilik nedeniyle gelmiş, bazıları ise Kilis’te yaşadığı dönemde evlenmiştir.

Ataerkil toplumlarda kadının önemli rollerinin başında doğurganlık geldiği bilinmektedir. Kadına biçilen bu rol nedeniyle evliliğin ilk yıllarında çocuk sahibi olmak

önemli olarak görülmektedir. Suriye’de kadınların doğurganlığının fazla olduğu algısı, Türkiye’de evlenen Suriyeli kadınlardan da çok çocuk doğurması beklentisi olmaktadır. Görülmektedir ki çalışmamızda yer alan ve Türk erkekle evli olan kadınların çocuk sayıları en fazla beş çocuk, en az bir çocuk olmaktadır. Çalışmanın yapıldığı Kilis kenti, Suriye ile çok yakın ve benzer kültürel özelliklere sahip olması sebebiyle çalışmamız açısından önemli bir konumdadır. Göç ile gelinen ülkede evlenen araştırma katılımcıları kadınlar, eşleri ile birbirlerine alışmakta zorluk yaşadıklarını, bazı konularda kültürel çatışmaların olduğunu, çocuk sahibi olmanın evliliğin ilerleyen yıllarında bazı sorunlar oluşturduğunu belirtmişlerdir. Evliliğin ilk yıllarında yaşanan sıkıntılar olmasına rağmen çocuk sahibi olmak isteme, kadınların evliliklerini sağlamlaştırma, toplumsal açıdan bir yer edinmek istemeleri, kültürel yapının öğretileri olarak değerlendirilebilir. Görüşülen kadınların çoğu çocuk sahibidir.

“Evlendikten 2,5 ay sonra hamile kaldım. Ben eşimle ilk evlenmeye karar verdiğimde ben dedim ben çocukları çok severim açıkçası. Bide çocuklarla ilgilenmeyide severim yani ben eşime dedim eğer çocuk ben ilk başta çocuk istedim açıkçası şimdi demesinler şey bak Suriyeli çocuk istiyo. Ben çocuğu çok severim. Bide ben ailenin en küçüğüyüm ya ben şimdi oynayacağım daha küçüğüm kalmadı torunlardan beraber oynuyodum yiğenimle aramızda beş yaş var yaa abim çünkü atmışa yakın ben yirmisekiz yaşındayım... Sevgi çocuğu istiyorum bide buraya geldiğim zaman çok büyük bi boşluk hissettim açıkçası. Yani özellikle evlendiğimde biraz sorunlarımız falan oldu yani illaki olur. Yani tahmin ettiğim gibi yani Suriyelidir falan şeyleri ille olur. Yani sizin kültür farklı ama kültür farkımızda bişey yok amma illaki olur yani. İllaki olur ama işte şey sorunlarımız ben eşime dedim ben çocuk istiyorum. Sorumluluğu kaldırır mısın ben sorumluluk kaldırmak istemiyorum şu an dedim kaldırırm dedim. Hiç çok şükür eşime hiç bi ağırlığım olmadı. Düşük kürtaj yok.”(K5)

“İki aydan sonra hamile kaldım zaten. Hamile kalınca hayatımızın tamamen değişti. Tamamen kocam daha yani evine bağlandı daha bağlı oldu daha çok beni sevdi. Üç ay evlilikten sonra hemen hamile kaldım. Korunduk zaten istemiyorduk. Yani sıkıntılı geçti. Eşim korunuyordu. İki tarafta fazla şey istemedik. Kocam bambaşka oldu çok şükür hayatımızı iyiye değişti çok şükür. Yani atlattık o dönemi sonra iyi gitti çok şükür.” (K3)

Evlenen çiftlerin çocuk sahibi olma durumları geciktiği zaman toplum özellikle ailedeki akrabalar tarafından tepki gösterilmekte, çocuk olmama nedeni sorgulanmaktadır. Çocuk sahibi olmada eşler üzerinde en büyük etkenlerden biri olarak çevrenin baskısını görmekteyiz. Bu baskı altında kalan eşler psikolojik olarak etkilenmekte ve çocuk sahibi

olabilmek için tedavi görmektedirler. Görüşülen kadınlar, evliliğin ilk yıllarında toplum baskısının etkisiyle en kısa sürede çocuk sahibi olmak ve kendini kanıtlamak istediklerini ifade etmişlerdir.

“2012 de evlendim. İlk çocuk 2013. Sekiz ay hamile kalmadım. Bana dediler ki hamile kalmıyosun en çok benim akraba söyledi şimdiye kadar hamile kalmadınmı. Ya dedim daha sekiz ay sekiz ay. Eşim çok istiyodu çocuk çok istiyodu. Onda sonra benim adet düzensiz diye bir hap kullandım elim uı doğum servisinde çalıştığı için o gittim muayene oldum işte ilaç verdiler. Hemen hamile kaldım. Uçmuştu... Ama ilk hamilelik çok ağır geçti. Ağırılık yani. Normalde ben hamile kalırken 65 kiloydum. Atmışbeş kiloydum 90 doğurdum. Eeee üç kilo sekiz yüz gram doğdu. İkincisinde aynı. Üçüncü üç kilo altıyüz gram.” (K14)

“Yedi ay falan sonra oldu. Çok korkmuştum eşime sürekli soruyordum hani bir bebeğimiz mi olsun yoksa olmayacak mı, olacak mı olmayacak mı? Ya eşim sürekli şey derdi bana daha erkendi zaten nolucu yani daha küçüğüz bir de olur niye şey yapıyorsun onda hamile olduğumda çok sevinmiştim. Kendileri de çok sevinmişti (güldü mutlu). Çok güzel duygulardı yani güzeldi.”(K15)

Genellikle çocuk sahibi olmak konusunda çiftlerin ortak karar alması beklenir. Ancak görüşülen kadınlardan bazıları çocuk sahibi olmayı eşlerinin istediğini belirtmişlerdir. Kadın, doğurganlığı için kendi isteği doğrultusunda karar verememekte, bu karar çevre ve eş tarafından verilmektedir. Kadın sadece alınan kararın uygulayıcısı durumundadır. Bir başka etken ise çocuk doğurmak istemeyen kadına, eşi tarafından üstüne kuma getirme ile tehdit edilmektedir. Suriye’de yaşanan bu durum Türkiye’de de aynı boyutta tehdit konusu olmaktadır. Kadın bu sefer de yine kendi iradesi dışında kuma tehditi ile doğurganlık yaşamaktadır.

“Şey kocam düşünüyodu ben istemordum. Ben iki tane yeter dedim yani. Bir tane getir, bir tane getir ondan sonra hamile kaldık. Artık yeter bunu zaten hayırlısıyla doğurim.”(K7)

“Normal doğum yapmışım. Şimdi eşimde çocukları çok sever. Meselen ilk avradından çucuğu olmadı mı bence bunun yüzümde bana dedi doğur. Geri evlenirim geri şey yaparım. Evlenici doğurmasaydım(güldü) Şimdi eğer eski eşinden bir çucuğu olaydı büsbüyük. On yaş var aramızda. Eşim 38 yaşında.”(K9)

“En küçük çocuğum bir yaşayacak. İki numara dördü bitirip beşe girecek. En büyüğüm yediyi bitirip sekize girecek. Şimdi yok ne ben ne de eşim istemiyoruz. Korunuyorum. Eşim korunuyo... Ama şimdi yok istemiyorum (güldü). Allah kısmet ederse,

insanların lafi olmazsa yani küçük kızım ana sınıfına gitmezse yapamam. Bi tane düşünüyorum.” (K14)

Görüşülen kadınların doğum tercihlerine baktığımızda; kültürel yapının etkisi ile genellikle normal doğum tercih edilmekte ve normal doğum kadın olmanın gerekliliği olarak görülmektedir. Suriyeli Türkmen kadın, doğum yaptığı sırada yaşının küçük olması, zor doğum yapması ve sağlık kuruluşunda doğumları sırasında yaşadığı olumsuz davranışlar nedeniyle sezaryen doğum tercih ettiğini ifade etmiştir. Sağlık Arama Davranışı Araştırmasına göre (2006) çok çocuk sahibi olmak isteyen ailelerin sezeryanı sınırlı doğum sayısı olması nedeniyle tercih etmediğini, normal doğum tercih edildiği belirtilmiştir (127).

“Bir yaş dört aylık. Çok küçük. On altı, onyedı buçuk. Normal doğum yaptım. Kendim doğurdum bağıra bağıra doğurdum (güldü). Yani kadın olcaksan kadın diyerlerse yani tam normal doğumu yapan olursa o kadın demekki. Ama direk sezeryana kaçıyorlarsa o kadınlık değil. Ama kadınlık değil sezeryana kaçanlar. Kadınsa normal doğum yapacak. Normal doğum çok şey zor... Tekrardan yeniden doğmuş gibi oluyosun. Zaten ne dikişi hissediyosun, ne ağrıyı, onu görünce ne dikiş ne sancı hiç bi şey gözünün önüne gelmiyor.” (K8)

“Aslında şöyle istiyorum kız çocuğum olsun ama doğum geldiğinde hani hamile bir kadın geldiğinde çok yüreğim acıyor. İşte eşime şey diyorum sözünü verirsın sezeryan Antep'te tamam diyorum. Yani alttan üçlü olacağına üstten olsun. Ben doğumda çok kötü oldum... Hocam bu Suriyeli demeye başladılar. Doktor bey iyi davranıyordu. Oradaki kadınlar şey diyordu Suriyelisin hemen çocuk getiriyosun. Ben diyodum ilk çocuğum eşim Türk dememe rağmen bana Arap diyolar... Doğuma girdik işte devlet hastanesinde keşke özel olsadı da paramızla yapardık dedik... Her içeri girdiğimde böyle şey oluyorum şey dedi doktor yok dedi bu normal doğuracak dedi.” (K6)

Küçük yaşta (15 yaşında) evlilik yapan görüşülen kadın, sık aralıklarda doğum yapmış ve eşi tarafından korunma yöntemi kullanması istenmemiştir. Saha çalışmasında Aile Sağlığı Merkezi hemşiresi ile birlikte görüşme için evine gittiğimiz Suriyeli Arap katılımcının eşi, ASM'den geldiğimiz ve eşine doğum kontrol hapı getirdiğimizi düşünerek görüşmemiz süresince yanımızdan ayrılmadı. Eşini ASM'ye doğum kontrol hapı almasını diye göndermemekte korunmasını istememektedir. Bebeklerinin küçük, eşin görüştüğümüz süreçte işsiz olmasının çocuk sahibi olmada engel teşkil etmediği görülmektedir. Kadın çocuk doğurmak istemesede bu kararı vermede yetki sahibi olamamakta, evliliğin devam etmesi için bu isteğe boyun eğmek zorunda kalmaktadır.

“Normal. Normal doğum. Üçü normal. 5 yaşında altıya girdi. Öbürü iki yaşında üçe girdi. En küçük daha iki buçuk aylık. Hamilelikte Allah’a şükür hiç bişey yaşamadım. Eşim zebze olursa zebze satıyo. İşte eyle işleri var. Tanıştığım da fabrikada çalışıyordu. Cam fabrikası vardı. Geri bıraktı. Kendisi bıraktı. Şimdi evde.” (K13)

Çocuk sahipliğinde cinsiyet tercihi genel olarak erkek çocuktan yana yapılmaktadır. Araştırma katılımcılarından Suriyeli Arap kadın, bu tercihi eşinin yaptığını, çocukları olmasına rağmen eşinin yine de erkek çocuk istediğini belirtti. Suriyeli Türkmen kadın ise, toplumsal olarak erkek çocuğuna verilen değer nedeniyle kadının, erkek çocuk istediğini ve bu istek ile kadının eşinin yanındaki değerinin sağlanacağını ve eşini mutlu edeceğini ifade etti.

“Bilmorum kafam olsaydı bir tenede çok bana. Bir oğlum doğum yaptım ee geri bir kızım da doğurdum bana dedi doğum yapıcın, yok dedim yeter doğurmuyucum. Bana dedi ben evlenicem. Aman dedim çocuklarımı nere bırakım gene sıkıntı değil doğurum dedim. Bir kızım oldu. Geri dedi oğlum olucu geri doğum yaptım geri bir kızım oldu. Geri ille bir oğlan ne zaman oğlum olaydı durursun çocuk istemorum. Allaha şükür oğlum oldu.” (K10)

“Dört tane isterim. Ama şimdi değil. Erkek iki tane olursa çok iyi olur. Erkek olursa olmazsa tabiki sıkıntı olmaz ne benden ne eşimden. Ama erkek olmasını isterim yani eşim için isterim yani. Eşimin istediğinden değil ama her erkek ister erkek çocuğu olsun. Hayırlı evlatlar hayırlı zamanda inşallah.” (K4)

Çalışmamızda yer alan görüşülen 15 kadından yalnızca iki kadının çocuğu bulunmamaktadır. Her iki katılımcısında eşlerinin ikinci evliliği ve erkeklerin yaşı kadınların yaşlarından büyüktür. Eşlerin bir önceki evliliklerinden çocukları vardır. Görüşülen kadınların ileri yaşta olmaları sekonder infertilite nedeni olabilmektedir. İki gebelikleri olmuş ancak ikisi de düşükle sonuçlanmıştır. Savaş mağduru kadınların yaşadıkları sıkıntılı süreçler üreme sağlığı ile ilgili problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Kadın hastalıklarının bulunması, meme kanseri tanısının konması ve memesinin alınması, çocuk sahibi olamamak kadınların kendilerini eksik hissetmelerine, beden imajı algılarının değişmesine neden olmuştur.

“Çocuk olmadı, olmadı (ses tonu düştü). 2 tane oldu biri düştü yani dediler iltihap için. Bir tane taman resim var ya bebek resmi var diyorlar boş yumurta kör yumurtası diyorlar galiba doktorlar yani bebek var içinde can yoktur bebek yoktu o da kaldırdım

gendini kürtaj yaptım. Birincisi düştü. İşte Türk bebek (tüp bebek) yapıcık paramız fazla yok. Benim rahimin baktılar iki tane öyle dediler... Bunu senin rahmin farklı ben bilmedim yani farklı ne yani söyleyin beni. Özel hastaneye gittik Antep'te dediler valla 2 tane. Sonra ameliyat yaptım aha böyle dediler. Sonra dediler bana Türk bebek(tüp bebek) yaparsın daha iyi yani senin yaşın daha büyüyor essahtan mı yapıcık baktık fazla paramız yok (yine sesi kısıklaştı) İnsan istemez mi yani bilmiyorum ziyetül hayat dünya güzel yani. Allah kimseyi mahrum etmesin. (K1)

“İki sefer oldu ama tedavi aldım bitti (üzüldü ses tonu düştü). Benim koca istedi. Ben de istedim oldu. Bir sefer oldu Suriye'ye kaçak gittim geldim, eşya çok kaldırdım gitti bu, sonra iki sefer bu hastalık çıkmadan (meme Ca) imara (MR)girdim çıktım doktor söyledi sen hamile yok dedim, öyledi yalan söyleme sen hamile ya ölüyor sakat yapıyor 1 hafta sonra düştü yani kalmadı. Ben bilmiyorum yani bilmiyorum nasıl oldu bilmiyorum.”(K9)

Görüşülen kadınların bazıları yaşadıkları gebeliklerin farkına varmadıklarını bu sebepten dolayı bazı gebeliklerinin düşükle sonuçlandığını beyan ettiler. Gebeliklerin farkında olunmaması belli nedenlerle olabilir. Kadın gebeliklerini planlamamıştır ya da korunma yöntemleri konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Eğer planlı yapılan gebelikler olsaydı söz konusu düşüklük olmayabilirdi. Göçle gelinen ülkenin dilini, yaşantısını bilmemek ilk yıllarda uyum sorunu yaşanmasına neden olabilmektedir. Kendi bedenindeki değişikliği kadın bilmemekte, gebeliğini başkaları farketmekte ya da kendisi tarafından düşük olduktan sonra anlaşılmaktadır. Emzirme bazı kadınlar tarafından aile planlaması yöntemi olarak kullanılmış olduğu için gebelik oluşması da söz konusu olmuştur.

“Hamile bilmorum orda düşük yaptım. Üstümüze bomba düştü. Düşük yaptım orda bir bomba üstümüze düştü baktım şey düşük yaptım.”(K10)

“İlkini benim yenge fark etti köye gittim fark etti. Evlendikten dört ay sonra. Kaçak gittim geldim ya kaçak zeytin getirdim bir teneke zeyt(zeytin) getirdim zeytinyağı getirdim çok çok geldim doğru gelmedim yola ağır yani geldim. İki gün sonra düştü, karın ağrıdı gece. Gelin bacısının gel bir nane kaydattı içtim gitti. Hemen tuvalete girdim gitti. Sonra doktora gittim söyledi bir şey olmuyor inşallah hamile olur yani yani gitti. Yani bu hiç temiz oldu eee sonra hamile oldum ben bilmiyorum söyledim. Bir ay sonra ikincisine kaldım yok 1 ay değil 3 ay sonra 4 ay 3 ay sonra ameliyattan 2 ay öncesinde sonra adet görmedim adeti kestiler.

İmara (MR) girdim toktor bildi. İmara girdi doktor hepsi yani içeriye hepsi bakıyor yani nasip olmadı ya... Allah benim vermedi işte kismet olmadı ne yapayım. Çok şükür.” (K9)

“Ben bilmedim hamile kendimi evvel sonra bildim Sübhanallah kismet olmadı. 6 hafta dediler. Ben daha fazla yani. Benim gelinin çocuğunu çok severim küçük hastahaneye de gitmişler anasıyla bacısı ile beraber bunu orada tamam çok süratle gitmişler işte oğlan Sübhanallah hemen kaçmış elinden anası tutmuş bırakmış hemen kaçmış arabanın altına öldü. Birde 1 hafta evvel ben de yanıma geldi oturdu o da çok şımarık oğlan çok sevdi beni de bilmiyorum. Hemen devlisii gün hastaneye ulaştırdılar beni. Bütün ailem dedi bana bu oğlan için düştü, üzöldün, bilmiyorum diktörlar dediler iltihap bilmiyorum... İçerde iltihap var çok şükür he bitti gider gelor işte. Vallahi merhem verdi bana o fayda bana çok oldu yani.” (K1)

“... Ben hamile olduğumu bilmiyodum. Yani annem öldüğünde iki aylık hamileymişim bes benim haberim yok. Bes bilmemişik.” (K7)

“Benim çocuklarım oldu bes iki tane. Bir kız bir erkek (çocuklardan bahsederken ses tonu ve yüzü değişti, mutlu oldu) kızım altı yaşında, oğlum yedi yaşında ikisi üstüste o karnımda oğlum oldu kucağımda altı aylıktı o karnıma düştü. Bilmedim benimde aşermem heç olmaz. Uyuşmamız vardı da kanlan. Eşimlen uyuşmamız vardı. Ee ondan zatı dediler yani çocukta sakatlık olur. Onun içinde bizde bu karnıma düştüğünü bile istemedi, düşürtmeye şeyettim. Heç yanı ne gendi istedi bende adet olmuyom geç arada geç görmedim yanı. Arada bir emzirirdim çocuğumu ben dedim acaba ondan mı şeyoldu. Yanı süde geçor mu neyin yanı adedim olmor dedim. Karnım şişmiş kayınbabam farkına varmış. Demiş bu hamile mi ney? Eczaneye gettim dedim bana şey verin test verin test aldım eve geldim iki çizgi artık sinirimden hüngür hüngür ağlamışım ben bilmemişim. Niye ağlıyon dediler. Ben dedim tokturlar bene yasak dediler ben bu çocuğu dedim bile bile yapmışım. Gettim toktura dediler altı aylık” (K12)

4.7.2. Korunma Yöntemleri

Aile planlaması yöntemlerinin kullanımı; istenmeyen gebeliklerin önlenmesi, çiftlerin çocuk sayısını belirlemesi, çocukların doğum aralıklarının belirlenmesinde etkilidir. Kadının doğurganlığını düzenleyen geleneksel ve modern aile planlaması yöntemleri bulunmaktadır.

TNSA Suriye Örneğinde (2018); 15-49 yaş arasında ve evli olan kadınlarda gebeliği önleyici yöntem kullanım oranı %43 olarak belirlenmiştir. Suriyeli kadınların modern yöntemleri (%24) kullanma oranı geleneksel yöntemleri (%19) kullanma oranından yüksektir. Bu modern yöntemler; doğum kontrol hapı, vazektomi, tübligasyon, rahim içi araç (RİA), vaginal halka, deri altı implantı, erkek kondom, kadın kondom, emzirme, acil korunma

hapıdır. Geleneksel yöntemler ise, geri çekme, takvim ve diğer geleneksel yöntemlerdir. Suriyeli kadınların modern yöntem kullanımı ile eğitim seviyeleri karşılaştırıldığında; lise veya üzeri eğitimi olan kadınlardaki modern yöntem kullanım oranı %44 bulunmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça modern yöntem kullanım oranı da artmaktadır. Aile planlaması yöntem kullanımı oranı yaş ile de ilişkili bulunmuştur. Suriyeli kadınlar 35-39 yaşları arasında %35 oranında yöntem kullanırken, 45-49 yaşları arasında bu oran %23'e kadar düşmektedir (101).

Çalışmamıza katılan görüşülen kadınlardan bazıları aile planlaması yöntemlerinden modern yöntemleri kullanmaktadır. Kullanılan modern yöntemler arasında; hap, RİA, tübligasyon ve erkek kondomu yer almaktadır. Ayrıca sağlık hizmetlerinden yeterli ve doğru bir şekilde yararlanabilmek için iletişim kurmak çok önemlidir. Suriyeli kadınların dil konusunda yeterli olamayacakları göz önünde bulundurulmalı, kullanacakları aile planlaması yöntemleri açıkça anlayabilecekleri şekilde anlatılmalıdır. İletişiminde sorun olan kişilere tercüman aracılığı ile bilgilendirme yapılmalıdır. Aksi takdirde plansız gebeliklerin oluşabilmesi kaçınılmazdır.

“Valla gidip sprayil bindiricem. En iyisi. Toktura gittim yani bel fitiğundan dolayı bizi hastaneye almadılar bu şeyden dolayı coronadan. Özel hastaneye gittik kırkında gel ben sana takarım dedi.” (K7)

“Hap olsun, eşim de korunuyor ben de işte hapı unutuyorum çoğu zaman diye eşim korunuyor asıl niye yalan söyleyeyim. İstemiyoruz amaaan. O yüzden iki çift yapıyoruz Hem kendisi korunuyor hem ben.” (K6)

“Oğlum çok güzel doğdu. Çok güzeldi maşşallah yanı kilosunu. İkinci bebeğim çok zayıftı. İşte onun için bene toktular bene şe etti men ettiler. Bende hemen şe ettim bağlattım kordonlarımı. Kendiside istemedi. Ben dedi sene dedi çocuk yasak dedi bende dedi zatı hastayım. Benimde şeyimi durumumu ikimizde gerek değil dedi.” (K12)

“... Şu an zaten siprayil taktırdım. Üç dört sene sonra belki bi tane belki de yok Allah bilir. Çok çocuk yapma taraftarı değiliz bizde. Aslında eşim isterde ben taraftar değilim(gülüyor). Eşim çocuk güzeldir dört tane çocuğumuz olsaydı böyle der. Genede hayat şartları zor. Bende diyorum en fazla üç tane olsun diyorum. Eşim yani dört tane olsun derde. Kısmet kısmet genede.” (K3)

“Zaten korundum oğlum oldu (güldü). Bu böyle oldu kanamam artık artmaya başladı rahim kuruduğu için kadın doğuma gittik dedi artık ilaç alman lazım dedi. Gittim bana dedi işte hap kullan bi süre ama sağolsun doktor söylemedi ilk bir ay korunmaya devam etmemizi.”

ilaç etkisini alsın. Ben ilacı içtim devam ettim oğlum oldu. Eşim diyo ki sana göre bırakmicam dedi öyle yani. Eşim korunuyo” (K5)

Aile planlaması yöntem kullanımı çoğunlukla eşlerin ortak kararı ile olmaktadır. Ancak bazen karar mekanizması değişebilir. Yöntem kullanan Suriyeli kadınların %85'i yöntem kullanma kararını eşleri ile ortak alırken, kararı yalnızca kendi alanların oranı %12, kararı eşleri alanların oranı ise %2'dir. Aynı şekilde yöntem kullanmayanların karar mekanizmasında %83 oranında ortak alınırken, kararın %13'ü kendisi tarafından, %3'ü ise eşleri tarafından alınmaktadır (101). Çalışmamızda yer alan kadınlardan biri eşinin istememesi nedeniyle, diğer katılımcı ise bebek istediği için herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmadıklarını, bir kadın ise herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmadığını ancak gebelikten korunmak için “namaz kılp, dua ettiğini” söylemiştir. Dini ibadetlerini yaparak kendisinin gebelikten korunacağı inancı bulunmaktadır.

“Eşim çocuk istiyyo, korunmaya izin vermiyo.” (K13)

“Eeee şimdi normal yani hiçbir şey kullanmıyoruz.” (K2)

“Hiçbir şey ile korunmadım. Namazımı kıliyordum Allaha dua ediyordum hiçbirşey olmuyordu. Çok şükür öyle bir sıkıntım olmadı. Hiç korunmadım. Şimdi spiral var.” (K11)

Katılımcı kadın çocuk istemediğini ancak eşinin çocuk istediğini belirtmiş ve eşinden gizli olarak kayınvalidesinin bilgisi dâhilinde ve desteği ile hap kullandığını belirtmiştir. Yaşanan pandemi nedeniyle kadınlar Kilis'te bulunan sağlık kuruluşlarında bir süre aile planlaması yöntemlerinin temininde aksaklıklar olmuştur. Bu süreç ekonomik yönden zayıf olan kadınlara aile planlaması yöntem temini konusunda zorluk yaşatmıştır. Bazı modern yöntemler konusunda bilgi eksikliğinin ve korkularının olduğunu ve bu konuda profesyonel kişilerden yardım ve bilgi almadığını görmekteyiz. Görüşülen kadınlardan biri çocuk istememesinin nedenini Türkiye'deki yaşam şartlarının zor olması ile ilişkilendirmiştir.

“Ya ben şu an düşünmüyorum da eşim istiyor. Ben şimdi doğum hap kontrollerini gizli alıyorum eşimin haberi yok. Duysa kızar çünkü niye çocuk istiyor o. Ben gizli alıyorum (güldü). Haberi olmuyor zaten sürekli ben kullanıyorum bunu şeyden sonra doğumdan sonra hemen alıyorum. Kızıyor istemiyor çocuk istiyor ya hani. Şimdi mesela orada Suriye'de meselen sıkıntılar yoktu. Burada yaşam çok zor geçim zor ya... Mesela orada geçim bir babadan çalışıyor meselen kira geliyor, mesela ev kiramız yok ama dükkân kiramız var yani zorlanıyorsun. Bir de düşün üç çocuğum var. Onlar büyüyünce de güzel hayat vermek lazım

güzel meselen yaşamak vermek lazım güvenceleri olmazsan nasıl yapacaksın... Kayınvalidem şey hani biliyorum şey etmiyorlardı kayınvalidemin haberi var. Kayınvalidem zaten çok iyi annem gibi. Şey sipra takalım dedi ondan da korkuyorum hani etkisi olur bilir milir diye daha bir şey olur diye o korkudan o korku var bende. Ama bunu sürekli yanımda taşıyorum ben evlerde mutfak dolaplarının içerisinde saklıyorum (gülüyor). Alıyorum şimdi hani bulunmuyor diye inneye döndüm inne vurunuyorum her ay işte... Çok zor ya hani ben isterdim mesela bilmesini ele gizli yalanı şeyi istemiyorum ama mecbur. Çünkü bilse yaptırılmayacak ettirmeyecek. Eşim istiyor ama sürekli kayınvalidem arkamda. Ya hani bir ara eşim istemedi o zaman ilaç da kullanmadım normalde ilaç kullanıyordum doğum kontrol hapı onu kullanıyordum. Şimdi doğum hap kontrolü kullanıyorum. birara yoktu kalmamıştı hapları şimdi bıraktım inneylen korunuyorum.”(K15)

4.7.3. Sosyal Hayat

Görüşülen kadınlara günlük yaşantılarında kendilerine zaman ayırma durumları sorulduğunda; kadınların çoğunun genel olarak sosyal hayatlarının olmadığı ve kendilerine zaman ayıramadıkları tespit edilmiştir. Bu durumu etkileyen faktörler arasında göç edilen ülkede yabancı olunması, eşlerin kadınların gezmesine müsaade etmemesi, çoğu kadının çocuklarının küçük olması olarak ifade edilmiştir. Çocukların küçük olması kadınların kendilerine fazla zaman ayıramamasına neden olmaktadır. Genel olarak yapılan günlük rutin işler çocuk bakımı ve ev işleri olmaktadır. Kadınların boş zamanının olmadığını ancak fırsat buldukça farklı ev içi aktiviteler yaptıkları anlatılarında yer almaktadır. Bunlar arasında el işi yapmak, Kur'an okumak, tarla işleriyle uğraşma, zaman bulunursa spor yapmak yapılan aktiviteler arasındadır.

“Arada sırada şarkı dinlerim. Kafamı dinlerim. Ya şeylere dizilere bakarım. Bunlar benim şeyim. Kendim için oturduğum yerden eşarp işliyorum. Dantel işliyorum, böyle işler işliyorum. Kocamla oturup sohbet ederik. Çok çok bir iş yapmadığım sürece. Gecedeki evi toplarım... yimek korum yimek yerik.” (K7)

“eeee meselen temizlik yapıyorum yemek yapıyorum, ya çarşıya çıkıyorum, yani sıkıldığım zaman çıkıyorum işte böyle. Oğluma da bakıyorum ilgileniyorum yani oğlumla hep öyle... Ağlıyorum, ağlıyorum. Ağlayınca rahatlıyorum yani iyi geliyor bana. ya başka ne yapabilirim (gülümsedi).” (K2)

“Evdeyim. Sabah meselen on kalkarım nedim kahvaltı yaptırırım çocuklarıma, saçlarını üstünü çamaşırlarım var, evin işini evde başka bir yere gittiğim yok. Kapının önünde(güldü). Kapının önünde orda evdeyim bir yere başka bir yere getmem...” (K10)

“Kahve pişiririm içer(eşine), sonra kahvaltı koyarım, yiyor gider. Temizlik yapıyor, çiçeklerime bakıyorum, konuşuyorum çiçeklerimle tek tek ha böyle öpüyorum ay kızım bir tane doğurdu çok şükür aha böyle konuşuyorum...Ne yapıyorum bir yere gitmiyorum. Ay ben Kilis'i hiç görmedim nikâh yaptı. Sonra cızdan evlenme çıkarttı, sonra bu dilim meselen düzeldi tek başıma meselen bırakıyor. Evvalii beni dışarı bırakmıyor, hiç ne mümkün dışarıda saat 8.30 meselen akşam gece benim alıyor bir bacısı var öldü rahmatlık bura benim alıyor gelir sekiz buçuk. Hiç Kilis'i görmedim sekkiz ay ben bilmiyor.” (K9)

“... İlk kalkar kalkmaz önce gendisine çay pişiririm. Gendi çayı içer şeye gider işine gider. Ben bulaşıkları yıkarım işte yerleri toplarım. Geri kahve pişiririm gendime içerim. Çocuklar kalktığınlarda saat dokuz gibi dokuz buçuk gibi uyanıllar onlar, ben kahvaltımı hazırlanaça bir yandan kahvemini içerim bir yandan kahvaltıyı hazırlarım gendiler yirler kahvaltıyı...” (K12)

“Mesela şimdi benim tarlam var tarlamlan işte. Ben çok Kur'an okurum tesbih çekerim. Okorum Kur'an Fatıha, çok okurum yani...” (K1)

“Uu en çok ilgilendiğim çocuklarım, birde evin temizliği evin yemek yapması falan. Kocam zaten az çok yemek biliyor yemek yapmasını biliyor. Kendisi varken biraz yardım eder yani. Bazen internette araştırıyordum, bilgi alıyordum, haberlere bakıyorum, ders çalışıyorum uu böyle. Çok namaz kılardım. Kuran okurdum. Eeeh dua ederdim. Enternette çok araştırdım...” (K3)

“Kendime hiç pek ayıramıyorum şu an. Çok nadir yani ya ayıramıyorum pek. Arada bir fırsat buldukça gece yapabiliyorum. Mesela spor yapmaya kaktım bir aydır güya spor yapıyorum güya. Alet getirttim falan (diğer odada yürüme bandı vardı) ama artık hani gece bunlar anca gece yapabiliyorum. Çoğu zaman gece ben artık bunlar uyuduktan sonra böyle bi bitkin oluyorum kendimi bi atmak istiyorum sadece yatağa. Yorgunluktan. Bir gün nasıl geçiyor (gülüyor). Şu an bi maraton. İki çocukla bi maraton yani. Ev işi uyanıyorum zaten kahvaltı.” (K4)

Kendine zaman ayırma ve sosyalleşmenin kadınların çoğunda bulunmadığını belirtmiştik sadece bir kadın kendi gelişimi için ilde bulunan halk eğitim merkezine gitmekte ve sosyalleşmenin yaşandığı bir ortamda bulunmaktadır. Eşin verilen karara destek olması bu anlamda önemli olmaktadır.

“Benim gezmelerim çok. Ya arkadaşşıma gidiyorum ya arkadaşşıma bana geliyor. Ondan sonra akşamüstü kız okuldan geliyor. Ödeve oturuyoruz yemek yapıyoruz öyle. Amma en çok gezmelik benim. Pazartesi, Salı, çarşamba halk eğitime gidiyorum... Böyle hep gün.” (K14)

Genellikle araştırma bölgesinde Suriyeli kadınların bakımlı ve süslü oldukları söylene gelmektedir. Saha görüşmelerim sırasında evlerine davet edildiğim görüşülenler oldu. Tabiki bir araştırmacı olarak gittiğim evde artık ben yabancıydım. Gözlemlerim doğrultusunda görüşme yaptığım Suriyeli kadınların kendilerine baktıklarını, çok iyi makyaj yaptıkları, görünümüne dikkat ettikleri ve zayıf olduklarını gözlemledim. Eşlerine olan ilgileri de konuşmalarından anlaşılabilir. Görüşülen kadınlardan bazıları rutin işler bittiğinde eşin eve gelme saatine yakın kendi bakımlarını yaptıklarını, eşlerini beklediklerini belirttiler.

“Evini falan toparlarım çocuklarımla falan kahvaltılarını yaparım Ondan sonra giyinirim Banyo mu falan yaparım işte makyaj yapar otururum işte dizi seyredirim telefonda meselen oyalanırım Ondan sonra kalkar yemeğimi pişiririm ya ele bir günüm gelir geçer yani. Temizlik(gülüyor). Halı silerim pencere silerim kapı falan silerim temizliğe veririm. Eşim eve geldiğinde güzel süslenirim güzel güzel yemekler pişiririm ama güzel hani giyinir süslenirim güzel. Napiim işte şimdilik meselen çocuklarımla ödev falan yapıyoruz, bunlara bakıyorum yemek pişiriyorum gendilerine, ya sürekli meselen oyunlar falan yapıyoruz.”(K15)

“Ayırabilirsem oturabiliyorum. Canım sıkıldığı zaman makyaj yapıyorum, kızımın saçını taryorum, iniyom birez kapının önünde oturuyom o kader. Ya damda oturuyom. Makyaj yapıyorum. Temizlik yapıyorum ondan sonra kahvaltı hazırlıyorum. Gene temizlik ondan sonra kahvaltı. Önce temizlik, kahvaltı, çay bişene kader temizlik ondan sonra kahvaltı hazırlıyorum. Kahvaltı kaktıktan sonra yine temizlik, öğlen oluyo ondan sonra yemek öğlen yimeği yiyok o kader (gülerek anlatıyor). Öyle böyle yatağa girene kader oturmuyom.” (K13)

4.7.4. Üreme Sağlığı ve Diğer Sağlık Sorunları

➤ Üreme Sağlığı Sorunları

Kadınlar yaşamları boyunca pek çok fizyolojik süreçlerden geçmektedirler. Normal fizyolojik süreç olarak kabul edilen, menstrual siklus, gebelik, doğum ve menopoz dönemleri bireylerin enfeksiyonlara, hastalık ya da ölüm gibi durumlarla karşı karşıya kalabilecekleri dönemlerdir. Bu riskli süreçlerde kadınlar daha fazla sağlık hizmetine ihtiyaç duyarlar. Göçlerden sonra mültecilerin yaşadıkları problemlerin başında üreme sağlığı sorunları gelmektedir (128). Üreme sağlığı hizmetleri özel dikkat gerektirir. Bu nedenle mülteci

kadınlara, gebelik ve doğum sonrası dönemlerde birinci basamak sağlık kuruluşlarında üreme sağlığı konusunda danışmanlık hizmetleri ücretsiz olarak verilmektedir (129).

➤ Gebelik Süreci

Kadının gelişimsel süreci içerisinde yer alan gebelik dönemi, fiziksel ve psikolojik değişikliklerin olduğu önemli bir süreçtir (130). Kadının bu dönemde yaşamış olduğu sıkıntılar anne ve bebeğin sağlığını olumsuz etkiler. Araştırma katılımcıları kadınlar göç öncesinde fiziksel olarak sıkıntı yaşamadıklarını, psikolojik rahatsızlık yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sonrası evlilik sürecinde ise görüşülen kadınlar gebelik döneminin zor olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamında yer alan kadınlara gebelik sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara çözüm olarak ne yaptıkları soruldu; görüşülen kadınlardan biri, bu sorunları dinlenmek, müzik dinlemek, kuran okumak gibi aktivitelerle ve eş desteğiyle atatabildiğini belirtti.

“Ben ilk böyle bir iki ay hamile olmayınca şey dedim kesin dedim korkudan bişey oldu dedim. Eee sonra hamile olduğumda doktor zaten psikolojik bir sıkıntın var dedi. Panik atağım var dedim. O dedi onunda etkisi var dedi baya onda şey dediler yani sürekli dikkat et müzik dinle mesela kuran dinlemek istiyosan kuran dinle. Eee bişeye daldır dedi doktor bana düşünmemeye çalış dedi. Bizde tamam dedik zaten eee bide sorunlarım o arada çok sorunum vardı yani adaptasyon sorunları diyelim... Düşük olursa bir iki yıl düşünmemen lazım demişti doktor. Dedim hep dua ettim yani kalsın çocuğum kalsın falan diye baya bi o süreç çok şeydi... O düşük tehditinden sonra sürekli yatmak zorunda kalıyodum... Kızım 39 haftalık yani erken doğmadı çok şükür. Normal doğum oldu...” (K5)

“Hamilelikte vallahi şey oldum evleri bir gün yıkıyordu. Kayınbabam zili çaldı. Çok zili çaldı ben ne kadar bekle dediysem beklemedi burdan kaçarken düştüm ikinci numaraya hamileyken. Hamileyken düşüncük bel fitiğine kaldım. Bi de dizlerim ağrır. Toktur dedi gerekmedikçe kullanma alışkanlık yapar dedi ağrı kesicileri. Onun için çok içmem ben ağrı kesici.” (K7)

Adölesan gebelikler, özellikle kız çocukları için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan adölesan evlilikler, farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yaşanan adölesan gebelikler ilk cinsel ilişki yaşı, evlilik öncesinde yaşanan cinsel deneyimler ve aile planlaması hakkında bilgi sahipliği iken, gelişmekte olan ülkelerde daha çok geleneksel ve kültürel yapı, dini inanışlar, aile yapısı,

maddi durum nedeniyle erken yaş evlilikler olmakta ve adölesan gebelikler yaşanmaktadır (131). Erken yaşta evlilik yapan adölesan çağıdaki bireylerde gebeliğin olması, fiziksel olarak henüz gelişimini tamamlamadıkları ve hormonal olgunluk seviyesine ulaşamadıkları için bu gruptaki adölesanlar hem kendileri hemde bebeğin sağlığı açısından riskler taşımaktadırlar (132).

Suriye’de adölesan evlilikler ve adölesan gebelikler savaş öncesinde kültürel ve geleneksel yapının etkisiyle olurken; iç savaş sonrası Türkiye’ye göç sonrasında hem geleneksel yapı hem de savaştan sonra güvenlik ve koruma gibi nedenlerle kız çocukları erken yaşta evlendirilmiş ve bu nedenle adölesan gebeliklerde artış görülmüş olabileceği düşünülebilir.

Suriye’den göçle gelen ve Türkiye’de evlilik yapmak zorunda kalan kadınların arasında yer alan kız çocukları, henüz 18 yaşın altında fiziksel olarak gelişimlerini tamamlamamış ergenlerdir. Kadınların çoğu yaptıkları evliliklerde çocuk sahibi olarak hane içindeki yerlerini sağlamlaştırmak, geleneksel aile düzeninde gördüklerini uygulamak ayrıca yaşadıkları evliliğin, hamileliğin farkında dâhi olmadan gebelik yaşamaktadırlar. Yaşanan gebelik sürecinde sağlık sorunu ortaya çıktığında doktora gidilmekte, doktorun tedavisinden sonra gebelikte yaşadığı sorun ile ilgili olarak internet bilgisine başvurmakta ancak o zaman sorunu kabullenmektedir. Bazı kadınların ilk başvuru kaynağı internet olabilmektedir.

“Hamileliği taşıyamadım hep sırtım ağrıdı, kusma oldu dokuz ay boyunca kusma oldu. Dokuz ay boyunca baş dolanması, sancısız bir doğuma girdim mesela çok kötü birşeydi. Hani onu düşünmek istemiyorum çok kötü bir şey. Hani şu an çocuk istememe benim oğlumu bile getirmek istemedim kazayla oldu. Hani çok zor bi dönemde hamilelik olsun kötü geçti. ... Hamileliğimi öğrendim zaten baş dolanması ile başladı, kusma ile başladı, evlendikten 6 ay sonra hamile kaldım ben... Hani hamileliği eşim çok istiyordu çocuk hani ben çocuğun ne olduğunu bile bilmiyordum öyle diyeyim çocuğum oldu hamileymişim çocukmuşum hiç öyle bir fikrim yoktu ama karnımdayken doğusunda ben baş dolanmasından kusmaktan o kadar ilaç bıktım hani. Çok sevdiğim bir doktor yine şey dedi bana, yaşının küçüklüğünü bir tarafa koyalım belin taşıyor vücudun tam daha şeklini almamış belin taşıyor... işte hep yat derdi hep uzan derdi bu geçmiyor. Aile evinde yaşıyorsun kaynana var kayınbaba var kayın var görümce var yemek yapıyorsun sabah gözünü açıyorsun yukarı çıkıyorsun kahvaltı hazırlıyorsun indir kaldır temizlik bitmiyor akşama kadar misafir de çok var şu an koranadayız kimse gelmiyor... İkinci gebeliğimde yine aynı aynı aynı zeytine giderlerdi. İşte o zeytin süreci beni çok yorardı. Ben evdeyim yemeklerini yapardım evlerini temizler. Benim

evde dahil yani iki kat temizliyorum merdiven çıkmam yasak ,eee çocuk almak kucağıma yasak... Doğum sırasında e şöyle diyeyim sana. Ben bilmiyorum bir şey annem sadece dedi ki ne kızım dedi sen sadece dua et dedi içinden ne gelirse onu söyle dedi hep dua ediyorum hep dua ediyorum ben sanmıyorum ki hani böyle şeyler olacak yani sanıyorsun bütün kadınlar böyle oluyo sanıyorsun. Bütün kadınlar böyle olacak.” (K6)

“Hiç kolay değil çok zor geçti eeee son iki ay çok zor geçti kaşıntı başladı bilmem ne başladı çok zor geçti geceler uyuma yok. Hiç uyuma yok ama sonra doktora gittim normal dedi o olabilir dedi çok kötü yani şey internette araştırdım yani olabilir normal yani yazıyor ama şey her kadında olmuyor yani bazen olabilir.” (K2)

Adölesan evlilik yapan görüşülen kadınlardan biri, ikinci gebeliğinde de doğum sırasında sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Doğumun başlama belirtileri kadın tarafından bilinmemekte, sancısının olmaması, bebeğin ölü olma ihtimali, korku, sağlık personelinin tutumundan endişe etmek, sağlık personelinin Suriyelilerin doğurganlığı ile ilgili sözleri doğumda yaşadığı sıkıntılar olarak ifade edilmiştir.

“İkinci çocuğum da doktor bey'le önce bi görüştüm doğuma girmezden önce... Alttan muayeneden sonra sancım olmaya başladı serum verdiler. Bir de girdim saat dörtte çatal diyorlar işte doğum şeyine alıyorlar beni, doğacak dedi çocuğun dedi. Ben dedim hayır dedim vallahi benim çocuğum zor doğuyor ve ben ara sıra bir sancı hissediyorum hani nefeste yine öyle kadınların bağırdığı gibi bağırmıyorum ben öyle bir acı hissetmiyorum önce... Ondan sonra gittiğimde şey dediler saat 2-3 gibi çocuğun kalp atışı düzgün değil dediler. Dörtte çatala aldıklarında çocuğun kalbi durdu dediklerinde ben gittim zaten ağlamaya başladım çocuk öldü mü diyorum... Çocuğun kalbi atmıyo dediler. Çıkarttılar üstüme sezeryana dediler bana... çocuğu çıkarttı, çocuk mosmor (korkuyla anlatıyor). Kordon böyle (boynuna dolanma hareketi yaptı) bir çaktı çocuk ağlamıyor öldü. Ben öldü dedim ben ağlıyorum... Doktor şey dikiş olmamasına rağmen kesmişlerdi doktor oradaki hemşirelere bağırıyordu ikinci çocuğu bir yıl olmadan getireydiniz bana gibi bir şeyler söyledi yine orada dikiş gördüm ama onun gibi değildi. İlki bayağı kötüydü. Çünkü dizim bacağıma kadar ağrıyordu ikinci baya iyiydi... Hani bir de şöyle yapıyorlar Suriyeli zaten doğurur böyle kapasite var... Ben öyle bağıramıyorum, söyleyemiyorum kendilerine bizi azarlıyorlar, bir şey söyleyemiyoruz oradaki şeylere hiçbir şey söyleyemiyoruz. Çok doğum vardı Suriyeliler çok doğuruyordu onlara kızıyorlardı bize de çıkıyorlardı...” (K6)

Bor'un (2020) yapmış olduğu çalışmada eğitim seviyesi ile kadının üreme sağlığını geliştirme konusundaki sağlık davranışı arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça kadınların üreme sağlığı geliştirme davranışlarında da artış görülmektedir (131). Göç eden ve eğitim düzeyi düşük olan katılımcı kadın, gebelik sürecinde bazı sıkıntılar yaşadığını ve gebeliğini riske atacak davranışlarda bulunduğunu aktardı. Bu durumda aile planlaması yöntemi kullanmadığını, dini inanç ile bağlantılı olarak Allah'ın kendini koruyacağını ifade etti. Görüşülen kadınların bazıları ise gebelik süreçlerinde gebelikte yaşanan sıkıntılar dışında herhangi bir sorun yaşamadıklarını beyan ettiler.

“Sezeryan oldum. Ben baya çok şiştim ben geldiğimde 45 kilodum. 75 kilo oldum. Baya almışım. Şiştim yanı baktım yöriyemezdim. Yemek herşey benim önüme gelirdi. Son günlerimde beyle oldu. Yanı önce bişey yokturda. birgün belee oturak misafirlikte ayaklarım uyuşor. Hemen şişor hemen uyuşor... Bene dediler perde takma ben hepsini yapardım. Şunu etme ya hepsini yapardım. Dediler aman düşer müşer. Allah'ın üstüne atarım dedim ben. Benim ogün eşim diyorkine korona var diyor şeyini ben dedim ben zamanyla doğum siz dedim bene perde taktırmayın bene şöle etmeyin ben dedim hepsini Allaha bırakmışım. Hasteligide her şeyi. Allah gendi daha güzel bilir benden.”(K12)

“Üçündede hiçbir şey yaşamadım şükür. İlk gebeliğim evlendim 3 ay sonra hamile kalmıştım. 2013 tede hamile kalmıştım. Sıkıntılı bir gebeliğim yok şükür yok. Arada düşüğüm falan hiç olmadı şükür. Hiçbir şey olmadı şükür” (K11)

“Düşük yok hiç olmadı çok şükür. Ama bes midem çok bulanır işte hamileliğim zor geçer. İlk günler mide bulantısı ondan sonra mide eşkimesi ondan sonra ağırlık uyuyamam öyle. Hamileliğim benim çok kötü. Ama doğurmam çok kolay çok şükür.” (K14)

➤ **Düşükler**

Göç eden doğurgan çağıdaki kadınlarda sıklıkla kendiliğinden olan düşükler ve üreme sistemine ait rahatsızlıklar görülebilmektedir (9). Savaşın yarattığı stres, korku gibi psikolojik rahatsızlıkların etkisiyle kadınlar fiziksel rahatsızlıklarda yaşayabilmektedir. Araştırma katılımcıları kadınların bazılarında savaşın etkisiyle ilk gebeliklerinde düşük yaşadıkları beyan edilmiştir. Yaşanılan savaşın kadınlarda göç sonrasında oluşabilecek rahatsızlıkların nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca göç eden ve göç ettikleri ülkede evlenen kadınların, yaşlarının küçük olması, sağlık hizmetlerine erişim imkânlarının kısıtlılığı, savaşta yaşananlardan dolayı psikolojik olarak etkilenmeleri kadınların düşük yaşamalarına neden olabilmektedir. Suriyelilerin Kilis'e geldikleri ilk yıllarda Türkçe bilmemeleri bu yüzden çok fazla iletişim kuramamaları gibi nedenler iletişimi güçleştirmiştir. Gidilen ülkenin dilini

bilmeme göçmen kadınların sağlık hizmetlerinden özellikle üreme sağlığı hizmetlerinden yeterince yararlanamamasına neden olmaktadır.

Yapılan bir çalışmada hemşirelerin sığınmacılara bakım verirken dil bilmemenin, sığınmacıların anlattıkları semptomların ve oluşabilecek komplikasyonların belirlenmesinde engelleyici olduğu belirlenmiş ve verilmesi gereken sağlık hizmetinin bu durumdan olumsuz etkilendiği vurgulanmıştır (133). Bu sebeple dil engelinin ortadan kalkması için sağlık kuruluşlarında tercüman bulundurulmalıdır (40).

Çalışmanın yapıldığı Kilis'te devlet hastanesi ve özel hastane olmak üzere iki sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Nüfusun Suriyelilerin de gelmesiyle birlikte artış göstermesi, ilde bulunan sağlık hizmetlerinde yığılmaya ve aksamaya neden olmuştur. Kadınlar hem savaşın korkutucu etkisini yaşamış hem de dilini bilmedikleri bir ülkede yaşamaya çalışmışlardır. Bu uyum sürecinde sağlık problemleri yaşamışlardır. Çalışmamızda yer alan kadınların bazılarının ilk gebelikleri düşükle sonuçlanmıştır. Kadınlar anlatılarında düşüklerin sebebinin; eşi tarafından şiddet uygulanması, sağlık çalışanlarının yoğunluklarından dolayı yeterince ilgilenememesi olarak belirtilmiştir.

Gebelik sırasında kadına uygulanan fiziksel şiddet kadının vücudunda travmaya neden olmakta ayrıca ölümcül olan ya da ölümcül olmayan sağlık sorunları ortaya çıkabilmektedir. Kadın için ölümcül olmayan ancak bebek için ölümcül olan düşük, şiddet sonucunda görülebilmektedir (134).

Suriyelilerin ilk geldikleri yıllarda hastaneleri kullanamamaları, geçici kimliklerinin olmaması nedeniyle sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamalarına neden olmuştur (40). Sağlık hizmetlerini öncelikli olarak kullanamama, düşük oluşmasında bir diğer etken olabilmektedir. İkinci basamak sağlık kuruluşunu kullanamayan Suriyeli gebe kadın; ilk gebeliğinde eşinin fiziksel şiddeti yüzünden, ikinci düşüğünü ise aile büyüklerinin (kayınvalide) yönlendirmesi ile sağlık kuruluşu dışında bir evde muayene edilmesi sonucu bebeğini kaybettiğini ifade etmiştir. Bu durum ana -çocuk sağlığı açısından riskli durum olan düşük ile sonuçlanmıştır.

“Bence rahatsız çok oldum, çok dayak yedim çok dövdü (ses tonu çok düştü) çok yidim onlardan düşük yaptım. Şey düşük yaptım burda, bir orda, geri maşşallah bir ay sonra sürmedi gene hamile kaldım. Meselen sıkıntı oldu evet dayak yidim iki, üç sefer, dört sefer, beş sefer ama sıkıntı değil gene hamile beni dövdü iki üç sefer bişey olmadı sıkıntıye. İçimde bir sıkıntı varmı onlarda düşük yaptım. Bir sefer üstümüze bomba düştü onun yüzünde düşük yaptım. Geri burda meselen merdivene hızlı çıktım düşüğü yaptım aklıma gelor iyicene.

Burdan burdan gettim hissetmedim geri akşam oldu ayıptır söylemesi tuvalete girdim bana bir leke geldi. Sağlık ocağına gettim bir inne yapıldı... O eski bir ebe (kayınvalidesi demiş). Beni götürdüler ona geri bir mayene yaptı noldu olmadı eve geldim düşük yaptım (sessizlik)..."
(K10)

Görüşülen kadınların anlatılarında düşüklerinin sebebinin doktorun hatası ve sağlık personellerinin kendileriyle fazla ilgilenilmediği yönündeydi. Aslında Suriyeli kadınlar, kendi kültüründen, Suriyelileri daha iyi tanıyan, dil engeli olmadan muayene olabilecekleri doktorların hastanede olmasını istedikleri için bu düşüncede olabilirler. Suriyelilerin geldiği yıllarda Kilis'te bulunan tek hastane yerli halkın ve Suriyelilerin sağlık hizmetine yetecek düzeyde değildi. Sağlık çalışanı sayısı ve hastanenin fiziksel koşulları bu kadar fazla nüfusa hizmette yetersiz kaldı.

"Vardı çocuğum. İlk evlendiğimde düşük çocuk oldu düşük yaptım. Direk hamile kaldım düşüğüm oldu. Hadi oda doktorların hatası. Çünkü benim kanımda pıhtılaşma vardı. Benim kanımda pıhtılaşma olduğu için doktorlarda onu çözemediler. Devlet hastanesine gittim ben. Hani daha önce özeli falan şey etmiyoduk bu kadar yoğun değildi yani sakindi oraya gittim. Ben sürekli ordada çalıştığım için doktorları tanıyoduk. Şu an yaşamış olsaydı üç yaşında olurdu. Öyle oldu yani." (K8)

"Ya ben şeyden önce hamileliğimden önce baya bi düşük yaptım. Üç defa düşük yaptım. Ve sebebi bilinmedi. Bende kendimi bilmiyodum. Bilinmedi sebebi (biraz ses tonu düştü) biraz şey yani burası nası diyim size kötölemek gibi olmasın ama bi değişik buranın hastanesi doktorları çok değişik. Ya ben doğum kontrollerine hamilelik kontrollerine falan gidiyodum orda bile böyle çok değişik şeylerle karşılaşıyodum. Bakmıyo gibi. Nedeni bilinmedi." (K4)

Göç, kadın için zaten bir stres kaynağı iken birde evlilikte yaşadığı sorunlar, yeni ülkeye, yeni hayata, çevresine uyum sağlamaya çalışmak, bu süreçte aile üyeleriyle çatışma halinde olmak gebeliği olumsuz etkileyebilir. Katılımcı kadın kayınvalidesi ile sıkıntılarının olduğunu ve yaşadığı sorunlardan dolayı üzüldüğünü, eşi ile tartışmasının ardından birkaç gün sonra düşük yaşadığını ifade etti. Gebelik sürecinde yaşanan stres, sıkıntı ve üzüntü düşük nedeni olabilmektedir.

"Ben kızımdan sonra (ilk çocuk) onbeş aylık sonra emziriyordum daha hamile kalmıştım yani isteyerekte istemeyerekte. Dört ay kaldım hamile sonra yani sebepler düşük.

Düşük olduğu sebepler, birinde uı üzüntü gene kayınvalidemdi. Dört aylık bi düşük. Kürtaj falan değil kendiliğinden sancı geçirdim aynı doğum sancısı gibi riskli hamilelik dedi doktor. Sonra şey gittim yattım iki üç saat hastanede ilaç verdiler hemen düştü. Gitti bebek. Doktorlar bilemediler tam olarak ama bence bi üzüntü vardı eee tatsızlık yaşadığımız bir tatsızlık kayınvalidemle bi olay vardı. kocamlan tartıştık onun yüzünden... Sonra 2-3 gün sonra şey başladı sancı geçiriyordum. O da çalışıyordu nöbete gidiyordu gece çalışıyordu. Sabah geldi hastaneye götürdü beni hastaneye gittim şey dedi doktor dinlenecek dedi dinlenecek dedi bir şey olursa gelin dedi. Eve gönderdi doktor sonra bir iki gün geçti. Yine şey tuttu beni sancı tuttu beni. Gittim doktor ile görüştim şey dedi riskli hamilelik dedi düşebilir dedi yani düşecek dedi. Sonra şeye gözleme götürdüler beni sonra şey taktılar sirum falan taktılar 1 saat 2 saat geçmeden kendiliğinden düştü bebeğim 4 aylıkken. Çok üzüldüm...Tahlil falan yaptı istediler tam bilmediler tam şey dedi yani eee uı yani fiziksel bir sebep yok sende bir sıkıntı hiç yokmuş ama psikoloji. 3- 4 ay sonra zaten şey oldu tekrar hamile kaldım ve bu isteyerek bu da. Hamile kalmamak için korunduk biraz. Şey vücudum kendine gelsin diye şey olsun diye rahatlasın diye böyle 2-3 ay korunduk sonra olunca zaten çok şükür hemen oldu.”

(K3)

➤ **Beden İmajında Değişim**

Beden imajı kadın için fiziksel olarak sağlıklı olma hali, fiziksel görünüş için önemli olan ve kadının cinselliği için olması gereken tutum ve algılardır. Yapılan çalışmada beden imajındaki olumsuz değişim ya da eksiklik kadının kendisine olan özgüveninde ve dişilik özelliklerinin kaybedilmesi gibi farklı sorunlar yaşadığı belirtilmiştir (135).

Beden imajının kadın tarafından olumlu olarak kabul edilmesi kadının kendi sağlık davranışını oluştururken doğru kararlar verebilmesinde etkilidir. Beden imajı kadın için beğenilme arzusu, cinselliğin yaşanması için gerekli olan bir algıdır. Katılımcı kadınlar çoğunlukla beden imajındaki olumsuz değişimi doğum sırasında yaşamışlardır. Doğum sonrasında atılan dikişlerin düzgün ve estetik olmaması kadınlarda özgüven yıkımına neden olmuştur. Estetiğin günah olduğunu düşünmek ve estetik yaptırmak istememe ayrıca eşin bu görüntüden rahatsız olma durumunda başkasıyla evlenebileceğinin ifade edilmiş olması kadının beden imajından rahatsızlık duyduğunu belirtir. Bu ifadeler, kadının cinselliğinin bittiği yönündeki algısından kaynaklı olabilmektedir.

“Hani gittim geldim zaten birkaç kere doktora da gittim eeeee damarda yanlış bir damar mı kesmişler yanlış bir şey mi etmişler eeee gittim bacağımda şu an hissetmiyorum ama yürüdüğümde şey diyorlar hafif aksiyon diyorlar bana herkes hani ben görmüyorum ben

hissetmiyorum kendimde ama akrabalar aksıyorsun diyorlar. O doğumdan beri. ee şey oluyor bacağımda akşam yatarken halen oluyor damar çekişmesi oluyor. Ağrı çok oluyor. Çoğu zaman hap içmezsem dayanamıyorum. Dizimin şu kapağı çok ağrıyor. Dikişlerimi hâlen tek tek sayabiliyorum o derece diyim size bacağıma kadar yani özel bölgeyi bırakın çıkmış dışarı artık bacağıma kadar diyim size bayağı...40 gün dikişlerimi tek tek sayabiliyordum kıpkırmızı yeri. Hep o gün aklıma geliyor, O gün aklıma geliyor keşke diyorum hani o gün gelmeseydi de üstten olaydı sezeryan olaydı derdim mecbur kaldılar sezeryan doğurttular o parça. yani aklı başında da bir dikiş hiç de atmamışlar böyle büzmüş büzmüş dikmişler böyle diyeyim hani çok kendimde kadın şeyi görmüyorum artık. Estetik günah olduğu için yaptırmam özel bölgemi katiyen yaptırmam doktor hanım demişti bana muayeneye gittiğimde dedi. Hani şey dedi hani Antep'te bunun şeyleri var dedi özel hastaneler var dedi... Ben niye estetik yapayım ki eşim memnun değilse zaten ben dedim ona hani gidip evlenebilirsin dedim... Bayağı kötü hani bildiğin bir sezeryanlık gibi oturup kalkamadım ben 40 gün yataktan kalkamadım... İlk bebeğimdi. İkinci bebeğimde 5 dikiş oldu.”(K6)

“Ben bir ay, bir buçuk ay kalçamın üzerine oturamadım ele yatarak şey yaptım. 15 taneden fazla vardı dikişim. Bir kırmızı ilaç var işte ondan pamukla falan yani halen şey meselen eline şey birde dikişleri ters atıyolar meselen ellediğin zaman halen eline et geliyo halen.” (K15)

Beden imajındaki olumsuz değişim kadını birçok anlamda özellikle de cinsellik konusunda yetersiz hissetmesine neden olur. Görüşülen kadın beden imajında değişim olmaması için doğumunda dikiş olmamasına rağmen dikiş atılmasını ve perine bölgesinin toparlanmasını istediğini belirtmiştir. Katılımcı kadınların çoğunun beden imajlarına önem verdiklerini söyleyebiliriz.

“Ben dikiş istedim. Ben istedim dikişleri çünkü toparlıyor (sesini alçakttı) yani olmuyor normalde birinci kızımda oldu, ikicide üçüncüde olmamıştı ben istedim dikişi iki üç tane olsun yani. Böyle şey olmasın sarkmasın diye(gülüyor).” (K14)

Çalışmamızda beden imajını olumsuz etkileyen bir diğer konuda mastektomi yaşanmasıdır. Görüşülen bir kadın yanlış tedavi sonucunda mastektomi olduğunu belirtti. Bu yaşanan ameliyattan sonra beden imajında yaşadığı değişimler sonucunda kendisini kadın olarak görmediğini ve cinselliğini kaybettiğini ifade etti.

Mastektomi yaşayan kadınlar çekiciliğinin, kadınlığının, doğurganlığının ve cinselliğinin olmadığını düşünmekte bu olumsuz beden imajı algısı nedeniyle kadın farklı psikososyal sorunlar yaşayabilmektedir (135).

“Yani çok kötü saçım hepsi döküldü neler oldu söyledi çıkıyor çıkıyor Para gitti psikoloji bozuk oldu Ne yapayım çok şükür yok iyiyim ... bu tedavi aldım adet kestiler doğum doktora gittim söyledim aha böyle sonra zarar veriyor seni niye hormon(hormon) çalışıyor. Bu hastalık gelir niye kesiyorlar mesela adet hormon bitiriyor yumurta hepsi gidiyor hiç meselen aynen erkek oldum. aha böyle yap hiç bilmiyorum (kendi koluna dokunuyor) aha böyle yap hiç bilmiyorum. Benim öpüyor hiç bilmiyorum yani afedersin mesela kocam yatıyorum hiç bilmiyorum hiç ağlıyorum bilmiyorum hiç esas yok mesele. Bilmiyorum ya bilmiyorum.”(K9)

➤ Diğer Sağlık Sorunları

Göç süreci içerisinde yer alan kişiler sağlıkları açısından değerlendirildiğinde, pek çok fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları yaşayabilmektedir. Göç olgusunda kadınların stresle başetmeleri diğer bireylere göre daha yetersizdir. Çalışmamızda yer alan bir katılımcı kadına Türkiye’ye geldikten ve evlendikten sonra meme kanseri tanısı konmuş ve sağ memesi alınmıştır. Anlatılarına göre; Türkiye’ye ilk geldiği yıllarda Türkçe’yi çok iyi bilmediğini ve sağlık kuruluşuna gittiğinde iletişimde sorunlar yaşadığını aktardı. Yine görüşülen kadın ifadesinde, o dönemde hükümetin doktorlara ameliyat başı para verdiğini ve doktorun para kazanmak için başka tetkik yapmadan hemen kendisini ameliyat ettiğini, yanlış teşhis sonucu memesinin alındığını ve psikolojik olarak yıprandığını belirtti. Bu tedavi sürecinin maliyetli olmasında yıpratıcı bir etki olmuştur. İki kez düşük yapan ve çocuk sahibi olamayacağını bilen kadın bu durumu kabullenmiş ve boş zamanlarında Kur’an okuyarak kendini tedavi etmekte olduğunu ifade etti.

“Evlendikten dokuz ay sonra baktım bu göğsüm ağrıyor (sağ göğsünü gösteriyor). Baktım burada bir şey çıktı sonra eşime söyledim burada ne çıktı yeni öğreniyorum Türk ha böyle baktı bilmiyorum. Sabah kalktı beni toktora aldı burada devlet hastahane. Bir toktor beni aldı. İu toktor beye gittim tahlil yaptı parça aldı. Sonra söyledi göğsini bu alıyor. 6 ay yaşıyor bu benim eşim de birinci hanımı aha böyle öldü. Ama made (mide) bu da korktu imza at imza at ben imza atmadım imza at imza at imza attım. Sonra göğsümü aldı. Antep'e gittim bir profesör beni baktı. Söyledi bu doktor kim göğsünü aldı. Niye göğsünü alıyor. İşte sonra

geldim ben şikâyet toktoru yapıyorum. İstanbul'a kaçtı aha böyle oldu. İşte canım burada göğsümü aldı, hepsi aldı söyledi gereksiz yani. Bilmiyorum profesör aha böyle söyledi (sağ göğsünü gösterdi) Bir sene sonra bu göğsümü aldılar. İyiyim çok şükür çok şükür iyiyim... Mesela Suriyeli devlet para veriyor, Suriyeli burada ameliyat yaptım. Para vermedim. Hükümet veriyor anladı. Beni şimdi benim yenileceğim para vermiyorum u ezahane gidiyorum meselen ben Suriyeli parasız alıyorum ilacı ama 4 ay ben motografi(kemoterapi) ney bu ilaç tedavi aldım 4 ay ben 2 iğne aha böyle alırım bu 4 ilaç aldım. Hepsi para verdim yani aldım. Benim annem rahmatlık getirdi hepsi sattım ilaca verdim. 2 iğne aha böyle 1 milyar 700. Yani çok sıkıntı yani çok ağır geldi benim çok burada oturuyorum. Aynen hapis söylüyorum yani çok kötü saçım hepsi döküldü neler oldu söyledi çıkıyor çıkıyor. bes bir sefer Suriye'ye gidiyorum mezara annem görüyorum Çok rahat olurum göndermiyor. Her 6 ay kontrole gidiyorum geliyorum.”(K9)

Kadınlarda çoğunlukla üreme sağlığına ilişkin hastalıklar görülmektedir. Araştırma katılımcısı kadın iki kez düşükle sonuçlanan gebelik yaşadığını ve yumurtalıklarında kist olduğunu belirtti. Dünyada yaşanan pandemi nedeniyle ülkemizde de birçok hastalık tedavisi daha sonraki dönemlere ertelenmektedir. Hastanenin Covid-19 hastalarına öncelik vermesi diğer hastaların hemen tedavi edilmesine ve sağlık hizmetlerinden yararlanamamalarına neden olmaktadır.

“İşte benim argor (ağrıyor) şimdi gittim dün acile gittim fotoğraf çektiler kan tahlil yaptılar bilmem ne dediler kist var. Yumurtanın bitişi bir kist var olmuş işte elhamdülillah yumurtaya eziyet etmemiş bes dedi diktör hemen yani muayene olucun. Gittim bugün aradım dedim 182 dediler dolu dedim ne zaman dediler bugün dolu yarın dolu. E ben bugün dedim belki giderim belki bırakırlar beni bırakmadılar Suriye tarafına gittim Yine dolu. Zaten hastahannede dolandık geldik. (tahlillerini gösterdi) dedi bana diktör bunu elet (ilet) beraber gösterirsin. Diktör dedi inşallah huyu iyi kist bazen huyları güzel değil yani zarar eder. Gene git durma dedi (sol tarafta 4cm çapında kist).Şöyle kafes kimi girdiler beni ev kimi şöyle. Biz insan çalışır tarlaylan falan yani iyi sıhhat..Mesela alerjim var benim bir gün arılar sokar beni dakkada ulaşırum. Alerjim çok benim.” (K1)

➤ Psikolojik Sorunlar

Suriyeliler göç öncesi iç savaşta ülkelerinde, göç ederken yaşadıkları belirsizlikler ve göç sonrasında göç edilen ülkeye uyum aşamalarında sorunlar yaşamaktadırlar. Suriyelilerin

yaşadıkları bu zorluklar onlarda bazı psikolojik sorunların oluşmasına neden olmaktadır (136).

Yeni bir ülke, dil engeli, evlilik, aile üyeleriyle çatışma, kültürel uyum, savaşta kaybedilenlerin acısı gibi pek çok etken psikolojik olarak bireyde sıkıntı oluşturabilir. Kişilerin yaşadığı psikolojik sorunlar farklılık göstermektedir. Görüşülen kadınlardan bazıları, yaşadığı travmayı kendi çabasıyla, kendini telkin ederek, sahip olduklarına sarılarak, bazılarıda intihar düşüncesinde oldukları halde geride bırakacaklarını düşünerek tekrar hayata tutunmaya çalışmıştır. Özellikle intihar düşüncesinde olan kadınlar yabancı olduğu ülkede yardım alabilecekleri, başvurabilecekleri bir sağlık kuruluşunun olduğunu bilmedikleri, ailelerine bu durumdan söz etmediklerini ifade ettiler.

“Psikolojik nası kendi kendim atlatmaya çalışıyorum yani. Açıkçası bi ara baya bi düşündüm sonra dedimki amaaan boşver dedim bak ne güzel Allah sana iki tane çocuk vermiş ev vermiş hayat vermiş ben en ne zaman psikolojik şeyim daha çok bozuldu üniversiteden çıktığımda. Baya bi çöküntüye uğradım o sıkıntıda yani diyorum ki iyiki çocuğum oldu sonra yani. Bi yıl sonra oğlum oldu zaten. Onda çok istedim destek falan almayı sonra dedimki ne niye kafana takıyosun bak kızın okullu oldu okula gidicek şunu edicek oturdum çocuğumlan ilgilendim şey ettim yani mesela şimdi ne derlerse açıkçası hani içine kapanık mı denir yoksaa kendini izelasyon yapma mı duymamaya başladım.” (K5)

“İntiharda aklımdan geçti (sessizlik. Gözleri ağlamaklı) o zamanda. İnancım dedim Allahım benimle hiç bişey olmicek dedim. Çok zor hayatım boyunca en zor (ağlıyor)(sustu). Kimseye anlatamıyordum annemgil üzülmesin diye anlatamazdım. anlatamaazdım. Tek bi arkadaşşıma anlatmıştım keşke anlatmasaydım. Destekçi olmadı. Yani yanlış kişiye boşaltım ben içimi. Ben iki ay diyebilirim evlendiğim en zor iki ay geçirdim. En cehennem en cehennem günlerim varya ilk iki aydır. Anlatamazdım annemgile. Eşimde etkilenor şu sorunlarda var ya, yani sabırsızdı, sinirlenirdi mesela. Ben sakın bi ailede yetiştim. Babam annem hiç bağırılmazlar mesela dövmezler vurmazlar çok sakın. Baktım kocam biraz sinirliydi sonra böyle yaşadığımız sıkıntıların yüzünden daha şey olurdu bende böyle bağırınca psikolojim daha bozulur daha sanki çok zor. Hiçbir yerden yardım almadım. Annemgile ilk iki ay hiç anlatamadım üzülmesinler diye.” (K3)

Görüşülen kadınlardan biri, korunma, sığınma amaçlı küçük yaşta evlendiğini ve çok zorluklar yaşadığını anlattı. Kilis'te görüştüğü güvendiği kimsenin olmadığını belirtip, kimseyle paylaşmadığı konuları aktardı. Bu görüşme sonrasında katılımcı kadın

anlattıklarından sonra kendisinin çok rahatlamış olduğunu söyleyerek görüşmelerimize pandemi sonrasında da devam etmek istedi. Yabancı bir ülkede güvenilebileceğin, konuşabileceğin birilerinin olması kişinin hayata bakış açısını değiştirebilmektedir. Bu nedenle göç edilen ülkenin sığınmacılar için hazırladığı planda ele alması gereken önemli konuların başında psikolojik destek hizmetlerinin oluşturulması gerekliliği önemlidir (136).

“İntiharı da çok düşündüm yalan söylemeyeyim ilk kez açıklıyorum bunu hani anneme de bile söyledim. İntiharı çok düşündüm kafama sıkmayı ama ben çocuklarıma bunu yaşatmaya şey değilim (ağlıyor sesi titrek) kendime öyle inandırıyorum. Ama ben benden vazgeçtim ben çocuklarımı düşünüyorum benim çocuklarıma kim bakacak.” (K6)

4.8. Sağlık ve Hastalığa İlişkin Geleneksel Uygulamalar

Halk tıbbi olarak bilinen geleneksel tıp, sağlık ve hastalığa ilişkin sözlü sağlık bilgisi olup, bilgi ve uygulamaların nesilden nesile aktarılmasıyla oluşmaktadır. Geleneksel tıp, kültürel açıdan bağlı bulunduğu toplumun inanç sistemlerinin etkisinde kalmakta ve zaman içerisinde değişiklik gösterebilmekte, yeniden üretilebilmektedir. Toplumdaki sağlık-hastalık durumlarındaki iyileştirme pratikleri kuşaktan kuşağa aktarılan sağlık bilgisi ya da yeniden üretilen bilgi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır (137).

Göç eden kişiler göç ettikleri ülkelere pek çok kültürel özellikleri ile birlikte geleneksel uygulamaları getirmektedirler. Bir çalışmada Pakistanlı göçmenlerin İngiltere’ye göç ettikleri ilk yıllarda geleneksel tıbbı sıklıkla uygulamış olduklarını ancak ilerleyen yıllarda bu uygulamanın giderek azalmış olduğu saptanmıştır (138).

Sağlık ve hastalığa ilişkin geleneksel uygulamalar ana temasında Suriyeli kadınların Türkiye’ye geldikten sonra hangi geleneksel uygulamaları kullandıkları belirlenmek istendi. Anlatılar doğrultusunda yapılan geleneksel uygulamaların alt boyutları oluşturuldu. Bu alt boyutlar; hastalıklara ilişkin geleneksel uygulamalar, hamile kalmak için yapılan geleneksel uygulamalar, doğuma ilişkin geleneksel uygulamalar, doğum sonrası anne ve bebeğe yapılan geleneksel uygulamalar, epizyotomi için yapılan geleneksel uygulamalar ve sağlıkta öncelik durumu olarak incelendi.

Şekil 4.8. Sağlık ve Hastalığa İlişkin Geleneksel Uygulamalar Ana Teması ve Alt Temalar

4.8.1. Hastalıklara İlişkin Geleneksel Uygulamalar

Hastalıkların tedavisinde geleneksel tıp uygulamalarının her geçen gün bireyler arasında arttığı görülmektedir. Bu artışın nedeni insanların daha güvenli olduğunu düşündükleri doğal ürünlere yönelmesiyle açıklanmaktadır. Geleneksel uygulamaların kontrolsüz ve istismara açık olması, belirli bir standart ya da kurallara bağlı olmaması gibi nedenlerle uygulandığı toplumun sağlığını tehdit edebilmektedir. Bu sebeple DSÖ ve ilgili sağlık kurumları geleneksel tıp uygulamaları ile ilgili konuları gündemleri arasına almıştır (139). Yapılan bir çalışmada hastalık durumunda uygulanan geleneksel uygulamaları kadınların erkeklere oranla daha fazla kullandıkları, özellikle kadınların bitki ile tedaviyi tercih ettikleri saptanmıştır (140). Geleneksel tıpta bazı uygulamalar yararlı, bazı uygulamalar etkisiz, bazı uygulamalarda sadece insanların kulaktan dolma bilgileriyle bilinçsiz bir şekilde yapılması sonucunda sağlığa zararlı uygulamalar haline gelebilmektedir (141).

Suriyelilerin hastalık tedavisinde kullandıkları geleneksel uygulamaların değerlendirildiği çalışmalarda, çoğunlukla bitkisel ve geleneksel tedavi yöntemlerine başvurulduğu saptanmıştır (142). Kocakarı ilaçları olarak bilinen halk tedavi yöntemlerini bazen ilk tedavi olarak bazen de modern tedavilerle birlikte uygulamaktadırlar. Geleneksel uygulamalarda bitki çaylarını çoğunlukla soğuk algınlığı, mide ağrısı, gaz ve farenjit gibi rahatsızlıklarda kullanılmaktadır. Katılımcıların bazıları sağlık sorunları veya rahatsızlık

durumlarında öncelikle doktora gitmeyi tercih etmediklerini evde rahatsızlıklarını iyileştirmek için bitkileri kaynatıp çay olarak tükettiklerini belirtmişlerdir. Bunlar gaz sancısı için; zahter, nane, limon, paryavşan, zencefil, karanfil, mide ağrısı için; nane, zahter, baş ağrısı için; nane yaprağı koklama rahatsızlıkları gidermek için yapılan geleneksel uygulamalardır.

“Ben erteliyorum kolay kolay gitmiyorum doktora gitmeyi tercih etmiyorum çocuklar için de aynısını yapıyorum. Normalde doğal şeyler uygulamayı tercih ediyorum. Karanfil, zencefil mesela bunlar faydalı şeyler mesela başka meyve sıkarım normal meyve suyu sıkarım vitamin şeyler tüketirim. Yani kolay kolay dediğim gibi ilaç ne kendim için hem çocuklarım için alışturmaya ilacı alıştırmayı istemiyorum taraftar değilim. Ben önce gitmem bir gün iki gün geçmezse sonra gideriz.”(K3)

“Sancılandım zaman hemen ilaca falan başvurmam. Hani büyüklerimiz falan derler ya zahter kaynatırım, nane kaynatırım, kemyon falan kaynatırım bizde bir tane bitkimiz var paryavşanı var onu içeriz (güldü).”(K15)

“..Yaa ben hab fazla şey etmiyom yaa. Kendi kendine geçor. Naneylen zahter oda güzel mide için gelor. Bişe yapabilmek için bişey yokki. O ille olur geçmez. İşte zahter kaynattım o birez geçirir öyle.”(K13)

“Su içerim bir de yaprak çok ağrıttı mesela beni başım yaprak yok mu nane bir tane öfelerim bir yaprak öfelerim öfelerim koklarım gider. En çok başım biraz argır. Bogazım çok düşer işte diktöre giderim. Öfelerim kocam öfeler beni (güldü).” (K1)

Göç edilen ülkede sağlık hizmetlerinden yararlanamayan, ekonomik durumu iyi olmayan, sağlık kuruluşuna gidemeyen ya da gitmek istemeyen kadınlar, öncelikli olarak geleneksel uygulamaları yapmaktadırlar (138, 140). Araştırma katılımcıları kadınlardan biri mide rahatsızlığı yaşadığında önce geleneksel uygulamayı denemekte sonuç alınmadığı takdirde midesinin üzerine komşusunun sabun ile masaj yaptığını ve rahatsızlığının geçtiğini beyan etti. Doktora gitmek bu gibi evde geçirilebileceğine inanılan rahatsızlıklarda tercih edilmemektedir.

“Kekik gaynatırım gendime. Gendimi kötü hissettiğim vakit şey gaynatırım kekik gaynatırım bir leymun sıkarım onu içerim. Bakarım geçmedi gonşuyu çağırırım o bene işte midemi öfeler sabunlan. İşte şimdi sabunu şe eder şuramı midemi öfeler öfeler (midesini eliyle gösterip dairesel hareketler yapıyor)kuru sabun şe yapar su mu etmez. Bes sabunlan bele eder eder geçiyor...” (K12)

Bireyler toplumda var olan geleneksel inanç ve uygulamaları, kendinden önceki nesilden öğrenir ve kendinden sonraki nesile aktarma yoluyla yaşatırlar. Bu durumda çoğunlukla değiştirilemez inanç ve uygulamalar nesilden nesile devam eder (143). Suriyeliler, hasta olmanın, hastalığın Allah'ın merhamet ve sevgi işareti olduğuna; hastalık varlığında Allah'ın kendilerini unutmadığını ve günahların silinmiş olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca hastalık fizyolojik ve manevi olarak bir yenilenme, uyanma, ibadet etme ihtiyacı için bir çağrı niteliği taşımaktadır (142). Müslümanlar sağlığın bir nimet olduğuna inanırlar. Tanrı ve ona atfedilen ruhsal, fiziksel, duygusal ve psikolojik boyutları içeren beden, zihin ve ruhun esenliği sağlık da ön koşul olarak kabul edilir (97). Görüşülen kadınlardan biri baş ağrısı olduğu zaman Kur'an okumakla ya da dinlemekle, baş ağrısının iyileştiğini ifade etti. Bu durumda manevi olarak rahatlama sonucunda fiziksel rahatsızlık ile ilgili sorunun çözümü kavuştuğuna inandığını söyleyebiliriz.

“Geceleri çok baş ağrısı falan olunca hani Kur'an dinlemekle uyurum. Kur'an götürüyo zaten okuyorum ama yüksek sesle okuyamıyorum ben içimden okuyorum. Okurum ama içimden okurum. Kayınvalidem çok şükür o yapardı. Hani hasta olunca nane limon yapardı. Şey yapardı zahter içirirdi falan işte. Ya çok şükür o çok şey değil “(K8)

4.8.2. Hamile Kalmak İçin Yapılan Geleneksel Uygulamalar

Toplumlarda kullanılan geleneksel uygulamaların birçok hastalığın tedavisinde başvurulan yöntem olmakla birlikte özellikle kadınların doğurganlık ile ilgili sorunlarının çözümünde sıklıkla kullanıldığı vurgulanmıştır (144). Suriye’de yeni evli çiftlerin hemen bebek sahibi olmak için doğum kontrol yöntemi kullanmadıkları, kadının bir iki ay içerisinde hamile olmaması durumunda kısır olduğu gerekçesiyle erkeğin kuma getirmesi kararının gündeme gelebilmektedir. Bu sebepten dolayı Suriye’de yeni evli çiftlerin korunma yöntemi kullanmak istemedikleri belirtilmiştir (142). Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu ve çalışmanın yapıldığı Kilis ilinde gebelik ile ilgili geleneksel uygulamaların yaygınlığı dikkat çekicidir. Yapılan bir çalışmada Kilis’in yerlisi kadınların gebe kalmak için çeşitli otları kaynatıp üzerine oturdukları (145,146), soğan kabuğu ve maydanozu sütün içine koyup kaynatarak elde edilen buğunun bulunduğu, hamamdaki sıcak göbek taşına yumurta kırıp kadınların üzerine oturduğu, ebegömececinin kökünü ya da sapını rahim içine yerleştirme gibi uygulamaların olduğundan söz edilmiştir (146).

Çalışmamızda yer alan kadınlar birçoğu hamile kalmak için herhangi bir geleneksel uygulama yapmadıklarını hamile kalmada sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Hamile

kalmak için cinsel ilişki yaşadıklarını, takvim yöntemi yaparak o günlerde cinsel birliktelik olduğunu ve cinsel birliktelikten sonra belin altına yastık koyma gibi uygulamalar yapıldığını ifade ettiler.

“Normal ilişkiye girdik aslında hamile kalmadığım zaman eşim zaten korunuyor. Hamile kalmak istediğim zaman normal bir ilişkiye giriyoruz çok şükür yani bende bi sıkıntım yok eşimde de yok onun için hemen hamile kalıyorum.” (K3)

“Ya doktora gidiyorlar mesela doktor olmadı doktora gitmedi Mesela mesela doktora evveli gidiyor meselen bir şey yok hamile olur hamile olmadı u mesele adet meselen geldi 15 gün sonra adetin 15 gün sonra mesela niye atıyor 3 gün her gün iki sefer yatıyor meselenin olmadı bir yastık burada koyar burada koyar yatmaya belki rahimde meselen çok uzak meselen anladın aha böyle yapıyor içeri giriyor anladı beni aha böyle hamile olurlar.” (K9)

“Hiçbir şey yok. Hiç bir şey yok. Evlendikten 3 ay sonrada hamile olduğumu öğrendim ya hiçbir şey yok hanı kimisi hocaya gider benim çocuğum yok olmuyor diye kimi bimem ne yapar ben şükür bir şey yaşamadım üçünde de bir şey görmedim.” (K11)

“Yok olmadı hiçbir şey yapmadım ben. Ben öyle şeyler yapmadım.” (K7)

Suriye’de hamileliğin sonlandırılmak istendiği durumlarda devlete ait sağlık kuruluşlarında sekiz haftaya kadar kürtaj yasal karşılanmış olmasına karşın hamileliğin sonlandırılması dinen günah sayılmaktadır. Bu nedenle hamileliğin sonlandırılması dinen günah sayılan kürtaj, toplumun büyük bir kesiminde yasal süre içerisinde bile yaptırılmamakta, yasadışı yollarla kimi sağlığa uygun olmayan yerlerde yaptırılmış olduğu görülmektedir (142). Kilis ilinde hamileliği sonlandırmak için eskiden kadınların yaptığı geleneksel uygulamanın; dam gibi yüksek bir yerden atlanarak hamileliğin sonlandırılması şeklinde olduğu belirtilmiştir (146). Görüşülen kadınlardan biri, Suriye’de iç savaş öncesi bulunulan dönemde eğer hamilelik istenmiyorsa hamile kadının yapmış olduğu uygulamaların; hap kullanmak, yüksekte atlamak, ağır kaldırmak ve yasadışı yerlerde kürtaj olmak gibi davranışlarda bulunarak hamileliğin sonlandırabildiğini ifade etmiştir. Kadının, sağlığı için risk oluşturacak uygulamaları yaparken kendi sağlığını hiçe sayarak riskli sağlık davranışlarında bulunduğu görülmektedir. Suriye ve Kilis farklı kültürel yapılarda olsalar da, geleneksel uygulamaların bazılarında benzerliklerin olduğunu söyleyebiliriz.

“Bebek düşürmek için hab içiyorlar mesela bu merdiven çıkıyor buradan hopluyor, ağır kaldırıyor mesela gider gizli olarak kürtaj yapıyorlar aha böyle istemiyorlar.” (K9)

Kadınlardan biri hamile kalmak için Suriye’de “Tıbbi Arabi” denilen, otların tedavisi yönteminin yapıldığını ve yakınına hazırlanan karışım sonucunda yakınının bebeğinin olduğunu ifade etmiştir. Kendisinin Türkiye’de iken hamile kalmak için aynı yöntemi uyguladığını ancak bebeğinin olmadığını belirtti. Görüşülen kadın anlatısında, bu geleneksel yöntemin; hurma, zahter, şumra (rezene) ve hakiki baldan bir karışım yapıldığını, davar yününden bir parça yün alınıp bu karışım ile fitil haline getirildiğini ve rahmin içine yerleştirilerek hamile kalmak için uyguladığını anlatmıştır. Bu geleneksel yöntemi uygulayan kadında daha sonraki yıllarda yumurtalık kisti olduğu ve tedavi gördüğü anlatıları arasında yer almaktadır. Kadın üreme sağlığı açısından riskli olan bu olumsuz sağlık davranışları kadının yaşam kalitesinin düşmesine, üreme sağlığı ile ilgili sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir.

“Vallahi bir kelle denedim adı ne benim bacım benim küçüğüm gene benden yani geç kaldı evlendi Maşallah bir bebek oldu yani eee tıbbi arabi diyoruk biz yani eee otlar mesela ilaç olurlar ya yaparlar ya vallahi yaptık oldu maşallah oldu yani bir oğlan oldu. dedi beni yaptım ot değil şöyle hurma yok mu hurma, zahter eee şumra diyoruk biz söyle baharat gibi kahke koyuyorlar ya Anasonlan bir de şöyle sarı uzun biraz şimra adı o da koydum işte bir de bal Hakiki bal şöyle yuvarlak gibi yaparsın o hurma, bir de yün yok mu davar yünü birer parça şöyle yuvarlak kimin yaparsın sonra ballan bir kaşşık tatlı kaşık koyorsun. Onu bağlarsın içine yani rahmin içine koyorsun vallah bilmim güzel oldu ama işte Sübhanallah kısmet olmadı. Olmadı benim bacım oldu bak denedi oldu ben denedim yok.” (K1)

Araştırma katılımcılarından biri Kilis’te konteynir kentte yaşayan Suriyeli erkeklerin, erkeklik hormonunu artırdığı gerekçesi ile çocuk sahibi olmak için bebek maması içtiklerini beyan etmiştir. Saha çalışmam sırasında kaynak kişilerle yaptığım enformel görüşmede de olay benzer şekilde aktarılmıştır. Enformel görüşmede bebek mamasının gelişim bozukluğu tanısı olan bebeklere doktor tarafından reçete edildiğini ancak bu mamaları aile reisinin içtiğini ve bunun tespit edilerek önlem alındığı ifade edildi.

“Ben şey duydum bebek mamaları erkeklik hormonunu arttırıyormuş. Benim akrabam uu çadır kentte şey olarak tercüman olarak çalışıyor. Türk kendi burada. Orada o kendisi söyledi. O demişti zaten hatta demişti niye böyle yapıyorlar hatta baya bişey oldu bana dedikine bu böyle çadırda sürekli doğum yapıyorlar sürekli getiriyorlar (çocuk). Dedim e sende dedim orda tercüman olarak bir şey şimdi bütün şeylerin sorumlusu o. Nası şimdi çocuk uu işte

cahillik diyorum ya şindi mesela çocuklar ıı anne sütü emen ve bebek hazır süt alan çocukta fark ediyo onu mesela diyolar daha enercik oluyo daha şey anne sütünden halbuki bi tersi. Cahillik dediğim şey buydu. Bilgisizlik, anne sütü daha faydalı çünkü çocuk çeşit çeşit yiyo o içinde vitamini var, demiri var falan. Şindi çocukları enercik olarak görüyolar ya acaba buda ona yani bilgisizlikten bişey ürettiler.” (K5)

“Biz bu bebek mamalarını hastanelerdeki çocuk doktorlarımız burdan sevk edilip de gelişim bozukluğu tanısı ile gidenlere süt kullanılması gerekçesi ile rapor veriyorlar. 3 aylık yazılıyor yazıldığı zaman yaklaşık günde bir şişeden 90 şişe yapıyor. Bu 90 şişeyi bebeğe vermiyorlar. Ailedeki aile reisi içiyor yani bunu farklı amaç için kullanıyor. Biz bunu tespit ettik ise de bazen çocuğu da getirmeden yazdırmak isteyenlerle de karşılaştık. Diyor ki çocuğa süt lazım, bebek hasta getiremedim aaa olmadı napıyoruz doktor hastayı görmeden ilaç yazmıyor. Resmen ben bunu tespit ettim Bunları başka şekilde kullananlar da kendileri de ifade ettiler kampta zaman zaman yani geldiler söylediler orda biz kestik bunu. Ya biz çocuklara mama veriyorduk bunu şimdi devlet ödemiyor mu ne yapıyor falan yöneticilerin talimatlarıyla konu tespit edildiğinden iptali yönünden karar verildi. Doktorlar bu mamayı yazmayacak dedi. Kullanım amacı belli olduktan sonra. Çünkü o amaçla kullanıyorlardı” (Sağlık Yöneticisi)

4.8.3. Doğuma İlişkin Geleneksel Uygulamalar

Geleneksel uygulamaların sıklıkla yapıldığı doğum ve lohusalık dönemleri anne ve bebeğin sağlığı açısından en riskli ve hassas dönemlerdir. Bu dönemlerde anne ve bebeği, gelebilecek tehlikelere karşı korumak için birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar; törenler, adetler ve dinsel işlemler yaparak anne ve bebeği kutsamaktır (145).

Bu bölümde, katılımcı kadınların doğumun kolay olması için uyguladıkları ya da doğuma gitmeden önce yapmaları istenen geleneksel uygulamalardan söz edilecektir. Görüşülen bir kadın doğumun kolay olabilmesi için pamuğa zeytinyağı döküp rahme koyduğunu belirtti Diğer katılımcı kadın ise zeytinyağını enjektöre çekip doğuma gitmeden önce rahim içine sıktığını ve gevşetme özelliği olduğunu ifade etti. Bir kadın ise zeytinyağını yanında götürüp doğum sırasında rahmine ebeler tarafından döküldüğünü beyan etti. Zeytinyağının doğumu kolaylaştırmak için kullanılması Kilis'te yaygın olarak kullanılan ve halk tarafından bilinen bir yöntemdir. Kadınlar anlatılarında buna değinmiş Kilis halkının ve doğumhanedeki ebelerin de bu geleneksel yöntemi bilip uyguladıklarını beyan etmektedirler.

Diğer yapılan geleneksel uygulamalar ise; sancı başladığında kasılmaları artırmak için kimyon ya da tarçınlı sıcak su içmek, bebeğin anne karnında gelişimini sağlamak için

gebelik süresince hurma yemek (medine hurması, hac hurması), zenzem suyu içmek, zenzem suyu ile yıkanmış bezi doğuma giderken yanında götürmek, hamilelik sürecinde ev işi yaparak sürekli hareketli olmak, yürüyüş yapmak olarak belirtilmektedir. Yapılan bu uygulamaların her iki kültürde de bilinen yöntemler olduğu görülmektedir.

“Pamuğa zeytinyağı batırıp rahmine yiterlerdi doğum kolay geçsin diye. Kayınvalidem demişti. İlk iki çocuğumda yaptım ama oğlumda sezeryan olduğu için yapmadım.”(K15)

“Mesela tarçın içeller sancı ilk başladığında ben bunda böyle yaptım mesela (küçük bebeğini göstererek) ilk çocuk ya acemi oluyosun buramdan bi ağrı olarak girdi (sağ tarafı göstererek) hiç bilmedim. Büyük kızımda sancım mesela iki gün sürdü benim. İki gün sonra doğum yaptım. Hurma yedim hurmayla süt. Ondan çok yedim (medine hurması) bebeği çok gerçekten güzel geliştiriyor yani. Bebeğin kemiksel yapısından dolayı falan zaten hurma çok faydalı kuru hurma. Tarçın içtim. Bak mesela sancım başladı sabah uyandım şey içtim kimyon falan kaynattım hani ağrı sancısıysa geçer diye. Annemden gördüğüm şeyler yani ablalarımnda var benim çok (gülüyor) yani baya bi tecrübe. İkinci hamileliğimde sancı başladı. Doğum olduğuna yani inanamadım. Bu kadar kolay sancı çekeceğimi. Ablamı aradım hemen baktım öğlene kadar geçmiyo çoğalıyor sancım. Sana şey kaynatım dedi. Bana tarçın kaynattı... şey hmmm işte bunu iç dedi zaten doğumsa he ben bi saat sonra ararsın beni hastaneye gidiyorum diye. Gerçektende eve geldim, duş aldım duşa girdim duşta biraz sıcak su ya bilerek baya bi sıcak su şey yaptım. Duştan zor çıktım ya öyle bi sancı çok geldi dizlerimi kırmaya başladı artık sancı. Meğerse doğum yapıyormuşum ben yani doğum başlamış. Ama gitmeden öncede şey yaptım ben zeytinyağ, şıngaya zeytinyağı koydum ve içeriye sıktım. Gevşetiyor ama gerçekten etkisi oluyo yani. Burdada yapıyolar Kilislilerde yapıyolar. Kilistede var öyle bişey. Doğum yapanlar. Zaten burda alışınlar yani. Hatta bazıları pamuğa zeytinyağı iyice bastırıp içeriye kaldırıyor fitil gibi. Hatta beraber götürrüz oraya döksün diye. Doğum yaparken. Gevşetsin diye. Tarçın şeyi hızlandırıyor kasılmaları hızlandırdığı için sancıyı çoğaltıyor. Ya faydalı bişey sonuçta yani bitkisel bişeyden zarar gelmez. Aslında bilmesi lazım insanın böyle şeyleri.” (K4)

“Ben mormalda ilk kızımda eee ilki diye bilmiyorum. Ama ikincide annem bana dediki şimdi doğum gelirse sancı gelirse tarçınlan su kaynat sıcak sıcak bir bardak iç soğuk almışsan o keser zaten doğum sancısıysa hemen verir hızlandırır. Ben ikinci kızımda birincide bilmiyodum sonradan söyledi şey çok yedim hurma çok yedim hac huması varya onu çok yedim .eeee onda çok kolay oldu. İkisindedede annem sonradan söyledi. Tarçınlı su içtim.

Mesela üçüncüde ben gittim işte beş santim açıklık var diye gittim. Dediler ki burda bekliceysin ben dedimki eve gitcem. Eve gittim bi bardak kaynattım yürüyerek gittim geri yürüyerekte geldim bir bardakta ondanda içtim. Ama var ya gitmiştim(güldü). Sekiz açıklık vardı. Sekiz santim. Hemen dediki doğum dedi iyiki dışarda doğurmamışsın dedi. Çok şükür hiç zorlanmadım yani doğumda. Çünkü ben bunları içiyodum... Hurma yedim tarçınli su bunlar bana iyi geliyor. Üçüncüde ebe bana zeytinyağı dökmüştü. Ben bi şişede koydum biraz kendisi döktü. Öyle yırtma olmazmış dikiş olmazmış.” (K14)

“Hurma yedim. Annem dedi sağlıklı olması için hurma ye rahmin açılır dedi zezem suyu iç dedi. Ondan sonra elime şey verdi bir tane bez verdi hacda zezem suyu ile yıkanmış dedi. Onu kaynanam verdi annem söyledi annemin tavsiyesiyle. eee annem sadece şey dedi ee yemek yeme bol bol su iç yardımcı olur sancın olmasına, hurma sancı olur dedi öyle hani çok yürü dediler de zaten evin içinde durmuyordum ki neye yürüyüşe çıkım... İnanmadığım için kaynanam çok hatta çok kavgamız oldu bunun için.” (K6)

“Hurma hurma. Kuru hurma. Hacdan şey hurma var mı onlardan. Bunları yidim. İlk iki çocuğumda yiyemedim bir şey olmadı. Diğer çocuklarda hurma yidim maşşallah oraya gittim beş dakika doğum yaptım. Ayıp olur maşşallah rahmim yumşadı hemde doğuma çok kolay oldu. Sadece bunları ablam. Bide hareketimi evde yaporum... Çok hareket yaparım. Günler ikiyee üçe kadar beyle. Şimdi bir pislik olsaydı yatamam. Şimdi hergün beyle abla bunları yıkadım mı gece meselen bir toz görüm yine makine atarım. Şunları sererim. Evin tozunu alırım. Canım sıkılır nere gidicim.”(K10)

Doğumun kolaylaştırılması için önerilen geleneksel uygulamalar bazı katılımcı kadınlar tarafından kabul edilmeyip yapılmamıştır. Geleneksel uygulamaların yapılmasını isteyen genellikle kayınvalideler olmaktadır. Geleneksel uygulama yapmayan kadınlar bebeğe zarar verir düşüncesiyle kendilerine söylenen yöntemleri uygulamaktan kaçındıklarını ve sancı olduğunda hemen hastaneye gittiklerini belirttiler. Görüşülen bir kadın kayınvalidesinin verdiği zeytinyağına batırılmış pamuğu kullanmadığını, bir başka kadın kendisine aktarda bulunan “Peygamber efendimizin düğmesi” isimli bir ot kullanmasını, tarçınli su içmesini söylediğini ancak yapmadığını ifade ettiler. Sadece bir kadın hiçbir uygulama yapmadığını doğuma gitmeden önce annesinin verdiği naneyi içtiğini belirtmiştir. Burada kayınvalidenin önerdiği geleneksel yöntemlerin bazı kadınlar tarafından yapılmadığı güvenilir bulunmadığını ancak anne tarafından yapılan uygulamalara daha itibar edildiği söylenebilir.

“Kaynanam bana veriyor pamuğu yağ ısıttı içinde batırdı ee rahmin içinde koy dedi. Ben koymadım ben şey korkuyorum şey doktora sordum. O bir şey yapmaz dedi yani koyma gerek yok dedi. Eeee sonra 5 eee 6 gibi sabah oldu yani ben artık midem bulanmaya başladı kustum geri doktoru çağırdılar avrat doğuruyor dedi. Ne bekliyorsunuz dedi. Dedim gel yani beni kurtar. Artık dayanamıyorum hemen beni doğurttu sonra ambulans geldi hastaneye gittim. Ben sadece bir pamuk verdi yağın içinde batırdı. Ben dedim koymam hastaneye gitmeye gerek yok sabaha çok var diyor. Sonra hemen ambulans geldi çağırdık geldi.” (K2)

“Yook maalesef onda geri kalmışım (tebessüm etti) hiçbirşey hanı bende bilmiyorum hanı direk zaten sancım olduğu zaman doğru hastaneye gittik büyük kızımda iki gün kaldım hastanede oğlumda akşam sancım oldu gitmedim hastaneye kalsın yarın sabah giderim dedim.... Bana şey var aktarlarda peygamber efendimizin düğmesi var dediler. O var dediler hanı tarçınla suyu kaynatın için dediler ama ben hiçbirinde de bir şey yapmadım. Kayınvalidemin bir akrabası vardı büyük karı yanı şey 60 70 yaşları civarlarında o söylemişti bana kızım niye içmedin dedi hanı şeyi kaynadaydın tarçınla suyu dedi içeydin dedi. O sancıyı arttırır dedi. Ben hiçbir şey yapmadım. Korktuk yanı hanı bir şey mişey olur diye direk gittik yanı hiçbir şey yapmadık. (kahkaha attı) Benimki organik doğal hiçbir şey yapmadım” (K11)

“Yok yapmadım. Hiç bi şey içmedim. Sancım geldi hastaneye gittim. Bu kader (güldü). Bi şey içmedim. Nane deller. Ben onu bi sefer içtim. Annemgile gittim orda nane kaynattılar. Nane içirdiler.” (K13)

“Hiç yapmadım. Yok vallahi hiç yapmadım. Sabırla bekledim. Sancım tuttu hastaneye gidincik işte hastaneye gittik.” (K7)

Halk arasında doğumu kolaylaştırdığına inanılan bir bitki de “Fatma Ana Eli” ya da “Meryem Ana Eli” bitkisidir. Bu bitki doğum yapan kadınlar tarafından doğum eylemi sırasında sıklıkla kullanılmaktadır. Bu bitki doğum sırasında bir tas su içerisine konur ve bitkinin açılma durumuna göre doğumun kolay olup olmayacağını ve bebeğin doğum vaktinin uzayıp uzamayacağını belirlendiğine inanılır (147). Görüşülen bir kadın geleneksel uygulamalardan hiçbirine inanmadığını sadece su içmenin ve yürüyüş yapmanın önemli olduğunu belirtmiştir. Bunların batıl inanç olduğunu belirten görüşülen kadın Halep’te buldukları dönemde annesinin “Meryem Ana Eli” bitkisinin suyunu içince doğumunun kolay olduğunu ifade etmektedir.

“Yok yok dediler zencefil iç dediler; limonlu su iç dediler. Ben onların hiçbirine inanmadım. Sadece su ve yürüyüş... Halepte annem bizim dördümüzü normal doğum yaptı

ebenin yanında evde doğum yaptırdı şey varmış annemde de vardı ama halepte kaldı meryem annemizin diyorlar eli var ya böyle bitki. Bitki var böyle onu suyun içine koyuyosun açıyo böyle ellerini o suyu bitkiyi çıkarınca bitki sadece böyle sap gibi duruyo o bitkinin suyunu içince doğumunu kolaylaştırıyor diyorlar yani. Annem halepte onu çok yaptı. Burda yok şu an. Ben öyle batıl inançlara inanmıyorum. Hani zencefile limonlu suya tarçına hiç inanmıyorum ben içmedim de.” (K8)

Araştırma katılımcısı kadın, Suriye’de göç öncesi dönemde hamile kadınların doğumun kolay olabilmesi için “Zethurve” isimli hint yağını doğuma gitmeden önce içtiklerini beyan etmiştir. Hint yağının literatürde bilinen pek çok faydası bulunmaktadır. Özellikle kabız olanlar tarafından tercih edilen bir üründür. Ancak kabız olan kişilerin sürekli olarak hint yağı tüketmesi ve hamile kadınlar tarafından kullanılması önerilmemektir (148). Görüşülen kadınlar hint yağının gebelik döneminde kullanılmaması gereken bir ürün olması sebebiyle doğum başladığı zaman içildiğini ifade etmektedirler.

“Zethurve bir yağ doğuma giderken içilen. O hani derler ya bütün heryeri şey yapıyo yani mesela kabız olan şeyi çocukları veriyolar o temizliyo yani. Suriyeli aktarlarda oluyo. Bu mesela kabız olanlara şey olanlara onlar içiyo. Kolon hastalığı olanlar. Zaten suriyeden buraya gelenlerin hepsi kolon hastalığı oluyo. Kolonum şişti, kolonum şişti diyerekten kalın barsak. Şimdi açıkçası yeme alışkanlıkları çok farklı.” (K5)

“Şey yağ içeller çoğu zeytinyağı değil. Hint yağı varya, hint yağımı acaba adı onun hee hint yağı Zethurve işte bu hint yağı doğuma giderken içerler.” (K4)

“Zethurve derler ama ben hiçbirini uygulamadım. Vardı böyle içen içiren ama ben hiç birine hiçbir şey uygulamadım yani doğuma gitmeden sadece yürüdüm yürüyüş iyi gelir doğum olmadan...” (K3)

Görüşülen kadınlardan biri doğum sancıları başladığı zaman papatya kaynatıp sıcak suya sancı geldikçe oturduğunu her iki gebeliğinde de bu geleneksel uygulamayı yaptığını ve doğumların kolay olduğunu belirtmiştir. Ayrıca tarçınlu su içtiğini çok fazla içildiğinde kanamayı artırdığını bilinçli yapılmadığı zaman zararlı olabileceğini ifade etti.

Yapılan geleneksel uygulamaların hangilerinin yararlı hangilerinin zararlı ya da etkisiz olduğu, kişilerin bu konudaki bilinçli ya da bilinçsiz davranışları nesilden nesile aktarılan bu uygulamaların devam etmesi ya da yeni üretilen geleneksel uygulamaların ortaya çıkmasında etkili olacağı söylenebilir. Geleneksel uygulamaların yeni göç edilen ülkelerde tercih edilip

edilmeme durumu, yeni ülkeye uyum sürecindeki kişilerin yaşadıkları olaylar, yapılan işleme olan güven ve yaptıran kişiye olan güven ve bağlılık arasında bağlantılı olarak farklılık gösterebilir.

“Aslında rahatlatır bak mesela ben ee doğumda herkes doktora sordu ikisinde nasıl böyle yani ilk çocuğun nasıl böyle rahat doğum yaptın papatyayı kaynatıp sıcak suyunda oturdum sancım geldikçe. Ben papatyayı oturttum, tarçında içtim ama çok içmeyeceksin bide ağır derecede kaynatmicaksın yani suyun içine koyacaksın sıcak. Çok içince zaten kanama yapıyo. Bununda altını çizelim çünkü kanı sulandırdığı için tarçın o anda şiddetli kanamanı da olabiliyo yani. o yüzden böyle bi firt içilirse. Şu hani beş dakika iki dakika arası oluyo ya o anda yani (sancı). Onu bilinçli içmek lazım yani böyle... Sancıyı daha hızlandırır... Ben vallahi evin içinde koştum böyle şey egzersiz yapıyodum böyle oturuyodum bacağımı havaya kaldırıyodum bacaklarımı açıyodum leğenin içine oturtuyodum. Sürekli bi esneklik yapıyodum yani yırtılma falan olmasın diye, zorlanma olmasın diye. Sadece göbeğimde oldu çatlak. Onda son ayda çatladı ikinci bebekte.” (K5)

4.8.4. Doğum Sonrası Anneye ve Bebeğe Yapılan Geleneksel Uygulamalar

Pek çok kültürde olduğu gibi Türk toplumunda da geleneksel uygulamaların sıklıkla yapıldığı dönem gebelik, doğum, lohusalık ve bebeklik dönemleri olduğu görülmektedir. Doğum eyleminden sonraki dönem olan lohusalık kadının hastalık sağlık çizgisinin en fazla birbirine yaklaştığı bir dönem olması sebebiyle hem anneye hemde bebeğe bu süreçte ayrı bir bakım verilmelidir. Bu dönemlerde anne ve bebeğe yapılan geleneksel uygulamaların anne ve bebeğin sağlığına zarar verici uygulama olarak düşünülmesi de olumsuz etkileri olmaktadır (143). Bu alt temada önce bebeğe yapılan geleneksel uygulamalar ile anneye yapılan geleneksel uygulamalardan söz edilecektir.

Toplum tarafından kabul görmüş olan geleneksel uygulamalar, buldukları toplumun kültürel değerlerinden etkilenmekte olup inançlar, tutum ve davranışlar kişilerin yaşantıları üzerinde etkisi olmakta ve bu nedenle sağlık davranışlarını da etkilemektedir. Bebeklerin sağlığını; sosyoekonomik gelişim düzeyi, toplumun hijyen ile ilgili davranışları ve kültürü, sağlığa ayrılan pay ve sağlık hizmetlerinin kullanımı, ulaşılabilirliği etkili olmakta ayrıca ana-çocuk sağlığı açısından değerlendirildiğinde; annenin yaşı (küçük ya da büyük yaş), eğitim seviyesi, çocuk sayısı önemli olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bebekler için uygulanacak olan sağlık davranışlarını, bebeklerin hastalandıkları zaman nasıl bir tedavi yöntemi kullanılacağını büyük ölçüde etkilemektedir. Bebekler için yapılan zararlı geleneksel

uygulamaların bebeğin iyileşme sürecinde, enfeksiyon oluşmasında, komplikasyonların ortaya çıkmasında etkilidir (145).

Farklı kültürlerde çeşitli geleneksel uygulamalar bugünde kullanılmaktadır. Bu uygulamalar Suriye toplumunda da kültürel yapıya göre şekillenmiştir. Suriye kültüründe bebekler için yapılan uygulamalardan söz ederek, Suriyeli kadınların kültürel olarak yaşadıklarını, uyum sürecini anlamakta faydalı olacaktır. Suriye’de bebekleri için yapılan geleneksel uygulamalar yaygınlık sırasına göre şöyledir: bebekleri kundaklamak, sakinleştirici etkisi nedeniyle anason ve papatya çayı içirmek, enfeksiyonlardan korumak amacı ile yenidoğana Arap sürmesi sürmek, hadisler doğrultusunda bir haftalık bebeğe saç traşı yapmak, sarılık olmaması için bebeğin yüzüne sarı örtü/tülbent örtmek, karın ağrısı, gaz ve kolik sorunlarının oluşmaması için yenidoğan bebeğin beline pamuk kuşak sarmak, herni ve kolik ağrısı olmaması için Zennar adında pamuk kuşak sarmak, karın ağrısı olan çocuğun karnını zeytinyağı ile ovalamak (142).

➤ **Tuzlama:** Çalışmamıza katılan kadınların çoğunluğu bebeklerini tuzladıklarını belirtmişlerdir. Tuzlamanın yapılmasının nedeni; büyüdüğünde terinin kokmaması, pişik oluşabilecek bölgelere sürülerek pişik olmaması içindir. Bu yöntem birçok kültürde farklı şekillerde yapılmaktadır. Bazı kadınlar tuzlu suyun içine zeytinyağı ve bal koyup bebeğe sürmektedirler. Kadınlar bu uygulamayı çoğunlukla kayınvalidenin istediğini ve yaptığını, Kilis adetinin uygulandığını belirttiler. Kilisli bir kayınvalidenin bebeğe “Murt” adı verilen bir bitkiyi zeytinyağı ile karıştırıp bebeğe sürdüğünü ifade eden kadın bütün çocuklarının aynı şekilde murtlandığını ifade etti. Bebeklerine yapılan tuzlamada bebeğin bağırdığını ve pişirdiğini ifade eden kadın, kendisinin bile bu işleme dayanmadığını söyledi.

“Tuzladım (gülüyor. Tuzladım bazı yerlerde var aslında yani bizde var. Burdada var. Burda da var ama herkes değişik bi şekilde yapıyo. Bazıları burdakiler ben kardeşlerimin kaynanalarından gördüğümde tutuyolar kuru tuzu tutup çocuğu haşlıyosun yani bildiğin haşlıyolar çocuğu onla. Bu çocuğun cildi ne zaten hiç dayanamazki öyle bişeye. Biz şe yapıyoruz uu annem yani öyle yapar tuzla su yani baya tuzlu bi suyun içine biraz yağ koyar annem, zeytinyağı, banyo yapmadan önce işte şu koltuk altlarına bu şey kulak arkalarına, işte bacak arasına falan kor ki pişik olmasın diye aslında ondan dolayı. Kokmasın diye (güldü). Bide böyle sürekli pişik olur ya buralarda özellikle buralar (koltuk altını gösterdi) çocukta koltuk altlarında ilk doğduğunda pişik gibi oluyolar böyle değişik bişey yapıyo o rahatlatıyo aslında.” (K4)

“Mesela doğduktan sonra hastaneden çıkıyoruz ben yıkıyorum ilk çıktığımız gün. Yıkadıktan sonra göbeği düşüyo altı gün sonra zaten göbeği düşüyo. Göbeği düştükten sonra tuzlu su. Biraz su koyuyoruz ee zeytinyağı bide tuz koyuyoruz ben biraz bal koyuyorum ballansınlar diye(güldü). Kızların hepsini tuzluyorum ee sabahtan akşama kadar akşam ee kalkıyoruz yıkıyoruz.”(K14)

“Tuzladılar bebeği göbek düştükten sonra ama. Göbeği düştükten sonra tuzladılarda uuu gelenek var.”(K3)

“Tuzlama yaptılar. Kayınvalidem yaptı murtlarlar biz de ayrı bir bitki var. Onu zeytinyağınlan falan yoğururlardı akşamdan sabahleyin kalkarlardı işte bebeği cılbatırlardı (soyarlardı) sürerlerdi her yerine yüzüne saçına ellerine ağzının içine kadar işte yaparlardı kalırdı bir iki saate kadar ondan sonra yıkarlar da işte kırkında burada yaptılar... Bebeğe yapılanın aynısını bana da yapılırdı... Kendilerin de hani tuzlama yok bizde Suriye'de tuzlallar ama burada bu bitkiyi süreller. Biz de tuzla tuzlallar bak burada bazı insanlar tuzlarlar ama kayınvalidemgil işte bu murt işte bizde de annem tuzlardı zeytinyağından tuz koyar sürer her yerimizi tuzlar.” (K15)

“Tek bi duzladık. Kayınvalidem duzladı. Böyüğüde duzladım küçüğüde tuzladım. Valla ben bilmom kayınvalidem (gülerek) bir ilaç koydu tuz koydu onuda işte yöresini yıkadık basbas bağıror çocuğum. Pişiror ya. Ben dayanamadım dayanamam dedim.” (K12)

“Tuz iki gün mesela serin kış mesela getirdi doğurdu mesela anam ben gördüm iki tane çocukta bacılarım doğurdu yani. Ben buna hazırım gördüm mesela kıştan doğurdu 3 yani 2 gün 3 gün bırakır bu oğlanı tuzlan yaparlar bilmem ne kıpkırmızı olur (kahkaha atıyor).” (K1)

“Tuzlamayı filan annem yaptı şeyde yapıyordu kayınvalidem de yaptı. Doğdu eve geldim işte uzandım yatırdılar. Çocuğuda zate göbeği düştükten sonra tuzlamaya başladılar yıkadılar ondan sonrada kendi kendimi idare ettim çocukla yanı annem yanımdaydı kayınvalidem yanımdaydı.” (K11)

“Vallah çok yapmadım desem inan. Ben böyle işlere hem inanmamdı. Her şey olacaksa zaten olur. Bes tuzlama yaptıktı. Şu kırk çıkarırlar ya onu yaptılardı. Bunlar oldu. Ondan sonra bişey yapmadıkdı.” (K7)

Çalışmamıza katılan kadınlardan bazıları bebeğe yapılan geleneksel uygulamalardan tuzlamanın bebeğin cildine zarar vereceğini, deride yara açılabileceğini düşündükleri için kayınvalidelerinin bu isteğini yapmadıklarını, bir katılımcı ise kayınvalidesinin bebeğe başka bir karışım uyguladığını belirtmektedir.

“Şey var burada tuzlama. Ben annemden gördüğümü yaparım. Tuzlamadım. Kaynanam dedi tuz kodun mu dedi komadım dedim. Kaynanamın kendi dediği gibi çocuklar tuzlandı biliyor. Tuzlama ne hani ben herhangi bir kitapta okumadım. Benim annem de sağlıklı biraz çok ilgilenir tuz neye yarıyor bir çocuğu tuzlasan nolucu, çocuğun derisinde yara açarız yara olur azar bu çocuğu iyileştiremeyiz...” (K6)

“Tuzlatmadım yok hı u. Yazık ama şey vücudu yakıyorlar yazık. Şey kayınvalidem ne yaptı 15 gün oldu oğlum. Yağdan aktardan bir şey aldı ben bilmiyorum baharat gibi yağdan karıştırdı sonra vücuda sürdü bir saat kaldı eeee vücut güzel kokuyor için yani. Sonra onu yıkadılar.”(K2)

➤ **Sarılık:** Bebeklere yapılan geleneksel uygulamalar arasında olan ve çoğu zaman ailelerin endişelenmesine neden olan sarılık; ilk 24 saatin sonunda görülüyorsa fizyolojik sarılıktır. Kandaki bilirubin seviyesindeki yükselme nedeniyle oluşan sarılıkta bebeğin takibinin yapılması, sağlık kuruluşuna götürülmesi gerekmektedir. Eğer bilirubin seviyesi aşırı yükselirse kernikterus tablosu gelişebilir. Bu durumda bilirubin kan beyin engelini geçerek beynin zarar görmesine neden olur (149,150). Yapılan çalışmada, ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olması ve içinde bulunulan toplumun kültürel yapısı geleneksel uygulamaların yapılmasında azalmalara neden olduğu, sarılık olan bebeğin sık sık anne sütü ile beslenmesi ya da mama takviyesinin yapılması ve sağlık kuruluşuna götürülme eğilimlerinde artma olduğu belirtilmektedir (150). Kilis kültüründe bebeğin sarılığının tedavisi için yapılan geleneksel uygulamalar da bulunmaktadır. Bunlar sarılık olan bebeğe altın ve inci takılması, gece ışıklar söndürüldüğünde bebeğin yatağına fener konması, bebeğin çıplak teni üzerine ipe dizilmiş sarımsak konması ve kırkı çıkana kadar bebeğin üzerine sarı tülbent örtülmesi yapılan geleneksel uygulamalar arasındadır (146).

Kadınların anlatılarında Suriye’de buldukları dönemlerde büyüklerinden gördükleri ve hatırladıkları kadarıyla sarılık tedavisi için yapılan geleneksel uygulamalar; bebeğin göğsüne altın yüzük ile birlikte yedi diş sarımsak takma, sarımsakla birlikte iğde çubuğu takmadır. Görüşülen kadınların çoğu bebeklerinin sarılık olmaması için genellikle kayınvalide tarafından söylenen uygulamaların yapıldığını belirtmişlerdir. Bebeğe sarı tülbent örtme, sarımsak koyma, altın takma, sık sık emzirme, bebeği floresan ışıkta tutma, bebeğe şekerli su verme, annenin gün pekmezi yemesi gibi uygulamalar yapıldığını ifade etmektedirler. Çalışmamızda yer alan kadınlar genellikle Kilis adetlerini uygulamakta yapılan geleneksel uygulamalar benzerlik gösterdiği için çok zorluk çekmemektedirler. Bir diğer

husus kadınların bazılarının evlilik yaşının küçük olmasının, Kilis geleneklerine kolay uyum göstermelerinde bir etken olduğu görülmektedir.

“Sarı tölbent örterler. Bizdede altın yüzük takarlardı çocuğun göğsüne altın yüzük takarlardı sarılık olmasın diye. Altın yüzük takarlardı halanda takarlar yanı. Tuz koyuyorlar sarımsak şey yapıyorlar baya bir şey yapıyorlar ben yiğenimde gördüm ben. Bu kültüre göre devam ettik. Hani önceden bilmediğim için zor olmadı, yanı yaş küçük hani, orda doğum yapan herhangi bir kimse yoktu yanımda doğum yapan kimse yoktu. Gördüğüm bir şey de yok. Benim küçük kardeşlerim var. Annemin yaptıklarını gördüm ama hayal mayal hatırlıyorum.” (K11)

“Ama şey deller uu bol bol emzireceksin deller, ya bol bol zaten emziriyosun her türlü hem sütün gelmesi için...” (K4)

“Sarılığı kızım geçirdiği ilk 3 gün hastanede geçirmiştik. Geleneksel hiç uygulamadı ama oğlumda sarı bez uyguladık. Aslında kızıma kayınvalidem uygulayacaktı yapacaktı eşim ettirmedi dedi boşver ama bir baktık kız sarılık oldu. Hastanede 3 gün geçirmiştik sonra oğlum olduktan sonra yok dedi kayınvalidem artık sarı bezden örteceğim bebeği bir de pekmez yiyeceksin dedi. Şu şey pekmezi var ya gün pekmezi çok şey iyi gelirmiş kansızlığa, sarılığa çok iyi gelirmiş dedi dedi iç dedi. Kayınvalidem dedi. Bir de şey sarı bezle örttü yanı kendi, çok şükür geçirmedim” (K3)

“Sarı dolak örteller. Samırsak asarlardı hani şey olmasın diye işte sarılık. Hani gözünde hani falan sarılık olmasın diye samırsak asarlardı.” (K15)

“Böyle altın koyorlar, ışık yanor çok bilmim böyle. Eski zaman işte 7 tane şöyle samırsak dişleri koyorlar böyle bir de lemun bilmim ne sürmeyden limon basallar Bir de sürme yaparlar eski sürmeden. samırsak koyorlar sarı için bir de altın koyorlar. Onu gördüm ben.” (K1)

“Eee meselen gül sudan sarılığa ben tedavi etti sarılıklarına. Şekerli su dekkede bir onu yaporum içtim, bir samırsak astım bizde yok onlar ama bunu yaptım Suri huylarını samırsak astım bide altın bide ışığın altında... Samırsağı koydum şekerli çok şekerli bişey yiyecem içecem. Ben içtim abla dekkede bir sudan şey şekerli yaporum içtim emzirdim. Şükür öyle geçti. Suriyede inanmazdım burda inandım.” (K10)

“Ben naptım ışığı açık tuttum üstüne sürekli bi ışık tuttum onbeş gün içinde sarılığı şey olmasın diye. Floresan. Biz küçüklüğümüzden beri duydum. Annem ben sarılık geçirmişim küçükken aynı yapmış. Samırsak koyun yakasına. Yanınada şey var nazar çöpü iğde ağacı. İğdeyle beraber koydunmu sarılık olmaz. Ben direk ışıқта tutuyorum.” (K5)

Çalışmamızda sarılık için yapılan geleneksel uygulamalardan hiçbirini yapmadığını söyleyen bir kadın bulunmaktayken, iki görüşülen kadın sarı tülbentin yerine mavi ve beyaz renklerde örtüler kullandıklarını belirttiler. Kadınlardan biri sarılıkta beyaz örtülmesi gerektiği söylenince beyaz örtü kullandığını ifade etti. Geleneksel uygulamalar aynı ülkedeki farklı bölgelerde bile farklılık gösterebilen uygulamalardır. O yüzden her yerde aynı şekilde olmayıp farklı şekillerde uygulandığı görülmektedir. Çalışmamıza katılan kadınların bazılarının geleneksel uygulamaları uyguladığını, bazılarının ise hiç uygulamadıklarını söyleyebiliriz.

“Bazıları sarılık için samırsak koyuyorlar. Nişan yüzüğü koyallar yüzük sarı diye ya da sarı dölbent koyuyorlar sarılık olmasın diye ya da sarı ışığa tutun diyorlar. Ben bunları hiç yapmadım. Çünkü çok şükür gereği olmadı. Sütüm gelsin diye ben çok şükür üçüncüde sabahleyin erken gelirdi sütüm ama ben kızım sarılık olmasın diye şey içerdim ya pekmez yerdim tereyağ ondan sonra tahinli helva yerdim uuu böyle şirin tatlı şeyleri çok yerdim sarılık olmasın diye. Çok şükür hiçbirisinde olmadı.”(K14)

“Bizdeee biz pıgamberlerimizin şeyinden kalma bişey yaptık deyim sene. Biz sarı örtmedik çocuğuma heç sarı örtmedim kapatmadım sarıyı. Beyaz şe yaptım. Beyaz örtü, küçük şey havlum vardı. Onu çocuklarıma örttüm. Bu sarı dölbenti hastalıkmiş Pıgamberlerimizin kültüründen. Suriyeden gelen kültür değil ya. Bu istanbuldan kültür. Dedilerkine bele yanı bu pıgamberimizden gelme ben bunu Nihat Hatipoğlu'nada söyledimdi. Aradım söyledim konuştuktuk gendisiyle... Yanı dedim çocuğuma sarı örtmek mi düşer dedim yoksam başka bir renk mi dedim. Beyaz kapat dedi...Ama dedim yanı bele dediler yanı... Bende heç kapatmadım yanı çocuğumun ikisinede sarıyı heç örtmedim.”(K12)

“Ben yapmadım mavi örttüm. Örtüm yine havlu diyorlar. O çocuk nefessiz kalsa ne yapacak havluyla. Sarı ne hani, sarı ışık yakıyorlar ne hani ben inanmıyorum. Hani söylemiyorum sizi cahilce görüyorum bile diyemiyorum saygısızlık olur diye (gülümsedi). Bakış açım böyle.”(K6)

➤ **Nazar:** Suriyelilerin çoğunluğu Maşallah, Sübhanallah gibi dini söylemler kullanarak, Allah'ın isimlerini anarak, dualar okuyarak nazardan korunabileceklerine inanmaktadırlar. Birçok Suriyeli batıl inanış olduğu düşüncesiyle nazarı önlemek için takılan mavi boncuğa inanmamaktadır (142). Türkiye’de yapılan bir çalışmada, annelerin bebekleri için ilk olarak nazardan korumaya ilişkin geleneksel uygulama (%91.3) yaptıkları tespit edilmiştir. Anneler bebeklerini nazardan korumak için mavi boncuk, mavi kumaş parçası, göz

boncuğu ve büyüsel uygulamalardan muska takarak korunabileceklerine inanmaktadırlar (149). Görüşülen kadınlardan bazıları nazara inanmadıklarını, Suriye’de nazar için mavi boncuk takılmadığını, bu durumda nazar dualarını okuduklarını, duaya inandıklarını belirttiler.

“İnanırım. Çünkü yaşadım yani. İşte dua okuyorum. Duaya inanırım öyle nazar boncuğa falan inanmam ona. Neymişte dikkat çekermiş. Bazıları böyle bi bildiğim bir nerdeyse bi bohça yapıyorlar oraya bebeğin. ”(K4)

“Nazara inanırım ama şu mavi boncuk var ya onlara hiç inanmam. Çünkü günahdır günahdır. Bizimkiler inanırlar mesela kayınvalidegiller. Bunlar büyükler inanırlar. Ben Kur'an'a inanırım hani böyle aklım geldiğin zaman öyle çocuklarıma yatarken mesela Nas suresi okurum Felak Suresi okurum başlarında böyle Allah korusun nazarlardan gözlerden kötü şeylerden çok şükür onlara inanırım yani dediğim gibi işte boncuk moncuk hiç inanmam onlara.” (K3)

“Nazar için kurşun taktıyorlar üstüne taktıyorlar mesela nazar için boncuk boncuk takmıyorlar Suriyeliler takmıyorlar. Boncuk boncuk hiç takmıyorlar hiç. ”(K9)

“Nazara inanmıyodum ama kaynanam çok inanmaya çalışıyor böyle çocuklara şey yapıyor şey söyler hani biraz Suriyeli olduğum için eeeee çocuklarıma doğru bakamadığı mı diyor hani bakamıyorsun edemiyorsun çocuğa.” (K6)

➤ **Diğer Uygulamalar:** Araştırma katılımcıları kadın, Suriye’de yapılan geleneksel uygulamanın, erkek bebeğin doğumundan kısa bir süre sonra sünnet ettirilmesi olduğunu belirtti. Suriye’de hadise uyararak bebeğin saçının kesilip, altın olarak hesaplanıp fakir kişiye verilmesinin peygamber sünneti olduğunu ifade etti. Yapılan diğer uygulamalar ise, bebek korktuğu zaman, bebeğin omzuna Kur’an ve muska takma, yenidoğan bebeğe dini sünnet olduğu için hurma emdirilmesidir. Bir başka katılımcı kadın, çocuklarında karın şişkinliği olduğu zaman zeytinyağlı sabun ve peryavşan ile yıkadığını karnına masaj yaparak gaz sancısını giderdiğini, ayrıca gaz sancısı için anason içirdiğini belirtti.

“25 günlükken sünnet yaptık biz onu. Onu sünnet falan yaptık işte... Sadece oğlum uyuduğunda şey korkuyodu hani erkiniyodu böyle. Erkindiği için sırtına şey astık kuran gibi bişe muska gibi bişe astı korkmasın diye. Başka bi sıkıntısı yok.”(K8)

“Annem diyor şey varmış eeee sünnet ilk 9 gün sünnet edicez. Peygamberimizin sünnetiymiş sallallahu aleyhi ve sellem şey var çocuğun saçını kesip altına vurup parasını

fakir fukaraya dağıtma, islami biz onları yapardık. Biz de Suriye'de bunlar var yapmadım. Ben çocuklarıma bir buçuk yaş iken kız istediğim için çok hep bağlardım böyle toka falan alırdım 2 yaşında falan tıraş ettim onları hep yapmadım onları. Ama hurma yaptım hurma yaptım. uu çocuk ilk doğdu hurma somutturruz ona sünnet diye.” (K6)

“eeeeee çocuk mesela çocuk şey karnı şiştin mi zeytinyağı sabun varya bide şey adını unuttum neydi ya onun hani böyle paryavşan. Paryavşanı böyle suya koydun mu son tası döktünmü çocuğa. Zeytinyağ sabunu kilis sabunu ama onu hiç kimse kullanmicak yani ilk şeyi alıcaksın çocuk doğduk büyüdükten sonra mesela şey yapıyosun gaz sancısı, tiskinik falan olmuşsa diye... Koyuyosun karnına masaj yapıyosun, bununla. Tas koyuyosun sıcak su koyuyosun banyo yaptırdın çocuğu onuda paryavşanıda içine koyuyosun o suyu geçiyo onu duşa girdirmeden önce koyuyosun ki ıslansın paryavşanı. Koyuyosun ondan sonra onu alıyosun koltukaltı karnı böyle ağzına heryerine koyuyosun bebek mis gibi. Yavaş sürüyosun şöyle (ağzını göstererek) azcık şöyle nası elini batır ama o su temiz olcak yani curundan alıp o su değil ayrı kaynatıyosun o suyu. Onuda içine sabunu koyuyosun sonra böyylee heryerine onlan lifliyosun suyunu döküyosun. Gazı gidiyo, şeyi ben anason çok içiririm çocuğa. Bide çok faydalı anason çocuğa. Himm gaz, sancı falan.”(K5)

Gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemler kadının hayatındaki en önemli dönemlerdir. Kadın sağlığının olumsuz yönde etkilendiği bu dönemlerde sağlık sorunları meydana geldiği için bu dönemlerde kadının sağlığının korunması ve devamlılığı önemlidir (151). Doğum sonu dönemde annenin toparlanabilmesi için altı haftalık sürenin yani yaklaşık 40 günün geçmesi gerekmektedir. Bu dönem lohusalık dönemi olarak adlandırılmakta ve “lohusa kadının mezarı 40 gün açık olur” sözüyle bu dönemde annenin bakımına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (149).

Ülkemizde lohusaya yapılan geleneksel uygulamalar; al basmasını önlemek için kırmızı yatak hazırlanması, lohusaya bu dönemde enerji veren sütü artıran besinler vererek beslenmesine dikkat edilmesi, lohusanın sıcak tutulmasıdır. Doğum sonu dönemde anneye yapılan geleneksel uygulamalardan olan bebeğin sık sık emzirilmesi, kırk gün cinsel ilişkinin olmaması, lohusanın sıcak tutulması, beslenmesine dikkat edilmesi, kadının yalnız bırakılmaması gibi davranışlar kadın sağlığını olumlu etkileyen uygulamalardandır. Buna karşın kadın sağlığını olumsuz etkileyen geleneksel uygulamalarda mevcuttur. Bunlar; karnın doğum sonrasında toparlanması için sıkıca sarmak ve kiremit ısıtıp koymak, bebeğin emzirilmesinin geciktirilmesi ve genital bölgenin temizlenmesi için sabunla yıkamak sayılabilir (151).

Suriye’de iç savaş öncesi bulunulan dönemde lohusaya yapılan geleneksel uygulamaları annesinden öğrenen bir katılımcı kadın yapılanları aktarmıştır. Bunlar; ağır kaldırmamak, 40 güne kadar lohusanın hasta gibi olduğu ve kendisini sıcak tutması soğuk almaması gerektiği, istirahat etme, beslenmeye dikkat etme, gaz yapan yiyeceklerden uzak durma, ayran içmeme, kuşbaşı et yememe Suriye’de lohusanın uyması gereken geleneksel uygulamalar olarak belirtilmiştir. Çalışmamızda yer alan kadınlara yapılan geleneksel uygulamaların çoğunlukla lohusanın beslenmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Özellikle gaz yapıcı besinlerin yenmemesi, bebeğin gazının olmaması için; peryavşan otu, anason ve kimyonun anne tarafından içilmesi, süt oluşumu için simit aşısı, irmik, pekmez yenmesi, çorba, şerbet içilmesi ve şişmanlatmaması için tekli sayıda hurma yenmesi, demir için maydanoz ve pırpırım gibi otların tüketilmesi görüşülen kadınların yaptıkları uygulamalardandır. Kırkı çıkan kadına yapılan “Şüdü” adı verilen balın içerisinde çeşitli baharatların yer aldığı karışım kadının tüm vücuduna sürülmesi Kilis’in geleneksel uygulamalarındandır. Bu uygulama şu şekilde yapılmaktadır:

“Tüm baharatların balla birleşmesinden meydana gelen, bir çeşit macun. Kilis’te, genelde lohusa kadınlara, lohusa hamamında vücuduna sürülerek, ağrı ve sızılar için yapılan bir terapidir. Aslında, sıcak bir yerde uygulandığında tüm ağrılara iyi gelir. Ayrıca yendiğinde, öksürüğe, bağışıklık sistemine ve kısırlığa iyi geldiği bilinir.” (K10)

“Kırkı çıktıktan sonra hem ben balları şüdü kendime sürüyorum hem kızlara şey sürüyorum eee bal tuz zeytinyağı onuda iyice tuzluyoruz ediyoruz yıkıyorum. Ama bunda hem tuz yaptım hem ayrı sadece bal balladım.” (K14)

“Bana yok bana işte bir simit aşısı pişirdilerdi, peryavşanı gaynatırlardı, onu yaptılar yemek filan yaptılar.” (K11)

“Ama şey hep diyor bana acı bir şey onu ye diyor (parıavşan) Ben onu çok midem karıştırıyor hiç sevmiyorum ben onu ama çocuk için diyor yani.” (K2)

“En çok bebeğimle kayınvalidem ilgilenirdi ikisiyle de bizimle kaldı zaten yıllarca kaldı aylarca kaldı zaten kendisi ilgileniyordu hem küçük bebek kıyamam ben ona... Mesela parıavşanı vardı parıavşanı sürekli mesela bana bir şey yediğim zaman bunun üstüne parıavşanı atıyordum yutuyordum böyle sudan yutuyordum meselen çok rahatlatmış bebeği süte geçiyor ya. Mesela annem şey söyledi kızım anasonda iç sen içirme hatta doktorlar diyorlar çocuğa içirme anne içilmesi gerekiyor. Bu da gazı falan geçiriyormuş iyi gelirmiş mesela. Mesela ağırlık falan kaldırmıyorum, doktor söylemiyor yani bunu biz bize annem söyler. Mesela ağır kaldırma falan kendini yorma böyle. 40 güne kadar böyle kendini böyle

sıcak tut, mesela soğuk tutmak hem çocuğa bebeğe şey eder geçer. Hem de kadın böyle 40 gününe kadar zaten böyle hasta gibi kalır. Mesela bunları annem söyler böyle bir de dinlenmek, soğuk almamak, 40 gününe kadar. Ağır bir şey yemeyeceksin süte degecek bebeğe degecek bir şey yemeyeceksin. Mesela ne gibi kuru fasulye, gibi nohut gibi, mesela ne gibi tatlılar, mesela böyle derler. Hatta tatlılar mesela az yerim bunlardan ayran ayran bile az iç derler. Bu da şey gaz yaparmış mesela böyle derler. Bazı şeyler hiç yemem bazı şeyler az yerim. Başka ne gibi hu kuşbaşı et yeme diyorlar, mesela klima mesela yeni doğum yapmış kadına bu da şeye yüreğine değer bilmiyorum böyle derler bebeğe değermiş. Oğlumda ben fark ettim böyle abur cubur yediğim zaman çocuk rahatsız oluyor gazı oluyor yani biraz dikkat edecek yani böyle u 2-3 ay falan yani 4 aylık yani kendini fazla şey etmeyecek anne bence. Yani bizim kültürlerimiz adetlerimiz böyle annelerimizin dedikleri böyle ama böyledir yani bilmiyorum ben böyle fark ettim.”(K3)

“Kimyon yutuyodum. Kimyon mesela. baklagilden yedim mesela, baklagilden yedimmi hemen kimyon yutuyom daha hazım etmeden yani direk. Ya da anason içiyorum gendinede içiriyom aynı zamanda. Sütün gelmesi için ben mesela eee çocuğu sık emzirrim. Yani ilk doğduğunda çok emzirrim sürekli veririm yani ondan sonra uı şey pirpirim çok yerim. O demir yüklü. Pirpirim dedikleri, ondan sonra maydanoz çok yedim. Sürekli çorba. Şerbet mesela onu yaparım. Ondan içerim. Mesela irmik çok yerim. Oda hem çocuğa hem şey böyle hani süt gelsin diye. Kilo almıyosun zaten ee pekmez çok şükür biz. Şimdi sekiz aylıkken ee şey yapıyorlar ya kan testi çocuklara kansızlık falan çok şükür. Pekmez, hurma, mesela tekli olarak yiyorum. Tekli sayı yani bir, üç ya da beş. Tekli yersen şişmanlamazmışsın öyle derler. Çift yersen şişmanlarmışsın. Birde peygamberimizin sünnetinde öyle şey yaparmış. “(K5)

4.8.5. Epizyotomi Bakımı İçin Yapılan Geleneksel Uygulamalar

Çalışmamıza katılan kadınlara “doğum dikişlerinizin bakımını nasıl yaparsınız? sorusunu yönelttik. Kadınların çoğunluğu doğum sonrası perine bakımını “tuzlu su” ile yaptıklarını söylemişlerdir. Tuzlu su uygulamasını lavaboya gittiklerinde taharetlenme şeklinde, kaşıntıyı, ağrıyı ve dikişlerin daha çabuk düşebilmesi, iyileşmenin kolay olması için yaptıklarını ifade ettiler. Bu uygulamayı kadınlardan oturma banyosu şeklinde yapanlarda vardır. Yapılan diğer uygulamalarda benzer şekilde sirkeli su kullanımı, ispiroto kullanımı ile perine bakımının yapıldığı belirtilmiştir. Bazı kadınlar bu uygulamayı adet bitiminde de uyguladıklarını ifade ettiler. Araştırma katılımcıları kadınlardan bazıları doktor tarafından verilen tıbbi tedaviyi uygulamadıklarını geleneksel uygulamaya yöneldiklerini aktarmışlardır.

Doğumu kolaylaştırmak amacıyla vajinal açıklığın genişletilmesi, kadında oluşması istenmeyen yırtıkların önlenmesi, doğum eyleminin daha hızlı ve risksiz olabilmesi için perineye yapılan cerrahi insizyona epizyotomi denir. Literatürde normal vajinal doğum yapan kadın oranının %85 olduğu ve bu kadınlarda doğum esnasında perineal travma olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de normal doğum yapan primigravidalarda doğumun kolay olabilmesi için rutin olarak, multigravidalarda perinenin rijit olma durumunda (%65) epizyotomi uygulanmaktadır (152, 153). Ülkemizde epizyotomi bakımı için antiseptik solüsyonlar önerilmektedir (153).

Çobanoğlu ve Şendir (2019) tarafından yapılmış olan çalışmada; betadin kullanımının yerine maliyeti daha az olan normal su ile yapılan perine bakımında, epizyotomi iyileşmesinin daha etkin olduğu saptanmıştır (154). Başka bir çalışmada epizyotomisi olan kadınların perine bakımı için yaptıkları uygulama da; yağda kızartmış oldukları yumurtanın bir bez arasına konması ve bu bezinde cinsel organ üzerine yerleştirilmesi ile dikişlerin daha çabuk düşeceğine inanılması ifade edilmiştir (151). Perine bakımının antiseptik solüsyonlarla ve doktor önerisine göre ilaç uygulaması, perine bölgesine su dışında herhangi başka bir uygulama yapılmasına gerek kalmadığı söylenebilir.

“Maşşallah abla zaten burdan doğum yaptım kaktım gezdim çucuğu kaynanama verdim kaktım gezdim maşşallah doğumum çok kolay. Meselen dikişim var mı ayıptır söylemesi tuzlu sudan oturdum onu bir yaktı zaman tamam. Tuzlu sudan çok iyi. On dakika onbeş dakika bir yaksaydı tamam mikrobu biter. Doğum yaptım oda dikiş oldu zaman.” (K10)

“Şeye çok dikkat ederim. Sirke çok kullanırım mesela ben sirkeli su. Normal sirkeli su yapıp genel olarak adet sonrası o süreçte hani illaki böyle hafif kaşıntılar olur illaki olur ya kadınlarda hep. İlişkilerden sonra mesela illaki bi şey oluyo sorun oluyo sonuçta şey diil yani kadın hicyenik olarak hem mikropları öldürüyor hemde kaşıntı varsa kesinlikle götürüyo. Mesela bi tas suyun içine ona biraz (gülerek anlatıyor) atıyosun işte dört beş kaşık falan çoğaltıyosun. Ve tuvalet otururken ya da oturur gibi yap mesela öyle yıkan onla. Abdes alırken. Yakıyo çok. Sorun yoksa yakmaz sorun varsada biraz yakıyo mesela ondan sonrada rahatlatıyo. Genel olarak tuzlu ve sirkeli su. Mesela doğum yaptıktan sonra dikişlerim oluyo ya benim bunda oldu (büyük kızı gösterdi) bunda da (küçük bebeği göstererek)olmadı.”(K4)

“Şimdi doktorun söylediği normalde doktorun söylediğini de uyguluyorum eee mesela uuu tuzlu sudan mesela tuzlu su ile yıkıyorum mesela orayı ya bu bizim gelenek yani mesela adetimiz.”(K3)

“Evde tuzlu suya oturdum baya yanıyordu. ee kendim hani bu tentüriyotlarla eşime hep şey ispiro diye yasakmış ama gitti buldu bana bir yerlerden onunla falan kendimi doktor merhem vermişti merhem azıtır yumuşatır iyileştirmez diye sürmedim onu katiyen kendim hani derler ya kendi doktorun kendin yap evde hep öyle neyi doğru bildiysem kendime onu yaptım oğlum da da küçük oğlum da da bir şey yapmadım.” (K6)

“Normalde bana ilaç veriyolar işte şey vardı tentürdiyot onu hiç kullanmıyorum ben. Ben uı şimdi değiştirmeye gidiyosun ya ılık su içine biraz tuz koyuyorum onlan kendimi yıkıyorum, kurutuyorum öyle on gün sonra hiçbişeyim kalmıyo. Hem ayağa kalkıyom hem dikişlerim bitiyo yani düşüyo hepsi.” (K14)

“Ben eski yöntem dedikleri gibi leğen almıştım tuzlu su. İu enfeksiyon kapma... Tuzlu su kayatuzu kaynatıyosun o suyu koyuyosun leğenin içine oturuşosun o dikişler düşene kadar enfeksiyonu önlüyor. O düşük şey yapana kadar şey dikişler düşene kadar. Onu yaptım tuzlu su hem enfeksiyonu önlüyor, oturuyorum böyle sürekli dikiş düşene kadar çok şükür. Dikişler düştü eee başka bi şey almadım zaten. Ben aslında nası desem kendime ben kendime dikkat ediyorum mesela adetim bitti oturuyorum o tuzlu suyu yapıyorum koyuyorum enfeksiyon olmamak için. Her adetimden sonra yaparım.” (K5)

Görüşülen kadınlardan ikisi perine bakımı için kayınvalidelerinin kendilerine tuzlu su uygulamasını söylediğini belirtmiştir. Suriye’de yapılan bu uygulamanın Kilis’te bilinmesi görüşülen kadınlar için uygulamada sorun teşkil etmemekte kadınlar tarafından kolayca kabul edilmektedir. Kendisine doktor tarafından reçete edilen ilaçları, süte geçer diye içmediğini belirten kadın geleneksel yöntemle devam ettiğini, başka görüşülen kadın ise hem doktorun reçete ettiklerini hemde kayınvalidesinin dediklerini yaptığını beyan etmiştir. Geleneksel uygulamalardan hiçbirini yapmayan iki katılımcı, doktorun verdiği ilaçlar dışında hiçbir şey yapmadıklarını ve iyileştiklerini ifade etmişlerdir. Kadın sağlığı için çok riskli dönem olan lohusalıkta enfeksiyon oluşma olasılığı yüksektir. Bu aşamada sağlık çalışanları göçle gelen kişilere açıklayıcı bilgilerde bulunmalı, ilaçların etki, yan etki durumlarını ayrıntılı bir şekilde anlatmalıdır. Kadın modern sağlık bilgisine ulaşamadığı durumda geleneksel yöntemlere sıkı sıkıya tutunmaktadır.

“Kayınvalidem tuzlu suyu gösterdi işte tuzlu ilacı leğenceye koydu. Kayınvalidem oturtu işte ele yaptık iyileşsin diye sürekli İlaç falan. Bir de ilaç da içemiyorsun Hanı bebeğe sütün içiyor diye fazla, antibiyotiği falan da atamadık. İşte ele geçti vallahi. Doğumu devlet hastanesinde yaptım bebeğimi emzirdim.” (K15)

“Kayınvalidem yardım etti o gösterdiği için yaptım yani. Dezenfekan falan işte. On tane dikişim vardı benim. Suni sancı kullanmadığım halde hani tuzlu suyla falan kırk gün tuzlu suyla oturdum ben. Banyo yaparken tuzlu suya oturdum çok. Mecburiyetten. Hem dikişler tez çözülür dediler. Hemde tez birleşir. Onlarda söyledi. Tendürdiyotta vardı. Ondan da sürdüm. Krem vardı öyle. Yani bilmiyom iyide iyileşti yani. Çok şükür şu an iyiyim.” (K8)

“Hiçbir şey zaten eeee 10 gün sonra geçti yani yani hiç yani acı kalmadı. İlaç şey ağrı kesici verdiler başka bir şey yok.” (K2)

“Annem yaptı vallah annem gitti toktur şey yazmıştı hazır ilaç yazmıştı ondan şey oldu başka bir şey yapmadı annem.” (K7)

Araştırma katılımcıları kadınların geleneksel uygulamaları yaygın olarak yaptıkları, yapılan geleneksel uygulamaların çoğunlukla Kilis’in adetlerine göre yapıldığı ancak birçok geleneksel uygulamanın Suriye kültürü ile benzer olduğu saptandı. Benzer geleneksel uygulamaların her iki kültürde de varolması görüşülen kadınların bu anlamda zorluk yaşamamalarında önemlidir. Geleneksel yöntemlerin benzer olmasının nedeni; Kilis’in Suriye ile sınırının olması ve kültürel, dini, etnik ve akrabalık yapılarının daha öncelere dayanıyor olmasından kaynaklıdır.

4.8.6. Sağlıkta Öncelik Durumu

Çalışmamıza katılan kadınlara sağlıklarına verdikleri önem ve sağlık algılarını öğrenmek için, sağlıkta ilk sırada kimin olduğunu sorduğumuzda (kendi, eş, çocuk); araştırma katılımcıları kadınların tamamı kendi sağlıklarını en son sıraya koymuşlardır. Kadınların bazıları çocuklarının sağlığının herşeyden önde geldiğini belirtirken, bazı kadınlar ise evin reisi olması, eve bakması yani gelir getirmesi nedeniyle sağlığının bozulması durumunda zorluklar yaşanacağı düşünülerek ilk sıraya eşlerini koymuşlardır.

Kadının kendi sağlığını en son sıraya koyması; sağlık sorununa hemen çözüm bulmamasına, sağlık kuruluşunu tercih etmemesine, iyileşme sürecinin uzamasına, sağlık kuruluşuna gitme kararı vermemesine, geleneksel uygulamalara öncelik vermesine, ciddi sağlık sorunları yaşamasına neden olabilecektir.

Her toplumda kadınlar, sağlık sorunları olan ve sağlık sorunlarını sıklıkla yaşayan grup olma özelliğinde olduğu için, toplumların ve kadının kendi sağlığına önem vermesi gerekmektedir. Sağlık sorunlarının her toplumda farklılık göstermesinin sebebi; gelişmişlik düzeyi ile ilgili olmakla birlikte sağlık sorunlarının o toplumdaki yaygınlığı ve niteliği ile ilgilidir. Kadının kendi sağlık sorunlarını algılayış düzeyi de iyileşme ve çözüm bulmada

etkilidir. Ülkemizin az gelişmiş kesimlerinde kadının kendi sağlığına öncelik vermemesinin daha belirgin bir şekilde görüldüğü vurgulanmaktadır (155).

“Çocuk tabiki. (güldü) sonra yani ikimiz aynı aslında. O genel olarak çok seçici olduğu için eşimin hep başı ağrır gözlerinden dolayı gözünde sorun var gözlerinden dolayı çok başı ağrır bide biraz nazlı ben daha böyle şeyim daha canım berk daha dayanırım yani. O daha nazlı direk başı ağrısın hasta bitti hastadır yani o. Yani öyle (gülüyor) onun yapısından dolayı.” (K4)

“Çocukların sağlığı daha önemli benim için. Biz büyük olduğumuz için biz şey yapabiliriz. Ama bunlar küçük. Sonrasında eşim. Öyle olsun. Herkes için yani.” (K13)

“Tabiki çocuk, eşim, ben hasta oluyorum hiç bilmiyorum ben hastayım diye aha böyle dolaniyorum. Ama ilk önce çocuğum çünkü küçük o dayanamaz. Ondan sonra eşim. Ben en son. En son ben. Oda aklıma gelirse. Çocuklardan eşten bize sıra gelmiyor.” (K14)

“Çocuklara çok çok ay aman ediyorum her zaman diyorum ben hasta olayım onlar da olmasınlar gerçekten yani çok şükür olmam da gene de önce onlar, sonra ben yani tahammüllüyüm ben kendiliğimden İyileşiyorum kocam biraz hastalanırsa biraz şey olur vücudu hemen yıkılıyor böyle diyeyim.” (K3)

“Çocuğum bide eşim sonra ben.” (K7)

“Çocuğum, ondan vazgeçemeyiz yok. İkinci sıraya eşimi koyarım. En son kendimi düşünürüm (gülüyor). Çünkü ben yoksam çocuğumda yoktur. Ben ayakta olmazsam o çocuğum nasıl ayakta olacak.” (K8)

“Çocuklarıma eşime kendime(güldü).öncelik çocuklarımdır.” (K11)

“Çocuklarım. eşiminkini istiyorum hani o çalışıyor eve para getiriyor Ben hasta olsam bile eşime beni hastaneye götür demem ayakta geçiririm.” (K6)

“Eşiminki sonra çocuklarım sonra ben. Eşim çalışmasa şey etmese sen perişan oluyorsun şu an zaten mesela eşim cezaevinde işte hani el bakımıcısı oluyorsun (ağlıyor gözleri ıslandı). Çok olmadı zaten de işte bilmorum. işte 4,5 ay oldu eşim cezaevinde. biraz burada biraz kendi evimde biraz kaynımğilde kalıyorum çocukların durumuna bağlı işte. Eşim olmazsa sen perişan oluyorsun ya bilmiyorum işte sen kendin hasta olsan eşin var şeyin var. Eşim mesela eşim kendi varsa meselen kendi bakıyordu ediyordu, çocuklarım desem çocuklarım mesela babası gene bakıyoruz.” (K15)

“Eşim daha çok. O yönetir yani. Eşimin çocuklarımla rahatlığı benim için daha önemli olan. Ben hasta olsam neyse derim.” (K12)

“En önce çocuklarımın babası o olmasın gendilerde olmazlardı ablam. Tabiki kocamı. Geri çocuklarımda. Ben(en son kendi).” (K10)

“Kocam. Kocam. Yani bu çok güzel baktı bana unutmuyorum unutmuyorum ki...” (K9)

“Annem. Yani hep şey dua ediyorum Yani Allah'ım eee yani annemin sağlıklı kalsın sağlıklı yaşasın kimseye muhtaç olmasın böyle. Çocuğum sonra eşim ben kendimi düşünmüyorum. Önemli değilim ben. Benim için hayat bitti. Gerçekten. Çok şükür.” (K2)

4.9. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Ülkelerindeki yaşanan iç savaş sonrasında göç etmek zorunda kalan sığınmacılar, ev sahibi ülkede pek çok sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunların başında sağlık gelmektedir ve sığınmacılar sağlık hizmetlerine erişimde farklı sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Sağlık her insan sunulması gereken bir haktır. Ülkemizde Suriyelilerin sunulacak sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi için; AFAD tarafından 2011 (AFAD yönetmeliği) ve 2013 (AFAD genelgesi) yıllarında yasal bir dayanak yayımlanmıştır (156).

Sağlık hizmetlerine erişim ana temasında; sağlık kuruluşunda iletişim, sağlık kuruluşundan beklentiler, sağlık hizmetlerinden memnuniyet ve sağlık hizmetlerinden memnun olmama alt temalarına değinilecektir.

Şekil 4.9. Sağlık Hizmetlerine Erişim Ana Teması ve Alt Temalar

Literatürde Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimlerini engelleyen pek çok etkenin olduğu belirtilmiştir. Bunlar; dil engeli, yaşanan çevrenin yeterince bilinmemesi, yasal sorunların varlığı, sosyal yardımlara erişimde yetersizlik, sağlık hizmetine erişimin nasıl ve nereden olacağının bilinmemesi, ayrımcılık olduğunun düşünülmesi, sağlık hizmetlerinin

yetersiz kalması, sağlık çalışanlarına güven duymama, geleneksel uygulamalar sağlık hizmetine erişimi engelleyen unsurlar olarak sıralanmıştır (41). Göçün yoğun olarak yaşandığı ülke konumunda olan Türkiye, Suriyelilerin göç etmesiyle başlangıçta birçok konuda aksaklık yaşanmış olsa da, alınan önlemlerle iyileşme sağlanmıştır. Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Türkiye’de sağlık hizmetlerine erişimlerinin ileri düzeyde olduğu söylenebilir (157).

➤ Sağlık Kuruluşuna Gitme Kararı

Görüşülen kadınlara hastalık ya da rahatsızlık durumunda sağlık kuruluşuna gitme kararını kimin verdiğini sorduğumuzda; eşin çalışma durumuna, eşlerin hastalık algısına, rahatsızlığın önem durumuna göre değişkenlik gösterdiğini görmekteyiz. Kadınların çoğunda küçük çocuk olması nedeniyle genellikle çocukları için sağlık kuruluşlarını kullanmaktadırlar. Bazı kadınlar eşlerinin çalışması nedeniyle çocuklarını sağlık kuruluşuna kendisinin götürdüğünü, bazı kadınlar eşleri ile birlikte bu kararı aldıklarını belirtirken, bazıları ise bu kararı eşin verdiğini çünkü çocukların rahatsızlığında eşlerin çok fazla endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Çocuklarda görülen ateş yükselmesi gibi rahatsızlıklarda öncelikle evde ateş düşürmeye yönelik uygulamalar yapılmakta, baş edilemeyecek bir durumda sağlık kuruluşuna gidilmektedir. Sağlık kuruluşu hemen tercih edilmemektedir.

“O oluyo. O benden önce oluyo. Neyden dolayı o bence şeyden anne biliyodur bunun şu anki ateşinin neyden dolayı olduğunu yani geçici veya kalıcı mı acaba diye zaten yani tahmin edebiliyosun hele ikinci çocukta baya bi tecrübeli oluyosun.” (K4)

“Eşim karar verir hemen yallah gidek gelek der. Bir de biraz o çok korkak biri hasta olsun yani bilmem kendi canı nasıl bir şey hemen hastaneye götürür.” (K7)

“Eşim der. Çünkü eşim bir kızlar ıhh ederse hastaneye gidek diyo. Çünkü bana sıra gelmiyo(güldü). Çünkü daha hiç bes dersem kızın ateşi var hemen hastaneye. İlk önce kendisi şey yapıyo. Ben istiyorum ki evde ben şey yapım bakım edim. Hemen kendisi diyoki hastaneye gidek. Ben yalan söylemim kafama çok yani serin oluyorum çünkü ne kadar üstüne düşsen o kadar kötü olacak. Onun için biraz böyle serin oluyorum. Tamam terletmiyorum etmiyorum dikkat ediyorumda ama biraz serin oluyorum ki ne kadar üstüne düşsende hasta olur.” (K14)

“Eşim söylemişti. Antebe götürelim dedi hanı doktora randevuyu aldı ordada yiğeni filan vardı onlar seni karşılar dedi onlarla beraber götürdük getirdik yanı.” (K11)

“Eşim. Hadi doktora gidelim der ben de karar mesela veriyorum bu da veriyor.” (K9)

“İkimizde koşuyoruz. Hasta olunca ikimizde koşuyoruz. Ben sekiz aylıkken Bartın’a bile gittim hamileyken. Riskli halimde. Sağlık birimde olduğum için evet her şeyin sağlığını

ne olduğunu biliyoruz. Hastalığın ne olduğunu biliyoruz falan işte ondan dolayıdır belkide.”
(K8)

“Yani beraber ben söylerim mesela oğlan çok rahatsız ee tamam onu hastaneye götürüyorum o yaniiii erkekler çok bilmiyorlar mesela ben ilaç veriyorum yani en çok ne oluyor uşaklara uuuuu meselen ateş yükseliyor ee ilaç veriyorum fitil atıyorum şurup varsa içiriyorum eee inmezse diyorum yani hastaneye götürüyoruz. Yani ben şey oğlana korkuyorum için ondan yani dayanamıyorum.” **(K2)**

“Ben. Eşim çalışıyor ya hepsine ben yanı birde bilorkine ben belledim artık şeyini buranın usulunu şeyini herşeyisini tokturunu makturunu onun içinde gendi pek şe etmez.”
(K12)

Kadınların bazıları eşinin çalışma koşullarına göre çocuğu doktora götürme kararını kendisi verebiliyor. Eşlerin çalışma durumu, sağlık konusunda bilgisi, sağlık algısı bu durumda etkili olabiliyor. Ayrıca dil engelinin olmaması da kadının karar verici konumda olmasında önemlidir.

“Ben söylüyom ondan sonra ben götürüyom. O bilmez ki hasta olduklarını nereden bilsin o. Ben baktığım için o kaderini şimdi işe çıkar, gelene kader hasta olduklarını nereden bilsin. İşte olduğu için.” **(K13)**

“Eşim getmez ben giderim. Eşimde götüremez beyle çucukları meselen sen götür sen yap gendi getmez. Hemen ben yallah hestehaneye giderim. Hestehaneye abla çocuk doktoruna. Bir iki sefer buraya götürdüm (ASM’ye) şey olmadı giri hestehaneye çocuk doktoruna. Meselen hafif bişey buraya mecbur götürücem (ASM) ama ataşı yükseldi Allah etmiye o da mecbur çocuk doktoruna götürecem.” **(K10)**

*“Ben. Ben diyorum. Çocuk hasta gitmemiz lazım tartışmamız da olsa bir şey de olsa gidek dersem eninde sonunda yaptırırım onu gideriz ama çocuk söz konusu olduğunda eşim de sakın oluyor hadi gidelim diyor.”***(K6)**

“eee şimdi hocam zaten hemen doktora gitmekten nefret ediyor hiç sevmiyor diyor çocuk gitti ilaç falan kullanıyor. Yani hasta etmeyelim kocam böyle diyor çocuğu. Hiç hasta etmeyelim dikkat edelim diyor ilaç kullanmak iyi değil doktora gitmek falan iyi değil diyor olduğu kadar dikkat et canım dedi ama olduğu zaman hemen der kendisi der hatta ben şey diyorum canım bekleyelim bir iki gün belki iyileşir. Belki düzelir, belki zahter mahter zencefil bunları kaynatırsak belki doğal şeyler içerse belki düzeliriz. Yani ben doktora hemen gitmeyi tercih etmiyorum.” **(K3)**

➤ Sağlık Kuruluşu Tercihi

Sağlık hizmetlerinin sunumunda koruyucu sağlık hizmetleri ve tedavi edici sağlık hizmetleri sunumu yapan sağlık kuruluşları bulunmaktadır. Koruyucu sağlık hizmetleri alanında ASM, tedavi edici sağlık hizmetlerinde ise hastaneler hizmet vermektedir. Her ülke kendi nüfusuna göre sağlık hizmetlerini düzenler. Sağlık personeli sayısı, fiziki imkânlar illerin ihtiyacına göre temin edilir. Göçle birlikte artan nüfusa sağlık hizmeti verebilmek güçleşmiştir. Özellikle ilin nüfusuna yakın Suriyelinin, sınır kent Kilis'e göç etmesi sağlık hizmetlerini aksaklıklar oluşmasına neden olmuştur. Yaşar'ın (2014) Kilis'te yerli halkla yapmış olduğu çalışmasında, yerel halkın Suriyeliler geldikten sonra sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunlardan dolayı tedavilerinin aksadığı, bulaşıcı hastalık riskinden dolayı endişe yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca tedavide önceliğin Suriyelilerde olması da yerli halk için diğer bir sorun olarak vurgulanmıştır (158).

Göçün ilk yıllarında Kilis'te mevcut hizmet veren sağlık kuruluşunun yeterli sayıda olmaması hem yerli halkın hem de Suriyelilerin ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap verememiştir. Daha sonraki yıllarda bu durum alınan önlemlerle sağlanan imkânlarla birazda olsa iyileştirilmiştir. Ancak dünyada yaşanan pandemi nedeniyle ilde yeniden sağlık kuruluşlarının kullanımı kısıtlanmıştır.

Görüşülen kadınlar aile üyelerinin herhangi bir sağlık probleminde imkânları ölçüsünde, sağlık kuruluşlarında sağlık çalışanları ile yaşadıkları olumlu, olumsuz deneyimler neticesinde ya da rahatsızlığın önemine göre bir sağlık kuruluşuna gitmektedirler. Hastaneyi tercih edenler ASM 'lerde yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle hastaneyi tercih etmekte, bunun tam tersi de olabilmektedir. Her iki sağlık kuruluşundan memnun olmayanlar ise özel hastaneyi tercih etmektedir. Pandemi nedeniyle bu süreçte hastaneyi tercih etmeyende mevcuttur. ASM'leri sadece bebeklerinin aşısı için kullananlar başka bir amaçla ASM'leri kullanmadıklarını belirtmektedirler. Kadınların bazılarının ASM'leri kullanmama sebebi sağlık personeli tarafından fazla ilgilenilmediği yönündedir.

“Hemen şeye götürürüm gendilerini hastaneye. Sağlık ocaklarını hiç kullanmıyorum desem yeri var. Bes bir sefer kışın mı ne gittimdi.” (K7)

“Evde meselen hafif ağrı varsa atarım bu kadar ama çok yani olursa hastaneye giderim. Devlet Hastanesi. Sağlık ocağına gitmiyorum şey ilgilenmiyorlar yani çok çok bir şey yani etmiyorlar. Sağlık ocakları ilgilenmiyor bakmıyorlar çok. Ondan gitmiyorum.” (K2)

“Sağlık ocağına bir kez getirmişti eşim beni onda rahatsız olmuştum bir ilaç falan yazdırmıştı yani hani gece rahatsız oluyordum bazen başım çok ağrıdığı zaman acile filan götürüyordu.” (K11)

“Evet (hastane), sağlık ocağını aşı için kullanorum başka kullanmam. Çocuklarımın şeyinde çocuklarımda çok şükür şeyler yok. Aşılari oldu işte telefon açorlar bana filan günü gel aşılari var yanı. Ona giderdim.” (K12)

“Önce ben kendim yaparım ondan sonra bu koronadan dolayı. Amma koronadan önce hemen hastaneye gidiyordum. Ben hemen hastaneye yürüyorum. (ASM) Hiç yalan söyleyemim yani gitmedim. Nası aşya gidiyorum mesela. Ondan sonra hamileyken gittim. Ama böyle hasta olunca hiç gitmedim.” (K14)

Çocuklarım en önce doktora götürürüm. Geçen şey oğlumun ateşi oldu dört beş sefer acile götürdüm dokuz on gibi tek saldim (tek başına) gettim. Durmam çocuklara hiç bene ossaydı sıkıntı değil ama çocuklarım var olur. Şu an eş yok mecbur çocuklarıma.” (K10)

Sağlık kuruluşlarından özel hastaneyi tercih etme sebebi olarak; pandemi sürecinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle devlet hastanesinin kullanımının kısıtlanması ve özel hastanedeki sağlık çalışanlarının ilgili davranışları olduğu vurgulanmaktadır. Sağlık çalışanlarının olumlu ya da olumsuz davranışları Suriyelilerin sağlık kuruluşunu tercih etme ya da tercih etmeme davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

“uhhh bazen devleti ama en çok şey Aktürk e gideriz özele gideriz devlete de giderdik Zaten şu böyle korona olduktan sonra bu virüs olduktan sonra zaten hiç hastaneye gitmedik çok şükür çok şükür Allah'ıma şükürler olsun. Zaten gerek olmadı yani gerek olmadığı sürece hiç gitmezik tehlikeli zaten. Sağlık ocağını bazen kullanıyorum. Mustafa'yı götürürdüm mesela geçen biraz şey kilo verdi ya doktora oradaki doktora gösterdim yok dedi gene de iyi dedi maşallah dedi bir sıkıntısı yok dedi.” (K3)

“Dövmlet bu hastehanesine. Eskiden evet ama şimdi corona var yok gitmiyorum özel hastahane gittim.” (K9)

“Ben büyük hastaneye gitmiyorum zaten şu an Türk de olsak Suriyeli de olsak iyi davranmıyorlar. Ben gitmiyorum çocuklarıma da katiyen götürmüyorum çocuklarıma bile iyi davranmıyorlar artık. Git öteye ne yani hepimiz kovit miyiz biz. Ben size muhtacım ben geldim. Mesela dedim artık sağlık ocağının doktoruna güvenmem direk çocuğumun ateşini söyledim git dedi azarladı bir şey dedi sinirime dokundu. Tamam haklı hak veriyorum ben ona bir şey demiyorum. Biz uzakta duruyoruz ve ben ona diyorum ki benim 3 gün önce büyük

oğlum da böyleydi ve ben boğazından şüpheleniyorum bir baksan yani nolucak. Bir bak boğazda ilaç yaz zaten kovitliyse zaten çıkar. Bu ikinci bana böyle etmesi artık dedim eşime ömür billah ben çocuğumu sağlık ocağına götürmem. Mesela şeye gittik doktor K..... özel hastaneye. Çocuğumun afedersin bezine kadar açtı baktı o da doktor eldiveni bile yok maskesi yok. Hem benim çocuğumun maskesi yok hem kendini maskesi yok. Belki benim oğlum kovitli hayatını riske kattı o maskesini takmadı mesela ben çıkartmadım. Bu azarlamadan sonra gitmem kendimden değil benim çocuğuma öyle yapmaları benim çok gururuma dokundu. Yani bizde bir insanız hak veriyorum. Bu kadar sorumsuz insanların yüzüne bizim başımıza geliyor bunlar onlara da hak veriyorum doktorlara çok hak veriyorum yani. Ama bize de böyle çıkışması sakince bir konuşması mesela kızım bak kovit olabilir bak benim yapacağım bir şey yok dese ne kadar iyi olur ne kadar mutlu ne kadar gözümde büyürdü.” (K6)

ASM’leri nüfusun yoğunluğuna göre açılan sağlık hizmeti veren birinci basamak sağlık kuruluşlarıdır. Buralarda gebe, lohusa, sağlam ve çocuk takipleri, hasta muayenesi, danışmanlık hizmetleri, kan alma, enjeksiyon, pansuman gibi hizmetler verilmektedir. Görüşülen kadınlar arasında ASM’lerini sadece bebeklerinin aşılması için kullanan kadınlar olduğu gibi, öncelik tercihi ASM olan kadınlarda bulunmaktadır. Araştırma katılımcıları kadınlardan bazıları, hastanede yaşamış oldukları olumsuz deneyimler nedeniyle çok zorda kalmadıkça hastaneyi kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. ASM’deki sağlık çalışanlarının diğer sağlık kuruluşlarında çalışanlara görece daha ilgili olduğunu belirtirken, ASM’lerdeki sağlık çalışanlarının, ASM’nin bulunduğu semte göre ilgilenme durumlarının da farklı olduğu belirtilmiştir. Görüşülen kadınların sağlık kuruluşlarından hastaneyi ya da ASM ‘yi tercih etmeleri, sağlık çalışanlarının hastalara gösterdikleri ilgi ile orantılı olarak değişmektedir.

“Gitmedim. Açık ve net söylüm gitmem ben(hastaneye). İlla çok şiddetli şeyim olmasa sağlık ocağında çok şey hemşirede olsun doktorda olsun çok şey yani ilgililer. Mesela ben mesela çocuğu bana şey der senin gibi anne herkese versin der. Mesela bişey oldumu doktora hemen şu şöyle oldu şunu yaptım böyle oldum. Sen dikkat ediyosun der. Adam bana diyoki ben sana reçete falan vermeme gerek yok yani hemen diyom bak doktor bey iki gün kontrol ettim mesela ateşi düşmedi heralde antibiyotiğe ihtiyaç var. Bakıyorum boğazı şiddetliyse antibiyotik ihtiyacı olmadığı sürece vermiyorum mesela. Aa çok şükür buna vermedim şindiye kadar (bebeği gösterdi)...Staj yaparken hastanede yani nası diyim bizi stajerler yani bana şey diyo git a şu Suriyelinin damar yolunu aç patlarsa patlasın patlamazsa patlamasın dedi(ebe hanım). Sen Suriyelisin git bak. Yani bi deneme şeyi gibi yaptılar git patlarsa patlasın. Niye?

Şuna git iğne yap, şuna şey yap. Yani staj yaptıktan sonra tam olarak bi şey oldu doğumhaneye, şeye gitmemeye başladım. Yani hatta bi kere stajımız vardı hoca demişti niye gelmedin? Doğumhanede dedim ben yeni doğum yapmıştım dedim hocam bir senemiydi neydi nilhan dedim o şey travmayı yaşamak istemiyorum demiştim. Sağlık ocağına götürürüm. Bakarım aile hekimi derse ilaç yazarım yoksa direk çocuk doktorundan randevu alır götürürüm. Yani böyle direk acile al oovv diye gitmem.” (K5)

“Vallahi gelirim burda (ASM) zati fazla giderim. Gerekirse hemen acile.”(K1)

“Sağlık ocağına. Aile hekimine giderim.” (K8)

“Sadece aşılarda çocukların aşısında gidiyorum bu kadar. Benim aşım oldu şeyde işte hamilelikte aşı yapıyorlar o zaman kullandım. Böyle bu kadar yani fazla değil. Aslında şeye göre değişiyö ha ben beşevlerde oturdum ya bi süre ordaki sağlık ocağı burdakine göre biraz değişik. Daha ilgilimi acaba onlar. Onlar daha ilgili. Mesela orda hemşireye göre mi acaba değişiyö. Aşı dışında kullanmıyorum (ASM). Yedi ay oldu aile hekimini değiştik. Doğum yapmadan bir hafta önce değiştim. Hemşireye bağlı heralde. Buranın hemşiresi böyle seni gördüğünde oturur yani hiç kakmaz niye geldiniz, niye şey yaptınız falan değil. Ama ordaki arar beni yani bu saatte gelin aşınız var. Bu saatte kontrolünüz var ilgi farklı. Burda aramaya diye bir şey yok. Geçen ben mesela unutmuşum yoğunluktan bi hafta sonra gittim aşıya. Dedim ben bi hafta geç kaldık ben unutmuştum falan dedim yani ona duyurdum zaten anlayana anlarda. Bişey demedi yani bişey demedi. Bişey olmaz dedi falan.” (K4)

Görüşülen kadınlardan biri çocuklarının herhangi bir rahatsızlığı olduğunda önce evde uygulamalar yaparak sıkıntı gidermeye çalıştığını, sorun giderilemezse doktora gittiğini belirtmektedir. Yapılan geleneksel uygulamalar çoğunlukla başedilebilir sorunlarda kullanılmakta, üstesinden gelinemeyecek olan sorunlarda ise vakit kaybetmeden sağlık kuruluşuna gidilebilmektedir.

“Ateş düşürücü şurup verdim ondan sonra düşmezse pamuk, yaş bez o kader. Öksürüğü çoğalmazsa ateşi çoğalmazsa götürmem. Ben birez oğlumda birez hasta oldu yoğun bakıma yattı o kader. Balgam vardı atamadı onun yüzünden. Küçüktü yoğun bakımda yattı başka hiçbişey yok.” (K13)

➤ **Sağlık kuruluşuna kiminle gidildiği**

Katılımcı kadınlara sağlık kuruluşuna giderken kendilerine kimin eşlik ettiği sorulduğunda; eşin, kayınbabanın, kayınvalidenin, görümcenin, kayınbiraderin eşlik ettiğini

söylemişlerdir. Sağlık kuruluşuna eşi ile birlikte gidenler; yaşadıkları kültürün etkilerini devam ettirmekte eşleri olmadan hiçbir yere gitmek istememekteler. Bu tercih görüşülen kadınlardan bazılarının eşleri tarafından da istenmekte, eşlerin dışarıya tek başına çıkmalarına izin verilmemektedir. Eşin Türk olması sağlık kuruluşlarında işleri kolaylaştırdığı için kadın her yere eşi ile gitmek istemektedir.

“Eşimle gidiyorum kesinlikle tek gitmiyorum. Gitmemeye yani şey yapıyorum bilmiyorum. Ben böyle her yere tek başına gidenlerden değilim. Mesela ben bakkala hiç gitmem. Burdakiler böyle bakkala fırına gitme alışkanlıkları var ya pazara tek başlarına giderler. Ben hiç öyle alıştırmadım sevmem öyle yani. Zorunlu hallerde gidiyorum. Ama yani öyle bişeyim var aynen önceliğim var. Onunla birlikte veya o tek başına. Ben tek başıma böyle çok çıkmayı sevmem.” (K4)

“Yok eşimlen giderim. Ben nere getssem. Ben gitmem, eşimlen getmeyi isterim.” (K13)

“Eşimle gideriz genelde. u kendisi böyle tercih ediyor ben de tercih ediyorum ille çalıştığı zaman çok mesela bir kere kızım bebekken çalışıyordu çocuk ateşi çıkmıştı çok çıkmıştı şey dedi canım ben sana taksi göndereyim sen götür mesela götürmek tek başıma göndermek zorunda kalmıştı yoksa buradayken işi olmadığı zaman tabii ki birlikte gideriz. Ben ama ben isterim yanımda olmasını kendisi de ister tek başıma gitmemi istemez.” (K3)

“Tek gittiğim yer yok her zaman eşimle giderim. Çünkü neden biliyor musun bes benim görüncem var eltilerim var karşıda eltilerim var bes biz onlan belki altı senedir konuşmorum. Çünkü şey hanek yetiştirmelerinden. Çünkü neden deyicin biz burda bir şey konuşuyok üç dört tane de üstüne korlar yetiştirirler. Ondan her yere eşimle gitmek istorum. Hiç değilse eşim olduğunda özellere şeylere girmorlar. Bazı yerlerde eşle gitmek çok faydalı olur eşim Türk diyerekten geri şey etmorlar eşimle konuşorlar ederler.” (K7)

Kadın eşi dışında bir kişi ile sağlık kuruluşuna gidecek ise bu kişi eşin en yakını olan kayınpeder, kayınvalide, görümce ve kayınbirader olmaktadır. Tek başına dışarı çıktığında insanların bakış tarzlarından rahatsızlık duyulmuş bu sebeple kültürel olarak benzer olmak istemiş ve giyim-kuşam tarzında değişim yapmıştır. Ayrıca yukarıda sözünü ettiğimiz gibi dil engeli olanlar yanlarında Türkçe bilen bir yakını ile sağlık kuruluşuna gitmektedir.

“İlk sıralarda tek başıma meselen gidemiyorum kayınvalidem giderdi hastaneye benimle görümüm giderdi.....Yok meselen sonraki zamanlarda ben gidiyorum tek. Sonraları hanı üç çocukların aşlarına falan ben götürdüğümde o zaman ben tek gidiyorum.” (K15)

“Ya kaynım götürüyo, önceden eşim götürüyodu çünkü burda çalışıyordu ilk önce eşim burda olduğu için hemen eşim gelirdi otogarda çalıştığı için şimdi antepde olduğu için yok kaynım götürüyo ya da babam beni götürüyo.” (K14)

“Eşimin işi biraz var diğeri olduğu için en çok kayınbabam eeeee küçük kaynım vardı şu an bekçilik şeyine gitti uuuü üç ay gelecek zaten bu hafta onunla çok iyi anlaşırım ben kayınlarım da şimdiki evlenen kaynımla görüncem evlendi onunla çok giderdim bekar olsa da giderdim tek başıma çıkmam zaten. Çıktım çıktım eeeee bakış tarzları hoşuma gitmiyor şu an Türklere benzemek ben istiyorum yani o tarzda bakmasınlar gibisinden. Görsünler öyle şey çoğu anlıyor Suriyeli olduğumu da. Diyorum insanız sonuçta Suriyeliyi bırak hani ne kadar insan olursa olsun biz insanız.”(K6)

“uuuü ya kocamla barabar gidiyordum ya kayınvalidem barabar yani kocam evde yoksa işte ise kayınvalidem barabar gidiyorduk.”(K2)

Görüşülen kadınlardan bazıları sağlık kuruluşuna eşin müsaitliği durumunda eş ile birlikte, diğer zamanlarda ise tek başlarına gittiklerini belirtmiştir. Dil sorunu olmayan göç öncesinde Türkçe bilen kadınlar herhangi bir sorun yaşamadan yanlarında onlara eşlik eden biri olmadan sağlık kuruluşuna gidebilmektedir. Görüşülen kadınlarda dil engelinin olmaması sağlık hizmetlerinden yeterli düzeyde yararlanılmasında oldukça önemlidir.

“Eşim müsait olduğunda eşim getirir müsait olmadığı zaman ben getiririm...küçük kızım rahatsız oldu. Antep’e kadar ben götürdüm eşim çalıştığından dolayı.”(K11)

“Yok ben giderim. Mesela acil çok kötü bi durum olursa mesela Allah çok şükür öyle bişeyimiz olmadı bişey oldu mu gelir götürür yani. Çocuklara doktora götürme, çocuk hasta oldu bile gel hastaneye gidelim demem. Kendimi biliyorum zaten alırım çocuklarımı. Bakarım evde ilk müdahalemi yaparım baktım benim yapamıcam bişeyse alır bi doktora danışırım. Mesela gece çocuk fenalaştı mesela ateşi falan çıktı naparım mesela önce bi ateş düşürücüyı veririm yavaş yavaş mesela duş aldırırım şey yaparım sonra bakarım mesela afedersin idrarına gaytasına falan bakarım. Boğazına falan bakarım. Şöyle kulağına bakarım. Mesela benim kızımın büyük kızımın şeyi var kronik boğaz sürekli bademcikleri şişiyö. Direk onun evde var bizim boğaz ilacı hafifletici ve spreysi var gargara gibi onları yaparım baktım artık

ateşi düşmemeye başladı sabah zaten acile götürmem sabah baktım direk doktora sabaha kadar uğraşırım.”(K5)

➤ **Sağlık kuruluşuna ulaşım**

Görüşülen kadınların çoğunluğu sağlık kuruluşuna ulaşımında sorun yaşamazken bazıları sağlık hizmeti almak için hastaneye ulaşımında zorluk yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Sağlık kuruluşuna erişimde yaşanan zorluk hastaneye ulaşım için araçlarının olmamasından kaynaklıdır. Aslında Kilis ulaşım sıkıntısı olmayan bir kenttir. Zorluk yaşayan kadınlardan birinin eşi cezaevinde olması nedeniyle maddi imkânının olmadığını, sağlık kuruluşuna yürüyerek gitmek zorunda kaldığını belirtmiştir. Diğer görüşülen kadın ildeki devlet hastanesinin onkoloji alanında yeterli olmaması nedeniyle Gaziantep’e gitmek durumundadır. Bu süreçte özel aracı olmadığı için sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Maddi imkânların yeterli olmaması, ildeki hastanenin her alanda uzman hekiminin ve tedavi süreci için yeterli imkânların bulunmaması sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaratmaktadır.

“Meselen arabadan, bazen yeyen(yaya), nolur nolmaz sadece bir giderim ablam. Geçen yeyen gettim. Tam bir saat yol aldım. Mecbur gidicem ablam ataşı düşmedi oğlumun oda çok korktum yani kötü ataş.” (K10)

“...Antep'e tek başıma gitmiyorum. Eskiden araba yoktu otobüse meselen giderim, otopara giderim onkolociye gidiyorum gelirim. Mesele çok sıkıntı gördüm. Araba yok meselen kışın gidiyorum yağmur kar gidiyorum geliyorum çok sıkıntı gördüm.”(K9)

Katılımcıların çoğunluğu sağlık kuruluşuna erişimde zorluk yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Kilis’te ulaşımın kolay olması, sağlık kuruluşlarına (ASM, Devlet hastanesi gibi) mesafenin yakın olması ulaşımında sıkıntı oluşturmamaktadır. Ulaşım genellikle motosiklet ile bazen özel araç ya da taksi ile sağlanabilmektedir.

“Kolay Evet zorluk çekmiyorum meselen eşim beni götürüyodu. Meselen mitorla felan. Kayınbabam gelip alıyordu ele gittiğim oldu sağlık ocağına gittiğim oldu. Bir sefer kızımı da hastaneye götürmüştüm tek yani dolmuşla gidiyorum. Türkçe konuşuyorum mesela konuşmasaydım zorlanacaksın tabii ki ama konuşuyorsun bilmediğin yeri soruyorsun sorarak gidiyorsun meselen bilmesem gidemezdim.”(K15)

“Kolay ulaşıyorum motorlan gidiyok eşimlen. Yürümeğe ya motorlan (ASM). Eşimle ya da dedesiyle. Aşılar için. Her şey kolay. Kolay orası.” (K13)

“Şimdi çok şükür araba var, alıyor meselen işim bitti bu dışarıda bekliyor işim bitti doktor bakıyor sonucu bakıyor arıyorum geliyor gel içeri giriyor, gelir içeri giriyor doktor ne söyledi, çıkıyorum geliyorum çok şükür temiz çıkıyor, aha böyle altı aya bir gidiyorum iki ay sonra ben gidiyorum. Dört ay oldu gittim ya iki ay kaldı.” (K9)

“Yok çok şükür. Babamın da motoru vardı babam götürüyo bağız(bazı). Yok şimdi çok zorlanırsan eşimin bir tane arkadaşı var taksici burda oturuyolar. Hemen arar giderdim yani.” (K14)

“Yok çok şükür bi sıkıntı yaşamadım ben gittiğim yerlerde buluyorum. Dil engeli olmadığı için. Dil sıkıntısı olmadığı için olmuyo yani bi şey olmuyor. Yok. Yok. Suriyeliler gibi çok sıkıntı yaşamadım. Şimdi onlar hani izin sırayla falan alıyorlar ya bende o sıkıntı yok. Tanıyoruz diye arkadaşları tanıyoruz hastanede tanıdıklarımız var sağlık ocağında tanıdıklarımız olduğu için çok sıkıntı yaşamadım.” (K8)

“Evet. evet çok şükür ulaştık yani. Eşimden kaynaklı bildiği için tanıdıklar vardı. Kolay yok şükür sıkıntı yok.” (K11)

“Yook. Bide ben hemen şey aldığım için ee şey aldığım için ikametgâh aldım ben afet falan kimliği çıkarmadım direk kimliğe başvurmuştum. Bi sıkıntım olmadı çok şükür.” (K5)

“Ulaşımında şimdi bizim aracımız inşallah olacak da şu an aracımız olmadığı için taksiyle gideriz genelde sıkıntı yok çok şükür.” (K3)

“Sıkıntı olmaz yani. Araç var.” (K1)

“Hemen mitorumuz var ya mitorla hemen 5 dakikada gidip geloruk.” (K7)

➤ **Doktor seçimi**

Tedavi edici sağlık hizmetleri sunulan hastanelerde yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle kadınlar özellikle gebelik sürecinde, daha iyi olduğunu düşündükleri Suriyeli doktorlara gitmeyi tercih etmektedirler. Bu tercih aynı kültürel yapıdan gelmiş olma, aynı dili konuşma ve Suriyeli doktorlara güven duymanın fazla olması olarak düşünülebilir.

Çalışmamızda toplum liderleriyle görüşülmüş (muhtar, sağlık yöneticisi, hemşire, doktor) Suriyelilerle ilgili ilde yaşanan sorunlar öğrenilmeye çalışılmıştır. Sağlık yöneticisiyle yapılan görüşmede; Suriyeli doktorların proje kapsamında belli süreler için gösterilen sağlık kuruluşunda çalıştığını ancak bu arada hastalarla anlaşıp kendi muayenehanesine yönlendirdiğini, Suriyeli doktorların özel muayene yetkilerinin olmadığını, çok cüz-i fiyatlarla kaçak olarak hasta muayene ettiklerini beyan etmiştir.

“Hastayı burda tavlama yapıyorlar yaa devlet sana güzel para veriyor, kıymetli para veriyor kendi ülkende alamadığın parayı veriyor devlet sana. Allah zeval vermesin yani daha gidipte kaçaktan hastaya nasıl müdahale ediyorsun. Hiçbirinin dışarıda özel muayene yapabilme yetkisi yok. 20 lira 50 lira civarında para alıyorlar. Çalışma izin belgeleri ülkemizde çalışabilmelerine sürücü belgesi niteliğinde fotoğraflı kimlik kartı yani. Süre koyuyor. Mesela 2023’ün şu ayına kadar geçerli diyor. Süre bitince proje onu tekrar yenilemek zorunda. 20 hastaya bakıyor diyelim ki 100 dolara baktı 2000 doları cebine koydu tamam diyor. Girişimsel işlemleri var hastane kurmuşlar üçü beşi bir araya gelmişler adamın günlüğü 2-3 bin dolar belki. Buradaki parayı azımsıyorlar o zaman işte. Olmaz diyor bu şimdi. Olmazsa sen kaçak çalışamazsın. Senin olmazların varsa bizim de olmazlarımız var. Uygun değil yasa sana izin vermiyor bu konuda. Neden ortam hijyenik değil yani bir girişimsel işlem yapılabilir mekan yok berbat orda her şey kapılabilir her şey dağıtılabilir.”(Sağlık yöneticisi)

Görüşülen kadınların bazıları sağlık kuruluşunda muayene olmuşlar ancak yaşadıkları sorunların çözüme ulaşmadığını düşünüp, ruhsatlı olarak bildikleri daha uygun ücrete muayene eden Suriyeli doktorlara gittiklerini ve tedavi sonucundan memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Bazı kadınlar sağlık kuruluşlarında yaşanan sorunların normal olduğunu, bu durumu kabullenmek zorunda olduklarını da belirtmişlerdir.

“Kanımda pıhtılaşma var benim kanımda düşük yaptıktan sonra bi tane özel Suriyeli doktor vardı ona gittim. Teyzem gitmişti. Teyzem falan gitmişti oraya. Özel, evimizin üst tarafında özel bi doktor var muayenesi, özel ücretli ona gittim. İşte oda tahlil falan istedi. Tahlil falan isteyince kanımda göründü. Pıhtılaşma var. Yok gittim zaten kendisine kontrole bir hafta önce gittim bir şey yoktu. İkinci teste gene gittiğimde onda dediki bir şey yok dedi ama onda bebeğin kalbi durmuş. Oniki haftalıktı. Bebeğin kalbi durmuş yani tam üç aylık bir bebektir yani. Artık yani kalp nabızı yoktu ama. Onda durmuştu işte direk kürtajı dediler kürtajı girdim. Oda kürtajda şey istediler narkozsuzdu. Kürtaj yaptılar. Altı ay süre verdim tekrardan o dediğim doktora gittim doktorda benden tahlil falan istedi. Tahlillerimi yaptı... Senin kanında pıhtılaşma var dedi. Bana bir ay şey verdi. Haniii şey yapıcaksın dedi. Kahve, çay, tavuk falan yeme dedi. Buda iyi bir doktor. Buda kendi özel doktoru bayan, kadın doğum doktoru. Eşi de dahiliye doktoru... Bir ay boyunca ben çay içmedim, kahve içmedim, tavuk türleri yemedim.... Hani şu kuruyemişler, incir, üzüm, ceviz, fındık, fıstık bunları yicesin dedi. Bir ay boyunca bunları yedim... Oda işte ona hem ondan kaynaklandı... O da gittiğimde

üç haftalık hamileydim... Doğumum da özel doktorun yetkisi yok. Kilis devlet hastanesinde burdaki doktorlar, ebeler doğum yaptırdı. Doktor yoktu. Gece saat üçte doktor olmadığı için ebeler doğum yaptırdı işte. burdada işte doğum yaptırdılar yani öyle oldu.” (K8)

“Suriyelilere bişeyleri vardı. Ve zannediylarki Suriyeliler hani dil bilmiyor ya, çoğu dil bilmiyor onları ben önümde de oldu yani öyle şeyler. Horlanıyolar, bağıırıp çağırıyolar, tamam siz oturun (ses yükseldi) falan gibisinden. Biz seni arıcaz, biz sene söylicez (ses yüksek). Oda anlamıyo tamam tamam diyo böyle. Alttan alıyo sürekli Suriyeliler hep öyle. Dikkat ederseniz dil bilmiyolar tamam abla, tamam tamam derler yani tamam derler şe yaparlar. Yani herkese öyle yapabileceklerini zannediylolar. Öyle bi zihniyet var. Özellikle burda. Bi daha gitmedim özel Suriyeli doktorlara gittim. Suriyeli bi doktora gitmeyi tercih ettim. Özel bi muayene var. Özel doktorlarda var. Kendi muayenelerini açanlar. Şey hmmm çalışma izniyle falan. Suriyeli bi doktora gittim. Bi bayan. Çok şey yaptılar iyi diye falan gittim orda kontrolüme artık başladım. Baktı hiç sıkıntı yok yani bende de eşimde de şey tahliller falan istedi. Yok dedi ama neden öyle oluyo yani öyle oraya gittikten sonra öyle bişey yaşamadığım için nedenini de bilmedi. Ama çok şükür ondan işte bir ay sonra oraya gittikten sonra kontrollü oldu kızıma işte kalmışım çok şükür. Öyle işte. 2017'nin son aylarında ekim de falan. Kızım tam bir yaşındaydı ben buna bir aylık hamileydim (ayağında salladığı bebeğini göstererek) Kızımın doğum gününde bir buçuk aylık falan hamileydim... Suriye'de en çok kadın doğumcu var, dahiliye var, çocuk var hepsi var... Normal normal ama yani işte yaşamak zorundayız yani bişeyde demiyoruz yani biz. İtiraz falan değil. Yaşamak zorundayız.” (K4)

Bir başka katılımcı kadın ise komşusu Suriyeli kadının doğum doktoru tarafından evde doğum yapmış olduğunu, kayınvalidesinin hastaneye gitmenin erken olduğunu söylemesi üzerine doğumun evde gerçekleştiğini beyan etmiştir. Doğum ile ilgili bilgisinin olmaması nedeniyle zorlu bir doğum süreci yaşamıştır.

“Bence evde doğurdum zaten(gülüyor).eeee Bizim karşı komşumuz Suriyeli doktor kadın doktoru onu çağırdık. Visal adı. o bizim komşumuz. eeee saat onbir gibi geceler kapıyı çaldık şey ben sancılandım yani eeee tamam dedi o sabaha kadar doğuracak yani dedi hastaneye götürün Kayınvalidem yok yok götürmeyin evde yani daha yani sabaha çok var. eeee sabaha gidiyoruz hastaneye. e ben yani saatler geçiyor benim yani sancım daha kötü oluyor dayanamıyorum diyorum. Yok yok dayan bir şey olmaz doktoru çağırdılar avrat

doğuruyor dedi. Ne bekliyorsunuz dedi eeee dedim gel yani beni kurtar artık dayanamıyorum hemen beni doğurttu sonra mmbulans geldi hastaneye gittim böyle.” (K2)

Pandemi sürecinde hastanede yaşanan yoğunluk nedeniyle hastaneye gidilememektedir. Çocuklarını sağlık kuruluşuna götürmek istemeyen kadınlar Kilis’te bir eczanede çalışan Suriyeli çocuk doktorunun bu alanda iyi olarak bilindiğini ve yerli halk tarafından da doktorun tanındığını ifade etti. Suriyeli doktorun iş bulamadığı için eczanede eleman olarak görev yaptığını, devlet hastanesinde yapılan muayeneden sonuç alamadığını ancak bu Suriyeli doktorun tedavisinin olumlu sonuçlandığını belirtti.

“...Şimdi korona olduğu için eeee eczanede bi tane doktor var. ... eczanesinde bi tane doktor var. Suriyeli. Çok iyi bi doktor ona gidiyorum şimdi koronadan dolayı. Çocuk doktoru normalde işte oraya gidiyorum hemen. Ama ilk önce ben şey yaparım benim çocuklar sıcak şeyler içmez. Mesela öksürük olursa pekmezle zencefil katıyorum yidiriyorum. Ondan sonra eee şey veriyorum mesela ihlamur kaynatıyorum veriyorum içmiyolar onları. Pekmezi zorla veriyorum. İşte ama bakıyorum kötüyse hemen oraya götürüyorum.” (K14)

“Bir Suriyeli doktora mesela gidersem bile eczane ne var o eczanenin içinde Suriyeli bir doktor vardı. O da çok bilinçli çok iyi bir doktor, bilen bir doktor vardı. Bunu da Türkler bile tanır onu güvenir onu bir sefer oraya gittik şeyi bir şey hazırladı geçen sene kızım küçükken bademcikleri indirmişti tamam şeye gittik iki sefer Devlet hastanesine acil doktoruna götürdük uzman doktor yoktu acil doktoruna gittik iki sefer antibiyotik yazdı ona iyi gelmedi bademciklerini hiç iyileştirmede boş boşa işte tükendi işte şişe. Sonra umudumu kestik şeye gittik o eczanedeki Suriyeli doktora gittik. Eczanedeki doktora götürdük 3 tane 4 tane iğne yazdırdı. İltihap antibiyotik sonra geçirdi o doktor ama eczane eleman olarak çalışıyor iş olmadığı için ne yapsın ne yapsın adam yoksa çok hatta Türklerde Türk doktorlar bile onu tanırmış. Özelhastanedeki doktorlar var ya onu tanır iyi bilen bir doktor dediler çok bilgili bir doktor yani ona götürdüm 3-4 tane iğne antibiyotik yazdı sonra iyileşti geçirdi hastalığını vallah kızım. (K3)

Göç ile birlikte sağlık hizmetlerindeki iş yoğunluğunun artışı, hasta tipindeki değişim, hasta muayene, bakım, tedavi gibi konularda sağlık çalışanlarının iş yükünde artış olması, sağlık çalışanlarının kaliteli düzeyde hizmet vermesinde engel teşkil etmiştir. Suriye iç savaşının başladığı yıllarda Kilis Devlet Hastanesi sağlık çalışanları, Suriye’den gelen savaş

yaralılarından dolayı yoğunluk yaşamış ve dışarıdan birçok sağlık personeli geçici görevlendirme ile Kilis'e gelmiştir (5).

Sağlık hizmetlerindeki yoğunluk, Suriyeliler geldikten sonra artış göstermiş sağlık personeli ve fiziki koşullar yetersiz kalmıştır. İldeki doğum sayısının fazla olması özellikle hastanenin kadın-doğum servislerine, savaşta yaralananların acil servise getirilmesi ile bu birimlerde yoğunluk yaşanmasına neden olmuştur. Sağlık hizmetlerinin genel durumu bu şekilde olunca Suriyelilerin sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığını düşünmesi kaçınılmazdır. Görüşülen kadınlara göre yapılan müdahaleleri yeterli bulamayınca tercih Suriyeli doktora gitmek oluyor. Yine bir diş problemi yaşayan katılımcı kadın, Kilis'teki ağız diş sağlığı merkezine gittiğini ve iyileşmediğini Suriyeli diş doktoruna çok uygun fiyata muayene olduğunu ve iyileştiğini belirtmiştir. Kendi kültürlerinden olan doktorlara güven daha fazla olmaktadır.

“Geçen sene diş doktoru Suriyeli doktoru vardı burada Kilis'te süper benim doğum yaptıktan sonra çürük bir dişim vardı onu çekti. .Bu da çok süper bir doktordu hiç anlatamam size hocam yani muayene operasyon açtı hocam 20'lik diş var ya operasyon yaptı dişi kesti eşimle gittim. Böyle eti kesti kökünden çıkarttı sonra dikti. Hiç duymadım 5 dakika sürmedi. Ben dedim operasyon dedim ohoooo. Bunun bir ay önceki şeyi gitmiştik şu diş hastanesi var ya burda oraya bir sefer gittim bir ay önce diğer dişimde vardı 2 tane diş çürüttü ben kızım olduktan sonra. Bir tane dişimi çektirdim çekmiş işini bir parça etin altında kalmıştı. Doktor yeni mezun olan bir doktor genç bir doktor daha bilememiş çekmesini bilememiş... Suriyeli doktor var ya 5 dakika sürmedi operasyon yaptı hatta ucuz uygun ev şeklinde hem de ruhsatlı hem de ev gibi ama şey gibi her şeyi var yani malzemesi şeyi bütün her şeyi varmış yani ruhsatlı zaten Türk vatandaşı süper bir doktor. Hatta bana baktı muayene etti. Ben geçen sefer bir Türk doktora diş doktoruna gittim dedim bu dişi çektirdim sızlıyor bana. Baktı şey dedi diş hastanesine git dedi röntgen dedi et filmini çekti bana göster. Gittim filmini şey ettim CD'ye aldım gösterdim şey dedi bir parçası dedi dişin etinin altında kalmış hepsini alamamış dedi Türk doktor. Sonrasında dedi istediğin zaman buraya gel gel dedi yine de operasyon olması lazım ne zaman ağrırsa dedi. Ben de vallahi bıraktım. Şimdi şu an bıraktım o duruyor ağrırsa bir sefer şeye giderim Suriyeli doktora.”(K3)

4.9.1. Sağlık Kuruluşunda İletişim

Ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren unsurlardan birisi şüphesiz sağlık hizmetleridir. Ülkemizde sağlık hizmetlerinin önemli aktörleri başta doktorlar ve hemşireler

olmak üzere pek çok sağlık çalışanıdır. Sağlık çalışanlarının özellikle hemşirelerin sığınmacılara sunulacak sağlık hizmetinde rolü büyüktür. Çünkü sağlık hizmeti alacak olan hastalar ilk olarak hemşirelerle karşılaşmaktadırlar. Bu bağlamda hemşireler, farklı kültürel yapıya sahip, dil engeli olan Suriyelilerin sağlık hizmetine erişimlerinde yol gösterici ve danışmanlık rolünü kullanarak onlara yardımcı olmalıdır.

Birçok kaynakta yabancı bir ülkede olmanın dezavantajlarını yaşayan sığınmacıların yaşadığı sorunların başında dil engelinin olduğu belirtilmiştir (41, 159, 160). Toplum liderleriyle yapılan enformel görüşme, ASM’de çalışan ve Suriyelilerle sürekli irtibatla olup bakım sağlayan bir hemşireydi. Görüşmede Suriyelilerin Kilis’e geldiği ilk yıllarda yaşanan dil sorununu ve ASM’ye kabul şartının Türkçe bilmek olduğunu belirtmiştir. Hemşire hanım dil engeli olan Suriyeli bir hastanın şikâyetlerinin tercüman aracılığıyla aktarılmasından ve bu aşamada tanı koyma sürecinin uzamasına, yanlış tanı koyma durumlarının ortaya çıkabildiğinden söz etmiştir. Yaşanan bu olaydan sonra hemşire, Arapça öğrenmeye karar verdiğini ifade etti.

“Araplarla en önemli sorunlarımızdan biri dil sorunu. Hastaların kendilerini ifade edememeleri, anlaşılamamamız aramızda stres yaratıyor ve Türkçe öğrenmedikleri için onları suçluyoruz. Bu dil sorunundan dolayı aile hekimliklerine Suriye uyruklu vatandaşlar Türkçe bilmiyorsa kayıtlarını almak istemiyoruz. 16 yaşında bayan hasta karın ağrısı şikâyeti ile geldi. Tercüman aracılığıyla hastaya sorduk. Tercüman hastanın menstrüel dönemde olduğunu söyledi ve kasıkları ağrıyor dedi. Doktor bunun üzerine hastadan rahim ve yumurtalıklar için ultrason istedi. Sonuç temiz çıktı ve hastanın ağrıları devam ediyordu. Hastanın yanına giderek iletişim kurmaya çalıştım. Hastadan aldığım bilgilere göre apandisit bulguları vardı. Ultrason sonucu ile tanı doğrulandı ve hasta ameliyat edildi. Bunun üzerine üçüncü bir kişiyi iletişime katmak istemedim ve Arapça öğrenmeye karar verdim.” (Hemşire)

Yapılan bir çalışmada; birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan doktorların Suriyeli mültecilerle dil engeli nedeniyle iletişim kuramadıkları, bu nedenle tercüman aracılığıyla iletişim kurdukları ancak tercümanın hastanın söylediklerini ne derece anlattığı konusunda endişeli oldukları belirtilmektedir (161).

Saha çalışmam sırasında üç ay boyunca katılımlı gözlem yaptığım ASM’lerde, sağlık kurumuna gelen Suriyelilerin sağlık hizmeti alabilmelerinde dilin ne kadar önemli olduğu tespit edildi. Bu süreçte ASM’ye gelen Suriyelilerin bazıları ülkemize geliş zamanları uzun yıllar olmasına rağmen Türkçe’yi öğrenmemek için direnç göstermekte, bazıları ise dil sorunu

yaşamadığı için sorunlarını ifade edebilmekteydi. ASM’lerde tercüman olmadığı için Türkçe’yi anlayıp konuşmayanlar, yanlarında dil bilen bir kişiyle gelmekteydi. Türkçe öğrenmeyenlerin çoğunluğunun eşi Suriyeli olduğu için dil öğrenmek için özel bir çaba gösterilmediğini gözlemledim. Eşi Türk olan kadınlar yeni yaşantılarına daha çabuk uyum sağlayabilmek amacı ile Türkçe’yi öğrenmişlerdi.

“Ben mesela uu geldim fazla Türkçe bilmem gider benim gelin yanımda benle beraber. Ben Arapça yani Arapça gittim Arapça bilirim Türkçeyle gittim kendileri yaparlar gelin yanıma hemen yanıma devamlı gelir.” (K1)

“Önce okuma yazmayı bilmediğim için yerleri bilmediğim için eşimle giderdim. Eşim Türk olduğu için yok bi sıkıntı yaşamadım.” (K14)

“İlk başlarda heralde ilk başlarda evet. Gidip soruyodum mesela ben hani dilim fazla gelişmemişti ve okumamda fazla olmadığı için gidip soruyodum hani şu doktor nerde falan ordaki bilgi işlemcilerde. Yönlendiriyorlar.” (K4)

“mmmmmm biz hiçbir sıkıntı yaşamadık çok şükür istediğimiz doktora da gidebiliriz hiçbir sıkıntımız yok yani. Güzel karşılanıyoruz ama şimdi annemgil babamgil uu tam Suriyeli belli olduğu için biraz sıkıntılar yaşıyorlarmış yani siz Suriyelisiniz falan ilgilenmeyelim falan ama benim kocam Türk ya biraz şey yapıyorlar. Türkçede biliyoruz Türkçede biliyorum onun için bu tür sıkıntılardan yaşamıyorum çok şükür.” (K3)

Sağlık çalışanlarının Suriyeli hastalarla iletişiminin, hastaların şikâyetlerini anlamaları doğru tanı ve tedaviye götüreceğinden çok önemlidir. Sahaya çıktığım ASM’lerde yaptığım gözlemler ile elden verilere ulaşmak çok yararlı oldu; ASM’ye 50 yaşlarında dil bilmeyen Suriyeli bir kadın geldi. Yanında hiç kimse yoktu. Doktor bey Suriyeli hastaları kabul ederken yanlarında Türkçe bilen bir kişiyi getirmeleri gerektiğini daha önceden belirtmiş ancak kadın yalnız gelmişti. Suriyeli kadın sorunlarını Arapça anlattı, doktor bey dinledi. Suriyeli kadın sözlü iletişimin yanında beden dilini de kullanarak şikâyetlerini anlatmaya devam etti. Hasta iyi hizmet alımı isterken doktor iletişim engeli olmadan hastasına faydalı olabilmek doğru tanı ve tedavi uygulamak ister. Ancak dil engelinin varlığı bu memnuniyetsizliği her iki tarafa da yaşatmaktadır. Aygün ve ark. (2015) yaptıkları çalışmada sağlık hizmetlerinde sadece sığınmacıların dil ile ilgili sorunlarının olmadığını, dil engelinin sağlık personeli içinde sıkıntılı bir durum olduğunu belirtmişlerdir (161).

Araştırmamızda yer alan kadınların Türk erkeklerle evlilik yapması Türkçe öğrenmelerinde en büyük etken olarak tespit edildi. Kadınların bazıları ise Suriyeli Türkmen

olduğu için Suriye’de buldukları dönemde de Türkçe konuştuklarını belirttiler. Türkçe bilmeyenler ise Türkçe’yi öğrenmeye çalışmış o süreçte yalnız dışarı çıkmadıklarını, genellikle yanlarında Türkçe bilen birilerinin onlara eşlik ettiğini ifade ettiler.

4.9.2. Sağlık Kuruluşundan Beklentiler

Bireylerin ve toplumun sağlığının korunmasında ve geliştirilmesinde önemli bir yeri olan hastaneler; tıptaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak günün şartlarına göre hızla değişim gösteren, doğrudan hasta tedavisini ve bakımını üstlenen, pek çok sağlık personelinin çalıştığı sağlık sistemi örgütüdür (162).

Kilis ilinde bir özel hastane ve Sağlık Bakanlığı’na bağlı devlet hastanesi bulunmaktadır. Kilis devlet hastanesi ilk yapıldığı yıllarda 200 yatak kapasitesine sahipti. Suriyelilerin gelmesiyle ana binaya ek olarak dört blok daha yapılarak 321 yatak kapasitesine çıkarılmıştır (163). Göçün yaşanmasıyla Kilis’te hem yerel halk hemde Suriyeliler, hastane kapasitesinin yeterli olmaması nedeniyle sağlık hizmetlerinde sorunlar yaşamıştır. Bu nedenle Kilis’te 337 yatak kapasiteli ikinci bir hastanenin yapımına başlanmıştır (164).

Sağlık hizmeti almak isteyen kişiler, Kilis’te farklı sağlık kuruluşu alternatifi olmaması, sağlık kuruluşunun fiziki ve personel sayısı olarak yeterli olamaması, uzman hekim sayısının az olması, Covid-19 pandemisi nedeniyle Kilis’teki sağlık kuruluşlarında sağlık hizmetine erişimde zorluklar yaşayabilmektedir. Maddi durumu iyi ve imkânı olan kişiler Kilis’e yakın il olan Gaziantep’e giderek sağlık hizmeti almaktadır. Maddi durumu ve imkânı olmayanlar ise sağlık hizmetinden yararlanabilmek için ilde bulunan devlet hastanesinden randevu alabilmekte ancak yoğunluk nedeniyle sağlık hizmetinden hemen yararlanamamaktadır.

Görüşülen kadınların sağlık hizmetlerinden beklentileri genellikle benzerdir. Kadınlar sağlık kuruluşunun kapsamlı ve kaliteli hizmet vermesini, güvenli, hijyenik, her kesimden insanın gidebileceği ve hizmete erişebileceği, ayrımın yapılmadığı, özellikle belli alanlarda uzmanlaşmış doktor sayısının artmasını (kadın doğum, çocuk) talep etmektedirler. Ayrıca ilgili, saygılı ve iletişim kurabilen sağlık personeliyle karşılaşabilmek, ilaca kolay erişebilmek (kemoterapi ilaçları) ve ilaçların kullanım şekli ile ilgili doğru bilgi almak ve doğru tedavi görmek olarak ifade ettiler.

“Güvenli, hicyenik, uu kaliteli hizmet, güvenilir hizmet, uu düzenli bi çalışma olması lazım, ilgilenmek, yani kapsamlı bir hizmet aslında en önemlisi de kapsamlı hizmet olması lazım... Dediğim gibi kaliteli, düzenli bi hizmet kapsamlı bide. En önemliside kapsamlı olması. Çünkü herkesin başka yerlere gidip başka şeyleri halledip imkanı olamayabiliyor

Türkiye’de yani özellikle. Yaşam şartları biraz çok sıkıntılı o yüzden devlet hastanesi özellikle yani bütün vatandaşlara sonuçta en uygun yer ve herkesin gidebileceği bir yer maalesef herkes yani istediği şeyi seçemiyor istediği kuruluşu seçemiyor. İmkânlardan dolayı o yüzden devlet hastanesinin baya baya bi kapsamlı olması lazım kaliteli bi hizmet vermesi lazım bence.” (K4)

“Aslında çok hani eee haklarını yemem çok ilgileniyorlar uu ama beklentimiz şöyle var uu hani sırayla ilgili biraz sıkıntımız var. Hani kolay kolay şu an bana iki ay sonrasına sıra attılar cildiye. Ve ben iki tane çocuğum var biliyorsunuz... Ama şöyle bir şey diyeyim hani yine bir özel hastane olsa büyük bir hastane olsa hani özel olsun aynı Gaziantep gibi. Gaziantep'e nereye gitsen hem de özel devlet falan çok var burada bir tane var. Özel hastane yetersiz bizim için hani istediğimiz her şey yok ama orada bir tane özel bir hastane olsa kesinlikle... Hani bilmiyorlar yetersiz bir hastane uu ama hani şöyle bir şey diyeyim mi içindeki çalışanların haklarını yemem çünkü onlar gündüz sabah öğlen akşam bizim için çalışıyorlar iyiki varlar haklarını yemem Allah razı olsun... O yüzden haklarını yemem çok iyi bakıyorlar, ilgileniyorlar. Allah razı olsun. Ama tekrar söylüyorum bi özel hastane olsa işte yok demeyiz bekleriz hani ilgili bir hastane aynı Gaziantep gibi Eğitim Araştırma Hastanesi isteriz Kilistede neden olmasın büyüyo Kilis gittikçe bence yani öyle benim düşüncem.” (K6)

“Bütün sağlık kuruluşlarında veya sağlık ocaklarında uzman kadın ve doğum ile çocuk doktorları olmasını isteriz. Çünkü her zaman hastaneye gidemiyoruz yani. Çocuk mesela hastalanıyor sıra alamıyorsunuz yani şey gidemiyoruz hastaneye. Gidemediğimiz için şey yani böyle sağlık ocağında böyle bir uzman doktor bir çocuk uzman doktor olmasını isteriz dediğim gibi sağlık ocağına gidiyoruz. Mesela orada bir acil doktoru varmış yani o acil doktoru hiçbir şey anlamıyor. Yani kaç sefer ben mesela çocuğum hastalanıyor sağlık ocağına götürdüm doktor muayene ediyor oradaki doktor anlayamıyor yani yanlış şeyler bile yazıyor. Yanlış derken anlamıyor çocuğun hastalığını. Çünkü kendisi uzman çocuk değil... Yani demek istediğim hocam bir sağlık ocağında sadece bir çocuk uzman bir çocuk doktoru ile kadın doğum ve kadın doktoru olmasını çok iyi çok iyi gelir yani çok iyi olur bizim için. Yani dediğim gibi hocam aşılarla ilgili diğer hizmetler ile ilgili yani büyük sorunlarımız sıkıntılarımız yok... Yoksa yani aşılarla ilgili hiçbir sorunumuz yok çok şükür oradaki hemşireler çok iyi ilgileniyorlar.” (K3)

“İlk önce ayırım yapmaması için Suriyeli Türk ayrımı yapıyorlar. Lütfen bide saygı istiyom. Yaptıkları işlerin arkasında durmalarını istiyom bide. Yapıpta sonra inkar yapmasınlar. Zaten insanlar gendilerini anlor. Pandemi dönemindeler adı neydi hastanedeler

hiç çıkmıyorlar ordan. Gendilerden saygı bekliyorum sadece. Bide ayırım yapmasınlar Suriyeli Türklere. Hepimiz eşitlik. Hepimiz müslümanlık.” (K7)

“Biz ora gittiğimiz zaman güzel hizmet sunmalarına, bizlen ilgilenmelerine, bizi bekletemelerine ilaç konusunda düzgün bilgi vermelerine yani istediklerimiz bu kadar başka bir şey istemiyoruz.” (K15)

“Benim fazla beklentilerim yok. Ben rahatsız bir kadını tedavi görüyorum biliyorsunuz. Tek beklentilerim hastaneye gittiğimde tedavi olmam. Bir de ilaçlarımın karşılanması. Doğru tedavi görmem bir de ilaçlarımı kolayca temin etmek bir de onları bulmak. Başka türlü ihtiyaçlarım yok.” (K9)

“Sağlık kuruluşuna gittiğim zaman yaşam kalitemi arttıracak, tecrübeli, halkla ilişkileri çok iyi olan sağlık personeli ile buluşmak isterim.” (K5)

4.9.3. Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet

Geçici koruma altındaki sığınmacılara Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan sağlık hizmetleri üç ana başlık altında toplanabilir:

- 1.Sınır bölgesinden yaralı olarak getirilen Suriyelilere sunulan 112 acil sağlık hizmetleri,
- 2.Suriyelilere geçici barınma merkezlerinde sunulan sağlık hizmetleri,
- 3.Suriyelilere ikinci ve üçüncü basamak hastanelerde sunulan sağlık hizmetleridir (5, 165).

Kilis, kendi nüfusunun iki katı kadar ek nüfusa sağlık hizmeti veren demografisi değişen bir il olarak Suriyelilere nitelikli sağlık hizmeti sunabilmiştir. Mevcut sağlık altyapısı, yoğun iş temposuyla özverili çalışan sağlık personeli ile kapasitesinin üzerinde nüfusa kesintisiz sürekli hizmet sunulmuştur (9).

Çalışmamıza katılan kadınlara aldıkları sağlık hizmetlerinden memnuniyet durumları sorulduğunda; görüşülenlerin çoğu Kilis’te aldıkları sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını dile getirdiler. Göçün ilk yıllarında yaşanan sağlık hizmetlerindeki sorunların daha sonraki yıllarda giderilmeye çalışılması, dil engelinin olmaması, vatandaşlık almalarının da sağlık hizmetlerinden memnuniyetlerinde artışa neden olduğunu söyleyebiliriz.

“Çok güzel bana, ben bir kelle gittim benim gelin yanımda o gün gitmedi benle kocam gittik. Ben girdim yani biraz örgendim yani hemen gittim baktı. Hemen diktör baktı beni abovv dedi dedim ben R.... K.... alerjim var dedi tamam bildim hemen baktı dedi tamam. e bir tane Türk, oğlu ishal olmuş bıraktı onu baktı beni o da huylandı (güldü). Dedi hemen niye bakarsınız Suriye bilmem ne sustu diktör seslenmedi 3 kez tekrar etti. Biraz bağırdı. Dedi kendine bak beni senin oğlun tahammül eder bu kadın ölür alerji çok bunun. Yine söyledi dedi

güvenlik çıkarttım onu hemen. Şimdi Allah razı olsun kendinden dedi ben bu kadın ölür senin oğlun tahammül eder dinlemedi kendini, gene söyledi dedi güvenlik çıkarttın bunu Allah razı olsun. Ben kürtaj mesela yaptım girdim içeride şöyle sıkıntı oldum. Bilmem ne dedim Allah için baktım yanıma hemşire tercüman var dedim tercüman Allah için dedim yüzüme su at, gitti kadın ben ne getireyim dedim elinle getirdi. Allah razı olsun kendinden yok çok iyiler şimdi.” (K1)

“Kızım da dişim çürümüştü o zaman sancı çok kötü ağrı. Ya bir de hamilesin ilaç da kullanamazlardı o zaman gittik işte bir sakinleştirici parol vermişlerdi. Kırkıktan sonra gel şey yapabiliriz ama şimdi hiçbir şey yapamazık dediler hamileyiz diye işte hemen doğumdan sonra gittim dişimi falan çektiler orada iyi karşılandım iyi güzel güzeldi.” (K15)

“İyiler. Çok iyiler iyiki varlar. Çucukları sevollar, şey olur maşallah şey oğluma sari sari yani doktor bile söyler sağolsun.” (K10)

“Okuma yazma olduğu için yok hemen buluyorum zaten. Eee bide elim orda çalışıyor bize çok yardımcı oluyodu bide insanlar orda yok Allah var yani çok yardım ettiler. Yani böyle bazıları diyoki hastanede bağıryolar çağırıyolar almıyolar. Yok önceden bende giderdim yok Allah var yani hepsi birbirinden iyiler. Her zaman sırasıyla girerdim ederdim hiç bi sıkıntım olmuyo.” (K14)

“eeee yok hiç yani hayır ayırmıyorlar Suriyeli Türk yok yok iyiler yani şimdi Allah var. Hemşire kızdı bana niye böyle ettin dedi yani niye evde kaldın niye gelmedin bak kendine zarar verdin dedi. Dedim ben bilmiyorum erken dedik. Öyle dedik gelmedik doğum oldu evde. İyiler yani ilgilendiler.” (K2)

“Yok güzel iyi, güzel güleç yüzlü falan karşıladılar bi sıkıntı olmadı yani. Olumlu ya da olumsuz yaşamadım hiç çok şükür. Yok yani şey değilde sıkıntı yaşamadım hiç ben rahatım hatırlamıyorum ya yaşadığımı da. Yaşasam kafamda kalır ama yaşamadığım için.” (K8)

“Kilis Devlet Hastanesi’nde doğurdum üçünü de. İlkini Suriyeli olarak geçirmiştim ikincisi de normal hanı vatandaşlık verildi T.C. vatandaşlığı kendini idare edebilmek için doktora filan dediler onu vermişlerdi üçüncüde de vatandaşlık almıştım... ebelerde sağ olsunlar iyi davrandılar bir gece yattım çıktım zaten şükür bir sorunum olmamıştı. Şükür yanı bu kadar her yere kadar giderim Antep’e kadar gittim şükür bir şeyle karşılaşmadım. Çok iyilerdi sizlerde sağ olun gendilerde sağolsun iyilerdi yanı. Yok şükür...her yönden yol gösterdiler sağ olsunlar hanı burda olmaz şu yüze gidin dediler her yönden yol gösterdiler yanı sağ olsunlar.” (K11)

“Yani bilmiyorum genelde doktorlar iyi doktorlar. Yani illa mutlu edecekler değil de güzel işte yani zarif davranıyorlar. Mesela ister özelde ister devlette güzel yani itibarlı

davranıyorlar yani sıkıntı etmiyorlar yani. Devletteki bütün doktorlar zaten Türk doktorlar... Çok şükür yardımcı oldular yani şeyetmediler beni.” (K3)

“Diş merkezi çok güzel. Yani insanları şey etmorlar. Çok iyiler.” (K7)

Sağlık hizmetlerinden memnun olmama durumundan bahseden bazı kadınlar ayrımcı söylemden söz etmiş “Suriyeli” stigmatına maruz kaldıklarını öznel bir ifadeyle anlatmışlardır. Yaşanılan bu sıkıntılar göçün ilk yıllarında sağlık kuruluşlarının yoğunluğunun, stresin, sağlık çalışanlarının ve hastanenin fiziki koşullarının artan nüfusa yeterli olamadığı bazı dönemlere denk gelmektedir. Devlet hastanesi dışındaki sağlık kuruluşlarında (ASM, Ağız diş sağlığı merkezi) bu yoğunluk olmaması nedeniyle memnuniyetsizlik belirtilmemektedir.

“... devlet hastahane eski Suriyeli çok güzel yani uuu bakıyorlar Ama şimdi hu uuu yok şimdi hiç kafa vermiyorlar hiç... Sonra gittim söyledim benim niye vermiyor söyledi bekle, ben vermiyorum seni söyledi. Bir Türk verdim bende sonucu istiyorum, doktora gösteriyorum. Yok dedi ben vermiyorum. Niye benim vermiyorum ne yaptım da vermiyor. Sonra söyledi terbiyesiz aha böyle söyledim ben terbiyesiz ağzımı açtım ben bir hanek söyledim gittim şikayet yapıyor. Gittim müdür yanına gittim... Vallahi senin kimlik bozuk yapıyor ben de söyledim vatandaş ben Türk aldım vatandaş oluyorum... Niye benim söylemedin Türk evlendi aha böyle sonra kocam bir hanek söyledi. Hiç seslenmedim ya yani eski güzel insan meselen söylüyor ama şimdi hu uu ne Suriyeli bilmiyorum çok değiştirdiler.” (K9)

“Hastane de vatandaş olmadan önce Suriyeli olduğumuz için mi artık, artık bıktılar mı diyerekten bilmorum biraz bize çok şey edolar. Yani bize şey yapolar bize içerde, doğum sırasında çok güzel işler, sözler yapolar içerde (biraz alaycı ve üzgün).” (K7)

4.9.4. Sağlık Hizmetlerinden Memnun Olmama

İletişim, sağlık çalışanı- hasta ilişkisinin etkili bir şekilde sürdürülmesinde temel araçlarından biridir. Etkili bir hasta bakımının sağlanmasında sağlık çalışanı-hasta iletişimi çok önemlidir. Sağlık çalışanı-hasta ilişkisi etkileşim gerektirir ve herhangi bir türden tartışma yaşandığında karmaşık ve güvenli olmayabilir. Sağlık çalışanı ve hastalar arasındaki kurulan iletişim korunmalı, özellikle doğum eyleminde hastanın bakımı kabul etmesi vazgeçilmez olmaktadır. Hasta ile sağlık çalışanları arasındaki etkili iletişim dil sorunu olmadığı zaman daha kolay gerçekleşmektedir. Tedavi sürecinin etkililiği, hasta tarafından nasıl algılandığı olumlu ya da olumsuz olması iyi bir iletişimle olur. Kişinin ana dilinde iletişim kurabilmesi,

hastaların endişelerini daha rahat ve güvenli ifade etmesini ve kaliteli sağlık hizmeti ile karşılaşmalarını sağlar (166).

Göç sonrası göç edilen ülkenin pek çok alanda olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de birtakım değişimler yaşanmaktadır. Hastanelerde oluşan yığılmalar, hasta yoğunluğu, dil engeli gibi nedenler sağlık hizmetlerinde sağlık çalışanları ile Suriyeliler arasında olumsuz olayların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu olayların birçoğunun dil engelinden dolayı olduğu görülmektedir. Sağlık kuruluşunda yaşanan olayların çoğunluğunun hemşireler ve ebeler ile iletişimde ortaya çıktığı araştırma katılımcıları kadınlar tarafından dile getirilmiştir. Doktorlar ile olan sorunlar yoğunluktan dolayı ayrıntılı muayene yapılamadığı yönündedir.

“Çok sıkıntı. Zaten çok gitmiyodum. Sırf orda doğum yapacam diye gidiyodum. Arada hani bişeyim olsun kayıdım olsun diye. Hiç yani böyle bakmıyorlar. Bildiğiniz u doktor geliyor sana böyle bi aceleci heralde kalabalıktan dolayı mı acaba onunda bi şeyi var. Şeyde yapmak istemiyorum. Yani direk seni bi kontrol ediyö. Bişey soramıyosun sen unuttuyosun soracağını çünkü zaman yok. Direkt geliyor bişeyiniz varmı, işte akıntınız var mı, ne bilim beliniz ağrıyo mu, bi ağrınız var mı, gibisinden böyle şikayetler varmı, genel olarak bunları soruyolar hamilelikte. Yok diyosan bitti, bazen yani unuttuyosun bide (gülüyor) çok acele çünkü çok acele bi muayene şeyi yapıyolar.” (K4)

“Çok güzeldi çok güzeldi de ama doğumu çok zorlandım çok yani çok kötü bir o zaman hastahane bile kötüydü ya. O zaman hanı ben ilkim. Bide hanı doğumda falan çok zor bir odanın içine attılar ki düşün ki bir an doğuruyo çıkan doğuruyo giren doğuruyo çıkan doğuruyo bir de yanımda hiç kimse yok o zaman kimseyi dıkmıyolardı... Ya hiç bağırıyordum bağırıyordum. Ya kimse bakmıyordu düşün ki ben cuma günü girmişim ikinci günü saat bir mi iki mi olmuş daha doğuramıyorum. Çok öyle bir zor doğum bir tane kapalı bir ebe gelmişti o zamanlar beni muayene etti ama sen nasıl daha şey yapmamışsın ben bilmiyorum ki dedim öyle bakıp atıp atıp gidiyorlar. Türkçeyi o zamanlar öğrenmiştim işte geldi... Yani nasıl yapayım ben istemiyorum artık doğurmak istemiyorum diye bas bas bağırıyorum... Hastane çok doluydu çok kötüydü doluydu. Bir de tez doğurup çıkıyolardı, kalmıyolardı düşün ki ben hanı yatacak mesela ben doğumdan sonra dışarı servise bile beni çıkarmadılar orada kaldım bir iki saat orada kaldım yer boşalıp beni diğer tarafa geçirdiler.”(K15)

Ülkemizdeki Suriyeli bebek sayısı 2011 yılı sonrasında hızlı bir artış göstermektedir. Göç sonrası normalleşmenin olduğunu gösteren, yeni düzene uyumun sağlandığı 2011-2015 yılları arasında bebek sayılarının net olmasa da yaklaşık 100 bin olduğu söylenebilir. Sağlık

Bakanlığı ülkemizde doğan Suriyeli bebek sayısını; 2016 yılında 82.850, 2017 yılında 111.325 ve 2018 yılında 140 bin olarak açıklamıştır (3). Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının 2019 yılında 450 bin civarında olduğu İçişleri Bakanı tarafından belirtilmiştir. Türkiye’de Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı şehir 106.924 (%42.6) nüfus ile Kilis’tir (36). Kilis’te 2020 yılında toplam doğan bebek sayısı 2 bin 683’tür (167). Doğum olayının fazla olduğu Kilis Devlet hastanesindeki yoğunluk, göçün ilk yıllarında hem doğumdaki artış hem savaş yaralıların müdahalesinin yapılması sonucunda sağlık personeli için zorlu dönemler olmuştur. Görüşülen kadınlar, sağlık hizmeti aldıkları göçün ilk yıllarında sağlık personelinin olumsuz davranışlarıyla karşılaştığını belirttiler. Kadınlar, ilk doğumlarının olduğunu, doğum ile ilgili bilgiye sahip olmadıklarını ve diğer hastalara yapılan uygun olmayan davranışları gördüklerini ve bu davranışların kendilerinde korku ve endişe yarattığını, doğum yaptıkları yıllarda (2014) çok sayıda doğumun gerçekleştiğini, Kilis’te devlet hastanesinin doğumhane ve servislerinin doğum yaptıkları dönemlerde çok kalabalık olduğunu ifade ettiler.

“Kızımı doğum yaptığımda orda daha Suriyeli kimliğimdi... İnsanların bakışları farklıydı. İu ben doğum yaptığım sırada tam otuz kadın aynı gün doğum yapmıştık. Yani o gecedan sabaha kadar baya bi kalabalıktı yani. O gün bende dahil olarak yani bunalmışlar artık. Bende doğumda çok panik olmuştum panik atağım tuttu nefes alamıyodum ... ben orda çok korktum yani doğumhaneye aldılar beni içeriye... Kapıyı kapattılar ilk çocuğum. İlk deneyim. Dip aldı beni soğuk bir odaya girdirdiler. Ne yapacaklarını ne hi hiç bi bilgim yok yani. ... İkın dedi tamam dedim ıkınıyorum bilmiyorum ilk çocuk yani ıkın diyosun ne ıkınım. İuu baktım ee şey koydu doğum sandalyesine çıktı. ‘ıkın dedi ne bekliyorsun kimi bekliyorsun’ dedi (sert ve bağırarak) eeee bi derin nefes aldım orda ayetel kürsiyi falan okudum. ‘dur basma’ dedi bastımda çocuk eşinlen beraber çıktı ... içerde büssürü kadın bağırıyor yani kim kimi doğurmuş kim kimi napıyolar (gülüyor) yandaki bölümünde de Suriyeli kadın doğuruyodu... Kadın zaten beşinci çocuğu. Ben onun sesini duydukça daha panik oluyodum yani. ... 2014 aralık ayında. Eeee o kadın bağırdı mı acaba beni dövecekler mi, panik atağım tuttu, uu damar yolum açılmıyor, benim bi taraf şey ben diyorum ki bu taraftan getirin. ‘sen benden daha mı iyi bileceksin açmıyorum damar yolu diye bağırdı’ (bağırarak ve sert tonla)açmadı zaten sağolsun. Suni sancı hiç bi şey hiç bişey yani. Neyse doğum yaptım... Arabada kucağada çocuğuda kucağıma koydu kapının önüne doğumhanenin kapısının önüne yitti. Oturttu kapıya alın hastayı odaya geçiceksiniz dedi. İttirdiler böyle odaya eee kaçınıcı çocuğun dedi daha da getirme dedi zaten... Üç dikişim vardı... Eee çıktık

uu geldi doktor muayene yaptı dedi şey dedi nası korunmayı düşünüyosun dedi. Dedim normal eşim koruncak dedim. Eşimde ordaydı 'çocuk getirme dedi' kalk çık dedi. Taburcusun dedi. Dedim çocuğa muayene ettiler dokuz buçukta beni hastaneden çıkardılar. Halbuki beklemem lazım kanamam var mı, 'kanamanız yok dedi çıkabilirsiniz dedi. 'İlaç milaç hiiç bişey hiç bişey. Bu enfeksiyon kapar mı, dikişi falan varmı hiiç hiç" (K5)

"Oyyy vallah çok zordu. Ya ilk gece gittik iki teneydi sabaha karşı 350 tene 400 tene kadın olduk gerçekten. Ama artık yataklarda yer yoktu diyerekten o aralık varya (doğumhane koridoru) aralıkta yatırdılar. 2014'te. Gerçekten vallah o zaman işte gelenlere işte çok laflar sayorlar ne bileyim yani çok kişileri mesela doğum kolay olsa bile yırtorlar. Benimle birlikte bir kadın ettik, belki 35 tane dikişi var inanın o kaba etini bile yırtmışlardı yukarı kaba etini. Beni de yırtıcıları ben sesimi çıkarmadığım için beni biraz insaflı davrandılar. Bes biz o sancıyı çekerken ... bize ya çok laflar söylediler. Suriyelisiniz işte şöylesiniz böylesiniz yani demorlar ki bu ilkleri, bu çocuktur yok.... Çok tuttum kendimi. O da ilkim olduğuna göre çok tuttum.7 tane dikişim oldu." (K7)

"Ya mesela kızım da doğurduğum da çok kötü olmuşum ya çok kötü davrandılar diyebilirim. Çünkü meselen bilmiyorsun çocuksun nasıl doğuracağını bilmiyorsun nasıl şey edeceğini düşün ki sen korkuyorsun mesela gelip meselen bakacağın yere ışığı söndürüp gidiyorsun bağıryorsun bağıryorsun hiç cevap vermiyorlar..." (K15)

"Doğum sırasında bene bi defteri vermişlerdi. Bu telefonda az daha kaba (elindeki telefonu göstererek) o defterlen yanı geçici kimliğim vardı benim. O geçici kimliklen doğum yaptım da ikisinde. Benlen beraber elli tenedi doğum yapan."(K12)

İlk doğumlarında sıkıntı yaşayan kadınlar, ikinci doğumlarının daha iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum sağlık kuruluşlarındaki yoğunluğun azalmış olabileceği, Kilis halkının ve sağlık çalışanlarının Suriyelilerin varlıklarının kabul edişi, Suriyelilerin bu süreçte çevre, tanıdık, eş, dost edinmesi, dil engelinin olmaması, kültürel uyum gibi nedenlerle olduğu düşünülebilir.

"İkinci bebeğimde de çok güzel hemşireler vardı ebeler vardı çok güzel bak ilgilendiler başımdan kalkmadılar. Kızım bak ele başımdan her dakika çıkarttılar ailemin yanında kolay gelsin şey etsin diye çok güzel hemşireler vardı. Odanın içinde bir tane bir kişi vardı işte bir de ikimiz kalmıştık. O önceden kalktı doğurdu. Ondan sonra ben çok güzel ebeler vardı ya başımı okşadılar. Çok korkmuştum çok korkmuştum Hani onda biraz ebeler

gitti geldiler muayene etti hani baktılar çok zorlamadılar muayene de falan başıma okşadılar dua et falan şey diyerekten çok güzeldi yani ikinci kızımda.” (K15)

“İkincisinde de benim abim hastanede tercüman diye çalıştı o yüzden ebeler insafli oldular biraz dikişsiz mikişsiz doğurdum gendini. Daha rahat oldu 2015'te oldu aralarında bir yaş var. Kızınki daha güzeldi. Mesela kızın acısını bile yani içerde tanışlar olduğundan daha kolay doğum ettim. Bes evde çok çektim evde bekledim yani mesela gece saat 2'de başladı taaa ben öğleden sonra ikide üçte gittim tam 5'te doğurdum ben kızımı.”(K7)

“Çok güzeldi. Benim işte çocuğum olduğunda Suriye Türk toprağına Türkiye toprağı bu çocuk geldi deyin doktor bey böyle söylemişti hastanede yani benim doğum toktorum. Yani çocuğı sev yani şey gösterttiler. Sona çocuğun benden evel eletiler şeye odaya benim yatağı.” (K12)

“Daha çok iyi benim tarafımda hadi kızım harika ya maşşallah ne var iyi inkâr etmem sağulsun canımızı kurtardılar. Vallah ablam helal et dedim. Halal olsun çok iyi benden yani. Meselen bizim yengemi dövdüler. Benim yenge rahat durmor. eeee çok bağıyor. Niye bu kadar bağıracam. Bağıracam daha zor olur. Maşşallah ben oğlumlan gettim burda bişeyim yok maşşallah annemgile gettim biraz sancım var meselen belim argıyor (ağrıyor). Bura geldim evin işini yaptım, eşimin yimeğini yaptım şey oldu ora gettim bir mayene oldu ne zamandan beri beyle dedi, dedim sabahtan belli. Şuan dedi maşşallah doğum yapor. Siromu bura daktı(kolunu gösterdi) olmadı şura daktı geri oğlumu eline aldı maşşallah kelli felli.”

(K10)

Araştırma katılımcıları kadınlar ifadelerinde, sağlık kuruluşunda karşılaştıkları bir diğer sorunun sağlık personelinin ayrımcılık yaptığı yönündedir. Görüşülen kadınlardan bazıları sağlık personellerinin kendilerine Türk vatandaşı olduktan sonra farklı davrandıklarını, Suriyeli hastaların sağlık kuruluşlarında bekletildiğini, Türk hastalara öncelik verildiğini belirttiler.

Yapılan çalışmalarda pek çok ülkede sığınmacıların sağlık personelleri tarafından ayrımcılığa maruz kaldığı rapor edilmiştir. Türkiye’de Suriyelilere karşı sağlık çalışanlarının ya da yerel halkın aşırı bir ayrımcılık ya da stigmatizasyonu olmamasına karşın bu söylemlere maruz kalması her zaman için olasıdır. Bu olumsuz olayların basına yansımalarına rağmen Suriyelilerin sağlık hizmetlerini kullanma durumlarında sağlık hizmetlerine erişimlerinde ciddi bir sorun olmamaktadır (41).

“Benim odada bir tane var ama üç oda var doğum yapan var. Daha biri doğum yapıyo diğeri geliyor, bide bekliyende iki kişi vardı. Ben üçüncüde tam hatırlıyorum iki tane bekliyen var açıklık olmuyo eeee bi tane doğurdu gitti ben yattım yerine bi tane daha vardı diğerk odada doğum yapıyodu. Bazıları diyoki dövüyolar, bazıları diyoki bağırıyolar yok bana hiç bi sıkıntı olmadı yani. Ben mesela u sadece ikinci numarayı doğurduğumda bi tane ebe sertti çok ebe sertti. Valla yine bişey demedi. Türk müyüm diye acaba bilmiyom. hiçbişey demedi. 2018 de Türk vatandaşlığı aldım ben Türkçe konuştuğum zaman bana diyolardı ki sen Türk müsün yok diyorum. Türk dersem iyi gider, Türk değilim dersem kötü gider. Ben valla böyle doğumda Türküm dedim(gülüyor)zaten sen o acıda zaten acın sana yetiyo daha üstüne bişey söylese bağırsa çağırrsa gerçekten çok zor olurdu yani.” (K14)

“Bu sefer Türk kimliğimle gitmişim(güldü). Baya bi hürmet, saygı, ooo, çok değişmiş gördüm. Beklettiler doktor ayyy dedi afferim sana doktor dedi ebe doğurtturdu aldı hemen çocuğu kucağıma verdi. İlk çocuğumu vermediler. İu önce bana doğurdu demedi bana ne doğurdun falan. Bize dua et dedi biz evli deyilik falan filan bi sohbet ettiler falan filan (ebeler)gençlerdi yani yeni mezunlardı eeee korkma, yani oda insan oda insan oda aynı eziyeti çekiyo oda aynı eziyeti çekiyo. İu bir şey düşününün yani nasıl iki farklı kadın gibi oldum yani dört sene içinde değişene İu ya özellikle şindi mesela gidiyorum Türk vatandaşı hala benim kimliğim de Azez olduğu yazılıyo. Yani fişi vurdumu Azezlisin falan diyo. Adamlar mesela ilk görüşte konuşuyolar mesela seninle, kimliğin vurdu mu işte azez yazınca adam bi böyle bi bakıyo sen ne biçim Suriyelisin diyo. Niye? (ses tonunda artma oldu) Suriyeli olmak farklı bişey mi başka bişey mi yani, farklı bir ülkeden mi, yani Suriyelilerde de çok suç olduğunu düşünüyorum bu konuda. Mesela size doğurmayın deniyo doğurmayın yani doğurmayın. Allah size vermiş şundanda vermiş bundanda vermiş. O sana bi faydası olmuyo.” (K5)

“Suriyeliyim dediğimde farklı davranıyorlar Türk dediğimde farklı bir şeyleri var Suriyeli desem şey otur bekle sıranı bekle şey et ama Türk dersem farklı davranıyorlar Orada mesela daha güzel davranıyorlar daha şey daha bir şey yapıyorlar.”(K15)

“Bir gittim sonucu almaya gittim bu Türk söyledim sonucu ver söyledi bekle yarım saat... Birinci ikinci bekledim bir Türk geldi kadın Türk geldi sonucu istedi hemen verdi beklemedi.”(K9)

“Mesela ben orda Suriyeliler duruyo ben önceden Suriyeliyim Türk vatandaşı değilim önce bende öyleydım. Türk olduğum için hemen beni Türk tarafına gönderiyolar. Suriye tarafını bekletiyolar. Bi defa beni şey yaptılar Suriye tarafına git dediler beni girdirdiler. Suriyeli kaldı. Şimdi Suriyeli ikinci sırada ben beşinci sırada ben giriyorum Suriyeli daha

girmiyö. Türk vatandaşı değilken Türkçe konuşuyorum ya hemen şimdi beni alıyolar onları bırakıyolar. Ya ben onu çok gördüm. Suriyeliler arkaya önce Türk ondan sonra. Türkleri bekletmiyolar. Kapıda bekletmiyolar. Ama Suriyeliler çok uzun zaman bekliyolar gözümle gördüm onu. Valla çok üzıldüm kendisine yani bende bi Suriyeliyim bende kendimi böyle şey yapsam yani çok kötü bişey... Bana bi sıkıntı olmadı. Çünkü hemen evlendim, eşim Türk ben konuşmazdım eşim konuşurdu bana hiçbi sıkıntı olmadı. Ama gerçekten Suriyeli gördüm çok acıdım yani. Sabahtan akşama bekleyende oldu yemin billah. Ben şimdi Türk vatandaşı olmaktadır şimdi ben kendime her yeri bildim, okuma yazmayıda en önce okuma yazma, olmasa bir yolu bilmezsin. Şimdi bişey mesela hastanenin içinde okuma yazma olmasa nasıl gezeceksin bilmiyosun. Sorsan bile yani burdan burdan illa karışacak. Ama bu kendime güvindikten sonra çocuklar olduktan sonra yok şimdi tek başıma gidiyorum.” (K14)

4.10. Sağlık Davranışları

Sağlıklı yaşam biçimi, bireyin yalnızca hastalıklardan korunmasını değil, hayatı boyunca riskli davranışlardan uzak durup yaşam kalitesini artırıcı sağlığı geliştirici davranışlarda bulunması ile mümkündür. Bu davranışlar beslenme, kaliteli uyku, düzenli egzersiz yapma, zararlı alışkanlıklardan uzak durma, sağlık sorumluluğunun bilincinde olma ve hijyenik önlemlerden oluşmaktadır. Göçmen kadınlar ve sağlık davranışları üzerine yapılan çalışmalarda; göç eden bireylerin sağlıklı yaşam biçimlerinden beslenme alışkanlıkları ve egzersiz davranışlarında yetersizlik söz konusu iken, kendini gerçekleştirme ve sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde yeterli olduğu saptanmıştır (51). Kişiler, kendi sağlıkları ile ilgili bilgi sahibi olabilmeli, yaşam bilincini geliştirebilmeli, yaşam kalitelerini yükseltebilmeli ve sağlıklarına zarar veren riskli davranışlardan kaçınmalıdır. Böylece bireylerin sağlığı koruyucu ve geliştirici davranışları uygulayarak sağlıklarını kontrol altına alma ve düzeltmeleri önemlidir. Dünya’da göçmen bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirildiği çalışmalarda, ülke sınırları dışına göç eden bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir (168, 169).

Suriye’de Müslüman kesim hastalıklardan korunmak için sağlığa zarar veren davranışlardan uzak durmakta İslam dini öğretilerini yerine getirmektedirler (97). Sigara ya da nargile içmek, çok fazla yemek yeme, alkol ya da uyuşturucu madde kullanımı, evlilik dışı cinsel birliktelik gibi davranışların dini olarak yasak olduğuna inanmaktadırlar (142). Sağlık davranışları ana temasında; beslenme, uyku ve spor, sağlıkla ilgili bilgiye internetten ulaşma, hareketsiz yaşam, dini inanç ve temizlik alt temalarına değinilecektir (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Sağlık Davranışları Ana Teması ve Alt Temalar

4.10.1. Beslenme, Uyku ve Spor

Araştırma katılımcıları kadınlara sağlıklı kalabilmek için neler yaptıklarını sorduğumuzda; çok kilolu olmayı sevmediklerini, özellikle doğumlardan sonra alınan kiloları verebilmek için imkânları ölçüsünde yürüyüş, genellikle ev içinde spor yapma, yeterli uyku, beslenmeye dikkat etme, az yeme gibi davranışlarda bulduklarını belirttiler.

“Mesela spor yapıyorum ben her sabah kilolu için yapıyorum ben. Hemde bide spor yaptıkça nefesim önce ağır nefes alıyordum kiloludan mı yağlamadan mı bilmiyorum. Çok zorlanıyorum nefes almada yoruluyorum. Merdivene çıkmadan şimdi spor yapıyorum eeee bide beş ay şeye çıktım yürüyüşe çıkardım sabahleyin saat altıda yürüyüşe çıkardım. Bir saat yürürdüm. Ama şimdi soğuk diye çıkamıyorum. Spor evde yapıyorum. Beslenmem iyi. Uykumda iyi.” (K14)

“Güzel beslenmek ya bilmiyorum işte spor yapıyorum yani öyle kötü şeyleri yapmıyorum. Ama biraz kilo aldım spor yaparak diyet yaparak işte verdim vermeye de hala veriyorum.” (K15)

“Ben şişman sevmiyorum ben doktor söyledi yeni geldim 35 yaşında geldim ben 43 kilo aha böyle aha böyle sonra ameliyat göğsüm aldığım tedavi aldım aha böyle şiştim sonra tek başıma doktor söyledi kilo alma kilo iyi değil. Şimdi meselen eşim söylüyor çok zayıflıyor yemek yiyorum ama dikkatli yapıyorum. Akşam gece ben yemiyorum bir salatalık yiyorum bir

alma yiyorum aha böyle. Mesela saat 7 oldu saat 6 yiyorum bitti mesela saat sekiz bir salatalık bir alma ha böyle yiyorum. Uykum güzel ben saat 11 yatıyorum. Saat 6.30 kalkıyorum, namaza kalkıyorum biraz Kur'an okuyorum. Aç karnına ben iki bardak su içiyorum ama su soğuk içmiyorum niye şişiyorum ılık su içiyorum.” (K9)

“Beslenmeme bakarım ben yani en çok evin içinde çok şükür kocam da böyle bana bakar çok şükür yani şey hep vitamin yani vitamin bir şeyler tüketmeye çalışırım meyveler sebzeler en çok tükettiğim bunlar. Meselen bazen arada diyet yaptım denedim ama hata yaptım.”(K3)

“Kendimi böyle çok şey yapmam yatmaya vermem mesela ben öyle birisiyim. Çok uyumayı sevmiyorum... Yani bir kadın çocukları da varsa sürekli dinç ve hareketli aktif olması lazım (gülüyor). Ben mesela nağdar uykusuz olursam olim altı yedi saat uyursam bitti alırım yani uykumu ve yani dinç uyanırım. Az yeme, az yeme ben çok yemem yani.” (K4)

“Bakımım şükür iyi beslenmemde iyi uyumamda iyi 12 de yatıyorum sekiz dokuz gibi kalkıyoruz. Sıkıntı yok” (K11)

Göçün ve savaşın etkilerinin göç eden kişilerde fiziksel ve ruhsal olarak sağlık sorunlarına yol açtığı görülmektedir. Yapılan bir çalışmada Suriye'deki çatışmalardan dolayı sığınmacıların Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda %82.4 oranında psikolojik travma yaşadıkları belirtilmiştir (44). Görüşülen kadınlarda fiziksel olarak belirgin bir sağlık problemi olmamakla birlikte kadınların bazıları göç öncesi yaşadıkları olaylardan dolayı kilo alamadıklarını, üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen göçün ve savaşın etkilerini hâlâ yaşadıklarını ifade ettiler.

“Bi şey yaptığım yok yani, iyi bakmak, kendine iyi bakmak iyi oluyo yani. Bir şey yapmıyorum yani. Uykum düzenli benim. Yemek yemem düzenli ama ekmeği çok yemiyorum işte. Ekmeği çok yemiyorum yemeği yiyorum ama ekmeği az yediğim için kilo alamıyorum işte. Ekmeği bitirmem lazım ama bitiremiyorum. İstemedem oluyo tabiki bilerek değil. Az yemiyorum ben gece yarısı bile uyanıp yemek yiyorum. Kafama taktıklarımından dolayı onlardan dolaydır. Onlarda zayıflatır. Onlar olmayınca oda olmuyo. Kahve tüketimi şeyi kahvenin bana bi sıkıntısı yok ben kahveye burda başladım. Bana tam tersine uyku verir bana (gülüyor) tam tersine uyku verir kahve. Çok şey etmiyor. “(K8)

“eeee yani dikkat ediyorum her şeyden uuu ne kadar yani dikkatli oluyorum. uuu yani yiyorum normal yiyorum ama kilo aldığım zaman şey duruyorum yani eee yani dur diyorum az yemeğe başlıyorum ama ben fazla kilo almıyorum önceden şey biraz kiloluydum sonra

buraya geldik zayıfladım bilmiyorum savaştan bilmiyorum yani neden. Bence savaştan yani üzülmekten. İlk geldiğimizde buraya zayıfladım. Yoksa önceden ben biraz şişmandım biraz yani çok değil. Önceden biraz.” (K2)

4.10.2. Hareketsiz Yaşam

Sağlıklı yaşam davranışlarının bireyler tarafından devamlı olarak yapılması, hareketsiz yaşamaya bağlı olarak oluşabilecek obezite, kronik hastalıklar ve ölümden korunmak için çok önemli olduğu görülmüştür. Bireylerin günlük yaşantıları içerisinde mutlaka kendi sağlık durumlarına göre profesyonel kişiler tarafından egzersiz düzeyleri belirlenmeli ve egzersiz programı uygulanmalıdır (169). Araştırma katılımcıları kadınların bazıları sağlıklı kalabilmek için herhangi bir şey yapmadığını belirtti. Özellikle çocukları küçük olan kadınlar günlük yaşantılarında kendileri için zaman ayıramamaktadır. Yapılan hareketler ev içinde çocuk ve ev işleriyle ilgilenmekle sınırlı kalmaktadır. Kadınların önceliği çocuklar ve eş olmaktada kendileri için herhangi bir aktivite yapmamaktadırlar.

“Yani beni şe edecek rahatsız edecek şeylerden uzak durdum o kader. Yani tuzlu fazla yimedim o şişirir. Ağır bişey kaldırmadım oda bene zarar yapar o kader. Hiçbi şey yapmıyom valla. Evin işi, çocuklar bene spor olarak yetiyo.” (K13)

“Sağlıklı kalmak için eeeeeee vallahi hiçbir şey yapmıyorum. Çocuklar iyi olsun eşim iyi olsun. Ev iyi olsun hiç kendimle ilgilenmiyorum. Hani kendime belli bir saat ayırıyordum ilkin ama şu an hiç öyle bir şey olmadı kendimi düşünemiyorum. Hiçbir şeyim yok kendim için hiçbir şey yapmam hiçbir şey yapmam kendim için...” (K6)

“Hiçbir şey yapmam. Çocuklar var ya yeter bize egzersizden kötü. Vallahi saat 9'da kalkorlar gece saat ikiye kadar yatmorlar.” (K7)

“Elimde olanı yaparım. Napım çucuklarım için herşeyi. Canım sıkıldı meselen sigara içme zararlı olur onu bile tergerim (bırakırım) çucuklarım için. Valla onu olmasın gene canım sıkıntı birez alır. Sigara içtiğim zaman rahatlarım.” (K10)

“Kendim için hiçbirşey yapmıyorum ...ya ben kurulum öyle diyelim yanı korumum öyle ne kadar yemek yesemde şey yapsamda kilo almam hamile kalırdım 70 kilo 65 kiloydum. O yüzden almıyorum yanı. Öyle yanı farklı bir şey yok.” (K11)

4.10.3. Dînî İnanç ve Temizlik

Suriyelilerin birçoğu sağlıklı yaşam biçimi sürdürebilme ya da sağlığı geliştirme ve hastalıklardan korunmak için yapılan pek çok eylemin kendi kültürel yapılarından, dini

inançlarından ve peygamber hadislerinin etkisinden olduğunu düşünmektedirler. Suriyeliler, az yeme, oruç tutma, fiziksel aktivitede bulunma, Kur'an okuma, dua etme, hijyene dikkat etme gibi davranışlarda bulduklarında, bu eylemlerin kendi sağlıklarını koruma ve geliştirme yönünden yardımcı olabileceğini düşünmekte ve bu davranışlara çok önem vermektedirler (142,170).

Görüşülen kadınların bazıları kendilerine zaman ayıramamakta olup, zaman ayırabildiklerinde ise kendilerini iyi hissetmek için çeşitli aktiviteler yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu aktiviteler çoğunlukla ev içinde yapabilecekleri uğraşlardır. Kendilerini rahatlatan bu aktiviteler; Kur'an okumak ve dinlemek, ev temizliği yapmak, müzik dinlemek, daha çok çocuk ve eş ile ilgilenmek, bazen gezmek kadınların kendilerini iyi hissettikleri etkinlikler arasındadır. Suriye'de kültüründe yer alan oryantal dans kadınların bazıları tarafından eşlerine yaptıkları bir etkinlik olarak aktarıldı.

“Kuran dinlemek. Kuran dinlemek. O rahatlatıyor.” (K8)

“Ben çok severim iş mesela oya iplen yapallar onuda bes görürüm oda lazım onu örgenicim. Böyle severim. Yani devamlı örgenmeyi. Ben çok Kur'an okurum tesbih çekerim. Okurum Kur'an Fatiha çok okurum yani. Mesela başın argıttı öyle delmi tam elime başıma koyorum Bismillahirrahmanirrahim aynı bizim hamberimiz (peygamberimiz) gibi okurum Fatiha ihlas Suresi Felak Nas sureleri iyileşirim Elhamdülillah yani çok şükür gider.” (K1)

“Kur'an'dan Kur'an okuyorum mesela canım sıkıldı sıkıldı bir yere gitmiyorum. Mesela bu hastalık çıkmadı bir yere gitmiyorum. Bu kapı açıyorum burda koyarım Kur'an okuyorum 1 saat 2 hatim yapıyorum nefsim de rahat olur çok şükür yani. Bu hastalık Allah kurbanım Allah benim niye kaldırdı Kur'an bırakmadım bir ooooo üzüldüm niye göğsüme aldılar mesele ama Allah benim çok şükür bir sıkıntı beni bırakmadı çok şükür. Kur'an aç oku nefsinin hepsi rahat olur. Kur'an'dan, gezmeye değil, sevgili değil, Kur'an'da. Allah sever, Allah seni seviyor. Çok Kur'an seviyorum... Mesela evde değil Ben şarkı açıyorum oynuyorum (kahkaha atıyor) oynuyorum aha böyle. Ben oynuyor çok severim eşime de oynarım Suriyeliler çok seviyorlar. Ben güzel oynuyorum ben çok severim oynamayı.” (K9)

“Eşimle kavga ederim. Eşim çok sessiz eşime çattıyorum. Eşime çok çattıyorum (gözleri doldu). Ama inşallah bundan sonra eşimle kavga yapmamak için ben Kur'an okucam ya da bi temizlik yapıcım. Çünkü kalbini kırmak istemiyorum. Kaynanam çok ayırmacılık ediyö onu kendine duyuruyorum. Kendisininde elinden gelecek bişeyi yok... Dansöz kıyafeti çok istedim savaş olduğu için bulmadım. Ama düşünüyorum bitane gördüm onu almaya gidecem... Şimdi

bana diyoki ee dansöz kıyafeti alda oyna. Mesela bazıları ilk gecede gerdekte oynallarmış. Ben yapamadım.” (K14)

“Müzik dinliyorum müzik bana iyi geliyor müzik dinliyorum eeeeeee kupa bardakla büyük acı bir kahve yapıyorum (gülüyor) okkalı köpüklü böyle balkona çıkıyorum balkonda olmazsa hiç bardağı dolduruyorum parka dolanmaya çıkıyorum. Ama unutmuyorum ama kendime unutturmaya çalışıyorum. Eeeee vallahi ne yalan söyledim kendimle ilgilenemiyorum ki.” (K6)

“Çocuklarıma çok iyi bakıyorum ben. Kocam çok titiz. Titiz olduğu için herşeyi düşünüyor. Mesela bu çocuk soğuk almasın mesela bu çocuk dondurma yedirme mesela, soğuk su içirme mesela, banyodan çıkardın hemen kurut giydir derdi, bende böyle gittim artık kocamın titizliğinden dolayı daha dikkatli oldum çok şükür bin şükür daha çocuklarımla hiç hasta olduğunu bes kızım küçüklüğünde bes bi sefer bademcikleri mesela indirmişti. Başka çok şükür bin şükür hiçbi zaman hasta olmadılar yani.” (K3)

“Hiçbir şey yapmam (gülüyor).” (K7)

Suriyelilerin birçoğu temiz olmanın dini bir gereklilik olduğunu düşünerek çevresinin ve bedeninin temiz olması gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca temizliğin dini boyutu başta olmak üzere temiz olmak kültürel ve sosyal açıdan önemli bir davranıştır (142). Araştırmada görüşülen kadınların çoğunluğu temizliğe önem verdiğini belirtti.

“Canım sıkıldımı kalkıyorum önce bi güzel heryeri detaylı köşeli bi evi temizliyorum (gülmeye başladı). Sonra çamaşırımı falan herşeyimi yapıyorum ondan sonra ütü yapıyorum çarşafımı her şeyi ütülerim. Müzik koyuyorum oynak bir müzik oynuyorum şey yapıyorum ondan sonra temizlik sefamız bitti yemeğe başlıyorum tatlı yapıyorum şunu yapıyorum bunu yapıyorum akşama şunu yapım şunu yapım çocuğumla ilgileniyorum kızımınla oynuyorum mesela gel kızım pasta yapıyoruz unu üstüne atıyorum heryeri batırıyoruz şey yapıyoruz tekrar temizliyoruz beraber mesela annem sıkıldım alıyorum kızımınla beraber sinemaya gidiyodum. Pazara gidiyodum. Çarşıya gidiyodum öyleydin. Eşim geliyordu yemek koyuyodum girerim çocuklarımla bitiririz çocuğumla beraber duşumuzu alırsak çıkarık anne saçımı şöyle yap der bende onu yaparım bende saçımı yaparım bana makkaj koy makkaj koyarız beraber oynarız kıyafetimizi giyeriz sonra biyere gidelim annem sıkıldım dışarıya çıkalım yeri kızım gidelim derim. Gideriz gezeriz tozarız geri evimize geliriz. Gelirim yemeğim hazır her şeyim hazır evim tertemiz. Her günüm böyle geçer. Bugün sabah şimdi yaparım akşam geri eşim gelmeden ille çocuk döker bi daha yaparım.” (K5)

“Valla iş tutuyom. O beni rahat veriyö. Temizliğe çok takıntılıyım. Benim annede çok temiz. Birde çocuklarda her dakika batırdıkları için hiç oturmuyom. Canım çok sıkıldığı zaman işe veriyom ben beni. ...damıda hergün temizliyom yıkıyom (güldü).” (K13)

“Evdeyim hep şu an bu aralar. Kayınvalideme inerim genel olarak. Ablama giderim bazen bi arkadaşımız var sadece burda onlar gidip gelirler biz gideriz böyle.” (K4)

“Dışarı atarım gendimi. Alışveriş etmem. Etmezsem ben dışarı çıkarım çarşıyı gezer geri gelirim.” (K12)

4.10.4. Sağlıkla İlgili Bilgiye İnternette Ulaşma

Görüşülen kadınlardan bazıları sağlık ile ilgili bilgileri internette edindiğini beyan etti. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan hemşireler koruyucu sağlık hizmetleri konusunda göç eden bireylere ihtiyaç duyulan konularda sağlık eğitimi ve danışmanlık hizmeti sunabilir. İnternet sitelerinde her zaman doğru bilgiye ulaşım sağlanamayabilir. Bu nedenle birinci basamak sağlık hizmetleri kendilerine bağlı olan nüfusu iyi tanımalı ihtiyaçları belirleyip cevap verebilmelidir. Özellikle ana-çocuk sağlığı konularında, anne sütünün bebek sağlığı için önemi, emzirme, aile planlaması, aşılarda gibi konuların ASM’de çalışan sağlık personelinde öğrenilmesi gereklidir.

“... Ben mesela bazı siteler var böyle anne baba instagramdan mesela gurme anneler diye mesela çocuğum bu ayda oldu ne giydirim ne yedirim çocuğumun bamyaya alerjisi var ben yediğim zaman gendide alerji olur. Karnıbahara alerjisi var bi parça koydum ben mesela yedirdiğim zaman ilk gıdaya üç gün yediririm. Zati ilk gün tepkiyi gösterir. İkinci gün bakarız oo şimdi genetik olarak uu çocuğun barsaklarında uu her maddeyi ayrı öğrenirmiş ilk gıdayı yediğinde teker teker hazmedermiş ben onu yeni okudum. İşte bu siteden öğrendim. Ondan şey diyo mesela şimdi brokoliyi verdin mesela bi parça ondan bi parça havuç koydum onu teker teker hazmedermiş algılanmış vücut çünkü yeni bişey giriyomuş o vücuda. Veriyorum onu yediriyorum baktım alerjikse kaldırıyorum sonra bi ara sonra baktım ki çocuğun alerjisini azaltmak için sebze özellikle sebze çorbalarında bi parça patates koymak lazım olmuş o şeyi çekiyomuş alerjik reaksiyonu yani direk sadece yüzüde kalıyomuş bazı çocuklar içeriye doğru vururmuş. İshal falan onları araştırırım. Çocuğum mesela uyku düzenini yapmaya çalışırım. Sahi biraz oğlan uyumuyor ama mesela yaz boyunca günlük duşları var. Bakımları var yağları var. Çocuğumu zeytinyağları ikisinde kemik iliği direk D vitamini. Özellikle şu eklem yerlerine böyle masaj olur. Üstünü giydiririm bekletirim. Böyle evde güneşede oturturum. Hala yapıyorum. (K5)

Küçük yaşta evlilik yapmış görüşülen kadınlardan biri, bebek bakımı ve emzirme ile ilgili bilgi sahibi olmadığını belirtti. Bu yüzden ilk bebeğini emziremediğini ancak ikinci bebeğinde emzirmeyi internetten öğrendiğini ifade etti. Sağlık personelinin yardım alamadığını ASM'ne eşiyile birlikte gittiğini o zaman Türkçe'yi çok iyi bilmediği için konuşmadığını ayrıca ayıp olur düşüncesi ile soru sormadığını belirtti. Bu durumda kadın emzirme ile ilgili bilgiye internetten ulaşma ve öğrenme yoluna gitmek zorunda kalmaktadır.

“Ben çocuğumu nasıl sağlıklı edebilirsem hani kitaplardan internetten, internete fazla inanmam da okuduğum kitaplardan genelde ben şey yaparım hani sağlıklı olsun şey olsun sordum mesela doktorlara meselaki her doktorun lafını da yapmam 3-4 doktor aynısını derse yaparım öyle bir huyum var. Çocuklara ilk aldığım ilacı benim abim küçükken zehirlenmiş ilaçtan önce ben kendim de denerim 2 saat sonra çocuklarıma veririm bu huy annemden kalma onu çok yaparım çocuklarıma hala. baktım verdi doktor ilaçlarını oğluma akşam ben içerim acı da olsa şey de olsa ben içtim sabah oğluma Hepsini verdim..... önce ben çocuğumu emziremedim çocuğa anne sütü veremedim. İkincisinde artık o bende kaldı hani kaynanamdan çok eşimle bayaa aramız bozuldu kaynanam eşimle anneme sen şey yapıyorsun gibisinden 2,5 sene emzirdim ben küçük oğlumu. eee internetten öğrendim ben emzirmeyi en çok. Utanırsın bir şey sormaya ayıp gibi gelirdi bana hani bir şey sorma ya utanırdım ama hep eşimle şeyimle gittiğimde konuşturamazlardı beni onlar konuşurlardı hani Türkçem iyi olmadığı için hep onlar söylerlerdi.”(K7)

“İnternetten internetten her şeyi alıyorum her şeyi her şeyi alıyorum yani çocuk bakma, besleme.” (K3)

“Ben mesela hamileyken çok araştırdım internetten. Mesela ney böyle iyi gelir ney nasıl rahat doğum yaparım yani açıkçası hani ben üniversite bitirmiş bi insan değilim ama okumayı, bi şeyi doğru yapmayı mesela hatta kadın koca ilişkisi mesela nasıl tartışıcı bakıyorum mesela programlara bakıyorum insanlar nasıl. Şimdi telefonla ilgileniyorum ama oturupta gereksiz şeyler izlemeyi sevmem.” (K5)

Özellikle doğum sonrası kiloları vermek için diyet yapmak bazı kadınlar tarafından uygulanan davranıştır. Herhangi bir profesyonel yardım almadan kendi bildikleri ya da internetten edindikleri bilgi ile emzirme döneminde diyet uygulamış ancak bebeğin beslenememesini farkedip diyetle devam etmemiştir. Bazı kadınlar için pek çok konuda internetten öğrenme sıklıkla başvurulan bir yol olmaktadır. Bebek bakımı, sağlıklı beslenme, diyet uygulama gibi konularda başvuru yeri internette sağlık siteleridir. Bir diğer husus ise

görüŖülen kadınların çoğunluğında zayıf görünme çabaları olmaktadır. Bunun için az yemek yeme, doğal ürünlerle beslenme, meyve sebze ağırlıklı beslenme, ekmek tüketmeme, diyet yapma gibi konulara özen gösterdikleri anlatılarda görölmektedir.

“...Geçen sefer internetten araŖtırdım biraz, doğum yaptıktan sonra biraz kilo vermek için neler yapılır diye. Bu da zencefil diye bir Ŗey var kilo verebilmek için zencefil kaynatıp böyle akŖamdan bir bardak su kaynatıyorsunuz sonra bir çay kaŖığı zencefil tarçın, kimyon karıŖtırıyorsunuz sabaha kadar özleşmeye bırakıyorsunuz. Sabahleyin aç karnına içiyorsunuz. Bu da çok kilo uuu uuu verdiriyor denedim. Ben 20 gün kullandım verdim hemen hemen 4 kilo verdim çok iyi oldu. Ama şöyle bir Ŗey var hata yaptım ben hocam. Emziriyorum ya emzirmeme etkilendi baktım çocuk kilo vermeye başladı. Meme emiyor öyle tadına bakıyor sonra bırakıyor. Kocam geldi bu çocuğun hali nedir aman sen rejim mi yapıyorsun dedi. He canım dedim. Ne içiyorsun dedi zencefil içiyorum dedim hele dene belki zencefil belki etkiliyor belki acı veriyor. Tütüne essah böyle oldu hocam gerçekten böyle olmuştu durdurdum zencefil çocuk normal emmesine döndü normal çok güzel acıtıyor tadı acıyor. Zencefil tadı acı bu da Ŗey geçiyor süte geçiyor bu da çok 20 gün falan kullandım. Vicdan azabı çektim aman dedim bak bak zayıflığın yüzünden bebeğin böyle oldu. Emiyordu fazla kilo da vermiş biraz bu da yanlıŖlık oldu yani ben anladım ki emzirirken hiçbir Ŗey normal Ŗeyler mesela spor yapıyorum arada bir her gün değil işte olduğu kadar yapıyorum. Bir de çok meyve tüketiyorum. uuu ekmek az yiyorum, az tüketiyorum uuu Ŗey poğaçalar, moğaçalar, pastalar çok azaltdım onları tatlılar matlılar çok sevdiğim Ŗeyler gene de azalttım gene de iyiyim daha iyiyim vermişim vermiş sayılırım Ŗimdi. Normal Ŗeylere doğal Ŗeylere yani. Zencefil mencefil durdurdum onları.” (K3)

4.11. Geleceğe İliŖkin Beklentiler

Göç deneyimi, hem göç edenler hemde ev sahibi ülke için zor bir deneyimdir. Yaşanan zorluklar genellikle gidilen ülkeye, yeni ortama adapte olma çabaları, ev sahibi toplumda sorunlarının olması gibi pek çok neden vardır. Ancak Türkiye’de bulunan Suriyeliler diğer ülkelerdeki Suriyelilerden uyum açısından kolaylıklar yaşamışlardır. Çünkü Türk halkı ile Suriye halkı arasında dinî ve kültürel açıdan benzerlikler bulunmaktadır. Özellikle Türkiyenin sınır kentlerinde bu benzerlik daha belirgindir (171). Çalışmamızın geleceğe iliŖkin beklentiler ana temasında Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların Kilis ilindeki uyum çabaları aktarılacaktır. Katılımcı kadınlar ilk geldikleri zaman dil konusunda yaşadıkları zorlukları aşmaya, daha sonra giyim kuşamda, yemek kültüründe içinde

buldukları kültüre uyum sağlamaya çalıştıklarını ve hâlâ memleket özlemini yaşadıklarını ancak burada hayatlarını kurdukları için savaş bitsede dönemeyeceklerini belirttiler.

Şekil 4.11. Geleceğe İlişkin Beklentiler Ana Teması ve Alt Temalar

4.11.1. Türkiye'ye Uyum Süreci

Bu araştırma Suriye'den iç savaş nedeniyle göç etmiş ve Türk erkekle evlilik yapan kadınlar ile yapıldığı için bu bölümde bahsedilecek uyum daha çok evlilik nedeniyle olacaktır. Çalışmamızdaki kadınların Türkiye'ye uyumunda evlilik nedeniyle hızlı bir gelişme yaşadıkları tespit edilmiştir. Evliliklerin yapılması bu iki ülke arasındaki bağı güçlendirmiştir. Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda yaşandığı söylenen ayrımcılık, stigmatizasyon durumlarının da sonraki yıllarda azaldığı ortaya çıkmıştır. Evlilik ile akrabalık bağlarının kurulması ayrıca Suriyelilerin uzun denebilecek yıl ülkemizde kalmaya devam etmeleri ayrımcılık söylemlerinin azalmasında etkili olduğu düşünülebilir. Uyumun oluşmasında Türkiye'de evlilik yapan Suriyelilere TC vatandaşlığının verilmesi de bir gösterge olarak kabul edilebilir (172). Görüşülen kadınların ifadelerinden anlaşılmaktadır ki, Türkiye'deki pek çok kültürel yapının Suriye'nin kültürel yapısı ile benzer oluşu uyumu kolaylaştırmıştır. Özellikle uyum sorunu yaşamayan kesimin Suriye Türkmeni olup Türkçe'yi bilen, Kilis'te akrabaları olan kadınlar olduğu görülmektedir. Öte yandan Suriyeli Arap ve Suriyeli Kürt kadınlar, Suriyeli Türkmen kadınlara göre, görece uyum sorunları yaşamış ancak sonraki yıllarda uyum sağlayabilmişlerdir. Uyum sürecinde yaşanan farklılıklarda dil engelinin olmamasının en büyük etken olduğu söylenebilir.

“Yoo çok olmadı böyle kültürlere çünkü şey değil yani hmhhh bizden yabancı değil çok böyle şeyler. Türkmeniz bide onunda etkisi var aslında. Araplar mesela hmhhh benim mesela tanıdığım çok var Arap tam Arap olanlar çok yemekleride farklı bak Suriyeliyiz ya biz onlar Araplar ama biz Türkmeniz bizim yemeklerimiz çok farklı onlardan. Yediğimiz şeyler, mm misafire olan kültürümüz bile farklı.” (K4)

“Herşeyi biliyom ne olsa. Herşeyisine alıştım o yüzden o kader zor bişey yokki. Adam gendi istedikçe herşeye alışır. İstemeyince alışamaz” (K13)

“Evet evet evet mesela misal şimdi kınamda mesela başıma açtım ben kapalı gelinliğim yani ama başımı açtım onlar istediler ben istemedim türban istemiştım yani kapalı kız olduğum için mesela. Kız kınası derler de ama işte sonradan erkeklerde girer kapalı kız olduğum için türban etmek istedim ya kocam bir taraftan çok kıskanç yani kapanmamı istiyor açıkçası. Kayınvalidem karıştı bu işe yani kocam kıskanç. Kapalı olmam daha hoşuna gidiyor daha sever ama şey kayınvalidem kız kınası falan filan herkes açıyor. Bir günlüğüne bir şey olmaz falan filan karıştı işte huzursuz oldum ben kapalı kız olduğum için huzursuz oldum Böyle şey olunca böyle. Normalde uyum sağlayan biriyim Ben tez çabuk alışırım ben normalde yani. Çok şükür bu da bir özelliğim yani.” (K3)

“Yani biz mesela şimdi Suriyeli Halepliyen niye evlenmedik kültür farkımız var. Ya onlar kapalı istiyo erkeğin önüne çıkma ıyyy biz öyle değiliz. Biz babam bizi derdi bizdeki erkeklik erkekten daha fazladır.” (K5)

4.11.2. Giyim Kuşamda Uyum

Suriyelilerin özellikle Türkiye’de dışlanmamak, çevrelerindeki bakışlardan rahatsız olmamak, göç edilen ülkede kabul görmek için dış görünüşlerinde değişiklik yaptıkları gözlemlenmiştir. Çalışmanın saha araştırması boyunca katılımlı gözlem yaptığım süreçinde ASM’lere gelen Suriyelilerin bazılarının siyah çarşaf ve peçeli olduğunu, bazı kişilerin ise ayırt edilemeyecek biçimde hem giyimlerinin hemde dillerinin ev sahibi ülkeye çok benzer olduğunu gözlemlerdim. Suriyeli göçmenlere ilişkin çalışmalarda Suriyelilerin %42’sinin giyim konusunda uyum sorunu yaşamadığı, %23’ünün ise kısmen sorun yaşadığı, %35’inin giyim konusunda sorun yaşadığı saptanmıştır. Giyim konusunda uyum sorunu yaşayan etnik grubun Suriyeli Türkmenlerde olduğu tespit edilmiş olup giyim konusunda sorun yaşamayan %14.4 oranında olduğu belirtilmiştir (142, 173). Katılımcı kadınların Türkiye’ye giyimde uyum sağladığını yaptığım görüşmelerde de gözlemlerdim. Bu konuda uyumda sorun yaşamadıklarını dile getirdiler. Bir katılımcıyla görüşmeye gittiğimde konuşması ve giyimiyle Suriyeli olduğunu anlamadım. Bu şaşkınlığımı ifade ettiğimde kendisinin ayrımcılık

yapılmaması için Türklere benzemek için uğraştığını Türkçesini ilerletmek için çok çaba sarfettiğini belirtti. İlk yıllarda yaşadığı dışlanma, çevresindeki insanların bakışlarının farklı olmasından duyduğu rahatsızlık nedeniyle bu çabayı gösterdiğini ifade etti.

“Onu giydim ama Türkiye’den aldığımı giydim. Elbise gibiydi güzeldi. Şimdi burdaki giydiğim gibi dışarı çıkıyorum. Ferace ben giymiyom. Onları ben ordaykende giymedim.”

(K13)

“Buranın giyimi de benziyor biraz bizimkilerine. Biz böyle çok çarşafı olanlardan değiliz.” **(K4)**

“Benim şuan farkım yok Türklerden.” **(K11)**

“Ya burda da var Kilis’te afedersiniz çok eğitimli şeyler yok. Hala şalvarla gezen bissürü kadın var. Yani küçümsemek değil. Yani var. Şimdi İstanbulda desen tamam derim yani orda çok naadir görürsün. Ankarada desen gene çok nadir görürsün. Tatil yerlerinde çok çok nadir görürsün. Yaa kilis şurası zaten kapısı Suriyenin. Yani biz orda kadınların giyimini kuşamını görerseniz o arkadaşım doğumgününe çağırıldı hatta kızına bi mevlüt yaptı Türkler bile yapmıyor yaa bunu. Şekerinden süsünden misafirliğinden kızının elbisesinden aynısından sepetinden mepetinden siz bile yapmıyorsunuz bunu kadın yapıyo.” **(K5)**

Görüşülen kadınlardan biri, kayınvalidesinin istediği şekilde giyindiğini, bir kadın ise evlendikten sonra eşi istediği için kapandığını belirtmiştir. Kadının giyim kuşam konusunda da aile büyüklerinin istekleri doğrultusunda hareket ettiğini, kendi kararını veremediğini söyleyebiliriz. Ekonomik olarak zayıf olmak, yabancı bir ülkede bulunmak, bulunduğu yere uyumun ancak bu kabullenişle olacağını düşünülmesi kadının karar ver(e)me(me) mekanizmasını etkilemektedir. Evlilik ile birlikte giyim kültüründe yaptırılan değişim, yeni kültüre uyumun önemli bir faktörü olarak görülmüştür.

“Hani ne deselerdi tamam derdim mesela bunu giyeceksin tamam dedim mesela tamam dedim. Kayınvalidem hani burada kendi dediklerine göre biz kot giymiyorduk orada etek giyorduk. Dolak bağlıyorduk ama onlar değişik bağlıyorlardı mesela kısa kollu giymiyorduk uzun kollu giyiyorduk burada kısa kollu, kotla elbise. Giymorduk orda. Burda elbise giydim. Evin içinde dışarıda kapalı bir halde çıkıyorduk Suriye usulü kapalıydım Ben orada ama burada Türkler nasıl giyiniyorsa öyle. Yok ben seviyordum hani orada seviyordum ama giydirmorlardı. Ama ben burada seviyorum giyim tarzını sevdim (güldü).” **(K15)**

“Şimdi Suriyeli ben kapalı değil buraya geldim. Açıktım aynen senin gibi aha böyle giyiyorum çıktım eşim aha böyle baktı bir akraba bunlar tercüman işte eve yanına gittim söyledi. Bu ne söyledim kıyafet ben Türk’ü bilmiyorum. Bu kıyafet yani ben söyledim aha böyle. Olmaz. bir manto getirdi bir şarp (eşarp) benim verdi, bir şarp ben bilmiyorum nasıl bağlıyorum, söyledim ben giymiyorum yok kapanıyor. Benim eşim kapattı. Yani (güldü) uu benim kıyafet aha hepsi böyle. Mesele ben çok severim yani saçım aha böyle(açıkmiş).ee söyledi yok dedi bir seferde makyac (makyaj) attım bir yere gittim 2 Türk söyledi. Bu Suriyeli ne kadar güzelsin ne kadar güzel makyac atıyollar eve geldim söyledin mi makyac atma, tamam dedim. makyacıda bıraktım. Aha böyle yani. Bıraktım yani. Sonra boşanıyor nereye gidiyorum yani hayır babam benim abim ben istemedim boşanıyorum. Eskiden ben kaç sefer söyledim ben bu eve çıkıyorum sıkıldım yani sonra düzeldi çok şükür(gülüyor).” (K9)

4.11.3. Yemek Kültüründe Uyum

Suriyelilerin Kilise gelmesiyle yerli halkın yemek kültüründe farklılıklar, zenginlikler olmuştur. Sınır kent Kilis’in yemek kültürünün Arap kültüründen etkilendiği hatta bazı yemek isimlerinin bile Kilis’te Arapça olduğu bilinmektedir. Bazı farklılıklar olsada her iki kültürün yemeklerinde benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

Literatürde Suriyelilerin yemek kültüründe sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda; sorun yaşamayan %46, kısmi problem yaşayan %26, sorun yaşayan %28 olarak belirtilmiştir. Etnik köken olarak Suriyeli Türkmenlerin sadece %16.8’inin sorun yaşamadığı tespit edilmiştir (173).

Görüşülen kadınların çoğunluğunun giyimde olduğu gibi (etnik özellik ayrımı yapmadan) yemek kültürüne de uyum sağladıkları tespit edildi. Özellikle Suriyeli Türkmen olan kadınlar bu konuda benzer yemek kültürüne sahip olmaları nedeniyle hiç zorlanmadıklarını, bir katılımcı kadın ise internetten yemek tariflerine baktığını ve Kilis’te bulunan belediye konağına gidip yemek öğrendiğini belirtti. Evliliğin ilk yıllarında yemek kültürü ile ilgili sorun yaşadığını belirten görüşülen kadınlar, daha sonraları eşlerinin sevdiği yemekleri öğrendiğini ifade ettiler. Görüşülen kadınlardan biri, Suriyelilerin gelmesiyle Kilis’te canlanan yemek sektörünün olduğunu ifade etti Bu açıdan değerlendirilecek olursak, Suriyelilerin Kilis’e gelmesi ile Türk ve Suriye halklarının pek çok konuda uyumlarının sağlanmış olduğunu ve hatta birbirlerine katkılarının olduğunu söyleyebiliriz.

“Bilmiyoruz zannediyoruz aslında buraya gelip gördükten sonra çokta bizimkinden farkı yok. Mesela ben yemek kültüründe hiç de böyle zorluk yaşamadım yani bizimkine çok yakın benziyo herşeyi. Yani çok zorluk yaşamadım o konularda.” (K4)

“Biz zaten orada annem alıştırdığı için yemekleri falan biliyorduk. Ama burada da geldik daha farklı lezzet farklı yapım farklı” (K15)

“Kiliste bu kadar hazır yemek varmıydı? Bu kadar tatlıcı var mıydı? Bi baklava vardı çünkü çeşit çeşit tatlılar geldi ordan Suriyeden yapıyolar açtılar. İnsanlar tatlısını, örflerini, adetlerini yapıyolar. Yemek mesela fenefulül, tavukçu. Eskiden tavuk satan çiğ tavuk böyle pişmiş tavuk satan yoktu” (K5)

“Aynı, aynı. Hiç hiç hiç zorlanmadım. Hiç. Çünkü biz Türkmenik ya yediğimiz yemek aynı buna şey yapar. Ama bazı yemekler kabul edilmiyo. Mesela bi tane ot varmış onu sevmiyolar tavukla mülohiye, sizde yok, pilavla pişiyö. Mesela onu çok severiz biz o büyük yemeğimiz. Eşim kolay kolay yemek seçer çok yemek seçtiği için ben eşimi ararım. Gezmeye çıkmadan önce yaparım çıkarım o gezmeye rahat gelirim... Ama Ben önceden annem bazı yemek hafif yemekleri öğretmişti. Ee buraya geldim yalan söylemim valla ben böyle bir yemeği yersem tadında ne var soğanmı giriyor... Gerçeğe gelsen tat var, tat yoksa internet var. İstedığın şeyi internette açabilirsin yapabilirsin... Ben yemek yapmayı pasta yapmayı çok severim. Ben bir defada şeye gittim tokide hanımeli konak oraya gittim. Eeee ben berbere gittim berberlik öğrenmek istiyorum diye gittim. Mutfaktan çıkmadım (gülüyor). Çok seviyorum böyle... Eşimde boğazını çok seviyor (güldü). Niye dışarı baktırtım bu eşi yapıyor, bu eşi yapıyo demek dedirtmem bile hemen ben yaparım. Kendisine sormak zorundayım çünkü her yemeği yapmam.” (K14)

“Ay ben yemek her yemek pişirdim mesalam tava yapıyorum yapma yapıyorum Her şey dolma şişperek içli köfteli hepsi yapıyorum Ben eskiden biliyorum ablam ya babam hepsi öğrendi. Suriyeli doğum benim. Benim annem annem Kilis Sabar Köyü var kiliste yani bu Türk gitti. meselen yemek Kürt aynı Türk. Kürt yemekleri aynı Türk. Bes ney bunlar fazla acı seviyor. Ben de acı sevmiyorum yani acı fazla sevmiyorum acı sevmiyorum Aman mecbur yapıyorum yani aha böyle” (K9)

“Geldiği zaman yemeği hazır olur söylemem yanı sadece tatil olduğu gün evde kaldığı gün şunu yap der öyle bir şey yanı.yeni evliyken kafaya yazdık kendisi söylerdi şunu şunu severim dedi şunları yemem dedi şuan biliyorum yanı ne yeyip ne içtiğini biliyorum yanı ilk evlendiğimizde söylemişti ondan sonrada bir şey yok yanı. Ayak uydurmuşum yanı 9 yıl oldu yanı” (K11)

“Bazen kendisi söyler ne yapsak ne pişirsek Bazen ben sorarım ne yapsam ne pişirsem ama ilk evlendiğimizde benim söylediğimi beğenmiyordu şunu yapsam beğenmiyordu yok başka şey. Ama artık şimdi bir iki sene geçtikten sonra artık bana güveniyordu nasıl diyordu canım nasıl istersen yap ne istersen yap artık zevkime güveniyordu hem de yemeklerimi biliyordu. Yani şimdilik evlendiğimizde birbirimizi tanımıyoruz yemek farklı adet farklı ne bileyim yani bir sürü sıkıntılar yani İşten dıştan yaşandı yani onlar şu an çok şükür çok rahatız çok çok şükür.”(K3)

4.11.4. Memleket Özlemi

Çalışmamıza katılan kadınlar anlatılarında, memleket özlemi çektiklerini dile getirdiler. Eğer savaş biterse Suriye’ye döner misiniz? sorusuna Suriye’ye gitmek istediklerini ancak burada yuva kurduklarını, Türk vatandaşı olduklarını, Suriye’de yaşamın yeniden kurulmasının zor olduğunu ve geride kalanların olmadığını, sadece misafir olarak gidebileceklerini ifade ettiler. Türkiye’de evlilik yapılmış olması ve Türk vatandaşı olmaları Türkiye’de kalmalarında en önemli etken olabilmektedir.

“Artık benim ailem burda bitti. Bu oraya gidip tekrar o çünkü o eski şey olmaz. İsterim niye istemim. Yani sabah böyle mesela bizim askerler koştugu zaman bizde orda şarkı şarkıcı var. Feyruz diye çok büyük bi eski bi şarkıcı biz orda mesela sabahları kahve içtiğimiz zaman Feyruz koyarız. Bütün konu komşu özellikle askerlere mesela bizim arkamızda kışla var onlar koşarken Feyruzun şarkısını çalarlardı daha çok hızlı koşsunlar diye. Mesela biz kalktığımız zaman eee napyosun falan yani eşofmanlan bile rahat rahat çıkarsın kimse orda bu ne giymiş bu yapmış şunu etmiş dedikodu yoktu.” (K5)

“Bitti. Bitti gitmezik gene çünkü yerleştiler bura vatandaş oldular. İyi birde geri gitsek yani getsek bir şey anlamazık. Çok güzel cennet gibi yani işte artık yani biz gitsek şey olmaz geriye gidip yengiden bir şey kur hayat kur. (K12)

“Yok hayır ben gidemem benim canım burda abla nası bırakım gidim. Müşefirliğe giderim ama her zaman getmem.” (K10)

“Yaa yok eşimden dolayı yani gitmem çünkü eşim buralı benim çocuklarım artık Türk vatandaşı oldum gitmem yani. Ben şu an artık hayatımı burda yani kurdum evlilik. Evlilik burda yaptım. Buraya alıştım alıştım.” (K4)

“Vatan yani şey anne gibidir. Anne gibidir. Vatan anne gibidir. yaaa orası gibi değil. Oraya bi gidince sanki böyle sanki içinde bi şey var böyle açılıyo. Hani bilmiyorum artık bize

mi bağlı bişey bize mi özel bilmiyorum. Gideriz Halebe değil köylere falan gideriz yani. Eşim bilmiyorum artık gelir mi orasını kendi bilir ama ben gitmek isterim.” (K8)

Görüşülen kadınların bazıları küçük yaşta Türkiye’ye gelmiş olmalarından dolayı memleketlerini özlemediklerini buraya alışmış olduklarını dile getirirken, anne ve babası Suriye’de olan görüşülen bir kadın ise memleketini özlediğini ifade etti. Aile üyelerinden birilerinin Suriye’de olması memleket özleminde etkindir.

“Güzeldi ama tam buraya alıştığım için artık fazla özlemiyom (güldü) buraya az artık alıştık. (K13)

“Buranın yaşantısı idare eder işte geçinip gidiyoruz bir sıkıntı olmadı kimseye bir şey olmadı mutluyum Gerçekten mutluyum. Alıştım buraya.” (K7)

“Vallahi ben çok isterim anamı görmeyi anamla babamı çok özledim 4 sene oldu. Telefonla görüşüyorum işte evim tarlam yani çok ne bilim. Vatan çok yani güzel” (K1)

“Ben nasıl gidiyorum Bu nasıl bırakıyor gidiyorum bu yanlış yapıyorum mesele hasta oldum baktı baktı baktı. Sonra mesela savaş bitti meselen Suriye'ye gidiyor aha Mehmet aha ben gidiyorum ben nasıl unutuyorum bana baktı.” (K9)

Çalışmamıza katılan Suriyeli kadınların, ülkelerinde yaşadıkları zorlu süreçlerden sonra ev sahibi ülkeye kolay uyum sağladıkları görülmüştür. Bu süreçte yaşadıkları sorunlar hayata bağlı kalmalarını olumsuz etkilememiştir. Türk erkekle evlilik yapmaları, Türk vatandaşları olmaları, onların diğer göçmen kadınlara göre ev sahibi ülkeye daha kolay uyum sağlamalarında, dil öğrenmelerinde etkili olduğu görüldü.

5.TARTIŞMA

Göç pek çok alanda olduğu gibi sağlık alanında da önemli etkiye sahip olan ve halk sağlığı açısından değerlendirmesi gereken sosyal bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Göç eden bireylerin sağlığını; göç öncesi yaşam, göç süreci, göç sonrası yaşam, göç edilen ülkedeki sağlık hizmetlerine erişim, bireyin sağlık davranışları ve içinde bulunulan sosyal durum etkileyebilmektedir. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev alan sağlık personelleri, özellikle hemşireler, göç eden bireyler ile iletişim kurabilmeli onların yaşam tarzlarını ve sağlık davranışlarını bilmelidir. Sağlık hizmet sunucuları, sığınmacıları öncelikli grup (kadın, çocuk, yaşlı) olarak kabul etmeli ve sağlık hizmetlerine erişimlerinde yardımcı olmalıdırlar (13). Suriyeli mülteciler konusunda yapılmış farklı çalışmalar mevcuttur. Ancak kadınlara odaklanan, göç eden kadınların sağlık davranışlarının derinlemesine incelendiği çalışmalar oldukça azdır. Çalışmanın literatüre ve bu konuda yapılacak diğer niteliksel ve niceliksel araştırmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların tartışması on ana tema (Bkz. Şekil 4.1.) başlığı altında gerçekleştirilecektir.

- Göç öncesi yaşam
- Göç nedeni
- Türkiye'ye geçiş
- Türkiye'de yaşam-ilk yıllar
- Türkiye'de evlilik öyküleri
- Türkiye'de evlilik
- Sağlık ve hastalığa ilişkin geleneksel uygulamalar
- Sağlık hizmetlerine erişim
- Sağlık davranışları
- Geleceğe ilişkin beklentiler incelendi.

Göç Öncesi Yaşam

Kadınların göç öncesi yaşamları; göç öncesi Suriye'de yaşam, göç öncesi Suriye'deki eğitim durumu, göç öncesi Suriye'de sağlık durumu, göç öncesi Suriye'de çalışma durumu, göç öncesi Suriye'de akrabalık ve komşuluk ilişkileri olmak üzere beş alt temada değerlendirildi (Bkz. Şekil 4.2).

Göç öncesi Suriye'deki yaşam alt temasında; kadınların Suriye'de yaşadıkları yıllarda çoğunluğunun maddi durumlarının iyi düzeyde olduğu belirtildi. Suriye'de yaşanan

dönemde her şeyin ucuz ve bol olması, aileden sadece bir kişinin çalışıyor olması evin geçiminin sağlanmasında yeterli olmaktadır. Suriye Ülke Raporu'na (2012) göre; Suriye'nin 2011 savaş öncesinde ekonomisinin iyi olduğu ve ucuz ülkeler arasında 25. sırada bulunduğu, ancak iç savaştan sonra Suriye ekonomisinin çok kötü duruma düşmüş olduğu rapor edilmiştir (64).

Araştırma katılımcıları kadınlar göç öncesi Suriye'deki sosyal yaşamı "güvenli hayat" olarak ifade ettiler. Görüşülen kadınlar Suriye'de iken, sosyal yaşama katılabildiklerini, insanların güvenle dolaşabildikleri, çocukların sokakta rahatça oynayabildiği bir Suriye'de yaşam sürdüklerini belirttiler. Katılımcı kadınlar Suriye'de yaşanan yıllarda aile reislerinin kendi işyerlerinin olması ve çalışma saatlerinin kendilerine göre ayarlanması nedeniyle sosyal yaşamın gece yaşandığını, misafirliklerin, gezmelerin eşler ile birlikte gece yapıldığını aktardılar.

Suriye'nin etnik özelliklerine bakıldığında farklı grupların olduğunu görebiliriz. Nüfusun çoğunluğunu Araplar (%83'ünü) oluştururken, %10'unu Kürtler, %5'ini Türkmenler, %1'ini Çerkezler, %1'ini Ermeni ve diğerleri oluşturmaktadır (70). Çalışmamız kapsamına alına kadınların 8'i Suriyeli Türkmen, 6'sı Suriyeli Arap, 1'i Suriyeli Kürt'tür. Bu çeşitlilik çalışmada farklı görüşlerin yer almasında önem arz etmektedir. Aile yapısı olarak çok eşliliğin görüldüğü Suriye'de, farklı etnik özelliklere sahip grupların varlığı nedeniyle bu olgu çeşitli açılardan değerlendirilmektedir. Suriyeli Türkmen kadınlar çok eşliliğe yasal boyutuyla, Suriyeli Arap kadın ise dini boyutuyla yaklaşmaktadır. Suriye'de erkeğin resmi nikâhla dört kadınla evlenebileceği "normal" olarak karşılanmaktadır. Katılımcıların Türkiye'ye göç ettikten sonra, çok eşlilik ile ilgili düşüncelerinde değişme olduğu ve kadınların yaşadıkları kültürün onların görüşlerinde, yaşam biçimlerinde değişikliğe neden olduğu söylenebilir. Çelik'in (2018) Kilis'te kocaları çok eşli olan 14 Suriyeli kadınla yaptığı çalışmasında; çok eşliliğin erkekler için özendirici ancak kadınlar için zor, acı verici ve yıpratıcı bir durum olduğu belirtilmiştir. Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçler sonucunda ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde çok eşlilik durumunun yeniden gündeme geldiği, Suriye'de çok eşliliğin yaygın olması ve bu aile yapısının ülkemizde göçten sonra artış göstermiş olduğu belirtilmiştir (76).

Suriyelilerin Kilis'te yoğun olarak bulunduğu (274 Suriyelinin yaşadığı) mahallenin muhtarıyla yapılan enformel görüşmede, Suriyeli halkın gelmesiyle Kilis'te boşanmaların önemli bir oranda artış gösterdiği, yaşı büyük Türk erkeklerin küçük yaşta Suriyeli kızlarla evlilik yaptığı, çok eşliliğe eğilimin artışı gibi olayların yaşandığı aktarılmıştır.

Ataerkillik, geleneksel toplum yapısına sahip Ortadoğu kültüründe başat bir yapısal özelliktir. Erkeğin hâkimiyetinin olduğu ataerkil düzen, erkeğe güç ve otorite sağlamaktadır. Suriye’de erkeğin hâkimiyeti pek çok alanda görülmektedir. Kız çocuklarının eğitimi, evlilikleri, sosyal hayatları gibi pek çok konuda aile reisi karar vermektedir. Kız çocuklarının yaşamının aile reisi tarafından kontrol altına alınmasında, ailece yapılan görüşmelerde kadın ve erkeklerin ayrı odalarda bulunmasında geleneksel yapının izlerini görebiliriz. Erkeğe hizmet etmenin kadının görevi olduğu küçük yaşta kız çocuklarına anneleri tarafından öğretilmektedir. Kız çocukları okumuş olsalar da en önemli görevlerinin erkeğe hizmet olduğu zihinlerine yerleştirilmektedir. Dolayısıyla hayatının merkezine erkeği alan kadınlar, kendi hayatlarını önemli hissetmemektedir. Ailenin eğitim seviyesi kız çocuklarına verilen değer artırılmasında etkili olabilmektedir. Suriye’de çok eşliliğin olması kadının aile içindeki değerinin azalmasında önemli bir faktördür. Bu durum Suriye’de bazı kesimlerce kabul edilmiş ve normal olarak algılanmıştır. Ayrıca kadına verilen değer “cinsellik” ile eşdeğer tutulmaktadır. Bu durum kadının sürekli olarak doğurgan olmasına ve sağlıkları açısından riskler taşımalarına yol açmaktadır. Çalışmamız bulgularıyla benzerlik gösteren niteliksel bir çalışmada; henüz adölesan çağıdaki Suriyeli kız çocuklarının babalarının rızası doğrultusunda evlendirildiği, annelerin kızlarının evlendirilmesinde hiç söz hakkı olmadığı belirtilmiştir (76). Erkeğin hakimiyetinin olduğu ataerkil yapıda olan toplumlarda, kadınlara verilen değer ailenin kültürel yapısı ve eğitim seviyesi ile ilişkili olduğu açıktır.

Ortadoğu kültüründe evlilik ve bu evlilikten çok çocuk sahibi olmak kültürel ve toplumsal değerler açısından önemli bir olgudur. Çok çocuk sahibi olmak güç ve otoriteyle ilişkilendirildiği için kalabalık aile yapısı bu toplumsal yapıda önemli hale gelmektedir. Suriye’de **maddi durumun** iyi olması Suriyeli kadınların **doğurganlıkları** ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Karakaya ve ark. (2017) Suriyeliler ile yapmış olduğu çalışmada hane halkı gelirin doğurganlık üzerinde önemli bir faktör olduğu saptanmış olup bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir (87). Kriz öncesi yapılan Suriye Aile Sağlığı Araştırması (2009) verilerine göre, Suriye’de evli kadınların %54’ünün kontraseptif bir yöntem kullandığı, %22’sinin rahim içi araç, %8.9’unun oral kontraseptif, %8.9’nun periyodik yoksunluk ve %3.5’nin enjeksiyon yöntemini kullandığı; ancak sadece %34.5’inin göç etme sırasında kontrasepsiyon kullandığı, bu nedenle yüksek doğurganlığa neden olduğu belirtilmiştir (100). Doğurganlığın eğitim seviyesi ile bağlantısının bulunduğunu belirten niceliksel araştırmalarda, eğitim seviyesi arttıkça doğurganlığın düştüğü, eğitim seviyesi ile doğurganlık arasında negatif bir ilişki olduğu belirtilmiştir (87, 174).

Suriye’de çok çocuk sahibi olmak kadar erkek çocuk sahibi olmakta önemlidir. Kadın toplum içindeki konumunu çok çocuk doğurmakla, özellikle erkek çocuk doğurmakla kazanmaktadır. Suriye’de kadınlar eşinin yanında değerli olmak, bulunulan toplumda kabul görmek gibi kaygılar taşıdığı için özellikle erkek çocuk istemektedir. Kadınların mülkiyet hakkına sahip olması, miras alabilmesi, doğurganlıkla özellikle erkek çocuk sahibi olmakla elde edilmektedir. Ancak bu durumda kadın, erkek çocuk sahipliği ile hak sahibi olabilmektedir. Çalışmamızdan elde edilen bulgular doğrultusunda; Suriye’de göç öncesi yaşanan dönemde, kadınların doğurganlık durumunun erkeğin çok çocuk istemesi, erkek çocuk sahibi olma isteği, maddi durumun iyi olması, çok eşliliğin Suriye’de yasallığı, dini inanç boyutu gibi nedenlerle artış gösterdiği tespit edildi. Ataerkil yapının etkileri kadının doğurganlığı üzerinde de etkili olmaktadır. Çalışmamızla benzerlik gösteren niteliksel bir çalışma da; Suriye’de göç öncesi dönemde doğurganlığın yüksek olduğunu ancak bu sayının göçten sonra azaldığını; erkeğin şanı, tarım toplumunda olmak ve işgücüne olan ihtiyaç, dini nedenler çok çocuk sahibi olmada etkili olduğu belirtilmiştir. Çalışmada çocuk sayısının belirlenmesinde erkeğin söz sahibi olduğu, kadınların erkekler için çocuk doğurduğu ve erkek çocuğunun soyun devamı, malların devri, daha sonra onlara bakmaları için gerekli olduğu vurgulanmıştır (87). Suriye’de yıllara göre doğurganlık hızları; 2014’te 2.68; 2015’te 2.55; 2020’de 2.9’dur (175). Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu verilerinde, Suriye’de kriz öncesi dönemde toplam doğurganlık oranı %3 olarak verilmiştir (176). Çalışmamıza katılan kadınların çok sayıda kardeşlerinin olması bu sonucu doğrular niteliktedir.

Kadınların göç öncesi **eğitim durumları** değerlendirildiğinde, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu oldukları tespit edildi. Suriye’de yaşanan göç öncesi dönemde eve gelir getirmek için okula gidemeyen kız çocuklarının bulunduğu, savaşın çocukların eğitimleri üzerinde olumsuz etkisinin olduğu ve **savaş** nedeniyle Suriye’deki çocukların **eğitimlerinin** yarıda kaldığı ya da tamamen bittiği belirlendi. Suriye’de kadınların okuryazarlık oranı 1981 yılında %37 iken, 2007 yılında bu oran %76’ya yükselmiştir (177). Suriyelilere ilişkin niteliksel yöntemle yapılan bir çalışmada ise; Suriye iç savaşından dolayı annelerin en çok çocuklarının eğitimlerine devam edememelerinden dolayı üzüntü yaşadıkları belirtilmiştir (178). Görüşülen kadınlara Suriye’de buldukları dönemde **sağlık durumlarının** nasıl olduğu soruldu. Kadınlar henüz o dönemde yaşları küçük olduğundan dolayı kendileri ile ilgili ciddi bir sağlık problemini yaşamadıkları belirlendi. Çünkü kadınlar o yıllarda üreme çağında değillerdi dolayısıyla doğurganlıkları başlamamış ve kronik hastalıkları da bulunmamaktaydı. O nedenle ciddi bir sağlık problemi yaşamamış olmaları normal kabul edilebilir.

Çalışmamıza katılan kadınlar Suriye’de buldukları dönemde henüz okul çağında oldukları, çalışma yaşında olmadıkları için **çalışma hayatında** bulunmamaktadırlar. Suriye’de kız çocuklarının okuyup bir meslek sahibi olmasında ailelerin ve çevrenin etkisinin olduğu ve kadınların belli mesleklerde ve iş kollarında çalışabildiği, ancak bazı kesimlerde ise kadının çalışmasının ayıp karşılandığı belirtildi. Çalışmamızda kadınların Suriye’de göç öncesi yaşanan dönemde tarlada çalışmakta olduğu, gelir getiren bir işte çalışmadıkları tespit edildi. Literatürde Suriye’de göç öncesi dönemde kadınların işgücüne katılım oranının %12’den, %31’e yükseldiği belirtilmiştir. Ancak kadınların üst düzey görevlerde çok fazla yer almaması dikkat çekicidir (177). Körükmez ve ark. yapmış olduğu çalışmada (2020); Suriye’de yaşam standartlarının görece iyi olması, toplumsal cinsiyet normları açısından kadının ev dışında gelir getiren bir işte çalışması uygun görülmediği için, kadınların çoğunluğunun göç etmeden önceki dönemde çalışmadıkları belirtilmiştir (104). Suriyelilerin kültürel yapılarından dolayı kadınların çalışması hoş karşılanmayan bir durumdur. Bu nedenle Suriyeli kadınların %87’sinin gelir getiren bir işi bulunmamaktadır (177). Çoban (2018) yaptığı çalışmada, kadınların %50’sinin savaş öncesindeki Suriye’de “ev hanımı” olarak yaşadıklarını ifade etmiştir (179). TNSA (2018) Suriye örneğinde kadınların çalışma durumları araştırılmış ve 15-49 yaş grubundaki halen evli olan Suriyeli kadınların sadece %8’inin çalıştığı belirlenmiştir. Çalışmama nedenleri olarak, kadınların %44’ünün ev kadını olmak, %22’sinin çocuk bakmak ve %14’ünün eşlerinin ya da ailelerinin çalışmalarına izin vermemesi, %6’sının ise öğrenci olmak gibi nedenlerle istihdama katılamamakta olduğu saptanmıştır. Kadınlardan yalnızca %3’ü işsiz olduğunu ve iş aradığını belirtmiştir (101). Yapılmış çalışma sonuçları araştırma sonucumuzu desteklemektedir.

Suriye’de savaş öncesi yaşanan dönemde **akrabalık ve komşuluk ilişkilerine** yön veren kişi aile reisidir. Ataerkil yapının etkileri akrabalık/komşuluk ilişkilerinde de görülmektedir. Akrabalık ilişkileri çoğunlukla en yakın akrabalarla olmakta, komşuluk ilişkileri ise daha sıkı ilişkilerle devam etmektedir. Ailece yapılan görüşmelerde kadınlar ve erkekler ayrı odalarda oturmakta olup Suriye’deki geleneksel yapının izlerini akraba ve komşuluk ilişkilerinde de görebilmekteyiz.

Göç Nedeni

Suriye’den Türkiye’ye yapılan **göçün nedenleri** ana temasında; savaş ve savaş sırasında yaşananlar, temel ihtiyaçların karşılanamaması ve işsizlik, savaşın başlamasıyla ikamet yerinde zorunlu değişiklik, ikametgâh değişikliği için evlilik kararı olmak üzere dört alt tema altında değerlendirildi (Bkz. Şekil 4.3).

Savaş ve savaş sırasında yaşananlar alt temasında; görüşülenler tarafından göçün nedeninin sadece savaştan kaçmak olmadığı göç kararı verilmesinde pek çok nedenin etkili olduğu vurgulandı. Savaş sırasında patlamaların ve bomba seslerinin artması, yakınların kaybı, tehdit ve korku yaşama, güvenlik endişesi, ailelerin kız çocuklarının varlığından dolayı endişe etmeleri, tecavüz olayları duyma, açlık, susuzluk, elektriğin olmaması gibi **temel ihtiyaçların karşılanamaması, işsizlik**, güvenlik endişesi nedeniyle Türkiye sınırına yakın köylerde barınma amaçlı **güvenli alana ikamet değişikliği ve savaş nedeniyle evlilik kararı alma** göç nedenleri olarak tespit edildi. Yıldız ve Cengiz'in (2016) yapmış olduğu; "Savaşın kadınlar üzerindeki etkisi Bosna & Suriye" projesinde savaş sırasında yaşanan en önemli sorunun "yokluk" olduğu yönündedir. Savaş sırasında yaşanan diğer sorunların ise elektriğin, doğalgazın ve suyun olmayışı, ekmeği bulmanın zorlukları, işsizlik sorunu, gıda ürünlerinin yeterli olmamasından dolayı fiyatların yüksek olması gibi sorunlarında yaşandığı belirtilmiştir (178). Bir başka çalışmada ise; Suriyeli kadınların ülkelerinden göç etme nedenlerinin güvenlik endişesi, politik görüşler, ekonomik nedenler ve sağlık koşullarının uygun olmamasından dolayı olduğu vurgulanmaktadır (66) Bosna Hersek Savaşı sırasında (1992-1995) yaklaşık yüzbin kişinin hayatını kaybettiği, iki milyon kişinin göç etmek zorunda kaldığı ve ellibin kadının ise tecavüze uğradığı belirtilmiştir. Suriyeli kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadınlar arasında tecavüze uğrayanların olmadığı ancak başka kadınların Suriye'de iç savaş sırasında tecavüze uğradıkları belirtilmiştir (178). Araştırmamızda yapılan çalışmalarla benzer sorunlar bulundu. Savaş ortamında kişiler temel gereksinimlerin birçoğundan mahrum olmakta, buldukları ortamda yaşam mücadelesi vermektedirler. Savaş sırasında insanlar öncelikli olarak ailesi ve kendisi için güvenli bir barınma ortamı bulma çabasında olmakta, Türkiye'ye yakın olan sınırdaki köylere yerleşmekte, sonrasında ise temel gereksinimlerden olan beslenmeye yönelmektedirler. Güvenlik endişesi de katılımcıların sözünü ettiği ortak göç nedenlerinden biriydi. Aile büyüklerinin savaşta kız çocuklarının ve kadınların yaşadığı tecavüz olaylarını duymuş olmaları, özellikle kız çocuğu olan ailelerin daha güvenli alanlara gitme kararını hızlandırmada etkili olduğu saptandı.

Türkiye'ye Geçiş

Araştırma katılımcılarının **Türkiye'ye geçiş** ana temasında; kadınların Türkiye'ye giriş yılları, kimlerle göç ettikleri, göç ederken yanlarında getirebildikleri, Türkiye'deki ilk yerleşim yerleri ve Türkiye'ye giriş ve karşılaşılan zorluklar olarak beş alt temada incelendi (Bkz. Şekil 4.4).

Görüşülen kadınların buldukları savaş ortamından çeşitli nedenlerle farklı ülkelere göç etmek zorunda oldukları ve kadınların çoğunluğunun **aileleriyle birlikte geçiş yaptığı**, Türkiye'ye **giriş yıllarının ise** 2011-2016 yılları arasında olduğu belirlendi. Kadınların bazılarının **göç ederken yanlarında** hiçbir şey getiremediği, bazılarının ise yanlarında pasaport, kimlik, diploma gibi evraklar getirdiği, evlilik hazırlığında olanların ise birkaç parça çeyiz getirebildiği saptandı. Kadınların **Türkiye'ye girişleri**; resmi yol, kaçak yol ve Türkiye'nin göçmenlere uyguladığı açık kapı politikası ile olmuştur. Araştırmada Suriye'den göçle gelen araştırma katılımcıları kadınların, çoğunlukla ülkemize kaçak yolla giriş yaptıkları belirlendi. Katılımcılardan 10 kadın Türkiye'ye kaçak yolla, 5 kadın ise pasaportlu giriş yapmıştır. Türkiye'ye kaçak yollarla giriş yapan Suriyelilerin, insan kaçakçılığı yapan kişilere belli bir miktar para karşılığında olmuştur. Deniz (2009)' in yapmış olduğu çalışmada; Van'a göç eden mültecilerin şehre girişlerinin %94'ünün kaçak yollardan, %6'sının pasaportlu ve yasal yollardan olduğu belirtilmiştir (180). Türkiye'ye geçiş yapan sığınmacıların **ilk ikamet yeri ise**, geçici olarak akrabalarının yanında kalma, kiralık ev tutma ve ilde bulunan barınma merkezlerinde kalma şeklinde olmuştur.

Türkiye'de Yaşam-İlk Yıllar

Suriyelilerin **Türkiye'de yaşam- ilk yıllar** ana teması; barınma, göç ve işsizlik, Türkiye'de eğitim ve yeni kültüre uyum olarak dört alt temada değerlendirildi (Bkz. Şekil 4.5).

Araştırma katılımcıları, Türkiye'ye geçiş yaptıktan sonra, ilk yıllarda yaşadıkları sorunların **barınma** ve **işsizlik** olduğunu belirtmektedirler. Göçün ilk yıllarında Kilis'te konut sayısının yetersizliği nedeniyle, yerli halkın daha önce kullanmadığı, kiraya vermediği bakımsız, sağlıksız koşullardaki ev ve dükkânlarında yaşadıklarını belirttiler. Suriyelilerin Kilis'e gelmesi ve çoğunluğunun şehirlerde ikamet etmesi nedeniyle konut sıkıntısı yaşanmış ve kiralarda artış görülmüştür. Göç eden bireylerin göç sonrası dönemde sağlıksız koşullarda yaşam sürmek zorunda kalmaları çeşitli sağlık sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır. Birden fazla ailenin bir arada kalması, bir evde toplu şekilde yaşamak, enfeksiyon hastalıklarının oluşması ve yayılımı açısından sağlığı tehdit edebilecek bir durumdur.

Suriyelilere ilişkin yapılan çalışmalarda, Suriyelilerin Kilis'e gelmesiyle Kilis'te kira fiyatlarında artış görüldüğü, kira ücretlerinin fazla olması nedeniyle kiracıların bu kira ücretlerini ödeyememesi ev sahibi ile kiracılar arasında bazı anlaşmazlıklara neden olduğu belirtilmiştir. Göçün başladığı 2011 yılından itibaren kiraların yüksek olmasından yerli halkta memnun olmamıştır. Ev sahipleri kiracı olan yerli halkı evden çıkarıp, Suriyeli kiracı olarak

daha fazla kira ücreti talep ettiği ifade edilmiştir. Kilis'teki Suriyeli ailelerin kullanılmayan dükkân, kullanılması elverişli olmayan ahır, ev, kulübelerde barındıkları vurgulanmıştır (118). Paksoy ve ark.(2015) Kilis'te yapmış oldukları niceliksel çalışmada yerli halka, “*Suriyelilerin Kilis'e gelmesi ev kiralarında artışa neden oldu mu?*” sorusu sorulmuş ve %93.5'i ev kiralarında artışın olduğunu ifade etmişlerdir (89).

Diğer bir sorun ise işsizliğin olmasıdır. Kilis, göç almadan önce de işsizliğin olduğu bir kentti. Kilis'in nüfusundan fazla Suriyeli'nin Kilis'e gelmesiyle bu sorun daha da artmıştır. Suriyelilerin yerli halktan daha düşük ücretle çalışması yerli halkın işsizlik sorununu artırdığı gözlemlenmiştir. Ülkelerinde kızların çalışmasının ayıp karşılanması, çalıştırılmaması söz konusu iken göç edilen ülkede hayatın devamı için kız çocukları belli bir süre gelir getiren bir işte çalışmıştır. Aile üyelerinin erkekleri çalışmak için Kilis dışında başka illere gitmek durumunda kalmıştır. İşsizliğin olması nedeniyle tekrar ülkesine dönen Suriyelilerin olması durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Saha çalışması sırasında muhtarlarla yapılan enformel görüşmelerde Suriyelilerin buldukları bölgedeki sosyal yaşamları, komşuluk ilişkileri ve Kilis özelinde Suriyelilerin gelmesiyle nelerin değiştiği soruldu. Suriyelilerin gelmesiyle Kilis'te işsizliğin arttığı, düşük ücretle çalıştıkları için Suriyelilerin tercih edildiği, Türk işçilerin işlerinin azaldığı ve bu durumun yerli halkı rahatsız ettiği belirtilmektedir. Kilis'teki işsizlik oranı 2011 yılında %12.6 iken, 2013'te %7.7'dir. TÜİK verilerine göre 2018 yılında Kilis'in işsizlik oranı %12.8 olmuştur (181). Her işte çalışan Suriyeliler özellikle inşaat sektörü ve tarımsal alanda hizmet vermektedirler. Kilis'te zeytin bahçelerinin fazla olması nedeniyle Suriyeliler buralarda düşük ücretle çalışmaktadırlar (118,182). Yıldız (2016) çalışmasında Suriyeli kadınların Türkiye'de yaşadıkları en büyük sorunların; ekonomik sıkıntı, açlık, sağlık hizmetlerinden faydalanamama, sağlık hizmetlerinin yetersiz olması ve ruhsal problemlerin görülmesi olarak belirtmiştir (178). Literatür sonuçları araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırmada kadınların **Türkiye'deki eğitim** durumları incelendiğinde; savaşın her konuda olduğu gibi eğitim konusunda da olumsuz etkisini görebilmekteyiz. Kadınların yaşadıkları hayat şartları nedeniyle ev sahibi ülkede eğitimlerine devam edemediklerini, yalnızca görüşülen kadınlardan 4 kadının Türkiye'de eğitimine devam etmiş olduğunu ve bunlardan 2 kadının üniversiteyi bitirmiş olduğu tespit edildi. Kadının eğitilmiş olmaması pek çok konuda sorunlar yaşamasına neden olabileceği için, kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanması bu anlamda önemlidir. Suriye'deki savaş, çocuk ve gençlerin eğitimlerini negatif yönde etkilemiştir. Ülkelerinde savaşın başlaması ve başka ülkelere göç etmeleri arasında kalan süreçte çocuklar eğitimsiz kalmıştır. Araştırmada yer alan kadınların bazılarının

Türkiye'ye göçten sonra eğitim hayatlarına devam edemediği ve iç savaşın başlamasıyla evlendirildikleri belirlendi. Görülmektedir ki savaş ve göç çocukların eğitimleri üzerinde ağır ve öngörülemez sonuçlar doğurmaktadır. TNSA (2018) Suriye örneğinde, kadınların eğitim ve okuryazarlık durumlarına bakıldığında; Suriyeli göçmen kadınların (45-49 yaş grubundaki) %43'ünün hiç eğitim almamış ya da ilkokulu bitirmemiş olduğu; 20-24 yaş grubundaki Suriyeli kadınlarda ise bu oranın %10 olduğu bulunmuştur. İlkokulu tamamlamış kadınların %53'ü 15-19 yaş grubunda, %44'ü 20-24 yaş grubundadır. 20-24 yaş grubundaki Suriyeli kadınların %30'u ortaokul mezunu, 25-29 yaş grubundaki kadınların %19'u ortaokul düzeyindedir. Okuryazarlık oranına bakıldığında, 15-19 yaş grubundaki Suriyeli kadınlar için bu oran %84 iken 45-49 yaş grubunda ise %55'tir. Yaş ile orantılı olarak, yaşın artması eğitim ve okuryazarlığı azaltmıştır (101). Türkiye, kamplarda yaşayan Suriyeli'lerin temel ihtiyaçları ile çocukların ve gençlerin eğitim ihtiyaçlarını da önemli ölçüde karşılamıştır. Kamp dışında bu durum söz konusu değildir. AFAD ile BMMYK tarafından yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre; Suriyeli çocukların kamplarda kalanların %83'ünün, kampların dışında kalanların ise %14'ünün okula devam ettiği bildirilmiştir. Dolayısıyla kamplarda kalan yaklaşık 50 bin öğrenciye eğitim verilmiş, ancak kamp dışında kalan yaklaşık 70 bin Suriyeli öğrenci eğitimden mahrum kalmıştır (83).

Farklı bir ülkede yaşamak ve uyum sağlamak iletişim becerisinin sağlanmasıyla daha kolay olmaktadır. Bu nedenle **yeni kültüre uyum** sağlamak için çalışmamıza katılan kadınlar, öncelikli olarak **dil öğrenme** çabasına girmiştir. Kadınlardan bazıları eğitimini devam ettirmek için dil öğrenmeyi gerekli görürken, bazıları ise evlilik yaptığı ve eşi Türk olduğu için dil öğrenmeyi öncelikleri arasına almıştır. Kadınların bazıları Türkçe'yi evdeki yakınlarından öğrenmektedir. Yaptığım görüşmelerdeki gözlemlerimde; görüşülen kadınlardan Türkçe dil eğitimini kurstan alanlar daha düzgün konuşmaya gayret gösterirken, kursa gitmeyen Türkçe eğitimini eşinden ya da kayınvalidesinden öğrenenler Kilis şivesini daha fazla kullanabilmektedir. Araştırmada yer alan Suriye Türkmen'i olan kadınlar Suriye'de iken Türkçe konuştukları için göçten sonra zorluk yaşamamışlar diğer kadınlara nazaran dil öğrenmeleri daha kolay olmuştur. Bu durumda göç edilen ülkenin dilini bilmek ya da öğrenmek kişinin bulunduğu ülkeye uyum sürecinde önemli bir etkidir.

Araştırmamıza katılan kadınlarda yeni ülkeye uyum çabasını, sadece dil eğitimi konusunda değil pek çok alanda görebiliriz. Bu uyum **komşuluk ilişkilerinde** de söz konusu olmakta, Suriye'de yaşanan dönemdeki komşuluk ilişkilerine benzer durumlar yaşamaktadırlar. Türkiye'ye göçün ilk yıllarında yerel halkın iyi komşuluk ilişkileri, yardımlaşmalar komşuluğu pekiştirmiş olsa da, bulunulan mahallede akrabaların, tanıdıkların

olmaması bazıları için bu durumu biraz zorlaştırmıştır. Komşuluk ilişkilerinde ilk zamanlar az da olsa sıkıntı yaşayanlar daha sonra bu ilişkilerini düzeltmiştir. İlerleyen yıllarda yerel halkın ve Suriyelilerin birbirlerini kabullenışı söz konusu olduğundan ilişkilerde iyileşme görülmüştür. Ayrıca ülkelerine dönüş sağlanamayacağına kabullenilmiş olması, komşuluk ilişkisinin olumlu yönde ilerlemesinde önemlidir. Enformel görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda mahalle muhtarı; Suriyelilerin Kilis'e ilk geldikleri yıllarda yerel halkın onlara maddi ve manevi olarak yardımda bulduklarını, resmi kurumların da birçok yardımlarının olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Suriyelilerin aynı mahallede akrabaların bir arada oturması, yerli halk ile Suriyeliler arasındaki komşuluk ilişkilerinin kurulmasında geciktirici etken olmaktadır. İlk yıllarda asayiş konusunda da yaşanan sıkıntılar sorun olarak belirtilmektedir. Yaşar (2014) çalışmasında; göçün ilk yıllarında Kilislilerin Suriyelilere yaptıkları yardımlardan bazılarının sığınmacılar tarafından hak edilmediğinin ve bu yüzden yerli halkın “*merhamet yorgunluğu*” yaşadığına değinmiştir (158).

Türkiye’deki Evlilik Öyküleri

Görüşülen kadınların **Türkiye’deki evlilik öyküleri** ana teması; evlilik kararının verilmesindeki nedenler, evlilik yaşı, evlilik süreci, evliliğin ilk yıllarında yaşanan zorluklar ve sosyal çevrenin Suriyelilere ilişkin algıları olarak beş alt temada incelendi (Bkz.Şekil 4. 6).

Araştırmada görüşülen kadınların çoğunluğunun **evlilik kararını vermesindeki neden**; Suriye’deki iç savaştan dolayı almış olduğudur. Kadınların bazılarının bu kararı daha ülkelerindeyken, bazılarının ise göç sonrası almış olduğu belirlendi. Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması, savaş öncesi dönemde ticari ilişkilerin yapıyor olması, savaş nedeniyle kız çocuklarının ailelerine yük olmak istememeleri gibi nedenler çalışmamızda evlilik kararı alınmasındaki etkenlerdir. Araştırmada görüşülen kadınların bazılarının adölesan yaşta (5 kadın) evlenmiş olduğu tespit edildi.

Özellikle Ortadoğu kültürünün hâkim olduğu toplumlarda adölesan evliliklerin görülmesi mümkündür. Kadın sağlığı, adölesan evlilik ve adölesan gebeliklerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Dünyada 15-19 yaş grubunda olan yaklaşık 16 milyon kadın doğum yapmakta olup bu sayının tüm doğumların %11’ini oluşturduğu bildirilmektedir (183). Suriye’de iç savaş öncesi (2002-2012) adölesan evlilik %9.7 oranında olup, 2008-2012 yılları arasında erken yaşta evlilik sonucunda doğum yapanların oranı %8.7 olarak açıklanmıştır (87). TNSA (2018) Suriye örnekleme verilerine göre; Suriyeli kadınların adölesan dönemde %39’unun çocuk doğurmaya başladığı, adölesan kadınların %31’inin bir canlı doğumu olduğu, ilk bebeğine hamile olanların ise %9 oranında olduğu tespit edilmiştir. Yine

çalışmada; 15-19 yaş grubunda olan ve 15 yaşından önce adölesan evlilik yapmış olanların oranının %13 olduğu, %2'sinin ise 15 yaşından önce bir çocuk sahibi olduğu belirtilmiştir (101). Hacettepe Üniversitesi Göçmen Raporu'nda; Suriyeli mülteci kadınların %59'unun adölesan evlilik yaptığı rapor edilmiştir. Raporda, adölesan yaşta yapılan evliliklerde kadınların bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden evliliğin getirdiği sorumlulukları yerine getiremeyeceği belirtilmiştir (184).

Adölesan evlilik yapmış olan kadınlarda riskli gebelik, erken/ölu doğum, düşük doğum ağırlıklı bebek, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen ve planlanmayan gebelikler, infertilite, servikal kanserler ve şiddetin daha fazla görüldüğü belirtilmiştir. Adölesan gebe henüz fizyolojik gelişimini tamamlamadan yaşadığı gebelikte anne, bebek ve toplum sağlığı açısından bazı sağlık sorunları yaşayabilmektedir. Özellikle adölesan evlilik yapan kadınlarda anne ve bebek ölümleri önemli üreme sağlığı sorunu olabilmektedir (185).

Yapılan evliliklerde kadınların **evlilik yaşları** incelendiğinde; adölesan evliliklerin olması beklenen bir durumdur. Nitekim Suriye'nin geleneksel evlilik yapısına bakıldığında ataerkil yapıya sahip ülkelerde, erken yaşta evliliklerin olduğu görülmektedir. Ülkemizde de adölesan evliliklerin yapıldığı ve bu evliliklerin çoğunlukla başta eğitim yetersizliği olmak üzere, sosyo-kültürel ve ekonomik nedenlerden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Dünya üzerindeki pek çok bölgede, ataerkil toplum düzeninin hâkim olması, geleneksel yapının varlığının sürdürülmesi adölesan evliliklerin yapılmasında etkindir. Bu yaşta evlilik yapan gençler, henüz ruhsal gelişimlerini tamamlanmamış olmakla birlikte, eğitimleri yarıda kalan ve ekonomik sorunları olan bireylerdir (131). Ayrıca adölesan evlilikler sonucunda meydana gelebilecek gebelik ile henüz hazır olmadıkları anne ve baba rolleri ile de tanışmak zorunda kalabilmektedirler (66, 131). Erken yaşta evlilik yapan adölesan çağdaki bireylerde gebeliğin olması, fiziksel olarak henüz gelişimini tamamlamadıkları ve hormonal olgunluk seviyesine ulaşamadıkları için bu gruptaki adölesanlar hem kendileri hem de bebeğin sağlığı açısından riskler taşımaktadırlar (132).

Araştırmamızda göçle gelen kadınların bazıları yukarıda belirttiğimiz gibi adölesan evlilikler yapmakta, bazılarının eşleri ile aralarında **yaş farkı** bulunmakta ya da erkeğin ikinci evliliği olabilmektedir. Göç eden toplumlarda bu tür durumların yaşanması kaçınılmazdır. Çalışmamızla benzer sonuçları olan çalışmalarda bulunmaktadır. Barın'ın (2015) kamp ve kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınlarla yaptığı çalışmasında, erken yaşta evliliklerin artmasında, ailelerin kız çocuklarını koruyamama endişelerinin olmasından kaynaklanmaktadır. Suriyelilerde adölesan gebeliklerin ve eşler arası yaş farkının fazla olduğu, yaşanan göçten sonra zaten kültürel yapılarında var olan adölesan evliliklerde artış

görüldüğü vurgulanmıştır (96). Suriyeli kadınların eşleri ile aralarındaki yaş farkının beş yaş ve üzeri olduğu (%69) saptanmıştır (184). Adölesan gebeliğin hem anne hem bebek açısından olumsuz etkileri bulunmaktadır. Örneğin; sık doğumlar, preeklampsi, baş-pelvis uyumsuzluğu, zor ve uzamış doğum eylemi, epizyotomi, sezaryen, erken membran rüptürü, plasental anomaliler, intrauterin büyüme geriliği, gebeliğe bağlı hipertansiyon, postpartum kanama ve enfeksiyonlar, depresyon, anemi ve cinsel yolla bulaşan hastalıklardır (131). Türkiye’de mültecilerin sayısının artmasıyla birlikte adölesan evlilikler konusu ve oluşabilecek sağlık risklerinin önemli bir sorun olacağı öngörülmektedir (184).

Suriye’de adölesan evlilikler ve adölesan gebelikler savaş öncesinde kültürel ve geleneksel yapının etkisiyle olurken; iç savaş sonrası Türkiye’ye göç sonrasında hem geleneksel yapı hem de savaştan sonra güvenlik ve koruma gibi nedenlerle kız çocukları erken yaşta evlendirilmiş ve bu nedenle adölesan gebeliklerde artış görülmüş olabileceği düşünülmektedir. Yine kendini güvende hissetmek, barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçların giderilmesi, ailenin maddi durumunun iyi olmaması nedenleriyle kendilerinden yaşça büyük erkekle evlenme, ikinci eş olma durumları görülmektedir.

Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan hemşirelerin, ev ziyaretlerine giderek adölesan gebelere ulaşması ve gebelerin antenatal izlem ve doğum hizmetlerinden yararlanması için danışmanlık hizmeti verebilmesi mümkündür. Ayrıca hemşireler adölesan gebelere, aile planlaması yöntemleri hakkında bilgi ve danışmanlık hizmeti vererek, istenmeyen gebeliklerin önlenmesini eğer gebelik oluşmuşsa antenatal kontrollerin yapılabilmesi konusunda da danışmanlık ve yol gösterici roller üstlenmelidir. Kadınlara gebelik sonrasında bebek beslenmesi ve bebek bakımına yönelik danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır (186). Adölesan evliliğin kadın sağlığı açısından oldukça riskli olduğu düşünüldüğünde, göç alan bölgelerde hizmet veren, birinci basamak sağlık kuruluşlarında görev yapan hemşirelerin göçmen kadınlara adölesan evlilikler ve üreme sağlığı konularında bilgilendirme yapmaları, sağlık hizmetlerine erişimde yol gösterici olmaları çok önemlidir.

Görüşülen kadınların Türkiye’deki **evlilik sürecinde** bazı sorunlar tespit edildi. Bu sorunlar; Kilis âdeti uygulanarak evliliğin yapılması, resmi nikâh isteme, ailenin Suriyeli gelin istememesi, kadınların yaşadığı ilk gece korkusudur. Çalışmamızda yer alan kadınlar ülkelerinde olmayan Kilis’te olan bazı evlilik öncesi, sırası ve sonrası adetleri yaşadıklarından söz ettiler. Araştırma katılımcıları kadınların tamamı **Kilis âdetine göre evlendiğini** belirtti. Kilis’te halen devam eden bazı uygulamaların varlığından bahseden görüşülen kadınlar, gerdek sonrası çarşaf bekleme ve kızlık raporu isteme adetlerini yaşadıklarını ve bundan duydukları üzüntüleri dile getirdiler. Çalışmamızda görüşülen tüm kadınlar resmi nikâhlıdır.

Ancak bazı kadınlar öncelikle dini nikâhli olarak evlenmiş daha sonra resmi nikâh yapılmıştır. Görüşülen kadınlardan sadece bir kadın evlilik öncesi resmi nikâh yapılması konusunda ısrarcı olduğunu belirtti. Kadının daha önce çevresinden gördüğü olumsuz örnekler onun bu konudaki endişesinden kaynaklanmaktadır. Suriyeli mülteci kadınların %97'sinin dînî nikâhli, %90'ının resmi nikâhli olduğu, her iki nikâhın da yaygın olarak bulunduğu çalışmalarda belirtilmiştir (184). Yapılan bir araştırmada da; T.C. vatandaşlarının Suriyeli kadınlarla resmi evlilik sayılarında giderek artış olduğu belirtilmiştir. Türkiye'de kamp bulunulan 10 ilde yapılan araştırma sonucuna göre; 2009 yılında 322 evlilik yapılmışken, 2015 yılında evlilik sayısı artış göstererek 1676'ya ulaşmıştır (66).

Evlilik sürecinde yaşanan sorunlardan birisi kayınvalide ve akrabalar tarafından **Suriyeli gelin istememe** durumudur. Ataerkil toplumlarda büyük kadın, hâlâ mevcut kayınvalide figürü olma özelliği göstermektedir. Kilis'te de bu davranış yaygın olarak görülen bir durumdur. Evlilik sürecinde yaşanan bu olumsuzluk gelin kaynana çatışmasının yaşanmasında etkili olmaktadır. Araştırma katılımcıları kadınlar evlilik sonrası eş, eşin aile üyeleriyle tartışmalar ve tatsızlıklar yaşayabilmektedir. Kültürel olarak benzer görünse de farklılıklarında görüldüğü evliliklerin ilk yıllarında sorunlar yaşanması muhtemeldir. Özellikle bazı kayınvalideler üzerinde daha kolay otorite kurabileceği için küçük yaşta olan Suriyeli gelin tercih etmektedirler. Evlilikte yaşanan bazı olumsuzluklar nedeniyle evliliğin yolunda gitmemesi kadınlarda ruhsal sorunlara neden olmakta, boşanmanın toplumsal olarak kabul görmemesi evliliklerin sürdürülmesinde zorlayıcı bir etken olabilmektedir. Çalışmamızda kadınların; evliliklerinin **ilk gecesinde korkular ve zorluklar** yaşadıkları tespit edildi. Kadınların adölesan evlilik yapması, kültürel olarak evlilik konusunun aile içinde konuşulmaması, savaşın olumsuz etkilerinden dolayı psikolojik olarak sıkıntılar yaşayan ve evlilik konusunda bilgi sahibi olmayanlar ilk gece korkusu yaşamaktadır. Evlilik ve evliliğe ait bilgilerin kültürel yapı gereği konuşulmadığı için kadın, bu bilgileri en yakınından ya da internette öğrenmektedir. Bu bilgilerin profesyonel kişilerden öğrenilmemesi kadın sağlığı açısından önemli riskler oluşturabilmektedir. Ayrıca Kilis âdetinde bulunan evlilik ile ilgili bahsedilen ve kadının yaşadığı gelenekler, kadında var olan korkuyu daha da artırmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Suriyelilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte **sosyal çevrenin Suriyeli algısı da** oluşmuştur. Kilis'te yerel halkın kadınlarının evliliklerinin kötüye gitmesinde genellikle Suriyeli kadınları suçladıkları, Suriyelilerin gelmesiyle işsizliğin arttığı, Suriyeli kadınların süslü oldukları, çok çocuk doğurdıkları gibi söylemlerin varlığı görüşülen kadınlar tarafından belirtildi. Enformel görüşmelerde muhtarların anlatılarında, Suriyelilerin çocuk sayılarının

fazla olduğu, Türk erkeklerinin Suriyeli kadınlarla evliliklere eğilimlerinin arttığı, büyük yaş grubundaki erkeklerin bu evliliklere daha istekli olduğu yönündeydi. Ayrıca Suriyeli kadınların süslü olmaları, yerel halk kadınlarının eşlerini kaybetme korkusunun doğmasına, Suriyeli kadınlarla komşuluk ilişkilerinde mesafeli davranmalarına neden olduğundan söz edildi. Mahallede bazı göçmenlerin uyuşturucu bağımlısı olduğunu, emniyet güçleriyle eve yapılan baskında iki bin tane uyarıcı bulduklarını belirtilmektedir. Göç alan ülkede asayişin sağlamak için güvenlik önlemlerinin alınması önemlidir. Hem yerel halk hemde göçmenler için alınacak bu önlemler ülkenin güvenliği ve suç oranlarının düşürülmesinde etkili olacaktır.

Türkiye’de Evlilik

Türkiye’de evlilik ana temasında; çocuk sahibi olma, korunma yöntemleri, üreme sağlığı ve diğer sağlık sorunları ile kendine zaman ayırma durumu olmak üzere dört alt tema değerlendirildi (Bkz. Şekil 4.7).

Araştırma kapsamında yer alan kadınların **çocuk sahibi olma** durumlarına baktığımızda kadınların çoğunun çocuğu vardır, yalnızca iki kadının yaşları büyük ve sekonder infertilite nedeniyle çocukları bulunmamaktadır. Kadınlar evliliklerinin ilk yıllarında çocuk doğurmaları için yakınlarının ve çevresinin baskısının olduğunu belirtmektedirler. Bunun sebebi olarak Suriyelilerin çok çocuk doğurdukları algısının yerel halk arasında yaygın olması nedeniyle kadınların doğurganlıkları konusunda beklenti yüksektir.

Suriyelilerin Türkiye’ye geldikleri 2011-2019 yılları arasında 450 bin Suriyeli çocuğun Türkiye’de doğduğu tahmin edilmektedir (10). Bu veriler ışığında Suriyeli kadınların göç edilen ülkede yüksek doğurganlık hızına sahip olduğu söylenebilir. Görüşülen kadınların çoğunluğu çocuk sahipliğinde cinsiyet tercihinde erkek çocuk sahibi olmak istemektedirler. Bu düşünce göç öncesi Suriye’de yaşanan dönemde kadının annesinden ve kültürel yapıdan kaynaklanmaktadır. Araştırmamızda yer alan kadınlardan bazıları erkek çocuk istemekte ancak Suriye toplumunda var olan çok çocuk doğurma düşüncesini doğru bulmamaktadırlar. Bunun sebebi, Türkiye’de ekonomik şartların zor olması nedeniyle çok çocuk doğurmak istememektedirler. Göç eden bireylerde göç edilen ülkenin kültürel yapısına uyum söz konusu olabilmektedir. Bu kültürel uyum süreci kişilerin içinde yaşadıkları toplumun düzeninde, düşüncelerinde etkili olmaktadır.

Görüşülen kadınların bazıları **korunma yöntemini** eşi istemediği için kullanmamakta, bir kadın ise doğurmak istemediği için eşi tarafından kuma ile tehdit edilmektedir. Kadın ve kadının sağlığı önemsenmeden, evliliğin yürütülmesi için kadın hamilelik yaşamaktadır. Hamile kalma süreci geciktiği zaman toplumsal baskı nedeniyle kadın psikolojik olarak

yıpratılmakta, içinde bulunduğu süreçten endişe duyabilmektedir. Enformel görüşmelerde muhtarlar, Suriyeli kadınların çocuk sayılarının az olması durumunda kendilerini eksik hissettikleri, topluma kazandırılmadıkları düşüncesinde oldukları ve bu nedenle çok sayıda doğurganlık yaşadıkları ifade edilmektedir. Sağlık Arama Davranışı Araştırması (2006)'na göre; çok çocuk sahibi olmak isteyen ailelerin sezeryanı sınırlı doğum sayısı olması nedeniyle tercih etmedikleri, normal doğum tercih ettikleri tespit edilmiştir (127). Araştırma katılımcıları kadınların çoğunluğu, normal doğumu tercih etmektedir. Kadınlar normal doğumu çok çocuk doğurmak için değil, sağlıklı olması ve annelerinden gördükleri için tercih etmektedirler. Görüşülen kadınların bazılarının hamile olduğunun farkına varmamış olması ve kadının bedenindeki bu değişimin yakınları tarafından farkediliyor olması göçmen kadınlara verilecek üreme sağlığı eğitimlerinin verilmesinin gerekli olduğunu ve belirli aralıklarla bu eğitimlerin yapılmasının önemini ortaya koymaktadır. Çok ve sık aralıklarla doğum yapmak, kadının bedenindeki değişimi farketmemesi, istenmeyen düşük yaşanmasına anne ve bebek sağlığı açısından riskli sağlık davranışlarıdır. Eğitim seviyesi düşük ve yaşı büyük olan kadınların kadın sağlığı konularında bilgi sahibi olmamaları, dilini bilmediği ya da az bildiği bir ülkede sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamaları bilgiye ulaşmasını olumsuz etkileyebilmekte kadın sağlığı açısından risk oluşturmaktadır. Çalışmamız bulgularına benzer bulgular vardır. Özvarış ve ark. araştırma raporunda (2019); Kadınlarda isteyerek ya da kendiliğinden olan düşüklükler ve ölü doğumlar üreme sağlığı açısından önemli olan ve kadın sağlığını etkileyen faktörlerdir. Suriyeli mülteci kadınlarda; kendiliğinden ve isteyerek düşük yapanlar 30-44 yaşları arasında, ölü doğum yapan kadınlar 45 ve üstü yaş grubundadır. Bu kadınların çoğunluğunun ilköğretim mezunu kadınlardan oluştuğu raporda yer almaktadır (184).

Aile planlaması, kadının gebeliklerini planlaması, çocuk sahibi olmak istemediği zamanlarda kullanması gereken bir yöntemdir. Araştırma katılımcıları kadınların çoğunluğunun aile planlaması yöntemlerinden modern yöntemleri tercih ettikleri tespit edildi. Görüşülen Suriyeli Türkmen kadın ise aile planlaması yöntemi olarak namaz kılıp dua ettiğini belirtti. Kadının dini inanç boyutu, aile planlamasında bir yöntem olarak yer almıştır. Kadınların eğitim seviyeleri, kültürel yapıları, ekonomik özgürlükleri, göç edilen ülkede sağlık hizmetlerine kolay erişimleri sağlık davranışlarında etkili olabilmektedir. Göçmen kadınlara sağlık kuruluşlarında görev alan personellerin, plansız gebeliklerin oluşmaması için, göçmenlerin iletişimle ilgili problemlerinin olmadığından emin olması ve aile planlaması yöntemleri hakkında yeterli ve anlaşılır bilgi vermesi önemlidir. Korunma yönteminin eşi tarafından kullanılmasını istemeyen görüşülen kadın; eşten habersiz olarak kayıncıvalide

desteği ile oral kontraseptif kullandığını anlatması dikkat çekiciydi. Kadın ortak karar verilmesi gereken ve kendi bedeniyle ilgili olan kararda söz hakkına sahip olamamaktadır. Ataerkil yapının hâkimiyeti, kadının bedeni üzerinde söz sahibi olması ve sağlık kararlarını vermesinde etkili olmaktadır.

TNSA Suriye örneğinde (2018); 15-49 yaş arasında ve evli olan kadınlarda gebeliği önleyici yöntem kullanım oranı %43 olarak belirlenmiştir. Suriyeli kadınların modern yöntemleri (%24) kullanma oranı geleneksel yöntemleri (%19) kullanma oranından yüksektir. Yöntem kullanan Suriyeli kadınların %85'i yöntem kullanma kararını eşleri ile ortak alırken, kararı yalnızca kendi alanların oranı %12, kararı eşleri alanların oranı ise %2'dir. Aynı şekilde yöntem kullanmayanların karar mekanizması da %83 oranında ortak alınırken, kararın %13'ü kendisi tarafından, %3'ü ise eşleri tarafından alınmaktadır (101). 2017 yılı tahminlerine göre, gelişmekte olan bölgelerde üreme çağındaki 214 milyon kadının karşılanmamış kontrasepsiyon ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Bunun nedenleri; doğum kontrol yöntemlerine sınırlı erişim, sınırlı bir yöntem seçimi, kullanılan aile planlaması yöntemlerinin yan etki korkusu ya da deneyimi, kültürel veya dini boyut, mevcut hizmetlerin yetersizliği, cinsiyete dayalı engellerdir (187).

Katılımlı gözlem yapılan pandemi döneminde aile sağlığı merkezine oral kontraseptif almak için gelen Suriyeli kadınlar bulunmaktaydı. Ancak Kilis'te aile sağlığı merkezlerinde pandemi döneminde bir süre oral kontraseptif yoktu ve sağlık personelleri tarafından kadınlara eczaneden ücretli olarak alabilecekleri söylendi. Bu dönemde maddi durumu iyi olmayanların nasıl korundukları bilinmemektedir. O süreci kadınların riskli sağlık davranışlarında bulunabilecekleri bir süreç olarak düşünebiliriz.

Çalışmamıza katılan kadınlarda evlilik sonrası dönemde **üreme sağlığı sorunları** ve gebelik sürecinde bazı sağlık problemleri yaşadıkları tespit edildi. Kadınların tamamı Türkiye'de evlenmiş olduğu için bu bölümde kadınların üreme sağlığı, gebelik süreci ve gebelik sonrası oluşan sağlık sorunlarından söz edilecektir. Özvarış ve ark. yapmış olduğu araştırma raporunda (2019); Araştırmaya katılan mülteci kadınların %91'inin en az bir kez canlı doğum yaptığı; 413 kadından 117'sinin Türkiye'de gebelik yaşadığı; Suriyeli kadınların %28'inin Türkiye'ye geldikten sonra gebe kaldığı saptanmıştır (184). Kilis ile aynı coğrafi bölgede yer alan Gaziantep ilinde yaşayan Suriyelilerin Türkiye'de yaklaşık %47'sinin doğum yaptığı, yaklaşık %64.6'sının ise hanesinde Türkiye'de doğan bir çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir (188). Göç eden kadınların gebelik sayısının fazla olması nedeniyle üreme sağlığı hizmetleri gereksinimlerine olan ihtiyaçları artmaktadır. Ev sahibi ülkenin sığınmacı kadınların kültürel yapılarını da dikkate alarak, verilecek olan eğitimlerin uygun şekilde

planlanması yapılmalıdır. Bu bağlamda aile planlaması, doğum öncesi bakım, doğum yardımı, doğum sonu bakım konularında kadınlara üreme sağlığı hizmetlerinin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (183).

Görüşülen kadınlar Suriye’de iken fiziksel sorunlarının olmadığını ancak savaşın yıkıcı etkilerinden dolayı psikolojik sorunlar yaşadıklarını belirttiler. Araştırma katılımcıları kadınların yaşadıkları psikolojik sorunlar gebelik öncesi ve gebelik sürecinde olumsuz etkiler yaşamalarına neden olmaktadır. Savaşın kadın sağlığı üzerine fizyolojik ve psikolojik etkileri olmakta, göç eden kadınlarda kendiliğinden olan düşükler ve üreme sağlığına ait rahatsızlıklar görülebilmektedir. Araştırmamızda yer alan kadınların bazılarının ilk gebelikleri düşükle sonuçlanmıştır. Katılımcıların düşüklerinin sebebi, savaşın psikolojik etkileri, eş tarafından uygulanan şiddet, sağlık personellerinin yoğunluktan dolayı yeterince ilgilenememesi, göçün ilk yıllarında sağlık hizmetlerinin etkin kullanılamaması, kadınların geçici kimliklerinin olmaması, dil engeli, aile büyüklerinin sağlık kuruluşu yerine evde muayene ettirmesi (mahalle ebesi) nedeniyle olduğu belirlendi. Göçün ilk yıllarında Kilis’te sağlık hizmetleri yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla var olan devlet hastanesinde sağlık hizmetlerinde yığılmalar ve aksamalar olması muhtemeldir.

Araştırma katılımcıları kadınlardan bazılarının gebeliğini farketmemeleri, doğum ile ilgili bilgi sahibi olmamaları, bilgiye ulaşmada internetten faydalanmaları, adölesan evlilikler, dil bilmeme gibi nedenlerle sağlık hizmetlerini yeterince kullanamamaları bu tür sorunların yaşanmasında etken olduğu tespit edildi. Gebelik döneminde yaşanan sorunlar kadın sağlığı açısından çok önemlidir. Sağlık bilgisi arama davranışı, bireylerin sağlık ya da hastalık durumları hakkında bilgiye ulaşmak için, formal ve informal yollarla bilgi edinme süreci olarak ifade edilmektedir. Kişilerin sağlık bilgisine hangi yollarla ulaştığı, öğrenilen bilginin güvenilirliği ve bu bilgi sonucunda nasıl davrandığı, neler yaptığı oldukça önemlidir (189-190). Özellikle gebelik sürecinde kadının doğum öncesi bakımında yetersizlik, doğumun hijyenik koşullarda yaptırılmaması, sık doğum aralığı ve çok sayıda gebelikler, aile planlaması yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmama, yöntemlere ulaşamama, cinsel yolla bulaşan hastalıkların varlığı gibi nedenler kadın sağlığı sorunlarındandır. Göç eden kadınlarda bu sorunlara ek olarak ekonomik, beslenme ve çevre sağlığı sorunları da kadınların sağlığını etkileyen diğer faktörlerdir (191). Göçmen kadınların sağlık hizmetinden yararlanabilmesi, sağlık bakımı alabilmesi için o ülkenin dilini bilmesi ve gelir getiren bir işte çalışmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (192). TÜİK hane halkı bilişim teknolojileri araştırmasına (2016) göre; bireylerin internetten sağlıkla ilgili bilgi arama oranı %65.9 olarak tespit edilmiştir (193).

Kadınların yaşadıkları **diğer sağlık sorunları**; doğumun kolay olması için yapılan epizyotomi sonrasında dikişlerin düzgün atılmaması, yanlış tanı konması nedeniyle mastektomi olması sonucu beden imajında değişim yaşanmasıdır. Çalışmamızda beden imajı değişmiş kadınların psikolojik olarak sıkıntılı oldukları tespit edildi. Kendisini kadın gibi hissetmeme, cinselliğin bittiğini düşünme, beden imajındaki değişimden duyulan rahatsızlık nedeniyle eşin yeniden evlenebileceğinden söz etme gibi söylemler kadının içinde bulunduğu ruhsal sıkıntıların göstergesi olabilmektedir. Bu sıkıntıları kadın sadece kendi içinde yaşamaktadır. Göç etmenin verdiği zorlukların yanı sıra kadının evliliğinde yaşadığı beden imajı değişimi psiko-sosyal olarak sorunlar yaşamasına neden olacaktır. Görüşülen kadınlarda üreme sağlığına ilişkin görülen rahatsızlıklardan biri de yumurtalıkta kist olmasıdır. Görüşülenlerden Suriyeli Kürt kadında meme kanseri, Suriyeli Arap kadında yumurtalık kisti bulunmaktadır. Bu kadınlar erkeğin ikinci eşi ve ileri yaşıta olan kadınlardır.

Literatürde mastektomi yaşayan kadınlar çekiciliğinin, kadınlılığının, doğurganlığının ve cinselliğinin olmadığını düşünmekte bu olumsuz beden imajı algısı nedeniyle kadınlar farklı psiko-sosyal sorunlar yaşayabilmektedir (135). Sağlık kuruluşunda görev alan hemşirelerin göç eden ve beden imajı değişen kadınların profesyonel kişilerden yardım alması için yönlendirici olması önem arz etmektedir.

Suriyelilerin göç öncesi dönemde ülkelerinde, göç ederken yaşadıkları belirsizlikler ve göç sonrasında göç edilen ülkeye uyum aşamalarında bazı sorunlar yaşadıkları belirlendi. Suriyelilerin yaşadıkları bu zorluklar onlarda bazı **psikolojik sorunların** oluşmasına neden olmaktadır. Çalışmamıza katılan kadınların **savaş** nedeniyle en çok **ruh sağlığı** yönünden etkilendikleri saptandı. Savaşın insan sağlığı üzerine fiziksel, bedensel ve ruhsal yönden olumsuz etkileri vardır. Kadınların bazıları fiziksel hastalık belirtileri olmadığı için kendilerini hasta olarak düşünmemektedir. Ruhsal sağlıklarındaki etkilenme hastalık olarak algılanmamaktadır. Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyelilerin, buldukları sosyal çevrenin değişmesi, dil engelinden dolayı iletişimlerinin azalması ve kültürel çatışma yaşamaları muhtemeldir. Bu nedenlerle göç edenler anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, psikoz ve psikosomatik yakınmalar gibi ruhsal sağlık sorunları açısından risk altındadırlar (19). AFAD (2014) raporlarına göre; göç eden Suriyeli kadınların %55'inin, erkeklerin ise %50'sinin psikolojik desteğe ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır (85). Bu sonuç araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Göç eden bireylerin ruhsal sorunlarının ev sahibi ülke tarafından ön planda tutulması öncelikli konu olarak gündemde yer alması ve özel çalışma yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir (136). Görüşülen kadınların bazıları daha önce intiharı düşündüklerini, herhangi

bir yardım almadan/alamadan intihar düşüncesini kendi çabaları ile aşmaya çalıştıklarını söylediler. Bu nedenle göçmenler için yapılan uygulamaların, verilen hizmetlerin, hizmete nasıl ulaşılması gerektiği bilgilerinin, aile sağlığı merkezinde çalışan sağlık personelleri tarafından göç eden bireylere iletilmesi önemli olarak değerlendirilmektedir.

Görüşülen kadınların **kendine vakit ayırmaları** çocuklarının küçük olması, yabancı bir ülkede olma ve eşlerin dışarı çıkmalarına izin vermemeleri gibi nedenlerle fazla olamamaktadır. Genellikle ev içinde çocuk bakımı, ev işleri ile vakit geçirilmekte, fırsat bulunursa spor yapılmakta, halk eğitim merkezine gidilebilmektedir. Suriyeli kadınların bakımlı olduğu sosyal çevrede var olan bir algıdır. Görüşme yaptığım Suriyeli kadınların evlerinin temiz, kendilerinin bakımlı ve becerikli olduğunu gözlemledim. Eşlerini bakımlı bir şekilde karşılamakta olduklarını bunu annelerinden gördüklerini belirttiler. Yapılan bu davranışlar kültürel yapının etkilerini taşımaktadır.

Sağlık ve Hastalığa İlişkin Geleneksel Uygulamalar

Göç eden kadınların **sağlık ve hastalıklarına ilişkin geleneksel uygulamalar ana teması**; hastalıklara ilişkin geleneksel uygulamalar, hamile kalmak için yapılan geleneksel uygulamalar, doğuma ilişkin geleneksel uygulamalar, doğum sonrası anneye ve bebeğe yapılan geleneksel uygulamalar, epizyotomi bakımı için yapılan geleneksel uygulamalar ve sağlıkta öncelik durumu olarak altı alt temada incelendi (Bkz. Şekil 4.8).

Görüşülen kadınlara geleneksel uygulamalarının neler olduğu, kendi kültürlerine ait uygulamalarını göç ettikleri ülkede ne derecede uyguladıkları soruldu. Bu uygulamaların sağlık açısından değerlendirilmesi yapıldığında Suriye'deki bazı geleneksel uygulamalar ile ülkemizdeki geleneksel uygulamaların benzer ve farklı yönleri olduğu ancak çoğunlukla Kilis âdetine göre yapılan uygulamaların olduğu tespit edildi.

Araştırmada kadınlar **hastalıklara ilişkin geleneksel uygulamalarda**; gaz sancısı için; zahter, nane, limon, paryavşan, zencefil, karanfil kullanmakta, mide ağrısı için; nane ve zahter içmekte, baş ağrısı için; nane yaprağı koklamaktadırlar. Bazı rahatsızlıklardan korunmak, manevi olarak rahatlamak için, Kur'an okumak ve Kur'an dinlemek iyileşmede etkili olmakta, manevi olarak huzurlu olmak fiziksel ağrıları hafifletmektedir. Yapılan bu uygulamalar ile rahatsızlıklar giderildiği için sağlık kuruluşuna gitmek söz konusu olmamaktadır. Kültürel olarak bakıldığında geleneksel uygulamaların her toplumda farklı şekillerde uygulandığı, eğitilmiş-egitimsiz hemen herkesin bu uygulamaları toplumsal baskı ya da büyüklerin söylemleriyle yaptığı görülmektedir. Araştırma katılımcıları kadınlar özellikle kayınvalidenin gözetiminde olmakta ve bu tür uygulamalarda kayınvalidenin istediklerini

yapmak zorunda kalmaktadır. Bazı geleneksel uygulamalarda çok az fark olsa da Suriye-Kilis adetleri, geleneksel uygulamaları benzerlik göstermektedir.

Geleneksel uygulamaların yaygın olarak kullanıldığı, pek çok çalışmada da belgelenmiştir (142). Suriyeliler, hasta olmanın, hastalığın Allah'ın merhamet ve sevgi işareti olduğuna; hastalık varlığında Allah'ın kendilerini unutmadığını ve günahların silinmiş olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca hastalık fizyolojik ve manevi olarak bir yenilenme, uyanma, ibadet etme ihtiyacı için bir çağrı niteliği taşımaktadır (194).

Araştırmamıza katılan kadınların çoğu hamile kalmada sıkıntı yaşamadıkları için **hamile kalmak için geleneksel uygulama** yapmamaktadırlar. Görüşülen Suriyeli Arap kadın hamile kalmak için, “Tıbbi Arabi” denilen otlarla bir karışım yaparak hamile kalmak istemiştir. Yapılan bu uygulamanın kadın sağlığı açısından riskli sayılabilecek bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz. Bilinçsizce yapılan sağlığa zararlı olan geleneksel uygulamalar, kadının erken sürede iyileşmesini geciktirmekte, modern yöntemle etkin tedavi almasını engellemekte ve bazen de ölümle sonuçlanmaktadır.

Hamile kalmak için geleneksel uygulama yapan kadınların dörtte üçünün yaşamlarının ilerleyen yıllarında bir üreme sağlığı sorunu yaşayabileceği yapılan çalışmalarda saptanmıştır (195). Doğum biyolojik bir olay iken, gebelik ve doğum onu çevreleyen deneyimler, çoğunlukla kültürel algılar ve uygulamaları kapsayan sosyal yapılarıdır. Kadınların doğumu nasıl algıladıkları başarılı hamilelik ve doğum deneyimi kültürle şekillenir. Anne sağlığı hizmetlerinin kullanımının artmasının önündeki engeller, kültürel inanç ve uygulamalarla ilgilidir (194). Saha çalışmam sırasında bir sağlık kurumu yöneticisinin kampta yaşayan ve bebek isteyenler ile ilgili anlattıkları şaşırtıcıydı. Düşük doğum ağırlıklı bebeklerine doktor tarafından reçete edilen bebek mamalarının aile reisi tarafından içildiği yönündeydi. Aile reisinin bu mamaları içmesinin nedeni olarak spermin güçlenerek bebek sahibi olabileceği düşüncesidir. Yetkililer durumu fark ederek önlem almıştır. Bu durumların sıklıkla yaşanmaması için göç edenlerin üreme sağlığı ile bilgilerinin sürekli olarak yinelenmesi gerekmektedir.

Geleneksel uygulamalar sıklıkla gebelik, doğum ve doğum sonrası anne ve bebeğe uygulanmaktadır. Araştırmamızda elde edilen veriler de kadınların gebe kalmak için olmasa da doğum ve doğum sonrası dönemde anne ve bebeğe ilişkin geleneksel uygulamaları kullandıkları saptandı. Görüşülen kadınların **doğuma ilişkin geleneksel uygulamalarında** doğum eylemi başlamadan evde ya da doğum eyleminin başlamasıyla doğumhanede perine bölgesine zeytinyağı sürdükleri belirlendi.

Türkiye’de yapılan bir çalışmada doğumun kolay olması için kadınların perine bölgesine zeytinyağı (%6.90) sürdükleri belirtilmiştir (196). Başka bir çalışmada doğumu kolaylaştırmak için kadınların yaptığı geleneksel uygulamaların; “Fatma Ana Eli, Mercan Ana Eli” isimlerinde olan bitkinin kullanılması (%77.9) kadının ev işi yapması (%76.4) bebeğin doğumu anında kadının genital organına zeytinyağı dökülmesi (%58.4) olarak saptanmıştır (145).

Görüşülen kadınlar doğum sancısının başlamasıyla kasılmalarını artırmak için genellikle tarçınlu su ve kimyonlu su içmektedir. Gebelik süresince yenilen hurma bebeğin gelişimi için, ev işi yaparak hareket etmek doğumun kolay geçmesi için önemli olmaktadır. Geleneksel uygulamalar kadınlara çoğunlukla kayınvalideler ya da kadının yakını tarafından önerilmektedir. Yapılan bu uygulamalar bulunulan toplumda daha önce başkası tarafından uygulanıp fayda gördüğü düşüldüğü için kabul görmüş uygulamalar olmakta ve yapılmaktadır. Oysaki her birey farklı özelliktedir ve uygulanan yöntemlerde her kadında farklı etkiler oluşturabilir. Bu nedenle yapılan uygulamaların sağlık açısından riskli sağlık davranışları olmaması gerekmektedir. Doğum öncesi bakım hizmeti alma her gebe kadın için çok önemlidir. Ancak göç eden kadınların doğum öncesi bakım hizmetlerini almaması, risk oluşturabilecek geleneksel uygulamaları yapması açısından oldukça riskli hale gelmektedir. Katılımcı kadınların doğumu kolaylaştırmak için yaptıkları diğer uygulamalar ise; sancı geldikçe papatya suyuna oturmak, doğuma gitmeden önce cinsel birliktelik yaşanmasıdır. Göç öncesi dönemde Suriye’de kadınların doğuma gitmeden önce doğumun kolay olabilmesi için “Zethirve” isimli hint yağı içtikleri kadınlar tarafından belirtilmektedir. Sağlık personelinin göç eden bireylere doğum öncesi bakım hizmeti alması için gerekli eğitimleri verip gebe kadınların takibini yapması, göçmen kadınların gebelik döneminde zararlı geleneksel uygulamaları yapmaması açısından önemlidir. Araştırma katılımcıları kadınların eğitim seviyeleri düşüktür. Ayrıca göçmen olmaları, evliliklerinde eş ya da kayınvalidenin kararlarının geçerliliği, herhangi bir ekonomik güce sahip olmamaları ve sağlık hizmetlerini kullanma durumlarında kendilerinin karar verememesi geleneksel uygulamalara öncelik vermelerinde etken olduğu düşünülmektedir. Çalışmamızda geleneksel uygulamalar yapan kadınlar olduğu gibi, herhangi bir geleneksel uygulama yapmayanlarda bulunmaktadır.

Asya kültüründe, hamile kadınlar arasında hamilelik sırasında yaşanan mide bulantısı ile mücadele etmek için ağızdan alınan ilaçlar ve otlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Rahim sarkmasını önleyen tıbbi bitkiler ve şifalı otların da sıklıkla kullanıldığı belirtilmiştir (194). Göçmenlerle yapılan bir çalışmada; göçle gelen kişilerin büyük çoğunluğunun rahatsızlıkları durumunda öncelikli olarak hastaneyi tercih ettiği, ancak azımsanmayacak kadar bir kesimin

ise geleneksel uygulamaları kullandığı saptanmıştır. Göçle gelen bireylerin göç edilen ülkede yaşadıkları konut sıkıntısı, işsizlik, düşük gelir düzeyi, sağlık hizmetlerinden faydalanamama, beslenme, sağlık sigortasından yararlanamama, psikolojik sorunlar, stres gibi durumlar göç eden bireylerin sağlık hizmetlerini kullanamamasını dolayısıyla evde geleneksel uygulamalarla iyileşme sağladıkları düşünülmektedir (140). Laoslu kadınlar doğumun kolaylaşması için karınlarındaki yumurtalıkların üzerine kutsal su koymakta veya hindistan cevizi suyu içmektedirler. Nepal'de yapılan iki araştırmada, kimyon tohumu çorbası içen kadınlar, hardal kullanan ve doğumda güç kazanmak için glikoz suyu içen kadınların olduğu belirtilmiştir (194). Geleneksel uygulamaların genellikle eğitim seviyesi düşük, sosyo-ekonomik durumu kötü, ilk gebelik, sağlık kuruluşuna uzak, ailede büyük bireylerin varlığı ve göçmenler tarafından sıklıkla kullanıldığı ayrıca kadınlarda eğitim seviyesi yüksek ise geleneksel uygulamaları daha az kullanmakta olduğu belirtilmiştir (143). Gebelik ve doğum ile ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar, genellikle anneler ve kayınvalidelerden, kızları ve gelinlerine nesilden nesile aktarılır. Asya ülkelerinde yapılan bir çalışmada; kadınlar bu adetlerin eskiden gelen görev, yaşlıların baskısı ya da ailevi bir duygudan dolayı devam ettiğini, kendilerinin bu uygulamalara katılmak istemediklerini bildirmişlerdir. Kadınlar bu geleneksel uygulamaları takip etmedikleri için de endişelenmektedirler. Çalışmada etnik azınlık grupların, kırsal kesimde yaşayan kadınların geleneksel uygulamalara katılımlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (194).

Geleneksel uygulamaların yapıldığı dönemlerden biri de doğum sonu dönemdir. **Doğum sonu dönemde hem bebeğe hem de anneye yapılan geleneksel uygulamalar** bulunmaktadır. **Bebeklere uygulanan geleneksel uygulamalar;** bebeklerin tuzlanması, sarılık olmaması için renkli tülbent örtme, nazar için genellikle dua okumak kadınların çoğunluğu tarafından uygulanmaktadır. Suriye'de yapılan uygulamalardan bazıları; bebeğin doğumdan kısa bir süre sonra sünnet ettirilmesi, bebeğin saçının kesilip altın olarak hesaplanıp fakire verilmesi, bebeğin korkmaması için Kur'an ve muska takma, yenidoğana dini sünnet olduğu için hurma emdirilmesidir. Görüşülen kadınlar Suriye kültüründe yapılan bu uygulamalardan söz etmiş ancak kendi kültürlerindeki geleneksel uygulamaları yapamadıklarını belirtmişlerdir. Ailenin büyüğü olan kayınvalide bebeğe yapılması gereken uygulamaları yapmıştır. Araştırmada yenidoğanın tuzlanması en çok yapılan geleneksel uygulama olarak tespit edildi. Literatürde tuzlama, bebeğin banyo suyuna tuz konularak büyüdüğünde terinin pis kokmaması ve terleyebilecek olan bölgelere tuz sürülmesi (149,197), vücudun dayanıklı ve pişkin olması, kibirli olmaması için yapılan geleneksel bir uygulamadır (149). Yenidoğan bebeğin cildi yapılan tuzlama ile, ağrı, kızarıklık ve deri bütünlüğünde

bozulmaya neden olabilir. Bu nedenle bebeğin cildinin hassas olduğu düşünülerek bu tür uygulamaların bebeğe yapılacak zararlı geleneksel uygulama olduğu düşünülmelidir (197). Tuzlama Kilis'te yeni doğan bebeğe kırkı çıkana kadar, göbeği düştükten sonra uygulanan, terinin kokmaması ve pişik olmaması için yapılan geleneksel bir uygulamadır (146).

Yenidoğan bebeğin cildi yapılan tuzlama ile ağrı, kızarıklık ve deri bütünlüğünde bozulmaya neden olabilir. Bu nedenle bebeğin cildinin hassas olduğu düşünülerek bu tür uygulamaların bebeğe yapılacak zararlı geleneksel uygulama olduğu düşünülmelidir (197). Literatürde Kilis kültüründe bebeğin sarılığının tedavisi için yapılan geleneksel uygulamaların da bulunduğundan söz edilmiştir. Bunlar sarılık olan bebeğe altın ve inci takılması, gece ışıklar söndüğünde bebeğin yatağına fener konması, bebeğin çıplak teni üzerine ipe dizilmiş sarımsak konması ve kırkı çıkana kadar bebeğin üzerine sarı tülbent örtülmesi yapılan geleneksel uygulamalar arasındadır (146). Asya ülkelerinde yapılan bir çalışmada, yenidoğan bebeğin göbeğini bağlamak için bambu lifi, göbek bağıni kesmek içinde bir parça taze kesilmiş şeker kamışı kullanıldığı belirtilmiştir (194). Zararlı olmadığı düşünülen bazı geleneksel uygulamaların iyileşme sürecine olumsuz etkisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yapılan uygulamaların etkilerinin iyi bilinmesi gereklidir. Görüşülen kadınlar her iki kültürde de benzer olan geleneksel uygulamalarda zorluk yaşamamışlar ve özellikle bebeğe uygulanan geleneksel uygulamaların oldukça benzer özellikte olduğu görüldü.

Araştırmada **doğum sonu anneye uygulanan geleneksel uygulamalar**; gaz yapan besinlerin yenmemesi, annenin bebeğin gazının olmaması için peryavşan, anason ve kimyon içmesi, sütü artırması için simit aşısı, ırmik, pekmez yemek, çorba ve şerbet içmek, kilo almamak için tekli sayıda hurma yemek, kansızlık için maydanoz ve pırpırım gibi otları tüketmek olduğu tespit edildi. Kırkı çıkan kadına “Şüdü” denilen bir karışımın sürülmesi yapılan uygulamalardandır. Suriye’de iç savaş öncesi dönemde lohusaya yapılan geleneksel uygulamalar ise; ağır kaldırılmaması, 40 güne kadar lohusanın hasta kabul edilmesi bu nedenle kendisini sıcak tutması soğuk almaması, istirahat etme, beslenmeye dikkat etme, gaz yapan yiyeceklerden uzak durma, ayran içmeme, kuşbaşı et yememe gibi uygulamaların olduğu belirtilmiştir. Doğum sonrası kutlamalar ve geleneksel uygulamalar birçok kültürde anneliğin sosyal statüsünün göstergeleridir. Geleneksel doğum sonrası uygulamalar genellikle doğumla ilgili uygulamaları içerir. Bunlar diyet ve beslenme, doğumdan sonra yalnız olmamak, dinlenmek ve doğumdan sonra 40 gün boyunca dışarı çıkmamak sayılabilir.

Yapılan çalışmada mülteci annelerin ailelerinden ve kültürlerinden ayrı kalmaları, sosyal destek eksikliği ve sınırlı maddi olanaklar nedeniyle, doğum sonrası dönemde kendi kültürel uygulamalarını yapmalarının engellenebileceği bildirilmiştir. Bu nedenle Suriyeli

kadınların doğum sonrası kültürel uygulamalarını desteklemek, bakım verenlerin kültürel farklılıklara duyarlılığı, mülteci annelerin sağlık hizmetlerinden etkin bir şekilde yararlanmalarında hemşirelerin bilinçli olması önemlidir (198). Hindistan'da yapılmış bir çalışmada, doğum yapan kadınların arıtılmış tereyağı, zencefil, mercimek, süt veya çay ile beslendikleri belirtilmiştir. Çin, Kamboçya, Laos, Nepal'de, Tayland, Myanmar, Singapur ve Vietnam da kadınlar doğum sonrası 40 güne kadar izolasyon yaşamaktadırlar. Çin'de bu kırılma döneminde “oturma ayı” denmektedir (194). Başka bir çalışmada da doğum sonu dönemde anneye yapılan uygulamaların; diyet ve beslenme, doğumdan sonra yalnız olmamak, dinlenmek, ev işleri için yardım almak ve doğumdan sonra 40 gün boyunca dışarı çıkmamak şeklinde olduğu bildirilmiştir (198). Doğum sonu dönemde annenin toparlanabilmesi için altı haftalık sürenin yani yaklaşık 40 günün geçmesi gerekmektedir. Bu dönem lohusalık dönemi olarak adlandırılmakta ve “ lohusa kadının mezarı 40 gün açık olur” sözüyle bu dönemde annenin bakımına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanır (149). Geleneksel uygulamaların dünyanın her yerinde farklı şekillerde ve farklı düşüncelerle uygulandığını söyleyebiliriz. Yapılan bu uygulamalar genellikle kadının beslenmesi üzerine olup zararlı olmayan uygulamalar olduğu görülmektedir.

Görüşülen kadınlar herhangi bir rahatsız durumlarında (kendi-çocuğu) öncelikle sağlık kuruluşunu tercih etmemekte geleneksel uygulamalara yönelmektedir. Kadınların özellikle başedilebilir rahatsızlıklarda eldeki bitkisel otlarla ya da büyüklerden gördükleri yöntemlerle geleneksel uygulamaları tercih ettikleri, bitkisel olarak çözülemeyen durumlarda ise sağlık kuruluşuna gittikleri tespit edildi.

Literatürde de bireylerin doğum sonu dönemde verilen bakımların yetersiz olması durumunda öncelikle geleneksel uygulamalar yaptığı vurgulanmaktadır. Maddi yetersizlik, sağlık kuruluşlarına erişimde zorluk, sağlık çalışanlarına olan güvensizlik, lohusalık döneminde yaşananların normal olarak düşünülmesi, sağlık güvencesinin olmaması ve doğum olayının mahrem olarak algılanması gibi nedenlerle bireyler zorunlu olmadıkça sağlık kuruluşlarını kullanmamakta, rahatsızlıkları ailelerinden görmüş oldukları geleneksel uygulamalarla çözmeye çalışmaktadırlar (199). Araştırmamız bulguları ile benzer özellik gösteren başka çalışmalarında olduğu görülmektedir.

Görüşülen kadınların çoğunluğunun **epizyotomi bakımı için geleneksel uygulamalar** yaptıkları tespit edildi. Kadınlar bu uygulamayı tuzlu su kullanarak yapmaktadır. Bu uygulamayla dikişlerinin daha çabuk düştüğünü ve iyileşmenin daha kolay olduğunu bu nedenle bu yöntemi uyguladıklarını ifade ettiler. Nadir olarak sirkeli su ve ispirotolu suyu tercih eden kadınlarda bulunmaktadır. Perine bakımının antiseptik solüsyonlarla ve doktor

önerisine göre ilaç uygulanarak yapılması, perine bölgesine su dışında herhangi başka bir uygulama yapılmaması gerekmektedir. Kadın sağlığı için çok riskli bir dönem olan lohusalıkta enfeksiyon oluşma olasılığı yüksektir. Bu nedenle sağlık personelleri göçle gelen kadınlara doğum sonu dönemde uygulanacak bakım hakkında açıklayıcı bilgilerde bulunmalı, ilaçların etki, yan etki durumlarını ayrıntılı bir şekilde anlatmalıdır. Türkiye’de niteliksel yöntemle yapılan bir çalışmada epizyotomi bakımı için antiseptik solüsyonlar önerildiği vurgulanmıştır (153). Araştırmada göçmen kadınların epizyotomi bakımında zararlı geleneksel uygulamaları kullandıkları tespit edildi. Bu uygulama kadının dikişlerinin iyileşme sürecini uzatmaktadır. Göçmen kadınlardaki riskli sağlık davranışlarının başta eğitim olmak üzere pek çok konu ile ilgisi bulunmaktadır. Göç edilen ülkede yabancı olmak, sağlık hizmetlerine erişim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma durumu, dil bilmeme göçmen kadınların riskli sağlık davranışları yaşamalarında ve geleneksel uygulamaları kullanmalarında etken olduğu düşünülmektedir.

Kadın modern sağlık bilgisine ulaşamadığı durumda geleneksel yöntemlere sıkı sıkıya tutunmaktadır. Çalışmada geleneksel uygulamaların çoğunlukla görüşülen kadınlar arasında yaygın olarak yapıldığı, ancak Kilis adetlerinin kayınvalide ya da aile büyüklerinden dolayı daha baskın olduğu belirlendi. Görüşülen kadınların benzer geleneksel uygulamalarda zorluk yaşamadıkları ancak Suriye kültürüne ait geleneksel uygulamaları yapamadıkları saptandı. Kilis’in Suriye sınırında olması kültürel, dini ve akrabalık özelliklerinin bulunması nedeniyle yapılan geleneksel uygulamaların bazılarında benzerlik olduğu tespit edildi.

Yapılan derinlemesine görüşmelerde kadınlara “ailede kimin sağlığının ilk sırada olduğu” sorularak **sağlıkta öncelik durumları** ve sağlık algıları öğrenilmeye çalışıldı. Kadınların çoğunluğu kendi sağlıklarını çocuk ve eşten sonrasına koymaktadır. Görüşülen kadınlar yukarıda belirttiğimiz gibi kendi rahatsızlıklarında ilk önce sağlık kuruluşunu tercih etmemekte geleneksel yöntemlere başvurmaktadır. Ancak çocuk ve eşin rahatsızlıklarında çoğunlukla sağlık kuruluşları öncelikli olmaktadır.

Ataerkil toplumlarda erkek evin reisi, kadın ise erkeğe göre ikinci sınıf insan statüsündedir. Çoğunlukla kabul edilen yaklaşım kadının yeri evi şeklindedir. Bu yaklaşımdan dolayı kadınlar eş ve anne rolleriyle ön plandadır. Kadına ilişkin bu değerlendirmeler kimi zaman kadınlar tarafında kabul edilmektedir. Kadının bireysel kimliğinin eş ve anne rollerinin gerisinde kalması, özellikle sağlık sorunlarının geri plana atılması kadın sağlığı açısından riskli olabilecek durumlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla kadın önemli bir sağlık sorunu da olsa bunu önemsememekte, tedavisini öteleyebilmekte, bu sorununu dile getirmekten çekinebilmektedir (155). Özellikle göç eden kadınların hassas grup olması

nedeniyle özel ilgi gösterilmesi gereken grup olduğu unutulmamalıdır. Kadının kendi sağlığını en son sıraya koyması; sağlık sorununa hemen çözüm bulmamasına, sağlık kuruluşunu tercih etmemesine, iyileşme sürecinin uzamasına, sağlık kuruluşuna gitme kararını geciktirmesine, geleneksel uygulamalara öncelik vermesine, ciddi sağlık sorunları yaşamasına neden olabilecektir. Sağlık personeli olarak hemşireler bakım verdiği toplumu iyi tanımalı, ihtiyaçlarını belirlemeli, sağlık sorunları ile ilgili bireylere bilgiler vermeli ve takibini yapmalıdır.

Sağlık Hizmetlerine Erişim

Araştırma katılımcılarının **sağlık hizmetlerine erişim** ana teması; sağlık kuruluşunda iletişim, sağlık kuruluşundan beklentiler, sağlık hizmetinden memnun olma, sağlık hizmetinden memnun olmama durumu olarak dört alt temada tartışıldı (Bkz. Şekil 4.9)..

Sağlık hizmetlerinin sunumunda koruyucu sağlık hizmetleri ve tedavi edici sağlık hizmetleri sunumu yapan sağlık kuruluşları bulunmaktadır. Koruyucu sağlık hizmetleri alanında Aile Sağlığı Merkezleri, Tedavi edici sağlık hizmetlerde ise hastaneler hizmet vermektedir. Her ülke kendi nüfusuna göre sağlık hizmetlerini düzenler. Sağlık personeli sayısı, fiziki imkânlar illerin ihtiyacına göre temin edilir. Ancak göçle birlikte artan nüfusa sağlık hizmeti verebilmek güçleşebilir. Özellikle ilin nüfusuna yakın Suriyelinin, sınır kent Kilis'e göç etmesi sağlık hizmetlerini aksaklıklar oluşmasına neden olmuştur. Göçün ilk yaşandığı yıllarda Kilis'te mevcut sağlık hizmeti veren kuruluşların yeterli sayıda olmaması hem yerli halkın hem de Suriyelilerin ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap verememiştir. Daha sonraki yıllarda bu durum alınan önlemlerle sağlanan imkânlarla birazda olsa iyileştirilmiştir. Ancak dünyada yaşanan pandemi nedeniyle ilde yeniden sağlık kuruluşlarının kullanımı kısıtlanmıştır. Kadınların, salgın dönemlerinde sağlık hizmetlerine erişimlerinin kısıtlanması, çocuk ve hasta bakımının üstlenmeleri, üreme sağlığı sorunlarının artması ve virüsten etkilenmeleri açısından erkeklere kıyasla dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir.(200)

AFAD'ın 2017 yılında yayımladığı raporda; Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden yararlanma oranları kamp içinde yaşayanlarda %97 iken kamp dışında yaşayanların oranı %62 olarak belirtilmiştir (201). Göçün yoğun olarak yaşandığı ülke konumunda olan Türkiye, Suriyelilerin göç etmesiyle başlangıçta birçok konuda aksaklık yaşanmış olsa da, alınan önlemlerle iyileşme sağlanmıştır. Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişimlerinin ileri düzeyde olduğu söylenebilir (157). Araştırmada kadınların sağlık hizmetlerine erişiminde sağlık kuruluşuna gitme kararının verilmesi, sağlık

kuruluşunun seçimi, sağlık kuruluşuna kiminle gidildiği, sağlık kuruluşuna ulaşım, doktor seçimi önemli olarak tespit edildi.

Katılımcı kadınların sağlık kuruluşuna gitme kararının verilmesinde; eşin çalışma durumu, eşlerin hastalık algısı, rahatsızlığın önem durumu etkili olmaktadır. Pandemiden dolayı hastaneden randevu almakta sıkıntı yaşanması nedeniyle zorunlu olarak, bazı kadınlar özel hastaneyi tercih etmektedirler. Katılımcıların bazıları ASM'leri sadece çocuklarının aşılınması için kullanmaktadır. Sağlık kuruluşunun seçiminde, gidilen sağlık kuruluşundaki çalışanların gösterdikleri ilgi ve olumlu/olumsuz davranışlar etkili olmaktadır. Kadınların sağlık kuruluşuna giderken yanlarında mutlaka biri olmaktadır. Bu durum yaşanan kültürün etkisi gibi görünse de, yabancı oldukları ülkede göçün ilk yıllarında dil sorununun da bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada bazı kadınların eşleri tarafından tek başlarına dışarı çıkılması istenmemektedir. Bazı kadınlar ise sağlık kuruluşuna işlerinin daha kolay yürütülmesi sebebiyle eşleri ile birlikte gitmeyi kendileri tercih etmekte olduğu saptandı. Eşleri ile sağlık kuruluşuna gidenler eşin olmadığı zamanlarda aileden biri ile sağlık kuruluşuna gitmektedir. Dil engeli olmayan kadınların bazıları sağlık kuruluşuna tek başlarına gidebilmektedir. Kadınların çoğunluğu Kilis'te sağlık kuruluşuna erişimde sıkıntı yaşamamaktadır. Sağlık kuruluşuna giderken ulaşımında sıkıntı yaşayanlar özel aracı olmayan ve maddi durumu iyi olmayandır. Sağlık hizmetlerini kullanmada etkili olan bir diğer konu doktor seçimidir. Katılımcı kadınlardan bazılarının hastanede doğum sırasında yaşadıkları olumsuzluklardan dolayı Suriyeli doktorları tercih ettikleri tespit edildi. Bazı kadınlara göre sağlık kuruluşlarında yaşanan bu olumsuzluklar normal karşılanmalıdır. Pandemi nedeniyle çocuklarını sağlık kuruluşuna götürmek istemeyenler, Kilis'te bir eczanede çalışan yine Suriyeliler arasında iyi bilinen bir doktoru tercih etmektedirler. Ağız ve diş sağlığı merkezindeki tedaviden sonuç alamayan, Suriyeli diş doktoruna gitmektedir. Suriyeliler açısından sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi yapılacak olunursa; başta dil engeli olmak üzere, kendi kültüründen sağlık çalışanlarına daha çok güvenme, sağlık personelinin ilgi durumu, sağlık kuruluşlarının yoğunluğu, pandemiden kaynaklı sorunların bireylerin sağlık hizmetlerini kullanmasını olumsuz etkilediği söylenebilir.

Göç ile birlikte sağlık hizmetlerindeki iş yoğunluğunun artışı, hasta tipindeki değişim, hasta muayene, bakım, tedavi gibi konularda sağlık çalışanlarının iş yükünde artış olması, sağlık çalışanlarının kaliteli düzeyde hizmet vermesinde engel teşkil etmektedir. Suriye iç savaşının başladığı yıllarda Kilis Devlet Hastanesi sağlık çalışanları, Suriye'den gelen savaş yaralılarından dolayı yoğunluk yaşamış ve dışarıdan birçok sağlık personeli geçici görevlendirme ile Kilis'e gelmiştir (159).

Katılımcı kadınların **sağlık kuruluşunda iletişimlerinde** sorun yaşamamalarındaki neden eşlerinin Türk olması nedeniyle Türkçe'yi kolay öğrenmeleri olarak düşünülebilir. Kadınların bazıları Suriyeli Türkmen olduğu için Suriye'de buldukları dönemde de Türkçe konuşmaktadırlar. Bu nedenle dil sorunu yaşanmamaktadır. Türkçe bilmeyenler ise Türkçe'yi öğrenmeye çalışmış o süreçte tek başlarına dışarı çıkmamış, yanlarında Türkçe bilen birileri onlara eşlik etmiştir. Dil bilmek her konuda olduğu gibi kadınların sağlık hizmetlerinden etkili bir şekilde faydalanabilmeleri için de çok önemlidir. Birçok kaynakta yabancı bir ülkede olmanın dezavantajlarını yaşayan sığınmacıların yaşadığı sorunların başında dil engelinin geldiği yer almaktadır (41, 159, 160, 202). Yapılan bir çalışmada; birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışan doktorların Suriyeli mültecilerle dil engeli nedeniyle iletişim kuramadıklarını, bu nedenle tercüman aracılığıyla iletişim kurduklarını ancak tercümanın hastanın söylediklerini ne derece anlattığı konusunda endişeli oldukları belirtilmektedir (161). Yordan ve ark. (2016) yapmış olduğu bir çalışmada; aile hekimliği çalışanları ile sığınmacılar arasında %97.9 oranında iletişim sorununun yaşandığı tespit edilmiştir (203). Sağlık hizmetlerinin sunumunda sadece sığınmacılar dil ile ilgili sorunlar yaşamamakta, sağlık personeli de sıkıntı yaşamaktadır (156). Sağlık hizmetinde iletişim engelinin olması kadının sağlık hizmetlerini yeterince kullanamaması, tanının konamaması dolayısıyla etkin tedavinin yapılamaması ve iyileşme sürecinin uzamasına neden olabilmektedir. Suriyeli kadınlar için dil engeli öncelikle çözülmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Sığınmacıların gittiği ülkenin dilini bilmesi etkili bir sağlık hizmeti almalarında önem taşımaktadır. Dil bilmeyen Suriyeli, sağlık kuruluşuna giderken yerel halkın dilini bilen bir kişiyi yanında götürmek durumunda kalmıştır. Bu durum görünüşte doğru olsa da sağlık hizmeti alıcısı için olumsuz bir durum oluşturma riski taşımaktadır. Çünkü refakat eden kişinin ya da tercümanın sağlık bilgisinin iyi düzeyde olması, konuşmaların çevirisini tam olarak yapabilmesi sağlık personeli tarafından sığınmacının tanısının, tedavisinin, tetkiklerinin doğru olabilmesi için önemlidir. İletişimin sağlanamaması sağlık hizmetlerinde aksaklıklara neden olmaktadır. İletişim kurulamadığında, yanlış tanı konmakta bu da zaman kaybına, sağlık personelinin iş yükünün artmasına, gereksiz tetkik yapılmasına neden olmakta, sığınmacının sağlık personelinin bilgisinin yeterli olmadığı düşüncesini doğurmaktadır.

Görüşülen kadınların çoğunluğunun **sağlık kuruluşundan beklentileri** ortaktır. Kadınların sağlık kuruluşundan beklentileri; kapsamlı ve kaliteli hizmet sunumunun olması, güvenli ve hijyenik bir ortamın varlığı, her kesimden insanın gidebileceği ve hizmete erişebileceği, hasta ayırımının yapılmadığı, özellikle belli alanlarda uzmanlaşmış doktorların olduğu, saygılı, ilgili ve iletişim kurabilen sağlık personeliyle karşılaşabilme, ilaca kolayca

erişebilme ve ilaçların kullanım şekli ile ilgili doğru bilgi alma ve doğru tedavi görmek şeklinde olduğu saptandı.

Araştırma kapsamındaki kadınların **sağlık hizmetlerinden memnun olma ve memnun olmama durumlarına** bakıldığında; Kilis'teki sağlık hizmetlerinin Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri göçün ilk yıllarına nazaran daha iyi olduğu yönündedir. Göçün ilk yıllarında yaşanan sorunlardan dolayı birkaç katılımcı, ilde tek olan devlet hastanesinde bazı sıkıntılar yaşamıştır. Bu sıkıntılar hastanenin fiziki koşullarının yetersizliği, sağlık çalışanların sayıca azlığı, savaş yaralılarının tedavisinin aynı hastanede yapılması yoğunluğun olduğu dönemlere rastlamaktadır. Kilis ilinde bir özel hastane ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı tek devlet hastanesi bulunmaktadır. Kilis devlet hastanesi ilk yapıldığı yıllarda 200 yatak kapasitesine sahipti. Suriyelilerin gelmesiyle ana binaya ek olarak dört blok daha yapılarak 321 yatak kapasitesine çıkarılmıştır (163). Göçün yaşanmasıyla Kilis'te hem yerel halk hem de Suriyeliler, hastane kapasitesinin yeterli olmaması nedeniyle sağlık hizmetlerinde sorunlar yaşamıştır. Bu nedenle Kilis'te 337 yatak kapasiteli ikinci bir hastanenin yapımına başlanmıştır (164). Kilis, kendi nüfusunun iki katı kadar ek nüfusa sağlık hizmeti veren demografisi değişen bir il olarak Suriyelilere nitelikli sağlık hizmeti sunabilmiştir. Mevcut sağlık altyapısı, yoğun iş temposuyla özverili çalışan sağlık personeli ile kapasitesinin üzerinde nüfusa kesintisiz sürekli hizmet sunulmuştur (9). AFAD'ın 2017 yılında yayımladığı raporda; Suriyelilerin alınan sağlık hizmetlerinden memnuniyet durumları %83 olarak rapor edilmiştir (201). Bu sonuç Suriyelilerin aldığı sağlık hizmetlerinin iyi olduğunun bir göstergesi olması açısından önemlidir.

Suriyelilerin Kilis'e geldikleri ilk yıllarda çok sayıda doğum olması sağlık hizmetlerinde yoğunluğun yaşanmasına neden olmuştur. Ülkemizdeki Suriyeli bebek sayısı 2011 yılı sonrasında hızlı bir artış göstermiştir. Bebek sayılarındaki artış göç sonrası normalleşmenin olduğunu gösteren, yeni düzene uyumun sağlandığı 2011-2015 yılları arasındaki bebek sayısı net olmasa da yaklaşık 100 bin olduğu söylenebilir.

Göç edenlerin Türkiye'de aldıkları sağlık hizmetinden memnun olmama durumları yukarıda belirttiğimiz sonuçlara göre, genellikle doğumda yaşanan sorunlar üzerinde yoğunlaştığını görebilmekteyiz. Göçün yaşandığı ilk yıllarda yapılan doğumlarda yaşanan problemler daha sonraki yıllarda yaşanmamıştır. Bunun sebepleri olarak; sağlık hizmetlerindeki yoğunluğun azalması, savaş yaralılarının olmaması, sağlık personeli sayısındaki artış, hastanenin fiziki koşullarının iyileştirilmesi, yerli halkın ve Suriyelilerin birbirlerini kabul etmeleri, Suriyelilerin yaşadıkları bölgeye uyum sağlaması, dil engelinin aşılmış olması gibi nedenler sayılabilir. Çalışmamıza katılan bazı kadınların sağlık

personellerinin Suriyelilere ayrımcılık yaptığı konusunda söylemleri olmaktadır. Yapılan çalışmalarda pek çok ülkede sığınmacıların sağlık personelleri tarafından ayrımcılığa maruz kaldığı rapor edilmiştir. Türkiye’de Suriyelilere karşı sağlık çalışanlarının ya da yerel halkın aşırı bir ayrımcılık ya da stigmatizasyonu olmamasına karşın bu söylemlere maruz kalmak her zaman için olasıdır. Bu olumsuz olayların basına yansımalarına rağmen Suriyelilerin sağlık hizmetlerini kullanma durumlarında sağlık hizmetlerine erişimlerinde ciddi bir sorun olmamaktadır (41).

Sağlık Davranışları

Çalışmamıza katılan kadınların **sağlık davranışları** ana teması; kadınların sağlıklı kalabilmek için yaptıkları davranışlar beslenme, uyku ve spor, sedanter yaşam, dini inanç ve temizlik, sağlıkla ilgili bilgiye internetten ulaşma olarak dört alt temada değerlendirildi (Bkz. Şekil 4.10).

Görüşülen kadınların bazılarının özellikle doğumdan sonra **beslenme, uyku ve spor** konularına önem verdikleri saptandı. Görüşülenlerin çoğunluğu sağlıklı kalmak, hastalıklardan korunmak ya da iyileşmeye yönelik olarak egzersiz yapmanın sağlık için önemli olduğuna inanmaktadırlar. Ancak görüşülen kadınların sağlıklı yaşam davranışları arasında önemli bir yere sahip olan fiziksel aktiviteyi çok fazla yapamadığı, **hareketsiz yaşam** sürdüğü fiziksel aktivitenin daha çok ev içi yapılan işler ve çocuk bakımı ile sınırlı kaldığı belirlendi. Kadınların doğumdan sonra alınan kiloları verebilmek için yürüyüş, ev içinde spor yapma, yeterli uyku, az yeme, organik beslenme, karbonhidrat tüketimini azaltma, meyve sebze tüketiminde artış gibi sağlıklı beslenmeye yönelik davranışlarının olduğu tespit edildi. Hareketsiz yaşam, ilerleyen yaşlarda bireylerde bazı önemli sağlık sorunlarının gelişmesine neden olabilmektedir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada; bireylerin yapmış olduğu fiziksel aktivitenin kişilerde aerobik performansı, kardiyovasküler dayanıklılığı, kas gücünü ve esnekliği, vücudun şeklini orantılı hale getirdiği, bunun yanında kaygıyı azalttığı, kendine güveni ve kendine saygıyı arttırdığı belirtilmiştir (204). Türkiye’ye göç etmiş olan Suriyelilerle yapılan bir çalışmada ise Suriyelilerin üçte ikisinin düşük düzeyde fiziksel aktivite yaptıkları tespit edilmiştir (142). Bu sonuç çalışmamızı desteklemektedir.

Toplumların ve bireylerin sağlık davranışlarının şekillenmesinde, olumlu ya da olumsuz sağlık davranışları kazanmalarında kültürün ve **dini inancın** etkisi bulunmaktadır. Görüşülen kadınlar dini inançları gereği **temizlik** konusuna çok önem vermektedirler. Temiz olmanın dini bir gereklilik olduğu düşüncesi onların bedenlerinin ve yaşadıkları çevrenin temizliğine dikkat etmelerinde etkindir. Çalışmamızda temizlik yapmanın kadınların hem

kültürel hem dini açıdan kendilerini rahatlatmak için yaptıkları bir uğraşı olduğu ve kadınların tamamının sağlığa zararlı olan alışkanlıklardan uzak durduğu tespit edildi. (Örneğin tütün kullanımı). Dünya’da göçmen bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirildiği çalışmalarda, ülke sınırları dışına göç eden bireylerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir (168, 169). Literatüre göre Suriye’de Müslüman kesim hastalıklardan korunmak için sağlığa zarar veren davranışlardan uzak durmakta İslam dini öğretilerini yerine getirmektedirler (170). Sigara ya da nargile içmenin, çok fazla yemek yemenin, alkol ya da uyuşturucu madde kullanımının, evlilik dışı cinsel birliktelik gibi davranışların dini olarak yasak olduğuna inanmaktadırlar (142). Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma katılımcıları kadınların bazılarının sağlık ile ilgili eksik olan bilgilerini **internetten** öğrenerek tamamlamaya çalıştıkları saptandı. Kadınlar doğum sonrası kiloları vermek için profesyonel yardım almamakta internetteki sağlık sitelerinde bulunan diyetleri uygulamaktadırlar. Yaşanılan pandemi nedeniyle sağlık hizmetlerini kullanamama, kadınların bu süreçte en yakınında olan internetten sağlık ile ilgili bilgileri öğrenmesinde etken olabileceği düşünülmektedir. Görüşülen kadının emziklik döneminde bilinçsizce yaptığı diyet uygulaması bebeğin gelişimi için riskli sağlık davranışı olabilmektedir. DSÖ, bireylerin ve toplumun sağlığının korunması ve geliştirilmesini hemşirelerin temel işlevlerinden biri olarak belirtmektedir (8). Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev alan hemşirelerin, sağlık hizmeti alan kadınlara riskli sağlık davranışları ile ilgili danışmanlık ve eğitim hizmetleri vermeleri önemlidir. İnternette öğrenilen bilgilerin yerine, sağlık bilgisinin sağlık çalışanlarından öğrenilmesi, bireylerin olumlu sağlık davranışı geliştirmelerinde ayrıca göçmenlerin sağlık çalışanlarına karşı güven oluşturmada etkili olacağı düşünülmektedir.

Geleceğe İlişkin Beklentiler

Araştırmaya alınan kadınların **geleceğe ilişkin beklentiler** ana temasında; Türkiye’ye uyum süreci, giyim kuşamda uyum, yemek kültüründe uyum ve memleket özlemi olarak dört alt temada incelendi (Bkz. Şekil 4.11)..

Göç deneyimi hem göç edenler hem de ev sahibi ülke için zor bir deneyimdir. Yaşanan zorluklar genellikle gidilen ülkeye, yeni ortama adapte olma çabaları, ev sahibi toplumla yaşanan uyum sorunlarının olması gibi pek çok neden vardır (171). Çalışmada yer alan kadınların **Türkiye’ye uyumları** Türk erkekle evlilik yapmaları ve Türk vatandaşlığı verilmesi ile hız kazandığı söylenebilir. Evlilik sonrasında kadınların dil öğrenme, giyim kuşam ve yemek kültüründe uyumlarının kolay olduğu tespit edildi. Araştırma katılımcıların

çoğunluğunun savaş öncesi akrabalık bağlarının bulunması, ticari ilişkilerin olması gibi nedenlerle özellikle Suriyeli Türkmenlerin Türkiye'ye uyum konusunda zorluk yaşamadığı görülmektedir. Türkiye'ye uyum sağlamada zorluk yaşayanlar genellikle ilk yıllarda dil bilmeyen Suriyeli Arap ve Suriyeli Kürt kadınlardır.

Araştırma katılımcıları kadınların çoğunluğunun **giyim kuşamda uyumda** zorluk yaşamadıkları saptandı. Görüşülen kadınların giyim kuşamda uyumun sağlanmasının nedenleri olarak; Türkiye'de dışlanmamak, bakışlardan rahatsız olmamak, göç edilen ülkede kabul görmek olduğu belirlendi. Bu değişimde kişinin kendisi etkili olabildiği gibi çoğunlukla eş ve kayınvalidenin de etkileri olabilmektedir. Suriyelilerin Türkiye'ye uyumu ile ilgili yapılmış olan çalışmalarda; genellikle giyim konusunda uyumda zorluk yaşayanların Suriyeli Türkmen kadınlar olduğu saptanmıştır (142, 173). Bu çalışma sonucu araştırma sonucumuzdan farklıdır.

Görüşülen kadınların Türkiye'ye **yemek kültüründe de** uyum sağladıkları tespit edildi. Suriye ve Kilis yemeklerinin benzer olduğu, Kilis'te yapılan yemek isimlerinin bazılarının Arapça isimli olması kadınların yemek kültürü açısından zorluk yaşamamasında etkindir. Literatürde Suriyelilerin yemek kültüründe sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda; sorun yaşamayan %46, kısmi problem yaşayan %26, sorun yaşayan %28 olarak belirtilmiştir. Etnik özellik olarak Suriyeli Türkmenlerin sadece %16.8'inin sorun yaşamadığı tespit edilmiştir (176). Çalışmamıza katılan kadınların Türkiye'ye uyum sürecinde ilk yıllarda bazı zorluklar yaşadığı, bu zorluğun daha sonraki yıllarda azaldığı tespit edildi.

Göçmenlerin Türkiye'deki kalıcılıklarını Erdoğan (2020) şu şekilde ifade etmiştir: *“Suriyelilerin ülkelerine geri dönme eğilimlerinin neredeyse tükendiği bir ortamda gerçeklikle yüzleşmek ve artık Suriye'deki gelişmelerin Türkiye'deki Suriyelileri etkileme imkânının neredeyse kalmadığını görmek gerekmektedir”* şeklindedir. (205). Yine Suriye göçünde göçmenlerin acil ihtiyaçlarının etkin bir biçimde karşılanmasında Avrupa Birliği projelerinin ve fonlarının bulunduğu, ancak göçmenlerin “uyumuna” ne ölçüde destek verildiğinin bilinmediği, Suriyelilerin kalıcılıklarının arttıkça taleplerinin artacağı ve çeşitleneceği vurgulanmıştır (206). Araştırma katılımcıları kadınların bazılarının **memleket özlemi** çektikleri belirlendi. Kadınların Türkiye'de evlenmeleri, Türk vatandaşı olmaları, Suriye'de yakınlarının bulunmaması, Suriye'de bir yaşantılarının olmaması nedeniyle Türkiye'de kalacakları tespit edildi. Memleket özlemi duysalarda tekrar Suriye'ye dönüşlerinin mümkün olmayacağını bilmeleri Türkiye'ye uyumlarını hızlandırmış olacağı düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemize 2011 yılı Suriye iç savaşından sonra zorunlu göçle gelen çok sayıdaki sığınmacının, özellikle göçten en çok etkilenen ve hassas grupta yer alan kadınların ülkelerinde yaşadıkları savaş, zorunlu göç ve ev sahibi ülkeye uyum sürecinde yaşadıkları sorunlar nedeniyle ruhsal ve fiziksel sağlıkları olumsuz yönde etkilendiği saptandı. Sağlık arama davranışlarında öncelikli olarak geleneksel uygulamalar tercih edilmiş olup bu uygulamalardan bazılarının sağlığa zararlı uygulamalar olduğu görüldü. Bu bağlamda zorunlu göçle gelen sığınmacı kadınların göç etme nedenleri, göç sırasındaki deneyimleri, göç sonrasında buldukları ülkede yaşadıkları sorunlar ve kadınların sağlık davranışlarının neler olduğunun belirlenmesi, konuya ilişkin göç eden bireylerin sorunları ve sağlık davranışları ile ilgili yapılacak iyileştirmelere veri oluşturması ve halk sağlığı hemşireliği alanında yapılacak diğer çalışmalara ve alan yazına katkı sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

6.1. SONUÇLAR

Araştırmadan elde edilen bulgular; göç öncesi Suriye’de yaşam, göç nedeni, Türkiye’ye geçiş, Türkiye’de yaşam- ilk yıllar, evlilik öyküleri, Türkiye’de evlilik, sağlık hizmetlerine erişim, sağlık davranışları, sağlık ve hastalığa ilişkin geleneksel uygulamalar ve geleceğe ilişkin beklentiler olarak toplam on ana temada ele alındı.

Göç öncesi Suriye’de yaşam ana temasında, kadınların hayat standartlarının şu an Türkiye’de buldukları durumdan görece iyi olduğunu, sosyal hayatın daha çok gece yaşandığını, çok eşliliğin yasal olması nedeniyle normal olarak kabul edilmesi kültürel kabulün varlığını göstermiştir. Suriye’de erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetini, kız çocuklarının eğitimi, evlilikleri, sosyal hayatları gibi pek çok konuda görebilmekteyiz. Yine kadının doğurganlığının fazla olması; çok çocuk sahibi olmanın erkeğin güç ve otoritesini gösterdiği, erkek çocuk doğurmanın kadının toplumda yerini daha da sağlamlaştırdığı ve kadının bazı haklara kavuşmasında etkili olduğu, maddi durumun iyi olması, çok eşliliğin Suriye’de yasal olması, kürtajın dini inanç boyutu gibi nedenlerle çok çocuk sahipliği görülmektedir. Savaş öncesi dönemde aile büyüklerinin isteği doğrultusunda kız çocuklarının yaptığı adölesan evlilikler, savaş sonrasında ise farklı nedenlerle gerçekleşmektedir. Savaş nedeniyle kızların eğitimlerinin yarıda kalması, göç edilen ülkede sığınmacıların erken yaş evliliklerinde daha fazla artış yaşanmasında etkili olduğu görülmektedir. Kadınların Suriye’de buldukları dönemde yaşlarının küçük olması nedeniyle üreme sağlığı sorunları ve kronik

hastalıklarının olmaması normaldir. Ancak savaşın yıpratıcı etkisinin ruh sağlığı konusunda kadınların sağlıklarını etkilediği görüldü. Ataerkil yapının hâkim olduğu Suriye’de kadınların çalışması ayıp karşılandığı için kadının çalıştırılmadığı, aile geçimine katkı sağlamak ve çalışmak zorunda olan kadınların ise belli işlerde çalışabildikleri tespit edildi.

Göç nedeni ve Türkiye’ye geçiş ana temalarında, sığınmacıların ülkelerinden zorunlu göç etme nedenlerinin başta savaş olmak üzere, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, işsizlik, tehdit ve korku, güvenlik endişesi, ailelerin kız çocuklarının varlığından dolayı endişe etmeleri, tecavüz olayları duyma, evlilik kararı gibi farklı nedenlerle yapıldığı; Türkiye’ye girişlerin çoğunlukla insan kaçakçılığı yapan kişiler tarafından belli miktar para karşılığında kaçak yolla olduğu, Türkiye’ye giriş yapanların geçici olarak akraba yanlarında, kiralık evlerde ve barınma merkezlerinde ikamet ettikleri sonuçlarına ulaşıldı.

Türkiye’de yaşam- ilk yıllar ana temasında; Suriyelilerin ülkemizde yaşadıkları sorunların işsizlik ve barınma olduğu saptandı. Bu sorunlar sonucunda toplu olarak çok sayıda kişi bir arada yaşamak zorunda kalmış ve çalışmanın yürütüldüğü Kilis’te Suriyeliler gelmeden önce de var olan işsizlik sorunu nüfusun artmasıyla daha fazla artış göstermiştir. Suriyeliler göç ettikleri ülkelerde önemli bir ucuz işgücü oluşturmaktadırlar. Suriyeli kadınların bazılarının Türkiye’deki ilk yıllarında dil engeli yaşamış olduğu ancak kısa sürede bu sorunun çözüldüğü belirlendi. Etnik özellik olarak Suriyeli Türkmen kadınların göç edilen ülkeye aidiyetinin, dil bilme durumlarının diğer etnik gruplara göre daha kolay olduğu saptandı.

Görüşülen kadınların **evlilik öyküleri** ana temasında; Türk erkekle evlenme nedenleri arasında başta savaş olmak üzere, Türkiye’nin Müslüman ülke olması, daha öncelere dayanan ticari ilişkilerin bulunması, akrabalık ilişkilerinin olması, aileye yük olmama nedeniyle evlilik yapıldığı sonuçlarına ulaşıldı. Araştırma katılımcıları kadınların Türkiye’ye göç sonrasında yaşam standartlarının değişmiş olması, güvenlik endişesi ve kız çocuklarının eğitimlerine devam edememesi nedeniyle bazı kadınların adölesan evlilik yaptıkları tespit edildi. Adölesan evlilikler Suriye’de iç savaş öncesi dönemde yaşanan bir olgu olması sebebiyle normal karşılanmakta olup göç sonrası ülkemize gelen Suriyelilerde adölesan evliliklerin artarak devam ettiği görülmektedir. Görüşülen kadınların bazıları evliliğin ilk yıllarında eşinin aile üyeleriyle sorunlar yaşadığı ve bu sorunların kadınların ruh sağlıkları üzerinde negatif etki yarattığı ve yine ülkemizde gerek medya gerekse yerel halkın arasında Suriyelilere ilişkin negatif söylemlerin kadınların ruhsal sağlıklarını etkilediği saptandı. Yolunda gitmeyen evlilikler yaşayan görüşülen kadınların, kültürel olarak boşanmanın ayıp karşılanması sebebi ile evliliklerini zorunlu olarak devam ettirdikleri belirlendi.

Türkiye’de evlilik ana temasında; Göç öncesi, sırası ve göç sonrası yaşanan sorunlar, kadınların fiziksel ya da psikolojik sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Hem göç etmek hem de göç edilen ülkede uyum sağlamak göçmenler içinde oldukça zorlu süreçlerdir. Türkiye’de evlilik yapan araştırma katılımcıları kadınlarda gebelik ile birlikte üreme sağlığı sorunları görüldü. Kadın sağlığı açısından riskli olan adölesan evlilikler sonucunda düşükler, istenmeyen gebelikler, kürtaj gibi sağlığı olumsuz etkileyen durumlar ortaya çıkabilmektedir. Adölesan evlilikler, adölesan gebelikler, kültürel farklılıklar, eğitim eksikliği kadının sağlık hizmetlerine erişiminde ve sağlık hizmetlerine olan gereksinimlerinin tespitinde ve kadınların olumlu sağlık davranışları geliştirebilmesini geciktiren etkenlerdir. Kadınların bazılarının kendi sağlıklarıyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmadığı, kadının kendi bedeni ile ilgili bilgi sahibi olmaması sonucunda olumsuz sağlık davranışlarında buldukları saptandı. Araştırmamızda yer alan kadınların çoğunluğunun doğurganlık özelliklerinin Türkiye’deki doğurganlık özellikleri ile benzerlik gösterdiği tespit edildi. Özellikle doğurganlığın maddi durumla doğru orantılı olarak arttığı Suriye’de görülen çok çocuk sahipliği, göç edilen ülkede evlenen kadınlarda görülmemektedir. Görüşülen kadınların çoğunluğunun aile planlaması yöntemlerinden modern yöntemleri kullandıkları tespit edildi.

Kadınların **sağlıkta önceliklerinin** çocuk ve eş olduğu, kendi sağlıklarının son sırada yer aldığı tespit edildi. Kadının bu konudaki tutumu sağlığını önemsememesine, olumsuz sağlık davranışlarının ortaya çıkmasına, sağlık hizmetlerini etkin kullanmamalarına zemin hazırlamaktadır. Araştırma katılımcıları kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanamamasını etkileyen faktörlerin; sağlık kuruluşuna gitme kararını verebilme, sağlık kuruluşuna kimlerle gittiği, dil engelinin olması, ulaşım engeli, sağlık personeline güven ve pandemi nedeniyle sağlık kuruluşlarının yoğun olması gibi çeşitlilikler göstermektedir. Sağlık çalışanlarının olumlu ya da olumsuz davranışlarının kadınların sağlık kuruluşunu tercih etme ya da tercih etmeme durumlarını etkileyen en önemli bir faktör olarak belirlendi. Kadınların doktor tercihlerinde Suriyeli doktor seçimi dikkat çekicidir. Görüşülen kadınların Suriyeli doktor tercih etme nedenleri arasında, Suriyeli doktorlarla daha rahat iletişim kurabilmeleri, aynı kültürel özellikte olmaları, Suriyeli doktorları daha güvenilir olarak görmeleri ve pandemi nedeniyle sağlık kuruluşlarındaki sağlık personelinin kendileri ile yeterince ilgilenemediği düşüncesi sayılabilir. Suriyeli kadınların sağlık hizmetlerinden beklentileri genel olarak ortaktır. Kadınları yaşadıkları ilde (Kilis), kaliteli hizmet ve kapsamlı bir sağlık kuruluşunun olması, hastanede her alanda uzmanlaşmış doktorların bulunması, ilgili ve iletişim kurabilen sağlık personelinin varlığı, ayrımcılığın yapılmaması, ilaca kolay erişim, doğru tanı ve

tedavinin yapılması olarak saptandı. Araştırma katılımcıları kadınların çoğunluğunun sağlık hizmetlerinden memnun olduğu, Türkiye'ye göçün ilk yıllarında ve pandemi sürecinde sağlık kuruluşlarında yığılmalara bağlı sorunlar yaşadıkları belirlendi.

Görüşülen kadınların **sağlık davranışları** ana temasında; kilolu olmayı sevmedikleri için fiziksel görünüşlerine dikkat ettikleri, özellikle doğumlardan sonra alınan kiloları verebilmek için yürüyüş, genellikle ev içinde spor yapma, yeterli uyku, beslenmeye dikkat etme, az yeme davranışlarında buldukları belirlendi. Bunun yanı sıra internet kullanımı ile bazı sağlık bilgilerini öğrendiklerini ve rahatsızlıklarını gidermeye çalıştıklarını, bilinçsizce diyet yapılarak hem annenin hem de bebeğin sağlığı riske atılarak olumsuz sağlık davranışında buldukları saptandı. Araştırma katılımcıları kadınlar, yabancı bir ülkede bulunma, adölesan evlilik yapma, yetersiz sağlık bilgisine sahip olma, bazı konuların mahrem olması nedeniyle sağlık bilgilerini internetten öğrendikleri belirlendi. Göç eden bireylerden kırılgan grup içerisinde yer alan kadınların olumlu sağlık davranışlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi çok önemlidir. Bu bağlamda hemşireler, göçmen kadınların sağlık davranışlarını belirlemek için onların fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları ile ilgili ayrıntılı bilgi almalı, göçmen kadınların sağlık ve kültürel inançlarını bilmeli ve bakımını bu doğrultuda vermelidir. Görüşülen kadınların çocuklarının küçük olması nedeniyle fiziksel aktivitede bulunamadıkları, günlük ev işlerini yeterli bir aktivite olarak gördükleri belirlendi. Araştırma katılımcıları kadınları rahatlatan aktivitelerin; Kur'an okumak ve dinlemek, ev temizliği yapmak, müzik dinlemek, çocuk ve eş ile ilgilenmek olduğu saptandı. Araştırma katılımcıları kadınların sağlık sorunlarının çoğunlukla üreme sağlığı sorunları olduğu, gebelik dönemi sorunu olarak düşük yaşadıkları, bu düşüklere; savaşın psikolojik etkileri, eş tarafından uygulanan şiddet, sağlık personellerinin yeterince ilgilenememesi, sağlık hizmetlerinin yeterince kullanılmaması, dil engeli, ilk yıllarda geçici kimliklerinin olmaması, sağlık kuruluşu yerine evde muayene edilme gibi nedenlerle olduğu belirlendi. Göçün ilk yıllarında Kilis, kendi nüfusundan daha fazla sayıda göçmene hizmet vermek zorunda kaldığı için sağlık hizmetleri yetersiz kalmıştır. Savaş yaralıların da Kilis'te tek olan hastanede tedavi edilmesi, doğum oranlarında yaşanan artışta eklenince kaynak ve personel yetersizliğinden dolayı sağlık hizmeti sunumunda ciddi aksaklıklar yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle kadınların üreme sağlığı ile ilgili sorunlarının çözümünde yetersiz kalınması olası sonuçlardır. Görüşülen kadınların savaşta, göç sırasında ve göç edilen ülkeye uyum aşamasında psikolojik sorunlar yaşadıkları saptandı. Göçmenlerin göç ettikleri ülkede psikolojik sorunlarının çözümü öncelikli ele alınması gereken sorunlar arasında yer alması gerekmektedir. Birinci

basamakta görev alan hemşireler, psikolojik sorunu olan kadınların tespitini yapmalı, tedavisi için gerekli sağlık kuruluşuna yönlendirme yapmalıdır.

Araştırma katılımcıları kadınların **sağlık ve hastalığa ilişkin geleneksel uygulamalar** ana temasında; kadınların genellikle hafif rahatsızlık durumlarında bitkisel ürünlerle tedaviye başladıkları, hastalık durumlarında sağlık kuruluşlarından hizmet almalarının ilk sıralarda yer almadığı, iyileşmek için öncelikle bazı sağlık sorunlarında geleneksel uygulamalara başvurdukları ve kadınların yaptıkları geleneksel uygulamalardan bazılarının özellikle kadın sağlığı açısından riskli davranışları içerdiği belirlendi. Dünya genelinde yaşanan Covid 19 pandemisi nedeniyle ilde bulunan devlet hastanesi kullanılamamakta, geleneksel uygulamalarla bazı rahatsızlıklar giderilmeye çalışılmaktadır. Hemşirelerin göçmen kadınlara aile planlaması, doğum öncesi bakımın önemi, doğum ve doğum sonrası bakım, üreme sağlığı ile ilgili rutin olarak bilgilendirme yapmaları gerekmektedir. Göçmen kadınların riskli sağlık davranışlarından uzak durmaları ve sağlığa zararlı olan geleneksel uygulamalarda bulunmamaları için bu konularda bilgilendirmeleri önemlidir.

Görüşülen kadınların **geleceğe ilişkin beklentileri** olan son ana temada; kadınların Türkiye’de evlenmeleri, Türk vatandaşı olmaları, Suriye’de evlerinin ve yakınlarının bulunmaması Türkiye’de kalmalarında en önemli etken olarak saptandı. Bu nedenle kadınların gelecekleri ile ilgili planlarında Türkiye’de yaşamak ve hayatlarını burada devam ettirmek olduğu ayrıca Türkiye’ye uyum sağlamada çaba gösterdikleri tespit edildi. Çalışmamızda yer alan kadınların Türkiye’ye uyum sağlamalarında, Türk erkekle evlilik yapmaları ve Türk vatandaşlığı verilmesi gibi faktörlerle uyumda sorun yaşamadıkları bulundu. Özellikle araştırma katılımcıları kadınların giyim kuşam, yemek kültürlerinde ve dil öğrenmelerinde hızlı bir uyum sağladıkları belirlendi.

6.2. ÖNERİLER

Türkiye’ye Suriye iç savaşından göç ile gelen Türk erkekle evlenen kadınlarla yapılan bireysel derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda;

- ✓ Göç öncesi Suriye’de adölesan evliliklerin yapıyor olması ve bu kültürel özelliğin göçün ilk yıllarında Türkiye’de de devam ettirilmesi kadının fiziksel sağlığını riske atmaktadır. Ayrıca psikolojik olarak sıkıntılar yaşadıkları için fiziksel sağlıkları bir kezde bu nedenle etkilenmektedir. Göç eden ailelerde adölesan evliliklerin azalması için gerekli önlemler alınmalı, aile sağlığı merkezinde görev alan hemşirelerin göçle gelen aileleri belirleyip göçmen kadınlara adölesan evlilikler, adölesan gebelikler, üreme sağlığı konusunda bilgilendirme yapmaları ve eğitim vermeleri gerekliliği

artmaktadır. Eğitim hakkı savaş nedeniyle yarıda kalmış kız çocuklarına eğitim imkânı sağlanması için Türkiye’de gerekli çalışmalar yapılmalı, adölesan evliliklerin önlenmesi için göçmenlere yönelik politikalar güçlendirilmelidir.

- ✓ Göçmenlerin Türkiye’deki ilk yıllarında maddi açıdan iyi durumda olmamaları, sağlık hizmetlerine erişimlerdeki zorluklar, dil engeli, ayrımcılık, hastanelerin yoğunluğu nedeniyle, göç eden bireylerde riskli sağlık davranışları görülebilmektedir. Göçün ilk yıllarında sağlık hizmetlerindeki kaynak ve personel eksikliği aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumdan hem yerel halk hem de göçmenler olumsuz etkilenmişlerdir. Son yıllarda dünyada yaşanan pandemi nedeniyle de sağlık hizmetlerinde aksamalar yaşandı. Bu süreçte birinci basamakta görev alan hemşireler, göç eden bireylerin aile sağlığı merkezlerine erişimlerini artırıcı stratejiler oluşturabilmeli ve uygulamalıdır. Göçmen kadınların olumlu sağlık davranışları geliştirebilmesi için bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- ✓ Göç eden bireylerde dil engelinin olması sağlık hizmetlerinin etkin kullanımını olumsuz etkileyen bir durumdur. Sağlık kuruluşlarında tercümanların olması dil engelini ortadan kaldırarak, sığınmacıların rahatsızlıklarına doğru tanı konulması, doğru tedavi uygulanması, riskli sağlık davranışlarında bulunmamaları açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Özellikle birinci basamak sağlık kuruluşlarında, hastanelerde ve hastanelerin kadın doğum servisleri ve doğumhanelerde tercümanlık hizmetlerinin gerekliliği önerilebilir.
- ✓ Göçmen kadınların göç öncesi, göç ve göç sonrası yaşadıkları zorluklar, özellikle fiziksel ya da ruhsal sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Türkiye’de Suriyeli kadınlara öncelikli olarak psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilebilmesi, bu hizmetin belirli aralıklarla sunulması, kadınların mevcut sorunlarla baş edebilmelerinde önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- ✓ Sağlık kuruluşlarında hasta ile iletişimde olan ve göç eden bireylerin sağlık ile ilgili sorunlarını çözmeye yönelik önemli rolleri bulunan hemşirelere; hizmet verdikleri kuruluşlarda Suriyeli kadınların kültürel ve sağlık özelliklerini içeren hizmet içi eğitimlerin verilerek, hemşirelerin kültürlerarası bakış açısı kazanmaları sağlanmalı, profesyonel bakım sunucularının Suriyeli kadınlara daha iyi sağlık hizmeti verebilmesi açısından önemli olduğu önerisi yapılabilir.
- ✓ Suriyeli kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinde ve hizmete ulaşmada zorluklar yaşaması nedeniyle, rahatsızlıklarında öncelikli olarak sağlık kuruluşunu tercih etmemekte evde geleneksel tedavi yollarına başvurmaktadırlar. Geleneksel

uygulamaların yapıldığı ve bazı uygulamaların kadının sağlığını olumsuz şekilde etkilediği tespit edildi. Bu nedenle birinci basamak sağlık kuruluşunda görev alan hemşireler, Suriyeli kadınların aile sağlığı merkezlerine erişimlerinde yol gösterici olmalı, sağlık hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmalı ve uyguladıkları geleneksel yöntemler bilinmelidir. Sağlığa zarar verici geleneksel uygulamalar ve riskli sağlık davranışları varsa tespit edilmeli, önlemler alınmalı ve bu konularda kadınlara bilgi verilmelidir.

- ✓ Hemşirelerin göç eden kadınların özellikle ihtiyaç duyduğu ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetleri, jinekolojik hastalıklar ve istenmeyen gebelik ve düşükler, doğum öncesi kontrollerinin yapılması, adölesan evlilikler ve çok sayıda gebelik yaşamalarını engelleyici koruyucu sağlık davranışı geliştirmeleri için eğitimler planlaması önerilebilir.

6.3. SINIRLILIKLAR

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, görüşülen kadınların bireysel anlatılarına dayanmaktadır. Araştırmanın yöntemi gereği görüşülen Suriyeli kadınların ayrıntılı bir profili bu çalışmada sunulmuştur. Ancak yöntemi gereği sınırlılık taşımaktadır. Araştırmaya katılma şartları 2011 yılında Suriye iç savaşından sonra ülkemize göç etmiş olmak, Türk erkekle evli olmak, T.C. vatandaşı olmak ve Türkçe bilmektir. Kriterlere uygun olmayan kadınlar bu araştırma kapsamında değerlendirilemedi.

Dünyada görülen pandemi nedeniyle çalışmanın yapıldığı dönemde kısıtlamaların gelmesi bu nedenle kadınların ASM'leri çok sık kullanamaması ve çalışmaya katılmayı kabul etmemesi örnekleme ulaşmada zorluklara neden oldu. Araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlarla evde yapılan görüşmelerde, görüşülenlerin çoğunluğunun çocuğu olması nedeniyle görüşme kesintiye uğramış olup bu durumda soruların tekrarı yoluna gidildi.

Bu alanda niteliksel yöntemle gerçekleştirilmiş araştırmalar yok denecek kadar azdır. Bu nedenle araştırmacı diğer araştırma verilerinin karşılaştırılmasında belirli bir güçlük yaşamıştır.

KAYNAKLAR

1. Taştan C., Kavuncu Ç.A., Akbulut M.A., İrdem İ., Osmanoğlu E., Özkaya Ö., Yıldız K.A.(2016). Uluslararası kitlesel göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler sonuç raporu. Ankara.
2. Özlü Z., Kara A., Karkın V. (2017). Suriye özelinde Arap baharı ve Türkiye'ye etkileri. *Geçmişten Günümüze Göç 1*. 477-484.
3. Erdoğan M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli mülteciler. *Konrad Adanauer Stiftung*. 2-25.
4. United Nations High Commissioner for Refugees. (2020). UNHCR Turkey. <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/03/UNHCR-Turkey-short-Fact-Sheet-February2020f.pdf> [10/02/2021].
5. Korkmaz A.Ç. (2017). *Suriyeli sığınmacıların hemşirelik hizmetleri sunumuna etkisi: nitel bir çalışma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
6. Şentürk C. (2020). Türkiye şehirlerinde Suriyeli göçmenler. *ZfTI-PolicyPaper Nr.8. Essen*.
7. Arabacı Z., Hasgül E., Serpen A.S. (2016). Türkiye'de kadın göçmenlik ve göçün kadın sağlığı üzerine etkisi. *Sosyal Politikaları Çalışma Dergisi*. 36: 129-144.
8. Topçu S.(2006). *Göç eden ve göç etmeyen kadınların sağlığı geliştirme davranışlarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
9. Yasin Y. (2019). Göç ve üreme sağlığı. Göç ve Sağlık. *Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sıhhat Projesi*. 100-109.
10. Mültecilerle Dayanışma Derneği. (2015). *Türkiye'de mültecilerin kabul koşulları hak ve hizmetlere erişimleri, uydu kentler izleme ve raporlama projesi*. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/10/Turkiye-de-Multecilerin-Kabul-Kosullari-Hak-ve-Hizmetlere-Erisimleri-Uydu-Kentler-Izleme-ve-Raporla.pdf>. [15/06/2021].
11. Çağlar T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(8): 26-49.
12. Çakır F. (2020). *Afghan women in Ağrı: a case study of irregular migration*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

13. Gümüş Y., Bilgili N. (2015). Göçün sağlık üzerindeki etkileri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 18(1): 63-67.
14. Kurtuldu K., őahin E. (2018). Göçün kadın yaşamı ve sağlığı üzerine etkileri. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*. 1(1): 37-46.
15. Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu. (2014). *Mazlumder Kadın Çalışmaları Grubu*.
16. Barbaros H. (2009). *Düzensiz göç sürecinde kadın göçmenler: İstanbul'dan bir kesit*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
17. Akçadağ E. (2012). Yasa dışı göç ve Türkiye. *Bilgesam Yayınları*. Rapor No:42.
18. Günay E., Atılđan D., Serin E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(2):37-60.
19. Aydoğan S., Metintaő S. (2017). Türkiye'ye gelen dış göç ve sağlığa etkileri. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*. 2(2):37-45.
20. Ünüvar M., Karagöz H., Topçuoğlu T. (2017). Migration Policy of Turkey in the 21st Century. *7th International Conference of ASECU Youth*. 564-578.
21. Zhanadilova A. (2018). Farklı kuramlar çerçevesinde uluslararası göç sorunu. *Muhakeme Dergisi/Journal*. 1(2) : 116-122.
22. Petersen, W. (2021). A General Typology of Migration. 256-266.
23. Kayalar M., Yıldız S. (2018). Türkiye'deki Suriyelilerin ve Suriyeli girişimcilerin diaspora yaklaşımları bağlamında incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(25): 454-466.
24. Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Journal of Turkish Studies*. 9(2):1685-1704.
25. Barkın E. (2014). 1951 tarihli mülteciliğin önlenmesi sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*. 333-360.
26. Çevlik A.M. (2018). Zorunlu göç ve mülteci politikaları. *Sosyal Hizmet Kongresi. Mülteciler ve Sosyal Hizmet. İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları*. 75-82.
27. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2009). Uluslararası göç hukuku göç terimleri sözlüğü. . Çiçekli, B.(Ed.), İsviçre.
28. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği. *Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşme*. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>. [14.03.2021].

29. İGAM. 1984 Cartagena Mülteciler Bildirisi. <https://igamder.org/TR/belgeler/bolge-belgeler>. [27/07/2021].
30. Çalık T. (2015). Sığınma hakkının Korunması. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 23(1):117-146.
31. GİGM. (2016). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>. [14/06/2021].
32. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Aralık 2013). İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Ankara: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf [15/12/2020].
33. Geçici Koruma Yönetmeliği. Resmî Gazete. 22.10.2014, sayı 29153
34. Situation Syria Regional Refugee Response. (2021). <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>. [12/06/2021].
35. GİGM. (2021). Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/> [18.12.2021].
36. Mülteciler Derneği.(2021). Türkiye'deki Suriyeli Sayısı. <https://multeciler.org.tr/>. [18/12/2021].
37. AFAD. (2013). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar, 2013 saha araştırması sonuçları. *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*.
38. Beşer A., Kerman T.K. (2017). Göç eden bireylerin öncelikli sağlık sorunları ve sağlık hizmetine ulaşımındaki engeller. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*. 3(3):143-148.
39. İlhan M.N., Gözlü M., Atasever M., Dünder M.A., Büyükgök D., Barkan B. (2018). Göç ve Halk Sağlığı. *Sasam Yayınları*.2(7):6-8.
40. Korkmaz A.Ç. (2016). Mültecilerin ve sığınmacıların sağlık sorunlarına hemşirelik yaklaşımları. *Middle East Journal of Refugee Studies*. 1(2): 75-89.
41. Ertem M., Keklik K. (2019). Göç edenlerin sağlık gereksinimleri ve sağlık hizmetlerine erişim. *Göç ve Sağlık*. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sıhhat Projesi. 46-53.
42. Ertem M., Keklik K. (2019). Geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sağlık hizmetleri sunum ilkeleri. *Göç ve Sağlık*. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sıhhat Projesi. 54-62.
43. Kiraz D.E., Kahveci P.B. (2019). Göç ve çevre sağlığı. *Göç ve Sağlık*. Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sıhhat Projesi. 128-134.
44. Çevik S.A. (2016). Suriye'den Türkiye'ye göçün etkileri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*.5(2): 80-83.

45. Orhan, O., Gündoğar, S.S.(2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi & Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı*. Rapor No: 195.
46. Assi, R., Özger-İlhan, S., İlhan, M. N. (2019). Health needs and access to health care: The case of Syrian refugees in Turkey. *Public Health*.172:146-152. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2019.05.004>
47. Meydanlıoğlu A. (2019). Kültürogram kullanılarak bir ailenin kültüre duyarlı hemşirelik girişimlerinin planlanması: Olgu sunumu. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 6(2):132-140. DOI:10.31125/humhemsire.598673
48. Süt, H. K. (2017). Suriye'den göç eden kadınlar ve üreme sağlığı sorunları. *Sağlık ve Toplum*. 27(1): 3-7.
49. Dikmen, H.A., Cankaya, S., Yılmaz, S.D. (2018). The attitudes of refugee women in Turkey towards family planning: *Public Health Nursing*. 36(1):45-52. <https://doi.org/10.1111/phn.12553>
50. Özgülnar N. (2016). Kadınların sorunları. Savaş, göç ve sağlık. *Türk Tabipler Birliği Yayınları*. Ankara. 52-56.
51. Topçu S., Beşer A. (2006). Göç ve sağlık. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.10(3):37-42.
52. Aloğlu, N. (2017). Hemşirelerin sığınmacılara/göçmenlere ve Türklere verdiği sağlık hizmeti algıları ve yaşanan sorunlar: Kahramanmaraş'ta bir alan çalışması. *Social Sciences Studies Journal*. 3(9), 940-954. <https://doi.org/10.26449/sss.134>.
53. Hacıhasanoğlu A.R., Yıldırım A.(2018). Göçün sosyal ve ruhsal etkileri ve hemşirelik. Göç ve Göçmen Sağlığı. *Türkiye Klinikleri*; 10-20.
54. Kümbetoğlu B. (2020). Niteliksel araştırmalarda analiz. *Bağlam Yayınları*. Birinci Basım. İstanbul.
55. Sevensen F., Çilingiroğlu N. (2007). Sağlık alanındaki araştırmalarda kullanılan niteliksel veri toplama yöntemleri. *Toplum Hekimliği Bülteni*. 26(1):1-6.
56. Jack S.M. (2006). Utility of qualitative research findings in evidence-based public health practice. *Public Health Nursing*. 23(3):277-283.
57. Kümbetoğlu B. (2019). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. *Bağlam Yayınları*. Altıncı Basım. İstanbul.
58. Neuman W.L. (2006). Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I. Çeviri: Sedef Özge. *Siyasal Kitabevi*. Ankara.

59. Brinkmann S. (2021). SAGE Nitel araştırmalar kılavuz kitabı. Norman K. Denzin-Yvonna S. Lincoln. (Ed.). Ekici G., Yeşilçınar S. (Çeviri Ed.). *Vizetek yayınları*. Ankara. 589-612.
60. Baltacı A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2):368-388.
61. Kırkıl E. (2020). Selçuklu hâkimiyetinde Halep'in ekonomik yapısı. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 18(1): 339-348.
62. Azez Ekonomik Durum Analizi. (2019). *T.C. İpekyolu Kalkınma Ajansı*. Kilis.
63. Özdemir, Ç. (2016). Suriye'de iç savaşın nedenleri: otokratik yönetim mi, bölgesel ve küresel güçler mi? *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2: 81-102.
64. Suriye Ülke Raporu. (2012). 2-67.
65. Suriye Pazar Bilgileri. (2020). *T.C. Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü*.
66. Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki evlilik ilişkileri araştırması. (2016). *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*.
67. Deniz E. (2019). *Kültürlerarası evlilik yapanlarda evlilik yaşamı ve çift uyumunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kıbrıs.
68. Nevo V.S., Krenawi A.A. (2008). Polygynus marriage in the middle east: Stories of success and failures. *Ben-Gurion University of the Negev*. 47(3): 195-208.
69. Yałçın İ. (2017). Günümüz islam aile hukuku kanunlarında çok eşlilik üzerindeki sınırlandırmalar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6(3):1707-1725.
70. Bağlıoğlu A. (2013). Suriye'de mezhep hareketlerinin güncel siyaset üzerine etkileri. *e-makâlât Mezhep Araştırmaları*. 6(2): 495-523.
71. Sultana A., Altay S. (2019). Ataerkillik ve kadının ikincilliği; Kuramsal bir analiz. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 11(1): 417-427.
72. Slattey M. (2011). Sosyolojide temel fikirler. Tatlıcan Ü., Demiriz. G. (Ed.). *Sentez Yayın*. 4. Baskı, İstanbul.
73. Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Ecevit Y., Karkıner N. (Ed.). *T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını* No: 2307, 2-29.
74. şenol D., Erdem S., Uzun Z. (2017). Ortadoğu ülkelerinin toplumsal cinsiyet algısının incelenmesi: Dünya değerler araştırması örneği. *I. Uluslararası Ortadoğu Forum ve Çalıştayı*, 19-33.

75. Demren, Ç., (2008). Ortadoğu’da ataerkillik erkeklik ilişkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 32 (2):321-329.
76. Çelik İ.A. (2018). Suriyeli mülteci kadınların kuma dramı: Kilis ili örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 8(14):341-382.
77. The Global Gender Gap Report. (2021). World Economic Form.
78. Gümüş G., Kaya A., Yılmaz S.Ş., Özdemir S., Başbüyük M., Coşkun A.M. (2017). Suriyeli mülteci kadınların üreme sağlığı sorunları. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 3(1):1-17.
79. Özgür M.E. (2004). Türkiye’de toplam doğurganlık hızının mekansal dağılışı. *Coğrafi Bilimler Dergisi*. 2(2):1-12.
80. Karaoğlan S., Duman M.Z. (2017). Dini inanç ve tutumların doğurganlık üzerindeki etkileri (Van ili örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(50):391-404.
81. Sarıkoyuncu A. (1999). Türklerde kadın hakları üzerine bir değerlendirme. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 8:113-124.
82. Gürdal A.D., Odabaş Z.Y. (2014). Kadın ve miras: Sosyolojik bir değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*. 20 (78): 37-50.
83. İzmir G., Fazlıoğlu A. (2011). Çocuk cinsiyeti nedeniyle kadın üzerinde oluşturulan psikolojik şiddet, başlık parası ve geleneksel evlilikler hakkında komisyon raporu. *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu*. Ankara.
84. Seydi A.R. (2013). Türkiye’deki Suriyeli akademisyen ve eğitimcilerin görüşlerine göre Suriye’deki çatışmaların Suriyelilerin eğitim sürecine yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 30: 217-241.
85. AFAD. (2014). Suriye’den Türkiye’ye nüfus hareketleri kardeş topraklarındaki misafirlik. *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*.
86. Suriyeli çocukların eğitimi araştırma raporu durum tespiti ve çözüm önerileri. (2019). *Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği*. İstanbul.
87. Karakaya E., Coşkun A.M., Özerdoğan N., Yakıt E. (2017). Suriyeli mülteci kadınların doğurganlık özellikleri ve etkileyen faktörler: Kalitatif bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(48):417-428.
88. Tüfekci N. (2019). *Suriye’den zorunlu göç eden kadınların aile yaşamı ve yaşam doyumu: Ankara ili örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
89. Paksoy H.M., Koçarslan H., Kılınç E., Tunç A. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis ili örneği. *Birey ve Toplum*. 5(1): 143-174.

90. Özateş Ö.S. (2007). Sosyal hizmet bakış açısıyla toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle temel eğitimden kopan kız çocukları sorunu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 18(2):77-87.
91. Uysal M.T., Eren G.T., Şimşek E. (2019). Toplumsallığın doğallaştırılması: Erken evliliklerde toplumsal cinsiyet algısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 47:196-220.
92. Bolsoy N., Sevil Ü. (2006). Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 9(3):78-87.
93. Hayran O. (2012). Sağlık ve hastalık. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu*. <https://www.sdplatform.com/Yazilar/Kose-Yazilari/401/Saglik-ve-hastalik.aspx>. [21.05.2021].
94. Budak F., Özer Ö., Yanardağ M.Z. (2018). Suriyeli sığınmacıların fiziksel sağlık algılarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 5(3):68-75.
95. Karakaya H. (2019). Savaş ve göç sürecinde Suriyeli kadınlar. *Turkish Studies Social Sciences*, 14(5): 2275-2290.
96. Barın H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2): 10-56.
97. Alamah H.W. (2008). Generic and professional health care beliefs, expressions and practices of Syrian Muslims living in the midwestern united states. *Duquesne University Duquesne Scholarship Collection*.
98. Dinmezpinar C. (2014). Türkiye Büyük Millet Meclisi kadın erkek fırsat eşitliği komisyonu. *Yasama Dergisi*. 28:5-29.
99. Korkmaz A., Başer M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 28(1):71-75.
100. Samari G. (2017). Syrian refugee women's health in Lebanon, Turkey, and Jordan and recommendations for improved practice. *World Medical and Health Polic*. 9(2):255-274.
101. TNSA (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması) (2019). 2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması Suriyeli göçmen örnekleme. *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü*, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK. 17-180.
102. Save the children. (2019). *Gender Sensitive Labour Market Assessment İstanbul, Turkey*.
103. Özçatal E.Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1(1):21-39.

- 104.Körükmez L., Karakılıç İ.Z., Danış D. (2020). Mecburiyet, müzakere, değişim: Suriyeli kadınların çalışma deneyimleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Göç Araştırmaları Derneği* Kitap Serisi, No:2, İstanbul.
105. Özbay F. (2014). Akrabalık ve komşuluk ilişkileri. *Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri Analiz Raporu Ankara. T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve İPSOS.*
106. Acam B.(2019). Geleneksel Halep konutlarında duvar süslemeleri: Gazali evi örneği. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi. 15(1):19-34.*
- 107.Canatan K., Pazarbaşı İ. (2016). Ortadoğu toplumlarında komşuluk İlişkileri ve komşuya güven düzeyi: Sosyolojik bir yaklaşım. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 4(8-9):33-63.*
- 108.Ekici S., Tuncel G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi. 5(1):9-22*
- 109.Kadioğlu A. (2020). Suriye iç savaşı ve Türkiye: Çatışma, güvenlik ve sığınma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. 16(29):2179-2213.*
- 110.Gökbaş S. Çok kutuplu yeni uluslararası sistemde “Güvenlik” algısı. <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf> [10.02.2021].
- 111.Özbaş Z. (2014). Cinsel silah ve “Grbavica”. *Marmara İletişim Dergisi. 13(13):171-185*
112. Tükel R. (2017). Savaş, Göç ve Sağlık. *Tıp Dünyası.*
<http://www.tipdunyasi.dr.tr/2017/11/savas-goc-ve-saglik/> [16.03.2021].
- 113.Çelik R., Arslan İ. (2018). Göç ve işsizlik arasındaki ilişki: Ampirik bir uygulama. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 74: 65-75.*
- 114.United Nations High Commissioner for Refugees. UNHCR Turkey. Syrian refugees support each other even as numbers rise. <https://www.unhcr.org/tr/en/syrian-refugees-support-even-numbers-rise> [13.05.2021].
115. Tümtaş M.S. (2018). Toplumsal dışlanmadan vatandaşlık tartışmalarına Suriyeli kent mültecileri. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 18(39):26-47.*
116. Boyraz Z. (2015). Türkiye’de göçmen sorununa örnek Suriyeli mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks. 7(2):35-58.*
117. Orsam Ortadoğu Uzmanları. (2013). Halep izlenimleri ve Türkiye’nin sınır illerinden gözlemler. *Ortadoğu Analiz. 5:79-86.*
118. Harunoğulları M. (2016). Suriyeli sığınmacıların Kilis şehrindeki mekânsal, kültürel ve ekonomik etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 9(45): 373- 396.*
119. 2019 Yılı İşgücü Araştırması Sonuçları (2019). Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://media.iskur.gov.tr/33411/istihdamda-3i-30-sayi->

120. Harunoğulları M., Süzülmüş S., Polat Y. (2019). Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili bir durum tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 21(3): 816-837.
121. Boylu E. Işık P. (2020). Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde Türkçe öğrenme süreçleri üzerine öğretmen görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20 (2), 1113-1128.
122. TÜİK. (2020). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211> [27.04.2021].
123. Köksal H. (1997). Türk inanç ve geleneklerinde “Zıfaf”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. 2: 211-216.
124. Koç M. (2020). Suriyeli sığınmacılar bağlamında suç-göç ilişkisi. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-siginmacilar-baglaminda-suc-goc-i-liskisi> [01/05/2021].
125. Sözcü gazetesi. (2016). Kilis'te 2 yılda 263 kişi Suriyeliler ile evlendi. <https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/kiliste-2-yilda-263-kisi-suriyeliler-ile-evlendi-1118237/> [22.05.2021].
126. Milliyet gazetesi. (2014). Kilis'te boşanmalar hızla artıyor! Nedeni. [/https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kiliste-bosanmalar-hizla-artiyor-nedeni-1961239](https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kiliste-bosanmalar-hizla-artiyor-nedeni-1961239) [22/05/2021].
127. Hayran O., Coşkun A., Özdemir E., Ay P., Hıdıroğlu S., Nalbant H., Save D., Topuzoğlu A. (2007). Sağlık Arama Davranışı Araştırması. Conseil Sante, SOFRECO, EDUSER. *Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu*, Ankara.
128. Yağmur Y., Aytekin S. (2018). Mülteci kadınların üreme sağlığı sorunları ve çözüm önerileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 11(1): 56-60.
129. Ekmekçi P.E. (2017). Syrian Refugees, Health and Migration Legislation in Turkey. *J Immigrant Minority Health*. 19:1434–1441.
130. Söğüt K., Bilge Ç. (2021). Mülteci kadınlar için sağlığın korunması ve geliştirilmesi: hemşirelik yaklaşımı. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi (JOHASS)*. 4(1): 192-206.
131. Bor N.A. (2020). *18-24 yaş arası evli kadınlara sağlık inanç modeline göre verilen eğitimin üreme sağlığı koruyucu tutumları ve aile planlamasına yönelik tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

- 132.Bulut S., Gürkan A., Sevil Ü. (2008). Adölesan gebelikler. *Aile ve Toplum*. 4(13): 37-44.
- 133.Kelaher M., Manderson L. (2000). Migration and mainstreaming: matching health services to immigrants needs in Australia. *Health Policy*. 54: 1-11.
- 134.WHO (2011).World Health Organization. Intimate partner violence during pregnancy. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70764/?sequence=1> [27/06/2021].
- 135.Koçan S., Gürsoy A. (2016). Mastektomi olan kadınlarda beden imajı değişimi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*. 8:206-226.
- 136.Kaya E. (2019). *Suriyeli sığınmacıların bazı ruhsal sorunları ve ruh sağlığı hizmet gereksinimleri ile hizmet sunucuların ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 137.Kaplan M. (2008). *Geleneksel tıbbın yeniden üretim sürecinde kadın-Ankara kent örneğinde kuşaklar arası çalışma*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilim (Etnoloji) Anabilim Dalı, Ankara.
- 138.Etiler N., Lordoğlu K. (2010). Göçmenlerin sağlık sorunları: Ev hizmetlerinde bir alan araştırması. *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*. 93-118.
- 139.Kocabaş D., Eke E., Demir M. (2019). Sağlık hizmeti kullanımında bireylerin geleneksel ve alternatif yöntemlere ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19(1): 63-80.
- 140.Erten Z.K., Zincir H., Özem B., Dinç S., Seviğ Ü., Özkan F. (2014). Göçle gelen ailelerin sağlıkla ilgili bazı davranış ve görüşlerinin saptanması. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 1(3): 35-46.
- 141.Güler S., Avcı S., Yiğit F., Ortabağ T. (2018). 0-12 aylık bebeği olan annelerin bebek bakımında başvurdukları geleneksel uygulamalar ve tutumlarının belirlenmesi. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 4 (1): 35-50.
142. Askeroğlu A., İz F.B., Tuna R., Doğan A.K., Cangöl E., Durmaz H., Yakar H.K., Eroğlu N., Orak O.S., Efil S., Gülyenli N. (2020). *Türkiye’de farklı kültürler ve sağlık yaklaşımları: Sağlık çalışanlarına öneriler*. Tanrıverdi G., Okanlı A (Ed.).e-kitap.
143. Eğri G. (2006). *Tokat ili bir sağlık ocağı bölgesindeki 15-49 yaş grubu evli kadınların doğum sonu dönemde anne ve bebek bakımına yönelik geleneksel uygulamaları*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
144. Şimşek Ş. (2013). *Iğdır melekli kasabasında yaşayan evli kadınların gebe kalmaya yönelik bildikleri geleneksel yöntemler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe

Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

145. Yalçın H. (2012). Gebelik, doğum, lohusalık ve bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamalar (Karaman örneği). *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*,55: 19-31.
146. Tarçın G. (2020). Kilis halk hekimliğinde tedavi yöntemleri ve uygulamaları. *Kültür Araştırmaları Dergisi*. 6: 203-224.
147. Gün M., Şahinoğlu S. (2011). Tahtakuşlar köyü ve geleneksel olarak kullanılan “Fatma Ana Eli” (Anastatika Hierochuntica) bitkisinin folklorik tıp açısından anlamı. *Lokman Hekim Journa*. 1(3): 18-21.
148. Hint yağı faydaları ve zararları nelerdir? <https://www.cnnturk.com/saglik/hint-yagi-faydalari-ve-zararlari-nelerdir> [23/02/2021].
149. Sivri B.B. (2012). 0-12 aylık bebeği olan annelerin anne-bebek bakımına ilişkin geleneksel uygulamaları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Kayseri.
150. Özdemir S. (2020). Bebek bakımında geleneksel uygulamalar. *Sağlık ve Toplum*, 3: 3-10.
151. Çevik A., Alan S. (2020). Doğum sonu dönemde yapılan geleneksel uygulamalar. *Lokman Hekim Dergisi*. 10 (1): 14-22.
152. Toker Z., Eroğlu K. (2005). Epizyotomi bakımında kullanılan iki farklı yöntemin yara iyileşme sürecine etkisi. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*.12(1): 49–61.
153. Erbaba H. (2016). Primipar kadınların perineal travmaya ilişkin görüşleri ve uygulamaları: Nitel bir çalışma. *Jinekoloji- Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi*. 13(3):89-94.
154. Çobanoğlu A., Şendir M. (2019). Epizyotomi bakımında kanıta dayalı uygulamalar. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 27(1):48-62.
155. Aktaş A.M. (2007). Türkiye’de kadın sağlığını etkileyen sosyo-ekonomik faktörler ve yoksulluk. *Aile ve Toplum*. 3(12): 65-72.
156. Cenkeci Z., Nazik E. (2018). Sığınmacı ve mülteci kadınların yaşadığı sorunlar ve sunulan sağlık hizmetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 21(4):293-299.
157. Güleş H.K., Arıcıoğlu M.A., Büyükmumcu S.B. (2020). Coronavirüs ve sonrası yeni normalleşme sürecinde Konya’da yaşayan koruma altındaki Suriyeli mültecilerin yerleşim, uyum ve yaşam koşullarının incelenmesi raporu. *Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, KGTÜ Göç ve Kalkınma Merkezi*.
158. Yaşar M.R. (2014). Kilis’te sığınmacı algısı, toplumsal otizm ve ötekileştirme sürecinin ilk görünümleri. *Üniversite Yayın*. No:11, Kilis.

159. Korkmaz A.Ç. (2014). Sığınmacıların sağlık ve hemşirelik hizmetlerine yarattığı sorunlar. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*. 1(1):37-42.
160. Önal A., Keklik B. (2016). Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimde yaşadığı sorunlar: Isparta ilinde bir uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 7(15): 132-148.
161. Aygün O., Gökdemir Ö., Bulut Ü., Yaprak S., Güldal D. (2016). Bir toplum sağlığı merkezi örneğinde sığınmacı ve mültecilere verilen birinci basamak sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. 10(1):6-12.
162. Kılıç M., Öztürk H. (2006). Hastanelerde mesai saatleri dışında yürütülen yönetim hizmetleri: Ankara ili eğitim hastanelerinde bir alan araştırması. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*. 9(1):55-79.
163. T.C. Sağlık Bakanlığı Kilis İl Sağlık Müdürlüğü Kilis Devlet Hastanesi. <https://kilisdh.saglik.gov.tr/TR,49910/tarihcemiz.html>. [16/05/2021].
164. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu.(2017). Kilis 327 yataklı yeni devlet hastanesi yatırımı. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/kilis-327-yatakli-yeni-devlet-hastanesi-yatirimi-7379>. [16/05/2021].
165. Nacar A. (2015). Suriyeli sığınmacılara sunulan sağlık hizmetleri. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu*. <https://www.sdplatform.com/Dergi/851/Suriyeli-siginmacilara-sunulan-saglik-hizmetleri.aspx> [20/05/2021].
166. Haylett S. (2019). *Patient satisfaction with nursing care related to hospital magnet designation*. Walden University Scholar Works, Walden Dissertations and Doctoral Studies, ABD.
167. Kent gazetesi (2021). Kilis'te 2020 yılında 2 bin 683 bebek doğdu. <http://kentgazetesi.biz/> [10/05/2021].
168. Tuzcu A., Bahar Z.(2012). Göçmen kadınlarda sağlık inanç modeli ve sağlığı geliştirme modeli kullanımının meme kanseri erken tanı davranışlarındaki değişime etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 28 (2): 91-103.
169. Demir G., Arıöz A. (2014). Göç eden kadınların sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve etkileyen faktörler. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 4(2):1-8.
170. Alamah H.W. (2008). Bridging generic and professional care practices for Muslim patients through use of Leininger's culture care modes. *Contemporary Nurse*. 28: 83–97.
171. Shaherhawasli K., Güvençer E.N. (2021). Suriyeli mülteciler ve Türk toplumu arasındaki uyum: Fırsatlar ve tehditler. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Syrian Dialogue Center, Uluslararası Mülteci Hakları Derneği*. <https://insamer.com/tr/suriyeli-multeciler->

[ve-turk-toplumunu-arasindaki-uyum-firsatlar-ve-tehditler_3788.html](http://www.sosyoloji.org.tr/ve-turk-toplumunu-arasindaki-uyum-firsatlar-ve-tehditler_3788.html)

172. Çetin İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel entegrasyonu. *Sosyoloji Dergisi*. 34: 197-222.
173. Doğan B., Karakuyu M. (2016). Suriyeli göçmenlerin sosyoekonomik ve sosyokültürel özelliklerinin analizi: İstanbul Beyoğlu örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 33: 302-333.
174. Güler A.E.(2017). Uluslararası hukuk perspektifinde Türkiye’de göç ve sığınmacı sorunu: Suriyeli sığınmacılar örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
175. Syria- Country Profile. *Index Mundi Country Facts*. <https://www.indexmundi.com>. [13/10/2020].
176. Özşahin A., Emre N., Edirne T. (2021). Contraceptive use and fertility behavior among Syrian migrant women. *The European Journal of Contraception & Reproductive Health Care*. 26(3): 209-213.
177. Cankurtaran Ö., Albayrak H. (2019). Suriye’den Türkiye’ye kadın olmak. Özvarış Ş.B., Erdost T. (Ed.). *Merdiven Yayın. Birinci baskı*, Ankara.
178. Yıldız B.İ., Cengiz P. (2016). Savaşın kadınlar üzerindeki etkisi: Bosna & Suriye. <http://myweb.sabanciuniv.edu/bac/files/2013/10/%C3%96ZG%C3%9CRPROJEF%C4%B0NAL.pdf>.
179. Çoban B. (2018). Türkiye’de işsizlik profili bağlamında Suriyeli gençlerin İstanbul iş piyasasına katılım sorunları. *Çalışma ve Toplum: Ekonomi ve Hukuk Dergisi*. 56:193-216.
180. Deniz O. (2009). Mülteci hareketleri açısından Van kentinin durumu ve kentteki mültecilerin demografik profili. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 14(22):187-204.
181. TÜİK.(2018). İşgücü İstatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Aralik-2018-> [27/04/2021].
182. 2019 Yılı İşgücü Araştırması Sonuçları (2019). Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://media.iskur.gov.tr/33411/istihdamda-3i-30-sayi-ek1-2019-yili-igucu-piyasasi-arastirmasi-sonuclari.pdf>.
183. Çifçi S., Değer V.B., Ertem M. (2017). Suriyeli göçmenler ve önemli bir üreme sağlığı sorunu erken yaş gebelikleri. *Göç Dergisi*. 5(1): 33-42.
184. Özvarış Ş.B., Kaptanoğlu İ.Y., Ünlü H.K., Erdost T. (2019). Kadın sağlığı danışma merkezlerine başvuran Suriyeli kadınların üreme sağlığı ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarının belirlenmesi araştırma raporu. *Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi. Merdiven Yayın. Birinci baskı*, Ankara.

185. Dönmez A. (2019). *Adölesan dönemde evlenen kadınların üreme sağlığı davranışları: bir karma yöntem çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
186. Anık Y, Ege E.(2019). Erken evlilikler ve adölesan gebeliklerde hemşirelik yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri*; 46-55.
187. WHO. World Health Organization. Contraception. <https://www.who.int/health-topics/contraception> [05/07/2021].
188. Tarla A.A. (2019). *Gaziantep'teki Suriyeli kadın mültecilerin doğurganlık örüntüleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Göç Enstitüsü, Gaziantep.
189. Kilit D.Ö., Eke E. (2019). Bireylerin sağlık bilgisi arama davranışlarının değerlendirilmesi: Isparta ili örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22(2): 401-436.
190. Gökalp S. (2019). *Evli kadınlarda üreme sağlığı sorunlarında sağlık arama davranışları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
191. Özkaptan B.B. (2018). Göç sürecinin göç edenler ve göç edilen yerlerde yaşayan bireylerin sağlık durumları üzerindeki etkisi. *Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar*. Samsun Valiliği Bilim-Kültür Hizmeti, HEGEM yayımları, Ankara, 356-373.
192. Aksu H., Sevil Ü. (2015). Göç ve Kadın Sağlığı. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*. 2(3): 133-138
193. TÜİK. (2016). Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2016-21779](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2016-21779) [21/05/2021].
194. Withers M., Kharazmi N., Lim Esther. (2018). Traditional beliefs and practices in pregnancy, childbirth and postpartum: A review of the evidence from Asian countries. *Midwifery*. 56: 158-170. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2017.10.019>.
195. Çelik A.S., Çapık A., Engin R. (2012). Erzurum'da gebelik ve doğum sonu dönemde yapılan geleneksel uygulamaların belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*.15(4):262-267.
196. Işık M.T., Akçınar M., Kadioğlu S. (2010). Mersin ilinde gebelik, doğum ve loğusalık dönemlerinde anneye ve yenidoğana yönelik geleneksel uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 7(1):63-84.
197. Arısoy A., Canbulat N., Ayhan F. (2014). Karaman ilindeki annelerin bebeklerinin bakımında uyguladıkları geleneksel yöntemler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 17(1):23-31.

198. Gölbaşı Z., Eğri G. (2010). Doğum sonu dönemde annenin bakımına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*. 32: 276-282.
199. Eğri G.B., Konak A. (2011). Doğum sonu dönem ile ilgili geleneksel inanç ve uygulamalara dünyadan ve Türkiye’den örnekler. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*. 3(1): 143-155.
200. Doğançün. G. (2021). Pandemide derinleşen toplumsal cinsiyet eşit(siz)liğine bir bakış. *Salgın Halleri Covid-19 ve Toplumsal Eşitsizlikler*. Derleyenler: Bahar Aykan-Onur Bilginer. Nika Yayınevi. Birinci Baskı.409-442.
201. AFAD. (2017). Türkiye’deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması. *T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*, Ankara.
202. Gürbüz S., Duğan Ö. (2017). Sığınmacılarda sağlık iletişimi: Suriyeli öğretmenler üzerine bir çalışma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. 64: 479-490.
203. Yardan E.D., Us N.C., Yardan T. (2016). Göçmen hastalar ile aile hekimliği personeli arasındaki iletişim. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 1(2):83-92.
204. Ağaoğlu. S.A. (2015). Kadın sağlığı ve egzersiz. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 6(2): 67-72.
205. Erdoğan M.M.(2020). Türkiye’deki Suriyeli mülteciler: Politikalar, gerçekler ve toplumsal kabul. *Türkiye’de Mültecilik, Zorunlu Göç ve Toplumsal Uyum. Geri Dönüş mü, Birlikte Yaşam mı?* Bağlam Yayınları. 72-86.
206. Erder S. (2020). Göçmenlik, mültecilik ve değişen “uyum” anlayışı. *Türkiye’de Mültecilik, Zorunlu Göç ve Toplumsal Uyum. Geri Dönüş mü, Birlikte Yaşam mı?* Bağlam Yayınları.21-37.

EKLER

Ek 1. Enstitü Yönetim Kurulu Kararı

Ek 2. Etik Kurul Onay Formu

Ek 3. Kilis İl Sağlık Müdürlüğü İzin Yazısı

Ek 4. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Rehber Formu

TÜRKİYE'YE GÖÇ

- Türkiye'ye ilk ne zaman geldiniz?
- Kimlerle birlikte göç ettiniz?
- Türkiye'deki ilk ikamet yeriniz neresi?
- Göçe karar verme nedeniniz nedir?
- Göç ederken yanınıza evraklarınızı alabildiniz mi?(kimlik, pasaport, diploma vb)
- Siz hangi grupla göç ettiniz?(aile, akraba, komşu, yalnız...)
- Suriye'nin hangi şehrinden hangi dönemde göç ettiniz?
- İlk sınırdan geçişiniz nasıl oldu?

GÖÇ

***Göç Öncesi**

- Suriye'deki yaşantınızdan biraz bahseder misiniz? (Çalışma durumu, eğitim durumu, gelir durumu, kimlerle yaşadığı, aile fertlerinin iş durumları, Türkiye'ye nasıl geldiği, sağlık durumu)

Türkiye'deki İlk Yıllar

***Göç Sonrası**

- Türkiye'deki ilk yıllarınız nasıldı? (Kendiniz, aileniz, haneniz, komşularınız, diğer Suriye'lilerden bahseder misiniz?)
- Kilis'e ne zaman geldiniz?
- İlk olarak nereye yerleştiniz? Orası nasıl bir yerdi anlatır mısınız? Nasıl bir mahallede yaşadınız? Komşularınız kimlerdi?
- Türkçe öğrenmeye ne zaman başladınız?
- Kilis'e ilk yerleştiğiniz yerden sonra buraya nasıl geldiniz?
- Eşinizle nasıl tanıştınız? Evlilik kararını nasıl aldınız? Bu kararı almanızda neler etkili oldu?

SAĞLIK ve SAĞLIĞI ALGILAMA

- Sağlığınızı şu an nasıl hissediyorsunuz?
- Sağlığınıza ilişkin sorunlar (zorluklar) var mı?
- Sizi en çok şu an ne rahatsız ediyor?
- Bu rahatsızlıkların ne zamandan beri olduğunu anlatır mısınız?
- Siz bu rahatsızlıklara nelerin yol açtığını düşünüyorsunuz?

- Kendinizi iyi hissetmediğiniz zaman neler yaparsınız?
- Gün içinde neler yapıyorsunuz?(Kendiniz, eşiniz ve çocuklarınız için)
- Evlilik öncesi ve sonrası sağlık durumunuzda nasıl bir değişme oldu bunlardan bahsedermisiniz?
- Genel olarak sağlıklı olma davranışınız nasıldır? (Sağlıklı olabilmek için neler yapıyorsunuz, doktora gidilecekse bu kararı nasıl alıyorsunuz)

SAĞLIK HİZMETİNE ERİŞİM

- Hastalandığınızda ilk önce hangi sağlık kurumundan sağlık hizmetini alırsınız? (ASM, Özel hastane, Devlet hastanesi, Ağız Diş Sağlığı Merkezi..)
- Hastalandığınız zaman ilk olarak ne yaparsınız?(Aile hekimliği ne kadar uzaklıkta, hastaneye gitme durumu)
- Sağlıkla ilgili ilk sırada kimin sağlığı yer alır? (Çocuk, eş, kendisi)
- Sağlık kuruluşuna gitme kararını kim veriyor? Sizinle birlikte kim ya da kimler gelir?
- Sağlık kuruluşuna gittiğinizde istediğiniz yere kolaylıkla ulaşabiliyor musunuz? Ulaşmada ne gibi zorluk ya da kolaylık yaşıyorsunuz?
- Sağlık kuruluşuna gittiğinizde nasıl karşılandınız?(hemşire, doktor, personel tarafından)
- Sağlık kuruluşuna gittiğinizde yaşadığınız olumlu olumsuz deneyimler nelerdir? Sağlık kuruluşundan beklentileriniz nelerdir?

SAĞLIK VE SAĞLIK ARAMA DAVRANIŞI

- Hamilelikleriniz sırasında rahatsızlıklar yaşadınız mı?
- Bu rahatsızları gidermek için siz neler yaptınız? (geleneksel uygulamalar)
- Büyükleriniz bu rahatsızlıklarınızı gidermek için neler önerdi? (geleneksel uygulamalar)
- Doğumu nerede ve nasıl yaptınız?
- Bebeğinize ve kendinize uyguladığınız geleneksel uygulamalar nelerdir?
- Uyguladığınız başka geleneksel uygulamalar nelerdir?

Ek 5. İntihal Raporu

Ek 6. Kısa Öz Geçmiş

